

1147

1147
4

3/00

171

44

A

1147
4

171
~~4~~

1931/502

1932/503/68

(vol 6 - 702/51)

vol 4 - 702/512/68

విషయ సూచిక

1. మద్రాసు రాష్ట్రమున స్త్రీవిద్యాభివృద్ధి	93
2. "పదీస్వర్గము?"—వేంకటకాళిదాసకవులు	96
3. శాకదలైలు—శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు	97
4. మంగళసానాలు—అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు బి.యల్	100
5. ప్రాణాధికం—కె. కుటుంబరావుగారు	101
6. చిన్ని కృష్ణ!—యేలేశ్వరపు వేంకటకృష్ణమూర్తిగారు	104
7. రూపపటమొందుకు?—శ్రీమతి పాకల రత్నాబాయిగారు	105
8. సుప్రియ—శొంతి బాలకృష్ణమూర్తిగారు	106
9. గోడమీద ప్రతిబింబము—శ్రీమతి కామరాజు మైత్రేయిగారు	107
10. మీరాబాయి—శ్రీమతి దేవులపల్లి సత్యవతమ్మగారు	108
11. మహిళోన్నతి—విద్వాన్ సూరిగుచ్చి కృష్ణమూర్తిగారు	109
12. సూర్యప్రార్థనము—శ్రీమతి భారతం సీతాదేవి	110
13. నిష్క్రమి—తుమ్మలపల్లి వేంకటేశ్వరరావు	111
14. పుష్పకన్య—తిమ్మరాజు	112
15. స్త్రీమిత్ర—శ్రీమతి గంగుల సత్యవతి	113
16. ధ్యానదేవి	114
17. మం	115
18. పా	116
19.	117
20.	118

31. వదినపాట— ఆదూరి వేంకటరామారావుగారు	146
32. పంపరేమాయింటికి పెద్దకోడల్ని ...	146
33. యుక్తిలెక్కలు—శ్రీమతి బి. మాణిక్యంబగారు ...	146
34. కోతిమద్దెల—కల్లూరు అహోబలరావుగారు ...	147
35. పెల్లికుమార్తె—శ్రీమతి సల్లానిచక్రవర్తుల అండాళమ్మగారు ...	149
36. వెట్టిబాహ్మణ ...	150
37. యామిని—శ్రీమతి పోతాప్రగడ రాజ్యరత్నమ్మగారు ...	151
38. కీర్తనలు—శ్రీమతి ఆచంట సత్యవతిమ్మగారు ...	152
39. గ్రామపుసర్పిర్మాణము: స్త్రీలబాధ్యత—శ్రీమతి గంటి శేషమ్మగారు	153
బాలక్రీడలు—కాశీరాజు రామమోహనశర్మగారు ...	157
చింత—శ్రీమతి అదుర్తి గున్నమాంబగారు ...	158
శ్రష్టచయము...	159
కంఠాద్వాహము శాస్త్రసమ్మతము; టర్కీదేశపు వివాహచట్టము; చీనాదేశపు నేనా	

161

ఆవుదూడ; రెండుతలల ఆడ

162

165

166

ధా యా చి త్ర ము లు

1. “వచ్చియుద్దయనే వరహాలల్లి!”
2. బాలలపన్నిని
3. బాలికలజానియరు సీనియరు సర్టిఫైడు పాఠశాల.
4. ‘గరల్ గైడ్సు’
5. పరిశ్రామికతాఖావిద్యార్థినులు.
6. బాలికలు ఉద్యానవనకృషి చేయుట.
7. గౌరీపూజ.
8. శ్రీ ఓరుగంటిమహాలక్ష్మమ్మగారు.
9. శ్రీ కట్టా శంకరమ్మగారు.
10. శ్రీ దిగుమర్తి జానకిబాయిగారు.
11. శ్రీ చద్దిపర్తి శకుంతలాదేవిగారు.
12. శ్రీ.కీ.కే. కొమ్మారెడ్డి కమలాజగన్నోహినిగారు.
13. కృష్ణమూరికన్య సినిమానటి.
14. రాజంకన్య సినిమానటి.
15. వీనుమిగిలిన సినిమానటి సీతాదేవికన్య.

మార్చి మాసపు చిత్ర ప్రశ్నకు సమాధానము.

మార్చిమాసపు గృహలక్ష్మిలో శ్రీమతి ఆచంట సత్యవతిమ్మగారు ఇచ్చిన చిత్ర ప్రశ్నకు సమాధానము:

“భక్త విజయము”

మేముపెట్టిన గమవులోపల సరైన సమాధానమునిచ్చిన గృహలక్ష్మిపాఠకురాండ్ర నామములను వరుసక్రమమున దిగువనుపేర్కొనుచున్నాము:—

1. జొన్నలగడ్డ శారదాంబ; 2. గిడుగు లక్ష్మీకాంతమ్మ; 3. నీలంరాజు సుబ్బయ్యమ్మ; 4. యస్. వి. సరళాదేవి; 5. జె. మీనాక్షమ్మ; 6. కోటమర్తి రాజేశ్వరమ్మ; 7. వి.అన్నపూర్ణ; 8. కె. చర్లనమ్మ; 9. శిరిపురపు సీతాఅన్నపూర్ణమ్మ; 10. ఎస్. సావిత్రి; 11. జంపన సునర్పలాంబ; 12. కునుకు సరస్వతి, 13. భోగు చెంచురత్నమ్మ; 14. యస్. రుక్మిణమ్మ; 15. జి. వెంకటరామమ్మ; 16. ఎస్. వేదవల్లితాయారమ్మ; 17. గాదె తాయారమ్మ; 18. అద్దంకి ఆనసూయాదేవి; 19. ఎం. పద్మావతి; 20. చడ్లమన్నాటి మారమ్మ; 21. కోకా భానుమతి; 22. కాకాని శారదాంబ; 23. దివాకరుని విశాలాక్షి; 24. ఆమరవాది లక్ష్మీవరసమ్మ; 25. పుత్రి బుజ్జమ్మ; 26. చింతా కృష్ణవేణమ్మ; 27. చాగంటి శకుంతలాదేవి; 28. మద్దాలి సత్యవతి; 29. మొవ్వ చండీకామహాలక్ష్మమ్మ; 30. ఆ. పార్వతీదేవి; 31. పాలపర్తి సరస్వతి; 32. కొత్త లోపాయుద్రి కమ్మ; 33. జంపాల లక్ష్మీదేవమ్మ; 34. మంత్రిప్రగడ కనకవల్లి; 35. నాదెళ్ల గౌరీమహాలక్ష్మి; 36. డా. వెంకటసుబ్బమ్మ; 37. వేమానిమూర్తి సీతారామమ్మ; 38. గాడిదమడుగు శారదాంబ; 39. టి. బి. నూర్యకాంతమ్మ; 40. కాశీభట్ల చర్వతవర్ధనమ్మ; 41. దినవహి సత్యవతి; 42. నిమ్మకాయల సత్యవతి; 43. వేమూరి అమృతమ్మ; 44. ఇందుకూరి సీతాయమ్మ; 45. మూరంపూడి బాలాశ్రీపురమండరి; 46. ఆనుపాజు సుబ్బయ్యమ్మ; 47. నిప్పాణి పద్మావతి; 48. కొత్తపల్లి లక్ష్మీవరసమ్మ; 49. పమిడిముక్కుల ఈశ్వరమ్మ; 50. ఆమంచి వేదవరమ్మ; 51. పుష్పలూరి వేంకటసీతారత్నమ్మ; 52. భ. సీతమ్మశి; 53. నీలాపాశం వేంకటసుబ్బమ్మ; 54. అడిదం మహాలక్ష్మమ్మ; 55. గంటి కామేశ్వరమ్మ; 56. డి.వి. వేణి; 57. సువర్ణ లక్ష్మీవరసమాంబ; 58. యస్. సావిత్రిదేవి; 59. అప్పల శేషమ్మ; 60. నూకల నూర్యకాంతమ్మ; 61. నాయని హనుమాయమ్మ; 62. చాగంటి సునందనమ్మ; 63. పసుపురేటి లక్ష్మీదేవమ్మ; 64. పాశల కనకరత్నమ్మ;

65. పాకల రత్నమాల; 66. కంభం మెట్టు లక్ష్మీకాంతమ్మ; 67. అక్కరాజు సీతారామమ్మ; 68. మందపాటి సీతామహాలక్ష్మి; 69. ప. భువనేశ్వరీదేవి; 70. సమయమంత్ర రాజ్యలక్ష్మి; 71. పి. సీతారామమ్మ; 72. ముస్తా కొటిశ్వరమ్మ; 73. కొడాలి భవభాగ్యము; 74. కల్లూరి సాభాగ్యము; 75. ఇందుమతి.

మార్చి మాసపు యుక్తి లెక్కకు సమాధానము.

మార్చిమాసపు గృహలక్ష్మిలో శ్రీమతి ఎమ్. పద్మావతిగారిచ్చిన యుక్తిలెక్కకు సమాధానము:

	రూ.	ఆ.	పై.
ఒకసంచిలో...	...	9	9
రెండవ సంచిలో...	...	12	8
వరక రూ...		22	0

మేము పెట్టిన గడువులోవల ఈ యుక్తిలెక్కకు సరియైన సమాధానము తెలిపిన బాల బాలికలనామము వరుసక్రమమున పేర్కొనుచున్నాము. బ్రాకెట్టులలోని అంకెలు వారి ఏండ్లను తెలియజేయును. వయసు తెలుపనివారి నామములు చేకొనబడలేదు.

1. వరదా సత్యవతి (10); 2. టి. బి. సూర్యకాంతమ్మ (11½); 3. కాశీభట్ల సూర్యనారాయణ మూర్తి (9); 4. యడవల్లి వేంకటేశ్వర్లు (11); 5. చలసాని వెంకటేశ్వరవర్మ (11); 6. త్రిపురసుందరి (12); 7. ఎ. వెంకటరావు (11); 8. జి. రఘురామమూర్తి (10); 9. బి. వేంకటస్వామి (11); 10. యమ్. చక్రవర్తి (8); 11. యన్. కాంత (8); 12. పిల్లారెడ్డి సావిత్రమ్మ (11); 13. కుసుమ సరస్వతి (11); 14. జంపన మవల్సలాంబ (12); 15. యన్. సావిత్రి (12); 16. పాకల రాజామణి (11); 17. మరణిభర (9); 18. కొప్పూరి సీతారామి (11).

స్త్రీలపాలిటి వరప్రసాదిని

గర్భాశయ సంబంధముగు ముట్టుకుట్టు - కుసుమరో గము, సోమరోగము - ఆకాలబహిష్టి, బహిష్టి నిలిచిపోవుట, గర్భస్రావము, సంతానహీనత మొదలగు వ్యాధులకిది అభయ ప్రదాత. మేహజ్వరములను, బలుబును, దగ్గును, బలహీనతను, రక్తహీనతను, అతీర్చిని సమృద్ధముగ కుదర్చగలదు.

వెల పెదబుడ్డి రు కి లు; చిన్నది 1-10-0. అన్ని మందులమాపులలోను దొఱకును.

కే స రి కు టీ ర ము, ఎ గ్గూ రు, మ ద రా ను.

ప్రస్తావిక

3

శ్రీమతి రాజేశ్వరిగారు రచించిన 'పరాసు పతి వ్రతలు' అను గద్యవ్యాసము ఈసంచికయందు పూజ్య స్థానము నలంకరించుచున్నది. ప్రథమప్రకరణమున శ్రీజన సాముదాయికప్రశస్తి. అనంతరము శ్రౌచిన్వాతంత్ర్యవిజయమునాటి దారుణచరిత్రస్మరణము. అటుపిమ్మట 'అభీషణకాలగర్జాఘోషమున నిట్టెపోడసూపి కాటుకమింటఁ గలసిపోయిన' నాలుగువిద్యుల్లతలు తెరమీద ప్రసారిత మొనర్పబడినవి. ఆవిద్యుల్లతలు నాలుగును నలుగురు శ్రీులు. అనలుగురుశ్రీులును భర్తలకొఱకు ప్రాణములొడ్డిన వారు. ఒక్కొక్కరినిగూర్చి ఒకటిరెండుముక్కలుమాత్రము కవయిత్రిచెప్పినది. ఆ ఒకటిరెండు ముక్కలతోడనే వారు విద్యుత్ప్రకాశమున పాఠకులమనస్సీమను ఉచ్చలితముచేయు చున్నారు. అలతిపదములలోని అర్థసారస్యమట్టిది ; సం గ్రహశైలియొక్క సమర్థత అట్టిది. అతిలోకప్రవర్తనముచే 'రక్తతారక'లైన ఆపరాసు పతివ్రతల 'అక్షరములగు ఆత్మ జ్యోతులకు' పతివ్రతాధర్మమునకు పంటపాలమగు భారత భూమిని పుట్టుపుగన్న వ్యాసకర్తతోబాటు భారతశ్రీలోక మంతయు 'సమోవాక' మర్పింపగలదు.

ఈ సంచికయందు ప్రథమపద్యవ్యాసము శ్రీవక్ష మూడి వేంకటరత్నము 'త్యాగము' అనునది. పురుషుడు స్వార్థపరుడు ; శ్రీత్యాగరాశి. స్వార్థపరుడైనను ఉచిత జ్ఞతగోల్పోవని ఒకభర్త ఈవిషయమై ఆలోచనప్రారంభించి నాడు. తనభార్య 'అహమ్' అనుభావమును వదలినది ; ప్రాణముప్రాణముగామెలంగెడి చెల్మికత్తెలను విసర్జించినది ; తనరక్తములోరక్తముగు తల్లిదండ్రులను విడిచినది ; తన్ను గొల్చుచున్నది. స్వార్థగుణసంవాసితమగు నాతనిహృదయ మునకు ఈనిరుపమానత్యాగమహిమ అర్థమైనదికాదు. కావున భార్య నిట్లుప్రశ్నింపుచున్నాడు:

“అరుగో ! తండ్రియొసంగినట్టి మధురాహారంబులం దామెయొం
టరిపాటనీ దినలేక గ్రుక్కలిడుచున్నాంక్షించుచున్నార నీ
కొఱకై సోదరు నీక్షణంబులనుచుత్ గ్రువ్వంగ నీపట్టు లే
మరియొసం దిలకింపఁగోర విదియేమాహాత్మ్యమో ? మానినీ !”

ఇంతటిమాహాత్మ్యముగలిగి జాయూరూపమున పురుషుని
గొల్చుచున్న స్త్రీని ‘అబల’యను పర్యాయాభిధానమున
వ్యవహరించుపురుషు లాతనిదృష్టిలో లొచ్చుఅయినారు.
ఆభర్త అప్పుడు తనభార్యకు

‘చాగమునయందు నీతోడదూఁగువారు

భువనమువలేరు ; ముందును బుట్టించోరు’

అని యోగ్యతాపత్రమిచ్చినాడు. ఈయోగ్యతాపత్రమున
స్త్రీజాతికంతకును తొలంగింపరాని వారసత్వముగలదు.
స్త్రీలుచేయుత్యాగమునందలి మేలెంచిమెచ్చుకొనగల ఈ
ఖండకావ్యమునందలిభర్తవంటి భర్తలు నేటి భారతదేశ
మున నెందఱున్నారు? ఇట్టి ఉత్తమభర్తపాత్రను సృష్టించి
కోకజ్జత ప్రకటించినకవియైనను దీనికి తగినసమాధాన
మియగలుగునా?

శ్రీరాయసము వేంకటశివుడు ‘పిచ్చికమ్మ’అనునది
ఈసంచికయందలి తొలుతటికథావ్యాసము. కథయందలి
ప్రధానపాత్ర ఒక పిచికిపిల్ల. అయితే ఈసబునీతికథలయం
దలిజంతువులవలె నిది మాట్లాడదు. మఱి జరుగరానివిషయ
మొక్కటియు నిందులేదు. పిల్లనుగోల్పోయిన ఒకస్త్రీ
తల్లినిగోల్పోయిన ఒకపిచికిపిల్లను సాకుచున్నది. మనుష్యు
నకును జంతువునకునుప్రేమవిషయమున అభేదముకల్పింపబడి
నది. కల్పింపబడనిచో ఆశుపిచ్చుక తన్నుసాకినస్త్రీదగ్గ
ఱకువచ్చినవలగా మగపిచ్చుకరాక చెట్టుకొమ్మపై నిలిచి
యున్నప్పుడు కవి ‘అహా ! ఏజాతియందును అల్లుని పోకడ
లిట్టివియెకదా !’ అని మీ నా ష్టి చే నేలపలికించును?
రోమాంటిక్కుర్నివై వల్ కాలమున ఆంగ్లసారస్వతమున నిట్టి
కథలు విస్తరిల్లినవి. తెనుగువాణి కిట్టివిక్రొత్తలు.

—అంధ్ర శేష గిరి రావు బి.యె.

3

విషయ సూచిక

1. వ్యభిచారగృహనిర్మాణసచటము	...	178
2. పరాసుపతివ్రతలు—శ్రీమతి రాజేశ్వరిగారు	...	175
3. కాకరకాయ—డాక్టరు యస్. శేషగిరిరావుగారు యల్.వి.యమ్	...	177
4. త్యాగము—వడ్లమూడి వేంకటరత్నముగారు	...	179
5. చీకటికన్నె పెండ్లి—శ్రీమతి వడ్లమాని నారాయణమ్మగారు	...	180
6. పిచ్చికమ్మ—రాయసం వేంకటశివుడుగారు	...	181
7. డొక్కాసీతమ్మ—చేబోలు చంద్రశేఖరశర్మగారు...	...	186
8. మాసింహంపిల్ల—శ్రీమతి ప్రాతూరి లక్ష్మమ్మగారు	...	187
9. గయ్యాళిగౌరమ్మప్రహసనము	...	189
10. ప్రజోత్పత్తి—శ్రీమతి ఆవలపల్లి కృష్ణవేణిగారు	...	193
11. సుమనఃశాండిలి—శ్రీమతి స్థానాపతి రుక్మిణమ్మగారు	...	194
12. బెర్నార్డుమానతి—వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు	...	195
13. శోకగానము—పెమ్మరాజు రాజగోపాలముగారు బి.యె	...	196
14. గ్రామపుసన్నిర్మాణము: స్త్రీలబాధ్యత—శ్రీమతి సమయమంత్రి రాజ్యలక్ష్మమ్మగారు...		197
15. సత్యాగ్రహాలకు—శ్రీమతి దేవులపల్లి సత్యవతమ్మగారు	...	206
16. చిత్రప్రశ్న—శ్రీమతి మొగసాటి అప్పలనరసమ్మగారు	...	206
17. జోలపాటలు—శ్రీమతి యస్. వి. సరళాదేవిగారు	...	207
18. „ —శ్రీమతి వెంపటి అన్నపూర్ణమ్మగారు	...	207
19. „ —శ్రీమతి ఐ. వి. శకుంతలగారు...	...	208
20. „ —శ్రీమతి కంకిపాటి రుక్మిణమ్మగారు	...	208
21. „ —శ్రీమతి నాగలింగమ్ సుందరసరోజినీదేవిగారు	...	208
22. „ —శ్రీమతి అక్కరాజు సుబ్బమ్మగారు	...	209
23. „ —శ్రీమతి సి. రత్నమాలగారు	...	210
24. లతాంగి—ఆరవిల్లి నరసింహాచార్యులుగారు బి.యె	...	210
25. గద్వాలరాణి ఆదిలక్ష్మమ్మదేవిగారు—శేషాద్రిరమణకవులు	...	211
26. పల్లెపాటలు—కొనరాజు రాఘవయ్యచౌదరిగారు...	...	213
27. స్వయంప్రభ—శ్రీమతి గీరము సుభద్రయంబగారు	...	218
28. అపుత్రస్యగతిర్నాస్తి—తాత కృష్ణమూర్తిగారు బి.యె., యల్.టి	...	220

29. సరస్వతీస్తోత్రము—శ్రీమతులు గిడుగు లక్ష్మీకాంతము తొన్నలగడ్డ
శారదాంబగార్లు... 222
30. నాగమ్మ—అండ్ర శేషగిరిరావుగారు బి.యె. ... 223
31. మసాభానంకాయ ... 231
32. శ్రీమతి లక్ష్మమ్మ—కొత్తవల్లి లక్ష్మయ్యగారు ... 232
33. స్వాగతము—శ్రీమతి ఎమ్. వేదవల్లితాయారమ్మగారు ... 233
34. తొక్కుపల్కులు—శ్రీమతి ఎన్. రామరాజ్యమ్మగారు ... 234
35. చిలుక ఎరుక—శ్రీమతి చావలి బంగారమ్మగారు ... 234
36. ప్రాతపాట—శ్రీమతి నీలంరాజు సుబ్బయ్యమ్మగారు ... 235
37. చిన్నపిల్లలపాట—శ్రీమతి మొగసాటి అప్పలనరసమ్మగారు ... 235
38. కుంచంభొట్లకథ—శ్రీమతి కొవ్వర్తి సీతాబాయిగారు ... 236
39. చెవిటివాండ్ల కథ—శ్రీమతి దరిసి సుబ్బలక్ష్మమ్మగారు ... 236
40. “పిన్నీ! లడ్డూ ఏలా ఉంది?”—శ్రీమతి పాలెపు సీతాదేవిగారు ... 237
41. కథలు: కబుర్లు ... 239
42. తైపు చేయుటలో అగ్రేసరురాలు; పాతికయేండ్లనాటి గ్రుడ్డితనము స్వప్నములో సమాప్తమైనది; ప్రపంచమునందలి నత్తగుల్లలలో త్వరగ నడచునది; ఇట్టికడుపులో పదహారు పానుల వారాషత్రికల కాగితము. ... 240
43. శిరోజములు ... 241
44. పుష్పచయము ... 245
45. లోకవార్తలు ... 246
46. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 247
47. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 249
48. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
49. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
50. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
51. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
52. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
53. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
54. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
55. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
56. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
57. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
58. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
59. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
60. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
61. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
62. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
63. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
64. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
65. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
66. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
67. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
68. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
69. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
70. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
71. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
72. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
73. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
74. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
75. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
76. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
77. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
78. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
79. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
80. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
81. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
82. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
83. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
84. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
85. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
86. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
87. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
88. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
89. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
90. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
91. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
92. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
93. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
94. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
95. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
96. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
97. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
98. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
99. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251
100. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 251

శ్రీ వర్ణ చిత్రము

దేవాలయమునకు

భాయాచిత్రములు

1. కొంఠెతనము
2. శ్రీమతి యస్. సుధాద్రమ్మగారు
3. శ్రీలాకష్మినిమానటి
4. రత్నాలుచెక్కిన రవ్వలపండు
5. చిన్నవాటిప్రేమ
6. మాధురికన్య
7. మోహిని
8. కాంతామతి
9. శాస్త్రీకళాశాల, బొంబాయి
10. బొంబాయిలోని ఒకబ్రహ్మండభవనము
11. "మధుమలను చాకబోయెడిమనుకురులు"
12. ఇద్దరుచిత్రధారిణులగు బాలికలు

శ్రీమతి లక్ష్మమ్మగారి ప్రాశస్త్యము

ఏప్రియలుమాసపు యుక్తిలెక్కకు సమాధానము

ఏప్రియలుమాసపు గృహలక్ష్మిలో శ్రీమతి బి. మాశిక్యాంబగారిచ్చిన
యుక్తిలెక్కకు సమాధానము.

తల్లిమాడుతల్లలలో (తల్లకు 27 వంతున) పెట్టినఫేటీలు	...	81
మొదటి ఆమె తినినది	...	35
రెండవ ఆమె తినినది	...	26
మూడవ ఆమె తినినది	...	20
మొత్తము	...	81

మేముచెప్పిన గడువులోపల సరియైనసమాధానము తెలిపిన బాలబాలికల నామములు ఈక్రింద వరుసక్రమమున పేర్కొనుచున్నాము. వయసు తెలుపనివారి నామములు చేర్చినబడలేదు.

1. టి. నరసింహారావు (8) 2. టి. రాజరామమోహనరావు (11) 3. కాకర్లమాడి లక్ష్మీవరసమ్మ (10) 4. దామెర్ల వెంకటరమణమాంబ (11) 5. ఎస్. శకుంతల (10) 6. తునుపనరవ్వతి (11) 7. డి.ఎస్. రామకృష్ణారావు (12) 8. బండారు వెంకటరత్నము (8) 9. ఎనుబోటి సుబ్బమ్మ (10) 10. చిన్నట్టి కమలమ్మ (10) 11. సూరంపూడి రామలక్ష్మి (11) 12. వావిలికొలను సుకీలమ్మ (10) 13. మొండేటి ప్రభావతి (10) 14. వేదుల సుబ్బలక్ష్మి (12) 15. భట్టిప్రోలు రామామణి (10) 16. గాద తాయారమ్మ (11) 17. కమ్మూరి కేసరిరావు (10) 18. జలంబలి బాలాత్రిపురమండరమ్మ (10) 19. యస్. లక్ష్మీ బాయిమ్మ (12) 20. కాశీభట్ల సూర్యనారాయణమూర్తి (8) 21. నూకల సుబ్బలక్ష్మి (12) 22. పెద్దికెట్టి సూర్యనారాయణమ్మ (11) 23. చింతలపాటి మూర్తిరాజు (11) 24. జంతుల ఆన్నపూర్ణ (11) 25. జంతుల కృష్ణకులశమ్మ (12) 26. చామోడిపురపు సత్యవతి (12) 27. చేమర్తి దుర్గామల్లిఖార్జునవీరవరప్రసాదరావు (8) 28. వేలూరు త్యాగరాజు (11) 29. తల్లాప్రెగడ సుబ్బలక్ష్మి (11) 30. కొచ్చర్తి సీతాభాయి

- (11) 31. కొప్పురి నుమ్మడు (10) 32. పోతుల నరసింహారావు (10) 33. చీమలకొండ రామసుబ్బయ్య (10) 34. మేడికెట్టి బయమ్మ (11) 35. సిడుగు సీతావహలమ్మ (11) 36. యస్. రామదాసు (12) 37. కార్యమపూడి లక్ష్మమ్మ (11½) 38. జీ. మేరెత్తుం (8) 39. బి. క్రేషెనంతోపం (10) 40. పల్లారామరత్నమ్మ (10) 41. గుజబాడ సత్యకవి (12) 42. ముక్తినాథలపాటి రామచంద్రరావు (10½) 43. పత్రి కామేశ్వరరావు (10) 44. చూడనడుపు రుక్మిణిబాయి (12) 45. యస్. లక్ష్మీదేవి (11) 46. పి. దొరసానమ్మ (11½) 47. నీలాపాశం సంకటసుబ్బయ్య (11) 48. భూపతిరాజు బంగారయ్యమ్మ (11) 49. బలిదేవల్లి లక్ష్మీమద్రహ్మణ్యవతి (12) 50. కలిగొట్ల అనమాయ (12) 51. జి. పార్వతమ్మ (11).

శ్రీ బుగ్గదేవాలయమాహాత్మ్యము

చిత్తూరుజిల్లా నగరస్టేషనుకు 5 మైళ్లదూరమున నగరయేరు అను పేరుగల కుశస్థలీనది ప్రవహించుచున్నది. దాని ఉత్తరతీరమున బుగ్గదేవాలయమును పుణ్యక్షేత్రమున్నది. తత్సమీపమున సుందరవనమున్నది. దేవాలయ పరిసరప్రాంతములందు ఛామిడితోపులుగలవు. కాశీలోనుండి భూవ్యభోభాగము ద్వారావచ్చెడి అయిదు బుగ్గులు ఇచ్చట పెట్టివెరియుచున్నవి. అవినిరంతరము ఉల్లోలకల్లోలమై ప్రవహించుచున్నవి. ఇట్టి దివ్యక్షేత్రమందు శ్రీకాశీవిశ్వేశ్వర, కాలధార, శ్రీ తీర్థప్రయాగమాధునస్వామ్యభిధానములతో త్రిమూర్తులర్చాచతారలై వెలకొనియున్నారు. ఇయ్యది పురాతనదేవాలయము. ప్రతిపుణ్యక్షేత్రమందును హరిహరారులుండుటయు, సంతానహీనులు సంతానార్థమై సంకల్పపూర్వకముగా నీకుశస్థలీతీర్థమందు స్నానమాచరించి స్వామినిదర్శించి తీర్థప్రసాదములం గైకొన్నమాత్రాన కామిధార్ధసిద్ధిసంధుట సత్యవరముకాదు. రెవరమై పలువురు యాత్రికులు తరుచుగానేతెంచుట ప్రత్యక్షముగా చూడనగును. కాశీకివన వీలులేనివారనేకులు అపరకాశియగు నీబుగ్గక్షేత్రమందలి తీర్థమందే స్వర్గీయలగువారి అనులనుదెచ్చి పునీతపరచుట ఈప్రాంతమున ఆచారమై యున్నది. పుణ్యదినములలో అనేకయాత్రీకులు అనులనుదెచ్చి బుగ్గలోగలుపుట కన్నారజాడనచ్చును. తీర్థస్థార్థాదులనుగూడ నిండేపెట్టుచున్నారు. బుగ్గజలము నైర్మల్య, సౌగంధ్యములకు పుట్టినిల్లయి హృద్యమై లఘుత్వమును గలిగియున్నది. సకలవ్యాధులను పోగొట్టుచున్నది. సుప్రసిద్ధగాంగజలమై వెలయుచున్నది. మహానీయలకు హాసయోగ్యము. స్నానాచపవాదులకు దివ్యతీర్థము. చూడమందిరమై క్రమముగానైదు ఘట్టములతో బుగ్గనీరు రమారమి 4 అడుగుల ఎత్తునుండి పడిప్రవహించుట ప్రేక్షకులచిత్తము నవహరించుచున్నది. ఉన్నతోద్యోగములందినవారు విజయము చేయుటకును; తాలూకాబోర్డు, జిల్లాబోర్డు సంఘసభలు జరుపుటకును; స్వచ్ఛందసేవాదళము వ్యాయామము చేయుటకును వసభోజనాదులకును; పార్లమెంటుజలకును సుప్రసిద్ధనలము, యాత్రీకులు వసించుటకేగాక అన్నపానాదుల పచనముచేసికొనుటకును తీర్థస్థార్థాదులపైట్టుటకును కయనాననాదులకును ననతిగృహము లేర్పరుపబడియున్నవి. ఇట్టి యానేక సౌకర్యములు గలిగింపజేసి యింకను యాత్రీకులకునలయు ననతిగృహము లమర్చుటకు గట్టి ప్రయత్నములు చేయుబడుచున్నవి. వేయేల? యీదివ్యస్థలము నొకమారుతిలకించి మేనంబులకించిన ధన్యులు పలుమరురాగోరుటయేకాక తమబంధుమిత్రులకును యీక్షేత్రమహిమను పలువిధములజెప్పి వెంటజెట్టుకొనివచ్చి తామానందించి తమవారినానందింప జేతురనుటతప్పనిసరి. పలుమాటలేల. దక్షిణకాశియగు నీదివ్యక్షేత్రము (బుగ్గదేవాలయము) సాధువులకు సంతానవృక్షము, భిక్షులకు ముక్తిప్రదము, యాత్రీకులకు దివ్యక్షేత్రము. వారు వీరననేల? మానవకోటికియ్యది ఇహపరసుఖదాయి. హరిహరారులకునికి పట్టుయన దీనింబొగడ నరులెంతటివారు?

ఎన్. సుబ్రహ్మణ్యశర్మ, మొంబరు, శ్రీబుగ్గదేవాలయజిల్లోద్ధారణకమిటి, మద్రాసు.

ప్రస్తావిక

ఆశుదియై ఆంధ్రదేశమున అవతరించిన మంత్రిరాక్షసుడనదగిన నాయకురాలి వీరగుణవిచ్ఛూరితమైన జాత్యహంకారమును వికచీకృత మొనర్చు శ్రీమతి మదమంచి అనంతమ్మ 'నాయకురాలు' అనుపద్య వ్యాసము ఈసంచికయందు తొలిపూజలందినది. మదమంచివారిది మంచి జాతీయమైన కవిత. ఇంతవఱకు గృహలక్ష్మిలో ప్రచురితమైన 'సీతమ్మ పెండ్లి' 'మాంచాల' 'పల్లెపదాలు' అను వారిపద్యవ్యాసత్రయము వారి 'గనభావభావనామహానీయకవితాసముల్లాసము'ను వెల్వరించినది. ప్రస్తుత వ్యాసమగు 'నాయకురాలు' ఆమూల్యవ్యాసముల కెంతమాత్రమును దీసి పోవక అన్నియు నొక్కకుదుటిలోనివేయగుట వెల్లడించుచున్నది.

'నాయనిప్రక్కలో నాగుబామై' నలగామునివద్ద సాదివ్యమునవద రించిన నాయకురాలిని పాఠకులకు పరిచయముచేయుటలో కవయిత్రి ప్రథ మమున ఉపన్యాసకురాలైనది. అనంతరము చిత్రకారిణియైనది. 'గేస్తు రాలు' 'ధీరురాలు' 'మాన్యురాలు' 'బలవంతురాలు' అని విశేషోపన్యా సము విసరినను కవయిత్రికి తృప్తిగలుగలేదు. చిత్రకారిణియై భావశబలతచే నాయకురాలిని పాఠకులకండ్లయెదుట చిత్రించినది. కాళ్ళపై శీరాడకట్టిన 'పాట్నగులాలిపావడ'క్రింది పిల్లాణి నలునిటుబెట్టుకొనుదృశ్యమొకటి. మని కట్టుకు మహిమదెచ్చుచున్న పోచీలు మాటికి ముంగోట ములుపుకొను దృశ్యమొకటి. మోముపైదూగాడు ముంగురులను దిద్దుకొనుదృశ్య మొకటి. పావలపై పాదతలముంచి వేమారు చివ్వునలేచియాసీనయగుదృశ్య మొకటి. కలమువైచిన చిత్రములుగావున ఇవి ఇంతింతలో ఒక్కసీసమున ఇరవొందినవి. కంచెవైచినవో నాలుగుదృశ్యములకు నాలుగు ప్రత్యేక చిత్రములుండవలసినదే.

ఈఖండకావ్యమున నాయకురాలి వీరగుణవిచ్ఛూరితమైనజాత్యహంకారము చక్కగ పోషింపబడినది. 'భరతభూమి వీరాంగనల రక్తధారాశవృష్టిచే ప్లావితంబై భాగ్యధాత్రీయైనది; భరతభూమి విపులధాత్రీయైనను అది అంతయు పరమపావన పతిప్రభలచరిత్రలచే విన్నాణమొందినది' అను సత్యవిల సితములగు వాక్యములు నాయకురాలి నాలుకనుండి ఉద్ఘాతములై ఎంతటి జాత్యభిమానమును విరియబోయుచున్నవో! ఈ మాట లొకలెక్కయా? మోహరించినిలచిన బాలచంద్రుని ఆమె ఏమనుచున్నదో చూడుడు :

“పదతి చెల్లుబడిని పవరించునాట
నిలువమన నేటులాడె చెలమనాటులకు ?
గాజులుగల్గెన్న కర్తముల్ మూయు
మగవారి కీరతి మగువతో కణము ?”

ఇంతిమాత్రమేగాదు. పురుషునిదౌష్ట్యమును సభలలోనిరసించి స్త్రీస్వాతంత్ర్యము కావలయునని వేనోళ్ల చాటు నేటివిధిజారాండ్రనుదలపించుచు ఆటు శతాబ్దులకు పూర్వముననున్న నాయకురా లిట్లుగర్జించినది:

“అడుది సింహాసనాసీనయైన
కనుగుట్టై నే నిన్ను కన్న బాటువకు ?
సర్వేశ్వరునిస్పృహలంబులోన
స్వాతంత్ర్యమనునది నిర్వలకొకటై
పకుచున్నలైనను భారతంత్రాన
మధురతననా ప్తి మనియొండగలవె?”

భారతదేశమున బహుకాలముగ సాగుచున్న పురుషునినిరాఘాటప్రభుత్వముపై తిరుగుపాటుకనబడిన భారతస్త్రీలలో నాయకురాలు మొదటిదట్టు సకు చెందును. కావుననే ఆమెయందు ‘నేను ఆశుదానను’ అను అభిమానము హద్దునెఱుంగకయున్నది. నాయకురాలి గుణగణము లో ముఖ్యమైన జాత్యహంకారమును ఎంచిదిసి దానిసమగ్రపోషణకు వలయునన్ని వేతములను సమకూర్చుకొని కవయిత్రి ఈశుండకావ్యమును కలుకుదీర్చినది.

సన్నివేతకల్పనము, గుణపోషణము మాత్రమేకాదు ఈకావ్యమున మెచ్చదగిన విషయములు. ‘తగరుదూకిన చట్టుపగిలి’నదని వర్ణించిన కవయిత్రి పరిశీలనాశక్తి, ‘జిలుగురత్నాలపోసీలు ముంచెయిమీద మాటికి ముంగోట ములుపుకొనుచు’ అనివ్రాసిన ఆమె వర్ణనాచమత్కృతి, ‘నాలుగు పగ్గాలదూరాన’ అనిసప్పటి ఆమె జాతీయపదప్రయోగము మొదలగునవి సమ్యానార్థ విషయములు. ఈకావ్యమునందలి ‘పచ్చిరక్తమ్ము విరజిమ్ము పసిడివ్రాలు’ అను పద్యపాదము చదువునపుడు నిజముగ పచ్చిరక్తమును విరజిమ్ముచున్నది. తిక్కనసోమయాజికీజ్యానాదము ‘గభీరమధురమై శ్రావ్యంబై’ చెలగినది; విల్లు ‘విద్యుద్దండము నిల్చిపొల్చినగతిని అందమైన’దైనది; పోరుఁ ఘోరంబైనను అభిరామమైన’దైనది. ‘ఉగ్రమైనను సుందరమైన’దైనది. ‘వేలుచూపింపని ఈవిదుషీమణికి’ పచ్చిరక్తమ్ము విరజిమ్మువ్రాలు పసిడివ్రాలైనది. పసిడివ్రాలుతో పచ్చిరక్తమ్ము విరజిమ్ముబహుచండగా ఈ కావ్యమున పలుతావులకుటిల్లిన ఛందోభంగాదులపై దృష్టిపారించువారెవరు?

విషయ సూచిక

1. అఖిలవంగమహిళామహాసభ ...	255
2. నాయకురాలు—శ్రీమతి మదమంచి అనంతమ్మగారు ...	257
3. పడవపాట—పెమ్మరాజు రాజగోపాలముగారు బి.వ	261
4. గొప్పనక్షత్రము—శ్రీమతి కంకిపాటి రుక్మిణమ్మగారు ...	262
5. పూలనజ్జ—కాశూరి వేంకటరామారావుగారు ...	263
6. ఆడుబిడ్డలు—“ఒకసోదరి” ...	268
7. ప్రబోధము—శ్రీమతి కల్పాల పార్వతీదేవిగారు... ..	270
8. ఇంటరంటు ఏంటి?—శ్రీమతి ద్రోణరాజు లక్ష్మీబాయిమ్మగారు ...	271
9. వచ్చుత్తాపము—కందుకూర్ రామభద్రరావుగారు ...	273
10. వినాహము—న్యాపతి కృష్ణారావుగారు బి.యె., బి.యల్	274
11. శకుంతలనంపువేళ—అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు బి.యల్.	275
12. “మీకళ్లు నాభార్యమీద పడ్డాయంటే...”—తార్కికుడు ...	276
13. మల్లిక—యడవిల్లి రామమూర్తిగారు ...	278
14. శుభదర్శనము—శ్రీమతి ఎమ్. సీతామణిగారు ...	279
15. అనాథబాల—అంబటిపూడి సరసింహశర్మగారు ...	283
16. అఖిలాసియామహిళామహాసభ—శ్రీమతి కోకా భానుమతిగారు ...	284
17. గ్రీష్మఋతువు—గాధిరాజు కోటంరాజుగారు ...	286
18. బడికంపుట—కల్లూరి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యదీక్షితులుగారు ...	288
19. నవనాగరికనగరశేవనం—పాలవర్తి ఆంజనేయులుగారు ...	289
20. వియోగగానము—నడ్లమూవి అప్పారావుగారు. ...	294
21. వీర—అండ శేషగిరిరావుగారు బి.వ ...	295
22. నారీసత్యాగ్రహాలు—శ్రీమతి సీలంరాజు సుబ్బయ్యమ్మగారు ...	297
23. గ్రామపునర్నిర్మాణము: స్త్రీలబాధ్యత—శ్రీమతి కామరాజు మైత్రేయిగారు	298
24. దానిమ్మ—డాక్టరు యస్. శేషగిరిరావుగారు యల్. వి. యమ్ ...	305
25. సులోచనకన్య—డి.వి. కృష్ణయ్య, సి.వి. లక్ష్మణరావుగారు ...	307
26. పెండ్లి కూతురు—సి. వి. పార్థసారథిగారు ...	308
27. తొక్కుపల్కులు—శ్రీమతి యస్.వి. సరళాదేవిగారు ...	309
28. పడుచుమాటవినకురా—శ్రీమతి నడ్లమూడి పుష్పవతిగారు ...	309
29. రామచిలుక—శ్రీమతి శ్రీరాములు నాగభూషణంగారు ...	309
30. కితకితపాట—శ్రీమతి కొదాలి వేంకటసుబ్బమ్మగారు ...	310

81. వినోదము—శ్రీమతి ఇందు ర్తి శకుంతలగారు ... 310
82. నానపాట—శ్రీమతి చేబోలు లక్ష్మీనరసమ్మగారు ... 310
83. తారంగం—శ్రీమతి పాకల రత్నమాలగారు ... 310
84. చెవిటివానిముచ్చట—“మోరిన్సు” ... 310
85. లుబ్ధదంపతులు—శ్రీమతి సత్యవతికన్యగారు ... 311
86. తెలివితక్కువవాండ్రకథ—శ్రీమతి యర్రబోతు కనకరత్నముగారు ... 312
87. యుక్తిలక్ష్మ—శ్రీమతి నున్న సావిత్రిదేవిగారు ... 312
88. నాల్వేడేశపు స్త్రీలు ... 314
89. పుష్పచయము ... 316
అంగ్రహవారామబులకు మనవి; మువ్వలము; గద్వాల సంస్థానాధీశ్వరి.
40. లోకనాథులు ... 319
యవదూతలు ప్రమాదపడిరి; కోడలికి ముంతపాగ, వాతలు; చెట్టుఎక్కిలము కాచుకొన్న యువతి.
41. కథలు : కబుర్లు ... 321
ఉవ్వెరపక్షి తీర్చిందికొనబాలని వస్తువులను గలవు; ఒకేకాన్పున నలుగురు దిడ్డలు; నాలుగు నెలల దిడ్డకు పరిష్కారమొచ్చి; ఒకకన్య పండ్రెండుగంటలకాలము ఈడుట.
42. డైరీ ... 322
43. ప్రతికాపరిచయము ... 324
నవశక్తి.
44. ప్రజోత్పత్తిసంచికలు ... 324
ప్రారంభవిద్యసంవత్సరాదిసంచిక.
45. గులాబ్ జామ—శ్రీమతి యు. సత్యబాలసుశీలాదేవిగారు ... 325
46. వంకాయపాకవిశేషములు ... 325
47. ఆలోచన... 327
నేనుగూడ సమాగమన మొనర్చు సాక్షులుగలరు; స్నాతకసభకు ఆచార్యపదవి స్త్రీకీయబడి నట్టి ఢిల్లీ మ్యూనిసిపాలిటీ స్త్రీలకు వోటింగుహక్కు; ఆమెరకాలోనే ఇట్లుండినవో...?; స్థానికసంఘములు : స్త్రీలు; తిట్టనేర్పినవారు డోరకుండదు; సంబూద్ధిబ్రాహ్మణులు; బహు భార్యాస్త్రీకలణము; మధుర టూటికారన్ మిల్లుపనికరైల కడగండ్లు; శ్రీమతి రామదేవి నిర్బంధము; శ్రీపిల్లింగమ్మప్రభృతి కద్దరుబట్టలను కోరుట.
48. గ్రంథపరిచయము... 332
చరిత్రతాతత్వము; పాటలు; పల్నాటివీరులు; రీడిపురాణము; ఇటాలియన్ మాధి; వైదిక సభ్యుల; కమలానాథకములు; ప్రపంచవిశోదకథలు.

త్రివర్ణచిత్రము

‘అ జ్ఞానం, ఇందు మతి’

ఛాయాచిత్రములు

1. వియన్నాలో జరిగిన అంతర్జాతీయ స్త్రీలమహా సభకు వెదలిస భారతస్త్రీ ప్రతినిధులు
2. ప్రథమ ఆఖిల ఆసియా స్త్రీలసభ ప్రతినిధు రాండు.
3. ఇండియా స్త్రీలసంఘమువారి 1930-వ సంవత్సరపు పాధారణసంఘసభ.
4. సులోచన కన్య.
5. నార్వే దేశపు స్త్రీలు: పు సక పతనము.
6. నార్వే దేశపు స్త్రీలు: గృహపరిశ్రమ.

మే మాసపు చిత్రప్రశ్నకు సమాధానము

మే మాసము గృహలక్ష్మీలో శ్రీమతి మొగపాటి అప్పలవరసమ్మగారిచ్చిన చిత్ర ప్రశ్నకు సమాధానము.

నో దా వ రి

సరియైన సమాధానమిచ్చిన గృహలక్ష్మీ పాఠకురాండ్రనామములు వరుసక్రమమున దిగువను పేర్కొనుచున్నాము.

1. నామిలాల సుందరమ్మ.
2. కలపటపు సీతాబాయి.
3. ముస్తర్ల లక్ష్మీనరసమాంబ.
4. చాగంటి సువందనమ్మ.
5. కస్తూరి రంగనాయకమ్మ.
6. నీకాపాశెం పావిత్రి.
7. ఈమూరి మూర్త్యకాంతమ్మ.
8. బొడ్డు సీతామహాలక్ష్మి.
9. బెంగులూరు నాగరత్నమ్మ.
10. గాడిదమడుగు కారదాంబ.
11. గొల్లపూడి కమల.
12. మొవ్వ చండికామహాలక్ష్మమ్మ.
13. ముద్దన వారాయణమ్మ.
14. రామి నేని కృపావతి.
15. కంధం మెట్టు లక్ష్మీకాంతమ్మ.
16. యు. సత్యబాలసుకీలాదేవి.
17. ఇ. వ. తూ. రి. వెంకటరత్నమ్మ.
18. చమిడి ముక్కల ఈశ్వరమ్మ.
19. వి. వెంకటరత్నమ్మ.
20. వడ్డారాధాకృష్ణమ్.
21. పి. కనకరత్నమ్మ.
22. మొవ్వ సుందరమ్మ.
23. కిరం స్వయంప్రభ.
24. తొన్నలగడ్డ కారదాంబ.
25. గిడుగు సీతామహాలక్ష్మి.
26. గిడుగు లక్ష్మీకాంతమ్మ.
27. ఆరాధ్యుల వెంకటసుబ్బమ్మ.
28. చల్లా మీనాక్షి.
29. కాశీభట్టు పర్వత వర్ధనమ్మ.
30. గుండా రెడ్డి పౌభాగ్యమ్మ.
31. వి. చిదంబరరావు సతీ.
32. చనుపులేటి లక్ష్మీదేవమ్మ.
33. చనుపులేటి రామానుజమ్మ.
34. భవళి రాజేశ్వరమ్మ.
35. కొత్తపల్లి కారదాంబ.
36. శేట్టులూరి రామ గాజ్యమ్మ.
37. పాకల రత్నమాల.
38. నాగలింగమ్ బసవపుష్పమ్మ.
39. నాగలింగమ్ సుందరసోజినీదేవి.
40. మానాచగడ సీతాయమ్మ.
41. ద్రోణంరాజు లీలావతి.
42. రావుకూటము లలితమ్మ.
43. యస్. లక్ష్మీదేవి.
44. దాసరి వెంకటసుబ్బమ్మ.
45. కుసుమ పరస్వతి.
46. మాగంటి శకుంతలాదేవి.
47. మద్దూరి సత్యవతిదేవి.
48. పిల్లుట్ల కనకదుర్గామహాలక్ష్మమ్మ.
49. గోపు ఆదివారాయణమ్మ.
50. మారెళ్ల మూర్త్య కాంతమ్మ.
51. కొదాలి దమయంతమ్మ.
52. డి. చనలత.
53. పాటిమళ్ళ శకుంతలాదేవి.
54. యమ్. లక్ష్మి.
55. వి. యస్. లక్ష్మి.
56. భోగు చెంచురత్నమ్మ.
57. వర్ధిపర్తి శకుంతలాదేవి.
58. నీలంరాజు సుబ్బయ్యమ్మ.
59. చల్లా భారతి.
60. జయంతి కమలావతి.
61. మాగంటి మాణిక్యంబ.
62. గాడి తాయారమ్మ.
63. దమయంతి.
64. వడ్డమన్నాటి సూరమ్మ.
65. చో. రంగనాయకమ్మ.
66. లి. మాణి క్యంబ.
67. బోయి కెట్టి రత్నమాణిక్యంబ.
68. చాడరి వై. క. తాయారమ్మ.
69. పుత్రి బుజ్జమ్మ.
70. చింతా కృష్ణదేవమ్మ.
71. మ. పాండ్రపాడ లక్ష్మీనరసమ్మ.
72. ఆయ్యదేవర బాలా త్రిపురసుందరమ్మ.
73. ప. కృష్ణమ్మ.
74. యిల్లింద రంగనాయకమ్మ.
75. పాలపర్తి పరస్వతి.
76. పిండిప్రోలు కొండయ్యంబ.
77. నరస్వతి.
78. డి. విలియాంపుష్పమ్మ.
79. ద్వారభాతి చెలిమీరసంహారణాభిదానంబ.
80. యస్. లీలా వతి.
81. ఆమరవాది లక్ష్మీనరసమ్మ.
82. ఎగుబోటి సుబ్బమ్మ.
83. తెన్నేటి ఆలవేలుమంగతాయారమ్మ.
84. చీమలకొండ రామసుబ్బమ్మ.
85. దామోజీవరపు రామాయమ్మ.

గృహలక్ష్మి వజ్రంట్లు

తెనాలి:	కొమ్మారకాశివశ్రీవాధంగారు,	ఏలూరు:	ఎస్.వి. ఆచార్యుగారు, పనరపేట
బళ్లారి:	పోల్ క్రిష్ణవంశపేటిశ్రీ ఆఫ్ న్యూస్.	రాజమండ్రి:	ఎస్.వి. కృష్ణరావుగారు.
రెజవాడ:	వి. రాజు మొదలియార్ & సన్స్,	తాడేపల్లిగూడెం:	కాశిరాజు శ్రీరాములుగారు
మచిలీపట్టణము:	బ్రాహ్మణవీధి.	బరంపురం:	గోవిందుకెట్టిగారు, గొల్లపల్లి.
తిరుపతి:	నామల ఆంతోని,	కొల్లూరు:	కాజా మల్లయ్యగారు,
మైదరాబాదు:	కె. బాలకృష్ణ	కేమ్డ్ పూరు:	టి. వి. రమణయ్య.
	జి. వి. శర్మ, న్యూస్ ఏజెంట్లు,	గుంటూరు:	విన్ డిస్క్ కంపెనీ.
	జై. వి. సుబ్బయ్య & కంపెనీ,	అమలాపురం:	కె. వి. కృష్ణరావుగారు,
	వంక బేగనవాస.		కె. ఆగ్రహారం.
	ఎస్. లక్ష్మీబాయిగారు, రిటైరెడ్ రెసి	చికాకోలు:	తాటిగడప మాణిక్యరావుగారు.
	డెన్సి పెద్దగడియారం, చార్ న	పాలకొల్లు:	వేమరాజు నరసింహంగారు,
	మార్కెట్టురోడ్డు, (మన ప్రాంతపు		హెడ్డాపర్ల, మట్టపట్టు.
	1 రూ ఉన్న నియా రూ 1.30	విజయనగరం:	శేషవల్లి రామలింగంగారు,
	అనుకు).		పొత్తురివారి వీధి.
నిడదవోలు:	కాశ్రిబ్రదర్స్, న్యూస్ ఏజెంట్లు.	విశాఖపట్టణం:	ఆంధ్ర కృష్ణమూర్తి బ్రదర్స్.
కొవ్వూరు:	జి. వి. రామరావుగారు.		

ఇతరచోట్లకు వజ్రంట్లు కావలెను. వివరములకు దరఖాస్తు పంపుకొనుడు.

“గృహలక్ష్మి”, తపాలపెట్టె నెం. 752, ఎగూరు, మదరాసు.

పేరు గల శిశు లీ వరు ముందు

అసత్యప్రకటనవలన హింసపోయి ఆ పలుకుండులను విడనాడి ఆకాశింగము నొందకుండు. నిజానిజములు నిలుకడపరీక్ష చేసిగాని తెలియుటకష్టము. ఇట్టిబొంధములతో మునుందవచ్చును. ఇట్టినితీరా ఎక్కువ ప్రభావము. “ఇమిడి పను ఇమిడి పనేగాని” అని రెట్టగును? సంస్కృతి పై పెక్కు దాక్షిణ్యమాస్తి నానీక లేఖలే మా ముందులయొక్క నిజగతస్వభావములకు ఆధారములు. “వైద్యో వారాయణో హరిః॥” అను మర్యాద ఇట్టి యసత్యప్రకటనలన తగ్గినా?

శిశువై ద్యహామములగు

డాక్టరు జమ్మి వ్యాసారావుగారు, మెడలిస్టు స్పీషిల్ అండ్ లీవరు రోగములకు స్పెషలిస్టు

“వ్యాసకుటీరము” విజయనగరం పోస్టు

పీఠికే నిష్పూహితేంద్రవ కేనులమ బాగుచేసిరి. పీఠికే బొంధరాజములు న్యాయరీతిగా గుణము త్వరలో నిచ్చును. పీఠికే బొంధముల ననేక దాక్షిణ్యము నాదుచున్నారు. ఆంధ్రనేకమందంతటను మామందులమ్ముటకు ఏజంట్లు కావలెను. శేడే బ్రాయడు.

శుచిమందిరద్వారమును తెరచుటకు ఇది

తగిన తాళమునెవి.

వాష్ వెల్ సబ్బు

గృహిణీలకు పరమానందము

వారిభారము నెంతయో తగ్గించును

అన్ని తావులందును దొరుకును

కేరళపాప్ ఇన్ స్టిట్యూట్, కాలికట్.

శ్రీ పద్మమాని అప్పారావు 'పద్మిని' అనుపద్యవ్యాసము ఈసంచికయందు పూజ్యవీరమునందినది. ఇదియొక ఊహాసంభాషణము. కవి ప్రశ్నించుచున్నాడు. పద్మిని ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచున్నది. కవి తనప్రశ్నలోనే పద్మినిని ప్రస్తుతించుచున్నాడు. పద్మిని తనప్రత్యుత్తరములోనే తన ప్రథితగుణములను ప్రదర్శనముగావించుచున్నది. రచయిత చమత్కార మీవిషయమున మిక్కిలి రమణించుచున్నది. కవివైచిన హృదయము కలంచు ప్రశ్నలకు వీరహృదయము గల పద్మిని ఎంతటి హృదయంగమమైన సమాధానము లిచ్చినదో! అయినను కవి వైచుప్రశ్నలకు అంతులేదే. సంభాషణము కవియే ప్రారంభముచేసినాడు. ఆప్రారంభమును ప్రశ్నతోడ. సంభాషణము కవియే ఉపసంహరించి నాడు. ఆఉపసంహారమును ప్రశ్నతోడనే.

“వనియు సడలని తావకచరితమందు

కీచితామలనవ్యసౌశీల్యవృత్తి

నెడతెగక రాల్చి, కవిలోకమెందుకెట్లు

ముగ్ధతాష్పంపురొదలలో మ్రోగునిభుడు?”

ప్రశ్నలోనే ప్రస్తుతిని ప్రసవింపగల ప్రజ్ఞాధురీణుడగు ఈకవి ప్రశ్నకు ఒరులు సమాధాన మీయవలసిన అనవరమేది? పద్మిని చరిత్ర 'చనియు సడలని'ది కావున కవి గ్రామణులద్దానిని ముగ్ధబాష్పంపురొదలలో మ్రోగింతురు.

శ్రీమతి రాజేశ్వరి 'అభిప్రాయభేదము' అనునది ఈ సంచికయందు ప్రథమగద్యవ్యాసము. భగవానుని సృష్టి చమత్కారమునకు అవధి, పురుషునకు 'ఆనందనిష్పత్తికి తరుగనిగని' అయిన స్త్రీనిగూర్చి పాశ్చాత్యులలో గల అభిప్రాయభేదము లీవ్యాసమున ప్రసర్పణము గావించబడినది. అచ్చట స్త్రీని కొందఱు నెత్తికెత్తి పూజించినారు ; కొందఱు నేలనుపెట్టి మట్టినారు. ఈ అభిప్రాయభేదప్రదర్శనము వ్యాస కర్తృత్విప్రబర్తముకాదు. దానినుండి ఆమె సారమైనతత్వము నొకదానిని గ్రహించినది. 'ఈ అభిప్రాయభేదములకు వర్ణ్యమానవస్తువెన్నకును కారణముగాదు. ఆయాభావభోరణుల సమయములట్టివి.' ఈ సందర్భమున ఆమె భారత

దేశమునందలి పరిస్థితులను గూర్చి వెల్లడించిన విమర్శక వాక్యము చూడుడు : 'స్త్రీదూషణపూర్వకంగా పురుష మనశ్చంచల్యము బాపుటకై పూర్వపుభారతతత్త్వజ్ఞులు ప్రయత్నించిరే కాని స్త్రీజాతినెన్నడును తక్కువపర్చే ఉద్దేశంతో కాదు.' ఇది ముమ్మాటికి నిశ్చయము. ముమ్మాటికి నిశ్చయమనుటకు వ్యాసకర్తృ శ్రీమద్భగవద్గీతాదుల అమరుకము, 'మాతృదేవోభవ' అనుపూతవాక్యము, 'కలకంఠకంఠి క స్నీరో లికి న సిరియింటనుండనొల్ల' దను లోకోక్తి అను మూడింటిని నిదర్శనముగ నిచ్చినది. అవి చాలును. అయితే చివరకు తేల్చినదియేమి? 'పాతివ్రత్యము ఈ దేశమున నేలగిల్లినదొరకు సమృద్ధసస్యము. కావుననే అట్టి అభిప్రాయభేదము లీదేశమున పొడసూపలేదు' అని. ఇది ఇట్లుగూడ చెప్పవచ్చును. 'అట్టి అభిప్రాయభేదము లీదేశమున పొడసూపలేదు కావుననే పాతివ్రత్యము ఈ దేశమున నేలగిల్లినదొరకు సమృద్ధసస్య'మైనది. ఈవ్యాస రచనమున కవయిత్రి విషయసంగ్రహణశక్తి, సారగ్రహణ సామర్థ్యము, విమర్శకవైధుష్యము జాదుకొనియున్నవి.

శ్రీ చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణప్రసాదు 'పుస్తక ముకన్న ప్రకృతియే జ్ఞానాభివృద్ధి సంతోషయింపజేయును' అను నీలమువంటిసీతినీ 'ప్రకృతి' అను గద్యవ్యాసమున పోషించినాడు. జ్యోతి, మాధవుడు భార్యాభర్తలు. మాధవుడు ఉత్తపుస్తకభుక్కు. కావున నాతడు గృహస్థాశ్రమము స్వీకరించిన ఋష్యశృంగుడుగా నుండిరాడు. ఉండగా ఒక నాడు ఆతడు అదృష్టవశమున ప్రకృతిమాత ఒడిలోబడి నాడు. సూర్యుడు అస్తమించినాడు; కమలకాంత కనులు మూసినిద్రించినది—చంద్రుడు ఉదయించినాడు; కలువకన్నె కన్నులు విప్పి కలకలనవ్వినది. ప్రకృతిలో ఎటుంచినను అన్యోన్యత. ఒకే లోడిమగలిగియున్న జాజుపువ్వులజంటను కోయుటకు ఆతడు ఎప్పుడు సంకల్పించినాడో అప్పుడే ఆతని హృదయము ప్రేమమకరందముతో నిండిపోయినది. ఇక ఇప్పుడతడు ఋష్యశృంగుడుకాడు. ప్రణయరాజ్యమునకు ప్రధాని.

విషయ సూచిక

1.	స్మృతికారులు : విడాకులు ...	335
2.	పద్మిని—నల్లమాని అప్పారావుగారు ...	337
3.	అభిప్రాయభేదము—శ్రీమతి రాజేశ్వరిగారు ...	339
4.	ఓయి మిత్రము!—కొమ్మత్తాజు వినాయకరావుగారు ...	340
5.	ప్రకృతి—చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణప్రసాదగారు ...	341
6.	ప్రేయస్!—తుమ్మలపల్లి వేంకటసీతారామారావుగారు ...	342
7.	ఊహాపథి—శ్రీ శ్రీనివాసరావుగారు ...	342
8.	స్త్రీలు : క్షయరోగము—శ్రీమతి పరుచూరు భువనేశ్వరీదేవిగారు ...	343
9.	స్త్రీ స్వము—మహమ్మద్ ఖైరాత్ హుసేన్ గారు ...	347
10.	అత్తలు : కోడళ్లు—శ్రీమతి సుసర్ల లక్ష్మీనరసమాంబగారు ...	349
11.	సాధాగ్యవలీభవ!—శ్రీమతి శ్రీ సునర్ల ముఖదేవిగారు ...	352
12.	సుహృదయ—విద్వాన్ సూరిగుచ్చి కృష్ణమూర్తిగారు ...	353
13.	క్రొత్తకోడలు—సింహాద్రి బ్రహ్మసంధాచార్యులుగారు ...	354
14.	సౌందర్యము—శ్రీమతి యు. సత్యబాలసుకీలాదేవిగారు ...	357
15.	మల్లెపూవులకథ—అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు బి.యె., బి.యల్. ...	359
16.	పేరేమి పెట్టను ?—పానుగంటి విజయరాఘవరావుగారు ...	360
17.	దేవదాసి—కావ్యవిశారద అనుముల వేంకటశేషకవిగారు ...	364
18.	నూతనవధూవరులకు—సీరిపి ఆంజనేయులుగారు ...	365
19.	పరిచితకంఠము—శ్రీమతి బసవరాజు వేంకటరాజ్యలక్ష్మీగారు ...	365
20.	శారదలేఖలు—శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు ...	366
21.	ప్రణయరాధ—కర్ల పాలెము కృష్ణరావుగారు ...	371
22.	మీరాబాయి (స్లేడుకన్య) —శ్రీమతి ఓలేటి నిత్యకల్యాణమ్మగారు ...	371
23.	ఉద్యోగపాట—శ్రీమతి సత్యవతీకన్యగారు ...	372
24.	వదినెపాట—శ్రీమతి చావలి బంగారమ్మగారు ...	372
25.	జోలపాటలు—శ్రీమతి యస్. వి. సరళాదేవిగారు ...	373
26.	,, —శ్రీమతి లక్ష్మిశెట్టి పార్వతీగంగారత్నమ్మగారు ...	373
27.	,, —శ్రీమతి గిడుగు సత్యవతిగారు ...	374
28.	,, —మరకాని పరాత్పరరావుగారు ...	374
29.	పూలసజ్జ—కాళూరి వేంకటరామారావుగారు ...	375
30.	గృహలక్ష్మి—శ్రీమతి చోడవరపు రంగనాయకమ్మగారు ...	382

31.	విడాకులచట్టము—శ్రీమతి పి. కె. రాయసతి	...	383
32.	,, —శ్రీమతి ఇందిరాదేవి కవయిత్రి	...	384
33.	,, —శ్రీమతి కుముదిసీబోసు సరస్వతి	...	384
34.	,, —శ్రీమతి ఏ. ఎన్. చౌదరినతి	...	385
35.	,, —శ్రీమతి సరళాదేవి	...	385
36.	,, —శ్రీమతి చారుబాలసరస్వతి	...	385
37.	,, —సంతోషకుమారరే	...	386
38.	,, —శ్రీమతి మునీసతి	...	386
39.	కమలాదేవిభటాపధ్యాయ—శ్రీమతి జి. సీతాలక్ష్మీకన్యగారు	...	387
40.	మేలుకొలుపు—శ్రీమతి లలితాకుమారిగారు	...	389
41.	బాలక్రీడలు—శ్రీమతి వెంపటి అన్నపూర్ణమ్మగారు	...	390
42.	సీతాదేవికన్య—ఆకుండి వేంకటశాస్త్రిగారు	...	391
43.	దానిమ్మ—డాక్టరు యస్. శేషగిరిరావుగారు యల్.వి.యమ్.	...	393
44.	తొక్కుపల్కులు—శ్రీమతి కొప్పర్తి నాగరత్నమ్మగారు	...	396
45.	చింతకాయపాట—శ్రీమతి మొగిసాటి అప్పలనరసమ్మగారు	...	396
46.	వేడుకవదము—శ్రీమతి చేబోలు లక్ష్మీనరసమ్మగారు	...	396
47.	చిన్నపిల్లలపాటలు—శ్రీమతి బొడ్డు సీతామహాలక్ష్మీగారు	...	397
48.	పుట్టినయింటికి—శ్రీమతి పాకల రత్నమాలగారు	...	397
49.	“ఈతడవ నిప్పులుపెట్టె మరచిపోలా”—శ్రీమతి కూచిభట్ల గంగమాంబగారు	...	398
50.	పంది, తాబేలు—పోతావ్రగడ వేంకటచలపతిరావుగారు	...	399
51.	పిల్లిగమ్మత్తులు—శ్రీమతి సమయమంత్రి రాజ్యలక్ష్మీగారు	...	400
52.	చిత్రప్రస్న—శ్రీమతి మాడభూషి చూడమ్మగారు	...	400
53.	పుష్పచయము	...	401

నూతనమనస్తత్వశాస్త్రము : సంయుక్తదిద్య ; పెన్నెమ్మ ; శ్రీమతి సునల్ల లక్ష్మీనరసమాంబగారికి ; ఆత్మవిహదకరమగు మరణము ; చూలంతిలనము : దంతములు ; వారింజనండ్లు ; కల్లు ఇజారా దార్లలో స్త్రీలు ; అరవవారి చాలికాపాఠశాలల దుస్థితి ; గృహిణీగృహస్థులకు హితము ; బరోడాసంస్థానమున విడాకులచట్టము.

54.	కథలు : కబుర్లు	...	408
-----	----------------	-----	-----

ఒకే కాన్పున ముగ్గురు బిడ్డలు ; జంతువులకును బాంపత్వప్రేమగలదు ; జంతువులకును బావము కలదు ; ఒకస్త్రీ మూడు దినములు ఎడతెగక ఈడుట ; హుగ్లీనదిని పదిహేనువిమిషములలో ఈదిదాటినస్త్రీ ; జంతువుల ఆస్యోన్య ప్రేమ ; పురుషుడు స్త్రీగామారుట ; పదునాలుగవ వత్సరమున సేప్రవేశపగ్గితులో జయమొందిన బాలిక ; నూటపదునైదువత్సరములు జీవించినస్త్రీ ; గౌందర్యసంపాదనకోసకు ప్రాణములుబలి.

55. లోకవార్తలు ... 410
పెళ్లముకు గాయములు పెట్టినాడు: తాను విచ్చినభివయించుచున్నాడు; అన్నమునకు మొగమువాచి అత్తపాత్ర చేసికొన్న లోడలు.
56. డైరీ ... 411
57. గ్రంథపరిచయము ... 413
మనశీతపరిశ్రమ; సావిత్రిపరిణయము; భారతవర్ష సంగ్రహచారిత్రము; చల్లెటూరి కథలు; ముకుందమూల; శ్రీశవనవాసనామస్తోత్రం; ఝాన్సిలక్ష్మీతాయి; జడగంటలు; రుక్మిణీకళ్యాణము; పరిక్షిత్తు; గౌరి, తులసి, సంతాన గోపాల పూజలు; ఉచవాసచికిత్స; శ్రీరామచంద్ర శతకము; పురాణపరివ్రతలు; స్వార్థత్యాగము.
58. ఆలోచన ... 416
బరోడా మైసూరు రాష్ట్రములు: సంఘసంస్కారము; ఆధునిక స్త్రీరత్నవిశేషము; కీ. శే. మెహర్బాయి దొరబిల్లతాతానతి గారు; శ్రీమతి కజమ్మసతినిర్గమనము.

త్రైవర్ణ చిత్రము

శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మిరెడ్డి.

భాయాచిత్రములు

1. శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మగారు; 2. శ్రీమతి సీరము నుభద్రయాంబగారు; శ్రీరామ నవమి: ధర్మాచల దృశ్యములు; 3. బజారుపీఠి; 4. స్నానాలరేవు; 5. పడవలరేవు; 6. శ్రీరామదేవాలయము; 7. ఆలయమునకు వెనుకపైపున; 8. కళ్యాణమంటపము; 9. సులోచనకన్య; 10. & 11. పగడములరాణి ఆమె ఫలమునందలి దృశ్యములు. 12. శ్రీమతి కె. గంగమ్మగారు; 13. శ్రీమతి చరనగరాజకుమారిగారు; 14. శ్రీమతి అక్కరాజు వెంకటసుబ్బమ్మగారు. 15. కమలాదేవిధోపాధ్యాయ.

జూను మాసపు యుక్తిలెక్కకు సమాధానము

జూను మాసము గృహలక్ష్మిలో శ్రీమతి నున్న సావిత్రిదేవిగారిచ్చిన యుక్తిలెక్కకుసమాధానము:

28 రోజులలో.

మేము పెట్టినగడువులోపల సరియైన సమాధానమిచ్చిన బాలబాలికల నామములు వరుసక్రమమున క్రిందవేర్కొనుచున్నారము. బ్రాకెట్లలో వారివయసు తెలుపబడినది.

1. వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రి (6)
2. ఆరాధ్యుల సూర్యకాంతం (9)
3. వి. యె. బి. శాస్త్రి (8)
4. చాగంటి సుందరరావు (8)
5. కుసుమ సుబ్బారావు (9)
6. టంతాల వద్దావతి (9)
7. పాకల వేంకటకామేశ్వరీదేవి (9)

పలువురుముప్పదిదినములనిప్రమాదపడిరి. మార్గరకు పైగా సమాధానము పంపిరి. అందుసరియైన సమాధానము తెలివినవారు ఈ ఏడురే. వీరికి మాశుభాశీస్సులు.

—సంపాదకుడు.

గృహలక్ష్మి శ్రావణమాససంచిక

ఆంధ్రమహాశయలకు విన్నవము

శ్రావణమాసము పుణ్యస్థ్రీలకు మిక్కిలి ప్రీయమైన మాసము. మంగళగారీవ్రతములు, వరలక్ష్మీపూజలు, పేరంటములు, వేడుకలు, చిన్నమోచిదరో నువర్ణలాభము. పుణ్యస్థ్రీల కిన్ని విధముల సంతోషప్రదమైన శ్రావణమాసపుమాహాత్మ్యమును ప్రస్తరించిప్రస్తుతించుచు 'గృహలక్ష్మి' తరపున నొకప్రత్యేకసంచిక వెలువరింపఁజేసినాము. పైమాసపుఅనగా ఆగస్టుమాసపు గృహలక్ష్మిసంచిక శ్రావణమాససంచికగ వెలువడును. ఆప్రత్యేకసంచికకు విలువగలప్రత్యేకవ్యాసములసర్పించుచున్నాము. శ్రావణమాసము : ప్రకృతి; వర్షఋతుచర్య; శ్రావణమాసము: మాసపుని కవితము, ఆతని ఆరోగ్యము; శ్రావణమాసము: వ్రతములు; మంగళగారీవ్రతము, దాని ఆంతుర్యము, దాని కథ, దానికి సంబంధించిన పాటలు; వరలక్ష్మీ పూజ, అందలి విశేషము, దానికథ, దానికి సంబంధించిన పాటలు; శ్రావణపూర్ణిమకు ముందరి శుక్రవారము యొక్క ఘనత; శ్రావణమాసపూజలకు జ్యోతిష, ఖగోళ, ఆరోగ్య, సాంఘికశాస్త్రములకు గల సంబంధము; శ్రావణపూర్ణిమ: యజ్ఞోపవీతధారణము; శ్రావణము: చాతుర్మాస్యవ్రతము; శ్రావణమాసము: వరాహజయంతి, శ్రీకృష్ణజయంతి, నాగవంశమి మొదలగు పండుగలు; 'శ్రావణపట్టి' స్థ్రీలకు దాని విలువ; ఆషాఢపట్టి మున్నగువిషయములలో నొకదానికి సంబంధించినగద్యవ్యాసముగాని, పద్యవ్యాసముగాని, శ్రావణమాసమందలి ఆచారములచే నిర్వహింపబడు కథావ్యాసముగాని, ఆఆచారములందలి లోటుపాట్లను ప్రదర్శించు హాస్యవ్యాసముగాని, శ్రావణమాససంచికకు యథోచితమని తమకు తోచు మజిలీతరవిషయకవ్యాసముగాని అనుగ్రహించి గృహలక్ష్మి నాదరించి మాయద్వయమునకు తోడ్పడవలయునని మిక్కిలి ప్రార్థించుచున్నాము. పూర్వకవిరచితములగు కావ్యములనుండి, పాటలనుండి, పదములనుండి శ్రావణమాసవిషయములను ప్రస్తావించు భాగములనుగూడ వీలగుచో సేకరించి పంపగోరుచున్నాము. శ్రావణమాససంచికకు పంపబడు వ్యాసములన్నియు జూలై 7వతేదీలోపున మాకు చేరునట్లు పంపప్రార్థన.

ఈప్రత్యేకసంచికయొక్క విడికాపీలు కోరువారు ముందుగనే వ్రాయుట మంచిది. అదనముగ కొద్దికాపీలు మాత్రమే ముద్రించుచున్నాము.

శ్రావణసంచిక వెల రు 0-6-0 అణాలు మాత్రమే

గృహలక్ష్మి కార్యాలయము పోస్టుబాక్సు నెం. 752, ఎగ్గూరు.

1931 455
 సంవత్సరము 1931

విషయ సూచిక

1. శ్రావణము: స్త్రీ ...	421
2. శ్రావణలక్ష్మి—శ్రీమతి లలితాకుమారిగారు...	424
3. శ్రావణప్రకృతి—శ్రీమతి తుమ్మల వసంతాదేవిగారు	426
4. ,, —శ్రీమతి వోలేటి నిత్యకళ్యాణమ్మగారు	426
5. శ్రావణము: గృహలక్ష్మి—జమ్మలమడక రామమూర్తిగారు	428
6. శ్రావణపట్టి—శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు	429
7. గులాబీల శ్రావణంబరుగుడెంచె—కుర్రా వేంకటసుబ్బారావుచౌదరిగారు	
8. శ్రావణప్రకృతి—చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణప్రసాదుగారు	
9. వధూశ్రీ—వేంకటకాళిదాసకవులు	434
10. ఇంకెందుకు ఇల్లు?—కవికొండల వేంకటరావుగారు బి.యె; బి.యల్	435
11. పావనంబై సమాసంబు శ్రావణంబు—కొమ్మూరి భోగలింగాచార్యగారు	437
12. వాయవములకే తెంచు వనితలగుగో!—శ్రీమతి కోట సుబ్బలమ్మగారు	437
13. వర్షాగమము—విద్వాన్ వారణాసి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	438
14. అమృతవర్షము—కిరోమణి వారణాసి గంగాధరశాస్త్రిగారు	438
15. కమలనోములు—సామవేదము జానకిరామశర్మగారు	439
16. పూజ—హరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు	444
17. పేరంటం—శ్రీమతి వెంపటి జానకీపురుషోత్తముగారు	445
18. నోములు—గుండిమెడ శ్రీరామశర్మగారు బి.యె	447
19. శ్రావణమాసము—శ్రీమతి యన్. వి. సరళాదేవిగారు	448
20. విరహిణి—విద్వాన్ సూరిగుచ్చి కృష్ణమూర్తిగారు	451
21. శ్రావణపట్టి—కందుకూరి రామభద్రరావుగారు	452
22. ప్రవాసి—పెమ్మరాజు రాజగోపాలముగారు బి.యె.	456
23. శ్రావణముక్తావళి—ఓలేటి సీతారామమూర్తిగారు	
24. ఋతులక్ష్మి—బొడ్డు బాపిరాజుగారు	
25. పూజావిధానము—ముద్దా విశ్వనాథముగారు	457
26. పుణ్యశ్రావణి!—శ్రీమతి మొగసాటి అప్పలసరసమ్మగారు	460
27. ప్రతిప్రభావమా?—కర్ల సాలెము కృష్ణరావుగారు	461
28. శ్రావణమాసపు పేరటాలిప్రశంస—కాళూరి వేంకటరామారావుగారు	465
29. సమర్పనము—అంబటిపూడి సరసింహాశర్మగారు	466
30. శ్రావణలక్ష్మి—శ్రీమతి సామవేదుల చిరంజీవమ్మగారు	468

31. శ్రావణమంగళవారం—జనమంచి కామేశ్వరరావుగారు ... 469
32. శ్రీవరలక్ష్మీవరకథ—పాటిబండ మాధవశర్మగారు ... 472
33. వ్రతసందేశము—గంధం సీతాపతిశర్మగారు ... 474
34. వర్షర్తువు—శ్రీమతి మదమంచి అనంతమ్మగారు ... 475
35. శ్రావణి—సహదేవ సూర్యప్రకాశరావుగారు ... 476
36. వర్షఋతువు: శరీరరక్షణ—శ్రీమతి సి.వి. రమణమ్మగారు ... 478
37. ముత్తైదువ—సాహిత్యవిద్యాప్రవీణ బులుసు వేంకటరమణయ్యగారు ... 480
38. శ్రావణప్రకృతి—శ్రీమతి మంగతాయిగారు ... 481
39. శ్రావణమాసము: తత్రాశస్త్యము—శ్రీకనువర్తి మార్కండేయశర్మగారు ... 482
40. శ్రావణమందరి—తుర్లపాటి గోవర్ధనరావుగారు ... 484
41. ప్రబోధనము—శ్రీమతి ఓలేటి సూర్యప్రభాదేవిగారు ... 485
42. శ్రావణమంగళవారములపాట—శ్రీమతి జరుగుమిల్లి రామాబాయిగారు ... 488
43. శ్రావణి—చేబోలు చంద్రశేఖరశర్మగారు ... 490
44. శ్రావణలక్ష్మి—కల్లూరి వేంకటసుబ్బాస్వామిశ్రీతులుగారు ... 491
45. శ్రావణసంధ్య—తుమ్మలపల్లి వేంకటసీతారామారావుగారు ... 492
46. శనగ—డాక్టరు యస్. శేషగిరిరావుగారు యల్.వి.యమ్ ... 493
47. వర్షాగమము—శవితావినోద అల్లంశెట్టి అప్పయ్యగారు ... 495
48. సమస్తాపూరణము ... 496
- శ్రీమతులు సామవేదం సీతారామమ్మ, కమవర్తి వరలక్ష్మమ్మ, దేశరాజ భారతీదేవి, ఆచంట సత్యవతిమ్మ, క. రామసుబ్బమ్మ, సామవేదం చిరంజీవిమ్మ, మావనగడ వీతాయమ్మ, కర్తి కమలగారు.
49. శ్రావణదృశ్యములు—శ్రీమతి ఆచంట సత్యవతిమ్మగారు ... 498
50. వర్షాకాలము—వారణాశి లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారు ... 499
51. గారీపూజ—శ్రీమతి పిల్లుట్ల కనకదుర్గామహాలక్ష్మమ్మగారు ... 500
52. శ్రావణశుక్రవారపులక్ష్మీపూజపాట—అనూరి వేంకటరామారావుగారు ... 501
53. వరలక్ష్మీపిలుపు ... 501
54. శ్రావణశుక్రవారపుపాట—ఇనుమర్తి వీరభద్రరావుగారు ... 502
55. శ్రావణమంగళవారముకథ—శ్రీమతి వామరాజు శేషమ్మగారు ... 503
56. ఆశీర్వాదము—శ్రీవేంకటపార్వతీశ్వరకవులు
57. కాల్యాణయని—శ్రీమతి స్థానాపతి రుక్మిణమ్మగారు ...
58. మూగినోము—అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు బి.యె; బి.యల్;

59.	శ్రావణభాద్రపదములు—శ్రీమతి క్రొత్తపల్లి శారదాంబగారు	...	505
60.	పుష్పచయము	...	507
	<p>శ్రావణమాసము : గౌరీపూజాప్రధాన్యత; శ్రావణమాసముపేరంటములమాసము; శ్రావణము: స్త్రీపురుషులకుత్సాహప్రదము; శ్రావణమాసపుపంచంగము; శ్రావణమంగళవారప్రతిమ; ఆలోగ్య పరకము; శ్రావణపట్టి; శ్రావణమాసము: ఆచారవ్యత్యక్తము.</p>		
61.	గ్రంథపరిచయము	...	511
	<p>శ్రావణగీతములు; శ్రీద్వాపకవాసుసహస్రాష్ట్రోత్తరస్తోత్రకర్తృకరము; మనందవి; సత్యభామా చరితములు; లోకములు, లోకాంతరములు.</p>		
62.	పత్రికాపరిచయము	...	512
	<p>కాంగ్రెస్; విద్యానంద; ఆంధ్రవైద్యసమ్మేళనపుత్రిక దశమవార్షికసంచిక; నమదర్శినిప్రకాశ్చిత్తి ఉగాదిసంచిక.</p>		
63.	ఆలోచన	...	514
	<p>గుంటూరు ఆంధ్రమహిళాసభ; గుంటూరు ఆంధ్రసభలప్పటిప్రదర్శనములు; “ఆంధ్రరాష్ట్రములో మామననము.”</p>		
64.	దై. 8.	...	517

త్రి ప ృ య చి త్ర ము

కోవగ్గూహమున కె క : దశరథుఁడు

భా యా చి త్ర ము లు

1. సినిమావటి సీతా దేవికన్య; (Courtesy of Ratilal Bros, Bombay) 2. కత్తిపాక్షియైన కన్యాకాము; 3. అలంకారవికృతి; 4. బ్రహ్మాండమనుచేప (5 అడుగుల 8 అంగుళములపొడవు; హాటివిడిది 22 అంగుళములు; తూకము 4 ముసుగుల 20 పేర్లు; Photo by 'The Press Photo Publication, Berhampur) 5. మాచిట్టిపేరంటానికి సిద్ధముగాఉన్నది (Photo sent by Vinjamuri Narasimham garu.) 6. వాగడియారము (కె. కాళిదాసుగారుపంపినది.) 7. శి. శ్రీ. కమవర్తి రామయ్యగారు; 8. శ్రీమతి పరశారాదేవి; 9. 'మాడచిరగతి తీక్కట్లు అయ్యిపోట'; 10. మొదటితరగతిమర్యాద; 11. రెండవతరగతి మర్యాద; 12. మూడవతరగతి మర్యాద; (ఈరైలుచిత్రములు నాలుగును రైల్వేమండలినుంచాదు అనుగ్రహించినవి.)

చిత్రప్రశ్నకు సమాధానము

జూలై మాసపు గృహలక్ష్మిలో శ్రీమతి మాడధూపి, మాడమ్మగారిచ్చిన చిత్ర ప్రశ్నకు సమాధానము:

కల్పక కవితా సముద్రము

మేము పెట్టినగడువులోపల సర్వయొనసమాధానమిచ్చినవారినామములు వరుసక్రమమున క్రిందపేర్కొనుచున్నారము:

1. నువ్వు లక్ష్మీ వరసమాంబ. 2. వామిలాల లక్ష్మీసావిత్రి. 3. ములుకుట్ట మకస్య. 4. వరహరికెట్టి నాగరత్నాంబ. 5. పసుపులేటి లక్ష్మీదేవమ్మ. 6. వీలయపాశం సావిత్రి. 7. పాకల చంద్రకాంతామణి. 8. పాకల శ్రీలక్ష్మీకామేశ్వరీదేవి. 9. తూములూరి సీతమ్మ. 10. ముక్కామల పద్మాంబ. 11. భాస్కర చంకుల వెంకటసుబ్బమ్మ. 12. ఇప్పలూరి శోహిణీబాలామణి. 13. సామివేలి హనుమాయమ్మ. 14. ఆకల్ల కామేశ్వరమ్మ. 15. కన్నేపల్లి వరలక్ష్మి. 16. గోవారు వెంకటభారతమ్మ. 17. మలిపెద్ది మల్లమ్మ. 18. క్రొత్తపల్లి శారదాంబ. 19. సామనేడము సీత రామమ్మ. 20. చిరంజీవి వసంతాదేవి. 21. భోగు చెంచు రత్నమ్మ. 22. రెన్నేటి అలవేయమంగళాయారమ్మ. 23. కొప్పుర్తి కృష్ణదేవి. 24. ముద్దని నారాయణమ్మ. 25. దేవులపల్లి జగదాంబ. 26. మాచిరాజు సూర్యకాంతం. 27. యిల్లంద రంగనాయకమ్మ. 28. మద్దికెరభ ప్రాజా వెంకటలక్ష్మమ్మ. 29. చెన్న శేకవుల లలితాబాయి. 30. బి. నాగరత్నమ్మ. 31. బలికెపల్లి లక్ష్మీ సుబ్రహ్మణ్యవతి. 32. రెడ్డి లక్ష్మమ్మ. 33. నిమ్మగడ్డ శ్యామసుందరి. 34. యన్. శాంతమ్మ. 35. వద్దిపర్తి శకుంతలాదేవి. 36. ఎమ్. వేదవల్లితాయారమ్మ. 37. సమయమంత్రి రాజ్యలక్ష్మి. 38. చల్లా భారతి. 39. కొంతరాజు సుశీల. 40. జి. సీతాలక్ష్మి. 41. గంటి కామేశ్వరమ్మ. 42. చూరాల చంద్రామణి. 43. ఇప్పలూరి బాపాయమ్మ. 44. ఇ. మాణిక్యరాయమ్మ. 45. జయంతి కమలావతి. 46. నాగలింగమ్ బసవపుష్పమ్మ. 47. నాగలింగమ్ సుందరసరోజినీదేవి. 48. దిట్టకవి పార్వతీదేవి. 49. కురుగంటి వెంకటలక్ష్మమ్మ. 50. కొమ్మా వెం. వరసమ్మ. 51. కోమూరు అనసూయ. 52. అమరవాది లక్ష్మీవరసమ్మ. 53. ఎనుబోలె నుబ్బమ్మ. 54. యన్. బి. వరదాదేవి. 55. విప్పాటి పద్మావతి. 56. బామోజీపురపు లక్ష్మీవరసమ్మ. 57. కాజ రుక్మిణమ్మ. 58. కె. రామసుబ్బమ్మ. 59. పట్నం క్రిష్ణదేవి. 60. మానాప్రగడ సీతాయమ్మ. 61. యన్. వీలావతి. 62. కల్రి కమల.

అపూర్వావకాశము!

ఆశాభంగమునొందకుదు!!

ఈనస్తువులన్నియు చిరము రు. 3-15-0 కు మాత్రమే.

మాతామరమందు అన్నివిధములైన తామరలను రెండుమార్లు వాడినంతనే చూడ్చివేయును. ఒక

దజనుదబ్బీలను ఒకేసారి రు. 3-15-0 కు కొనువారికి, ఒక రైల్వే టైంఇన్ ఫంట్లు కేలుగడియారము, అయిదుసంవత్సరములు గ్యారంటీ గల ఒక జర్మన్ 'లి' టైంపీస్, ఒక నూతనమారి దమ్మిరిస్టువాచ్, ఒక ఫౌంటేన్ కలము, ఒక పిస్టల్, ఒక పాకెట్ ఛరఖా, (తక్కిలి) ఒక జర్మన్ స్పిన్, జ్వరపు ధర్మామూటరు, ఒక సీసా పరిమళ అత్తరు, ఒక సీసా దంతచూర్ణము, 1 సీసా బ్యూటీ స్నో ఉచితముగా నీయ బడును. రెండుదజనుల నొకతూరి రు. 7-6-0కు కొనువారికి ఒక జర్మన్ గ్రామఫోన్ ను ఒకరికార్డు, ఒక ఫోటో, ఒక మూడి మున్నగువాటితో ఇవ్వబడును. ఈ గ్రామఫోన్ యొక్క ధ్వని సామాన్యపు పెద్ద గ్రామ ఫోనుల ధ్వనివలె నుండును. వైజును, హారన్ యొ చిన్న గ్రామస్థువు టికి, 6 మొదలు 10 అంగుళముల పేటనుపయోగింపవచ్చును. ప్యాకింగ్,

పోస్టిజ్ ప్రత్యేకము. ఈదిగువ విలాసమునకు వ్రాయుడు:—

Great Indian Stores, Dept., 23, Burra Bazaar, Culcatta.

శ్రీ సహదేవ సూర్యప్రకాశరావు 'ఏదినాగులాబి?' అనుగద్యవ్యాస
మీసంచికయందు ప్రథమపత్కారమునందినది. పరధ్యానసమాధిలోనున్న
పడతి ప్రవేశించుచున్నది. కట్టిన సరిగంచుదుకూలముకంటె, పెట్టిన దోసగింజ
బొట్టుకంటె ఆమెచేతిలోనున్న గులాబిపుష్పమే—అది ఆమె సఖికాంతికి
మనకమనకయగుగాక—అకర్షణీయముగనున్నది. కాని ఆకుసమరామణీ
యకము ఆమె గ్రహించినదికాదు. విలువ తెలిసికొననప్పుడు ఒకవస్తువును
నాశనముచేయుటలో నరునికంటె నారి ముందంజవేయును. కావున సర్వ
స్వరూపనాశనముగునజకు ఆమె అగులాబిని చిదిమినది. 'అప్రసూనరజము
ఆమె పదసరోజరజములో కలసిపోయినది. తుత్తునియలై చెల్లాచెదరయి
ఆదళములను గాలి తెలియరాని ఏసీమలకో ఎగజమ్ముకొనిపోయినది.' ఇంత
జరిగినను ఆమె పరధ్యానసమాధిలోనుండి ప్రబోధితకానేలేదు. రవికానని
తావులనుగూడ చూచు కవి—వస్తుసౌందర్యము, గౌరవము ఓడ్చిపడ
బోయు వాడగుట—ఆమెచేసిన ఈఅకృత్యమునకు కంటగిల్లినాడు. గులాబి
పూవు 'బాధానిశితనిశ్వాసముల' నాతడు వినినాడు; 'తప్తజీవితమానాశ్రు
వుల' నాతడు చూచినాడు. రసార్ద్రుడగుట పట్టలేకపోయినాడు. 'సుకుమార
రులకు క్రొవ్వాడిగోళ్లు ఎందుకు? పుష్పహృదయములను చీల్చివేయుటకా?
నీగోటి ప్రతినొక్కనకు అప్రసూనము ఎంతగానిట్టూర్చింది! ఎంతగా కన్నీ
రోడ్చినది!' వాఙ్మయశరమగు ఈప్రశ్న మీదబడుటతో ఆమె పరధ్యాన
సమాధికి భంగముకలిగినది. ఇప్పుడు గులాబిగొజకు కలువరింత. అశోగ్యము
వలెనే ఏవస్తువ విలువయైనను పోయినతరువాత గాని తెలియదు. తెలిసిన
తరువాత పోతెంచి లాభములేదు. నశించిపోవుచు అగులాబి తనముల్లుతో
ఆమె అంగుష్ఠముపై వెలయించిన రక్తము ఆమెహృదయమునకు హత్తివది.
కాని గులాబిని తిరిగిపొందవలెననుకోరిక తీరనిదియై 'ఆమె హృదంతరములో
ఆమరగాంతము నిలిచిపోయినది.' అజ్ఞానమునచేసిన అకృత్యములఫలము
గూడ అనుభవింపక లేవ్వుదు.

ఈసంచికయందు ప్రథమపద్యవ్యాసము కుర్రా వేంకటసుబ్బరావు
చాదరి 'ఆడువారలసామిద్ది అల్లతెద్ది' అనునది. అల్లతెద్ది జాతీయములగు

తెలుగువారిపండుగలలో నొకటి. అది తుడుముమొదలు దేవతార్చనవఱకు స్త్రీలపర్వము. ఆపండుగ వచ్చుచున్నవంతయు పాశ్చాత్యవాగరికతానుకరణముగల పట్టణములందుగాక జాతీయతవింకను జారవిడువని పల్లెటినీవులందు జూడవలయును. కావుననే రైతుబిడ్డయగు కవి పాళిప్రాయముగ, పగర్వముగ 'మాపల్లెటూరిఆడువారలసొమ్మిద్ది అట్లెద్ది' అనుచున్నాడు. అది ఆడువారల సొమ్మే. కాని అప్పుడు నాడుచేయు ప్రతికృత్యమును భర్తకు సంబంధించినదే. ముసలిమగడు రాకుండ బ్రహ్మీముహూర్తమున భోజనము; మగని చలువగోరి ఆభోజనము ఉట్టికిడిగువను; మగని ఆయుర్దాయమభివృద్ధి నొందుటకు గోరింటధారణము; ఊగిఊగి ఉయ్యెలదిగుచు భర్తనామముస్మరించుట. ఇంకను పేర్కొననేల? తెల్లవారుజామున, ఉదయమున, సాయంకాలమున, తొలిజామురాత్రి ఈపండుగదినమున స్త్రీలొనరించు కృత్యములను కవి నరుసక్రమమున వర్ణించినాడు. జాతీయపర్వశోభను ప్రదర్శించు ఇట్టి కవిత శ్లాఘింపదగినది.

శ్రీ క. కుటుంబరావు 'పాతసంప్రదాయం' అనునది ప్రథమకథావ్యాసము. మధుసూదనరావు, సోమసుందరము, లీలావతి, హనుమాయమ్మలను ఇందలి నలుగురుపాత్రలలో హనుమాయమ్మపాత్ర ఎక్కువ ఆకర్షణీయమైనది. కథలో సమస్య ఆమెమూలముననే గలుగుచున్నది. ఆమె జీవితము పాతసంప్రదాయములో పండినది. కాగా కొడుకు మధుసూదనరావు లీలావతిని రజస్వలానంతరము పరిణయమై ఆమెతోగూడ ఇంటికి వచ్చినప్పుడు హనుమాయమ్మ మాతృహృదయమును విప్పలేకపోయినది. కేవల గృహస్థధర్మములో వారికి కాళ్లుకడుగుకొనుటకు నీల్గిచ్చినది. పాతక్రొత్తలకు మేలుకలయిక ఎట్లు సంభవించును? అట్టి మేలుకలయికకొఱకు మధుసూదనుడు మోసము అబలించించినాడు. అయితే ఆమోసము కటిక మోసముకాదు. కుటుంబసౌఖ్యమే పరమప్రయోజనముగ గలిగి పశ్చాత్తాపముచే తాళింపునొందిన మోసము. దానిచే ఉపాయముపారినది; లీలావతి అత్తయందు తల్లినిచూచినది; అత్త లీలావతిసోటిలోనాలికన్నై న కనుగొనలేకపోయినది. లీలావతిచూచుట, అత్తకనుగొనలేకపోవుట వీనిమూలమున మధుసూదనునకు కుటుంబసౌఖ్యము సమకూడినది; కథను నిర్వహించిన సమస్య విచ్చిపోయినది.

1. శ్కొండేనేవియాలో విజాకులు	...	519
2. “ఏది నాగులాది?”—సహదేవ సూర్యప్రకాశరావుగారు	...	523
3. ఆకువారలసామిద్ది అట్లతద్ది—కుర్రా వేంకటసుబ్బారావుచౌదరిగారు	...	525
4. ప్రేమాంజలి—ఊటకూరు సత్యనారాయణరావుబహద్దరుజమిందారుగారు	...	526
5. పాలిసాంప్రదాయం—కె. కుటుంబరావుగారు	...	527
6. కుసుమాకుమారి—ముసునూరి వేరయ్యశాస్త్రిగారు	...	534
7. “ముప్పి”—జి. రామస్వామిశాస్త్రిగారు	...	535
8. గృహజ్వల—దువ్వూరి వేంకటేశ్వరశర్మగారు	...	537
9. మొల్ల—శ్రీరాయశర్మగారు	...	543
,, —కవిభూషణ శతావధాని దోమా వేంకటస్వామిగుప్తగారు	...	,,
10. గృహలక్ష్మి ప్రశంస—గాలి బాలసుందరరావుగారు	...	544
11. అంతరానం—శ్రీమతి వెంపటి జానకీపురుషోత్తముగారు	...	545
12. అత్తింటికి పయనము—కందుకూరి రామభద్రరావుగారు	...	547
13. మా సింహంపిల్ల—శ్రీమతి ప్రాచూరి లక్ష్మమ్మగారు	...	548
14. గులాబి—వి. యన్. గిరిగారు	...	550
15. జానకిమనస్సు—అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు బి.యె;బి.యల్.	...	552
16. బొందుట్టిలుకన్య—న్యాయతి కృష్ణారావుగారు బి.యె;బి.యల్.	...	553
17. శుమాపణ—చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణప్రసాదుగారు	...	555
18. ఇంద్రాక్షిపూజాప్రబోధము—నోలేటి సీతారాముగారు	...	558
19. పూలసజ్జ—కాథూరి వేంకటరామారావుగారు	...	559
20. నా ప్రేయసి—సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	...	565
21. ప్రకృతిరాగము—అల్లూరి లక్ష్మీకాంతరావుగారు...	...	,,
22. టైరలుకన్య—ఆదిరాజు అమృతేశ్వరరావుగారు	...	566
23. వినాయకవిజయము—‘అమల’ గ్రంథకర్త	...	568
24. పాటలు—శ్రీమతి చోడవరపు రంగనాయకమ్మగారు	...	569
25. ప్రబోధము—శ్రీమతి దేవులపల్లి సత్యవతమ్మగారు	...	570
26. సాధ్వీ—శ్రీమతి గండికోట నావిశ్రీదేవిగారు	...	571
27. జోలపాటలు—శ్రీమతి యన్. వి. సరళాదేవిగారు	...	578
,, —శ్రీమతి పాకల చంద్రకాంతామణిగారు	...	,,

28. కోలాటపదములు—దేవిగిస్తావు వేంకటరమణమూర్తివంతులుగారు ...	574
29. తొక్కువల్లులు—శ్రీమతి శ్రీవతి శేషమ్మగారు ...	575
30. ఉప్పరపడుచుపాట—భాగవతుల యజ్ఞనారాయణశాస్త్రిగారు బి.యె....	„
31. చిట్టిటామ్మపెల్లి—బోతాప్రగడ వేంకటచలపతిరావుగారు ...	576
32. చిన్నపిల్లలపాటలు—యరబోతు వేంకటరామచంద్రరావుగారు ...	„
33. ప్రాథమికపాఠశాలలు: చిత్రలేఖనము—జోశ్యుల వేంకటరావుగారు ..	577
34. గొట్టపిల్ల: లోడేలు—శ్రీమతి కోకా కృష్ణనేణమ్మగారు ...	578
35. లక్ష్మీ—ముద్దా విశ్వనాథముగారు ...	579
36. వెట్టివాడు:—శ్రీమతి కూచిభొట్ల గంగమాంబగారు ...	580
37. పులిపుట్టుక—శిలిగం జగన్నాథముగారు ...	„
38. ఉదారహృదయులు—శ్రీమతి ఆచంట సత్యవతమ్మగారు ...	582
39. కోమటియై కి కోటిసేయి—కమలనాథరాయగారు ...	„
40. నోచినవారినామ్ములు—వడ్డాది సుబ్బరాయుడుగారు ...	583
41. పాకకళ—శ్రీమతి నాయని హనుమాయమ్మగారు ...	584
42. టి. పి. రాజ్యలక్ష్మీకవ్య—ఆకుండి వేంకటశాస్త్రిగారు ...	586
43. దీవనలొసంగుమమ్మ—శ్రీమతి దేశరాజు భారతీదేవిగారు ...	587
44. సమస్యపూరణము ...	588

శ్రీమతులు పట్టహాని నారాయణమ్మ, కల్లూరు సీతమ్మ, యస్. లీలావతి, గండికోట నాగిశ్రీ దేవి, చోడవరపు రంగనాయకమ్మ, సామవేదం సీతారామమ్మ, శేషమాంబ, ఆచంట సత్యవతమ్మ, పాకల రత్నమ్మ, ఎమ్. వేదవల్లితాయారమ్మ, పిండిప్రోలు కొండయాంబ, పరుచూరి భవశేషరీ, గంటి కామేశ్వరమ్మ, నానూరు శాంతమ్మగారు.

45. జీవితసంగీతము—కస్తూరి రాజామాణిక్యముగారు...	590
46. దానిమ్మ—డాక్టరు యస్. శేషగిరిరావుగారు యల్.వి.యమ్. ..	591
47. కథలు: కబుర్లు ...	593
ఈతలో అగ్రేపరురాలు; ఒకపేయిట్టి, లోకలరెండు, ఏడుకాళ్లుగల కేడిమాడ; వాయిదాల మీద సామ్మకట్టి భార్యలనుకొనుకొనుట; పత్తికిందలను మానవులు తినుఅహారపదార్థముగ కేయుట; నిమనమునకు నలుగురుపిల్లలు; స్త్రీ ప్రేమించినచో; పుట్టివతోడనే నడచిన పిల్ల; నయగరాజులపాతమునబడియు బ్రతికినకుక్క; నీటిబిందువులు; మంచుగడ్డను మించుగడ్డ.	
48. లోకవార్తలు ...	595
సతీశేషస్వప్నత్కారము: పాతివ్రత్యమహిమ; దయ్యములాచేసిన దౌష్ట్యము.	
49. పత్రికాపరిచయము ...	596
స్వదేశి; సుబోధిని; సంజీవి; యాత్రామార్గపుత్రిక; పిక్చర్.	

50.	పుష్పచయము	598
51.	గంధపరిచయము	600
52.	డైరి	602
53.	ఆలోచన	604

ఫలాహరపుగది పాతశాల: పసువులకొట్టము ఫలాహరపుగది; ఏరాయియైన నేమి దంతము లూడ గొట్టుకొనుటకు? ఇట్టి పదామ్యలెంకను గావలయును; స్వాదయసంస్కారము కలిగించుచు చెడు నెంచుకు? మద్రాసు కావ్యోకేషనుప్రసంగమున పట్టిభద్రలకు హితవు; ఆజ్ఞాతయావనయగు విద్యార్థిని అపహరింపబడుట.

త్రివర్ణచిత్రము

సుజాత : బుద్ధుడు.

ఛాయాచిత్రములు

1. రాష్ట్రేతిరాంధ్ర వారీసమితి; 2. మద్రాసున కల్లంగదుల వేలముపాటు పికటింగు; 3. రైలు పట్టాలను తొలుగుట; 4. శ్రీమతి మేరీజాన్ కన్యగారు బి. యె; 5. భూలోకగంధర్వుడు; 6. శ్రీమతి చౌడవరపు రంగనాయకమ్మగారు; 7. శ్రీమతి రెంగుళూరు నాగరత్నమ్మగారు; 8. శ్రీమతి టి. పి. రాజ్యలక్ష్మికన్యగారు; 9. 'చంద్రసేవ' ఫిలిమున ఒకదృశ్యము.

ద స రా సంచి క

పైమాసపుసంచిక దసరాసంచికగ వెలువడును. అందు మామూలు సంచికయందు కంటే దాదాపు రెట్టింపుపుటలుండును. విదుషీమణులవ్యాసరాజములతో విరాజిల్లును. మనోహరములగు చిన్నకథలు నాలుగై యుండును. రెండుమూడు త్రివర్ణచిత్రములును. పెక్కు ఛాయాచిత్రములును ప్రచురింపబడును. దేశసేవాధురీణులగు శ్రీమతి గుమ్మడిదల దుర్గాబాయిమ్మగారి త్రివర్ణచిత్రము ప్రత్యేకము ఈసంచికకొరకు తయారుచేయబడినది. ప్రత్యేకము గృహలక్ష్మికొరకు వ్రాయబడి బహుమానమునందిన శ్రీమతి దిగుచు ర్తి బుచ్చిక్కమ్మమ్మగారి 'గృహలక్ష్మి' అను మనోహరచిత్రము ముఖచిత్రము. విద్యలకుదేవియగు సరస్వతిని పూజించుట కేర్పడిన విజయదశమినిమిదిసములలో స్త్రీలకు, బాలికలకు విద్యావినోదమును కలిగించుటకు ఈసంచిక మిక్కిలి అనువైన యుండును. చందాదారులకుపోను కొలదినందికలు మాత్రమే మిగులును. కావున ఆశాభంగము కలుగకుండ నేడే కార్డువ్రాసి ఒకప్రతికి ఆర్డరు రిజిస్టరుచేయించుకొనుట మంచిది. లేదా అసంచిక విలువమేరకు తపాలాబిళ్లలువంపును. చందాదారులకు ఉచితము. ఇతరులకు ప్రతిఒక్కరికి రు. 0—8—0 మాత్రమే.

ఆంధ్ర కీర్తి గ్రంథ మాల: ౧: ఆంధ్ర రమణీమణులు

మొదటి భాగము

‘గృహలక్ష్మి’ సహాయసంపాదకులు ఆంధ్ర శ్రీశిరిరావుగారు బి.యెం. వ్రాసివది. ఇందు రుద్రవృత్త, గణపవృత్త, నాగవృత్త, మాంచాల, రాగవృత్త, మహాలక్ష్మవృత్త, నీలివృత్త, మల్లవృత్త, రమణవృత్త అను తొమ్మిదిగురు తెనుగు తెలుగుల జీవితములు తేట తెనుగున బాలికలకును, స్త్రీలకును ఉపయోక్తముగ నుండుపట్ల వ్రాయబడినవి. స్త్రీవిద్యాభిమానులందరింపడుగిన గ్రంథము. క్లాకాకాగితములు, క్రానుపైజా. 96 పుటలు. చక్కని అచ్చు. ప్రతి ఒక్కంటికి 0—8—0 అకాళు. దొరుకుటకు:

గృహలక్ష్మి కార్యాలయము
పోస్టుబాక్సు నెంబరు 752, ఎగ్మూరు
మదరాసు

గృహలక్ష్మి

స్త్రీల సచ్చిత మానవత్వము

పం|| చందా. రు. 4

విడి పుస్తక. అ. 6

మాదిరి పుస్తక కొరువారు

6 అచాల స్టాంపులను పంపవలెను

ప్రకటన కేల్లు

నెలకు 25 పుటకు. రు. 15

నెలకు 1/2 పుటకు. రు. 10

నెలకు 1/4 పుటకు. రు. 7

6 నెలలకు పైగా ప్రకటించువారికి మాదిరి 12 1/2 రంతున కమీషను మిసివోయింపుదును.

మేనేజరు

గృహలక్ష్మి

తపాలపెట్టె. 752, ఎగ్మూరు, మదరాసు.

తులసి, చిల్వ

ఇది తులసి—చిల్వ అను జాతీయమాలికలను గూర్చి కావ్యవిషయక పరిశ్రమచేసి వ్రాయబడిన ఉత్తమ గ్రంథరాజములు. ఈ మాలికల ఓచుధీ గుణము, శైద్యప్రయోగములు, కావ్యచర్చ, పురాణ వివరము పరిశీలనా వివరింపబడినవి. శైద్యలకు, ధర్మలకు మిక్కిలి ఉపయోగకరమైన గ్రంథములు. క్రానుపైజాన నుంచి పెదరుపైటు కాగితముమీద ముద్రింపబడి గృహలక్ష్మి గ్రంథమాలలో ప్రథమ ద్వితీయ కుసుమములుగా ప్రచురింపబడినవి.

గ్రంథముల కర్తలు: డాక్టర్ కె.యం. కేసరి

ప్రతి ఒకటికి 0—8—0

గృహలక్ష్మి కార్యాలయము

పోస్టుబాక్సు నెం. 752

ఎగ్మూరు, మదరాసు.

గృహలక్ష్మి

ప్రథమ, ద్వితీయ,

తృతీయ సంపుటములు

గృహలక్ష్మి ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ సంపుటముల ప్రథమ చాలభాగము నెలపై పోయినవి. ఇక కొలది ప్రథమ మాత్రమే మిగిలియున్నవి. కావున వలయువారు వెంటనే మాకార్యాలయము నకు వ్రాయవలెను. అలసించిన దొంగవు. తిరిగి ఉచ్చుపడవేరవు. ఆకాభింగము కలుగకుండ నేడే ఒక కార్డు వ్రాయుడు.

సంపుటము ఒక్కంటికి రు 6 మాత్రము.

మేనేజరు

గృహలక్ష్మి కార్యాలయము

తపాలపెట్టె 752, ఎగ్మూరు, మదరాసు

1931 జనవరి
సంవత్సరము

8

విషయ సూచిక

1. దుర్గాబాయమ్మ ...	607
2. విదుమాసముల యిరువదిదినములు—కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు ...	609
3. స్వాతంత్ర్యలక్ష్మి—వోలేటి నిత్యకళ్యాణమ్మగారు ...	615
4. తేనెపల్కులు—వెంపటి జానకీపురుషోత్తంగారు ...	616
5. కుంతీసందేశము—స్థానాపతి రుక్మిణమ్మగారు ...	618
6. ఇదేదిన్నతనం—దామోజీపురపు లక్ష్మీనరసమ్మగారు ...	620
7. దేశసేవిక—సామవేదుల చిరంజీవమ్మగారు ...	623
8. విజయదశమి: పాటనేట—జి. శేషమ్మగారు ...	624
9. దసరాకానుక—బొడ్డు సీతామహాలక్ష్మిగారు ...	626
10. జానకీబొమ్మలకొలుపు—పాకల శ్రీలక్ష్మీకామేశ్వరమ్మగారు ...	628
11. నీవులేకున్న నాయున్నిసీరసంబు—ఆర్. శారదగారు ...	631
12. కృష్ణజేజి దసరావసాదం—సమయమంతరి రాజ్యలక్ష్మమ్మగారు ...	632
13. ప్రేమ—పోతాప్రగడ రాజ్యరత్నమ్మగారు ...	634
14. సుశీల—నాయిని హనుమాయమ్మగారు ...	635
15. శారదావిలాసము—కొరవ్రోలు వేంకటరంగమ్మగారు ...	638
16. అల్లుని అలుక—అద్దంపూడి అన్నపూర్ణమ్మగారు ...	639
17. ఆంధ్రస్త్రీజనోద్ధారకుడు—పాలవర్తి సరోజినీదేవిగారు ...	643
18. సోదరీ!—జె. కామేశ్వరిగారు ...	645
19. మానసపూజ—అనుచుర్లపూడి పున్నమ్మగారు ...	646
20. స్త్రీలయాధిక్యత—చావలి అన్నపూర్ణమ్మగారు ...	647
21. దైవమా! సుతుడులేనిది జన్మమా?—యస్. కాంతారత్నమ్మగారు ...	651
22. రాటపుపాటలు—ఇనగంటి రత్నమ్మగారు ...	652
23. శరన్నవరాత్రములు—ఎమ్. వేదవల్లితాయారమ్మగారు ...	653
24. ఆశ్వయుజమాసవిశేషములు—సుసర్ల లక్ష్మీనరసమాంబగారు ...	654
25. రాధవలపు—కె. గంగమ్మగారు ...	655
26. సీతసీనిమా—ప్రతూరి లక్ష్మమ్మగారు ...	656
27. జానోపదేశము—గంటి కామేశ్వరమ్మగారు ...	660
28. భిక్షువు—సామవేదము సీతారామమ్మగారు ...	661
29. పరివర్తనము—అచంట సత్యవతిమ్మగారు ...	663

30.	సరస్వతీపూజ—శ్రీ రాజహంసగారు	...	666
31.	అహోనము—పి. సీతారామమ్మగారు	...	667
32.	ప్రేమ—యు. సత్యబాలసుకీలాదేవిగారు	...	668
33.	దసరా—అయ్య దేవర బాలాత్రిపురసుందరమ్మగారు	...	669
34.	సహజబోధానుభవము ప్రేమికలపాటు—తల్లాప్రగడ విశ్వసుందరమ్మగారు	...	670
35.	తోక్కుపల్కులు—యన్. వి. సరళాదేవిగారు	...	671
36.	—మొగసాటి అప్పలనరసమ్మగారు	...	672
37.	అవ్వపాట—కొప్పర్తి వీరాబాయిగారు
38.	మామీద చాల దయయుంచవలెను
39.	వినుకొండసీమ	...	673
40.	చందమామపాట—నెలిచేటి సీతామహాలక్ష్మీబాలా త్రిపురసుందరిగారు
41.	పితృభక్తి—దరికి సుబ్బలక్ష్మమ్మగారు
42.	నాకు పట్టించు
43.	ఆటపాటలు—పరమాత్ముని అనసూయాదేవిగారు	...	674
44.	లక్ష్మీదేవినారె	...	675
45.	దాగుడుమూలపాట—కొదాలి వేంకటసుబ్బమ్మగారు
46.	వదినవేవిళ్లపాట
47.	సీమొగుడు పేరేమిళి—యింగుళిగె సుభద్రమ్మగారు	...	676
48.	బువ్వముపాట
49.	నెలపొడుపు నూలుపోగుపాట
50.	పాతపాటలు—కొసరాజు సీతారామమ్మగారు
51.	జోలపాట—వై. కమలాదేవిగారు	...	677
52.	వీరభద్రుడు—శ్రీరాం నాగభూషణంగారు
53.	దసరాపాట—యరపోతు కనకరత్నమ్మగారు
54.	గౌరమ్మపాట
55.	చిలుక, కాకికథ—దరికి అన్నపూర్ణమ్మగారు	...	678
56.	ఇత్తడి అత్తగారు—కొప్పర్తి సీతాబాయిగారు
57.	అరడబ్బు—ధవళ రాజేశ్వరమ్మగారు	...	679
58.	నూనెగుడ్డలవాడు—బసవరాజు వేంకటరాజ్యలక్ష్మమ్మగారు	...	681
59.	గణించువారొకరు, గుణించువా రింకొకరు—సత్యవతీకన్యగారు	...	682

60.	లోభి: కొబ్బరికాయ—కూచిభొట్ల గంగమ్మగారు	...	683
61.	ప్రాణభీతి—గాడిదెముడుగు శారదాంబగారు	...	684
62.	సువ్యవహారము—అదుర్తి సత్యాబాయిగారు	...	685
63.	దురాశ దుఃఖానికచేటు—జి. గోపీబాయిగారు	...	687
64.	కల్ సల్ బోలాంగుగారివాహనము—హవాయి కావేరిబాయిగారు	...	688
65.	దైవమా! యామపుట్టుక దేలనో?—ఎ. హేమలతగారు	...	690
66.	సత్యము—చర్ల సుశీలగారు	...	691
67.	రాఘవా!—కడియాల సుభద్రాకామేశ్వరిరావుగారు	...	692
68.	గంగాదేవి: మధురావిజయము—నాగలింగమ్ సరళాదేవిగారు	...	694
69.	విరహగీతి—కొసరాజు అమ్మాయమ్మగారు	...	696
70.	దసరాచేసినపని—బి. జ్ఞానాంబగారు	...	697
71.	రాధాంతము—మానాప్రగడ సీతాయమ్మగారు	...	701
72.	అంధకారము—పైడిమర్రి సీతాదేవిగారు	...	701
73.	బావడ్రయివరు—పాకల రత్నమాలగారు	...	703
74.	కొండవీడు—జి. యస్. కమలాకన్యగారు	...	704
75.	స్త్రీలచరిత్ర ఎవరునెరుగు—పేరి అన్నపూర్ణమ్మగారు	...	705
76.	విరహిణి—వెంపటి అన్నపూర్ణమ్మగారు	...	710
77.	పుణ్యస్త్రీ
78.	భక్తివిలాపము—అద్దంకి అనసూయాదేవిగారు	...	711
79.	మాదిట్టితల్లి—కల్పల పార్వతీదేవిగారు	...	712
80.	పిరికితనము, మనోబలతత్త్వము—కోకా భానుమతిగారు	...	713
81.	బొమ్మలకొలుపుసరిదా—కాకుటూరు పద్మావతిగారు	...	716
82.	లాలిపాట—నాగలింగమ్ బసవపున్నమ్మగారు	...	718
83.	.. —దేవులపల్లి వేంకటేశ్వరమ్మగారు	...	719
84.	మేలుకొలుపు—బొడ్డుపల్లి బాలాత్రిపురసుందరమ్మగారు
85.	జన్మమదేలా?
86.	అమరవనిత—అమలగంధకర్త	...	720
87.	పిలుపు—పరుచూరి భువనేశ్వరిగారు	...	721
88.	నవనాగరికము—తూతిక కమలాంబగారు	...	722
89.	శాంతినికేతనము—జి. సీతాలక్ష్మీకన్యగారు	...	723

90. పిల్లలు—రాజేశ్వరిగారు	725
91. గ్రంథపరిచయము	727
92. సమస్యపూరణము	732
93. పుష్పచయము	735
94. కథలు : కబుర్లు	740
95. డైరీ	742
96. శ్రీగాంధీగారి సముద్రయానములు	744
97. పత్రికాపరిచయము	746
98. ఆలోచన	747
99. చిత్రముల వివరణము	754

త్రివర్ణచిత్రములు

1. శ్రీమతి గుమ్మడిదల దుర్గాబాయమ్మగారు
2. మళయాళపు కాంత
3. బాలక్రీడ

ధాయాచిత్రములు

1. సీసీమావటి మనోరమకన్య; 2. దేవకీకన్య; 3. శ్రీమతి వెంపటి బావకీపురుషోత్తముగారు;
4. ఆవాగరికద్రావిడబాలికలు; 5. తిరువేంద్రమునందలి కోవెల, కోనేరు; 6. మద్రాసువిశ్వవిద్యాలయపట్టభద్రులు; 7. వర్షేషకులకాంత; 8. నూనెఆమ్మకమ్మ; 9. తిరుమలనాయకమందిరము; 10. చొక్కనాడుజలపాతము; తిరువాన్కూరు; 11. ఏనుగులపోట్లాట; 12. ఉదకమండలమునందలి నరమ్మ; 13. శ్రీమతి పద్మావతీఆమ్మగారు; 14. మద్రాసుసేవాసదనము; ఉపాధ్యాయవర్గము; విద్యార్థినీగణము; 15. కాకినాడ శ్రీవిద్యార్థిసేనమాజయోదశవాన్తికోత్సవము; 16. కాకినాడ శ్రీవిద్యార్థిసేనమాజము; 17. గంగెడ్డుదాసుజడగు; 18. చిట్టికి నీళ్లపోత; 19. శ్రీమతి నరకాదేవిగారు; 20. మద్రాసుసేవాసదనము; ఉపాధ్యాయవర్గము;
21. శ్రీమతి తారాకన్య; 22. న్యాయకాస్త్రకళాశాల ఆంగ్లనాటకసంఘమువారి కాలిదాసునాటక ప్రదర్శనము; 23. శ్రీమతి చేబ్రోలు నరస్వతిదేవిగారు; 24. శ్రీమతి మొగపాటి అప్పలనరసమ్మగారు; 25. శ్రీమతి ఆదుర్తి లక్ష్మీబాయమ్మగారు; 26. శ్రీమతి వేంకటరత్నముకన్య; 27. శ్రీమతి ఏలూరుపాటి లక్ష్మీనరస్వతిగారు; 28. శ్రీమతి చావలి అన్నపూర్ణమ్మగారు; 29. శ్రీమతి రత్నాల కృష్ణబాయిగారు, ఆమెసోదరి; 30. శ్రీమతి వర్ణమణిలగారు; 31. శ్రీమతి వేదాంతము కమలాదేవిగారు; 32. శ్రీమతి జయంతి సూరమ్మగారు; 33. శ్రీమతి దివి అన్నపూర్ణమ్మగారు; 34. శ్రీమతి ఆచంట లక్ష్మీదేవిగారు; 35. శ్రీమతి బొడ్డు సీతామహాలక్ష్మిగారు; 36. శ్రీమతి ఇవగంటి రత్నమ్మగారు; 37. శ్రీమతి మంత్రాల రామసీతమ్మగారు; 38. కి. కే. ఆనంతగిరి సీతాలక్ష్మమ్మగారు; 39. శ్రీమతి చంద్రమణిదేవిగారు; 40. శ్రీమతి నందివాడ కేవమ్మగారు.

శ్రీరసాగరమథనము పౌరాణికము. అపరాసాగర
మథనము చారిత్రకము. కవయిత్రి అలంకారచమత్కా
రమువలన పౌరాణికము చారిత్రకమైనది, చారిత్ర
కము పౌరాణికమైనది; సకలప్రపంచదృష్టి పరువులిడి
నది, భూదేవినింగిదాక పొంగిపోయినది.

‘చిన్న బాబు’ చరిత్రవితోడనే Hilaire Belloc
రచించిన ‘A Conversation with a Cat’ తలపు
నకుద్రుస్తును. కాని ఆపిల్లి తన్ను చెల్వేరిఫెమ్మెంటు
రూములో మచ్చికచేసిన Belloc పై విశ్వాసముచూప
లేదు. కాని ఇందలి కుక్క అట్టిదికాదు. చిన్న బాబు
‘పెంచుకోనడమంటే’ ఏమిటో తెలిసికొని కుక్కపిల్లను
పెంచుకొనలేదు. కుక్కపిల్ల ‘ప్రేమించడమంటే’
ఏమిటో తెలిసికొని చిన్న బాబును ప్రేమించలేదు.
‘శీతముగా గాలి. ఊడిపాతముగా వాన. కొరికితిన
వట్టుగా చలి. జంగమములు కదలవు. స్థావరము తెగిరి
పోవుచున్నవి.’ నిశితపరిశీలకుడగు కవిమాత్రము చరితం
గల ఆ ప్రకృతివిక్రాంతిలో ఆకుక్కపిల్ల చిన్నబాబు
దగ్గర కెట్లు రాగిలిగినది? విశ్వాసమా! జబాబుచెప్పు
వేమి? చెప్పినను మడికట్టుకొని కుంచటిదగ్గర చలి
కాయకొనుచున్న ముసలమ్మకు తెలియదందువా?

“అగదిలోనే.” ఉత్కంఠించుచేసి హృదయమును
ఉడికిలించు భావములకు ఈగద్యకావ్యము బావి. తన
ప్రథమసంతానము అమలకు క్రీడామందిరమాగది. తన
భార్య విడ్డబట్టుపీర్చిన ఉపచారమందిరమది; స్త్రీశిశు
వునుగన్న ప్రవేశగృహమది. మూడును శుభములు.
ఆందుతో దుష్ట దేశత విజృంభించినది. ఆశుభములు
మూడినవి. పురుడు ఏడవకోజాన శిశువు ‘దేవుడిదగ్గరకు
జరింగి;’ శిశువుకోసము మూడుకోజానెడతెగక ఏడ్చి
తల్లి దీర్ఘస్వప్నాముద్రితయినది. ‘అమ్మేనీ?’ అనుచు
అమల నుకుళించుకొనిపోయినది. ఆమూడుదేహముల
నండియు హంసలు అగదినుండియే లేచిపోయినవి.
శుభముతరువాత ఆశుభము, వెన్నెలతరువాత చీకటి
మతీంతురుత్సరములు. పాతకులనువములు ‘అగదిలోనే’
ఉత్తంభితములగుచున్నవిగాని అగది అగృహపేధికి
మాత్రము హృదయవిదారకదృశ్యము.

పేరంటము. పసపుకుంకుమలదియా? కాదుకాదు.
మట్టయెట్టిది? పోరిపేరంటము. ఆ వ్యవసాయనిందినది
యేవరు? దేశమునునులువనికవి. ఆహారనింపబడు
వారెవరు? దేశమును సేవింపగలస్త్రీలు. రాణిభవాని,
రఘానీలక్ష్మి, చాందులీలీ, నాగవల్మలను స్మరించి
‘నిలుపుమమ్మా కుభాంగి! పూర్వలవ్రతము’ అని కేక.
పూర్వస్త్రీలవలె ఈదపకాలమున మేము చేయగలమా
అని అందురా? చేయగలదు. చేయగలిగినవారున్నారు.
సరోజని, కమల, దుష్మిణి, మేనవాణ. ‘మౌనునడ్డునె
పూనికనిలచియున్న’ అని ఉద్బోధ. తత్కాలికమైన
ఉపయోగము కలదియేదైనను ఇట్టి ఉద్బోధకకవిత్వ
మునకును సారస్వతమున సముచితస్థానమున్నది.

‘నాన్నగారు ఏరే డాక్టరును పిలవడానికి?’ అని
రోగియగు పిల్లవాడు విలంబితుడతను అమాయకముగ
చైచినప్రశ్న. ‘డాక్టరు ఏడిరా? అన్నయ్యా!’ అని
అపుత్రవతి అతురతతో చైచిన ప్రశ్న. డాక్టరునచ్చి
చప్పరించి చల్లగజారగా ఇంకను ‘వస్తున్నాడు’ అని
‘గుడ్డలో నీరు కుక్కుకొంటూ’ అన్నయ్యడినవచ్చి
అబద్ధము-వీడితో ‘దుఃఖములు ప్రపంచము’న దుఃఖము
నకు స్థాయిభావము. ఈకార్యము ఎల్లగడ్డలో నవల,
నడుమును కథ, చివర గీతము. మిగులునది వేదాంతము.

మాతృదేశమునర్పించు ఎంతటి మూఢాత్మ్యమైన
పాఠమగుత్యాగమునా, మాతృదాస్యహృదయోద్వేగము
వేధించు స్వస్యమిచ్చుననిపావన రోక్తమారాధ్య ఆవేశ
న్యూర్తిని బందిభావాలకుచని తెగవను, గాత్రమెల్లను
దండాహతమై కోటితమ కాల్యలుగట్టినను వీడని
కాంతమును చూపి వేటిధరరవంశ మెల్లలిరింపజేసిన
నారీమణిని భూషించు ‘భారతనారీమణి’ ఈమానవు
గృహలక్ష్మి కొక భూమణము.

కొన్ని సలములమాతృత్వమట్టిది. పిటికితనమునకు
పేరుమోసిన కుండలు ఒకచోట తోడేలును ఎదు
కొన్ని పిజయమంది ఆప్రదేశమును విజయనగరముగా
చేయును. పిటికితనమునకు పేరుమోసిన కోమటికుల
మునబుట్టి ఒకకొమ్మ మట్టెముకచోట పరరాజుల

నెదుర్కొని 'ఉద్వేగములపిపాసులాడు పులియై' ఆశ్రయమును బొప్పిలిని చేయెను. 'మరకుమారులంగనిన వెట్టుకులాంగనలార! బెండు! ... వనితయే పూమకున్న తరువాత పరాసులతెక్కయేమి?' అని యుద్వేగించి యుద్ధమునకుఁజేరి అద్భుతవిక్రమము నెఱపిన కోమటి కోమ్మ చేరీవెంతుచరిత్ర జానపదగీతములనుండి ఉద్ధరింపబడినది. మల్లమచేవి బొప్పిలిముట్టడిని ఆపు చేయ విజయరామరాజునకు లేఖవ్రాయట, నిందుచూ లాలు రమణమ్మ తనకుతావై పొడుచుకొని మరణించుట మొదలగు తెక్కలేని ఉత్కలమైన విషయములు ఇంకను జానపదములయందే జానపదమునజాలి పడుచున్నవి. ఇట్టివానిని చరిత్రమునకెక్కింపవచ్చునాయని సంశయించువారు 'History is Fables that have been agreed upon' అను నెపోలియనువాక్యమును జపింపవగును. భర్మయుద్ధమున జయించుజాలక వెంతుకు వైరులు 'విద్రోహంపుత్ర్యాహమ్మ చేత జ్వల దగ్నికుండమున' ద్రోయించిరి. ఈకథ వినునపుడెల్ల ఆంధ్రభరణిసేహంతిసేసంఘము జీవచ్ఛిత్రముకాగలదు.

అమావాస్య (ద్విపావళి)నాడు ఆరంభము. పూర్ణిమ (కార్తిక)తోపూర్తి. పెండ్లియొకరిరుచార మూడువత్సరములు. త్రోతపరిసరములుగల అత్తింటికిబోవులోపల బాలికకు వాక్యంయమకక్తి గలిగించుట కీమాంగనోము సాముగరిదీ. దీక్షాసమయమున పెదవిమెదపరాదు, పెలుదనవ్వరాదు. 'మద్దులాలికించెడి మోవిదెరల్పి లేనియల్ జాలుకొనంగ ఒక్కనుడిచాలు వచింపు శ్రవణ్వియంబుగా' అని దీక్షాపరీక్షకు రాండ్రుముల్లయిదువల కంచనాపూర్వకముగుమ్మద్రుప్రార్థన. ఆయినను మాటుమాటలేదు. ప్రత్యేకముగ రాళ్లపంకి ప్రస్తావన. అయినను ఉప్పితెప్పిబ్బాఅయి ఊసులెత్తలేదు. 'సరిగా ప్రతీపూర్తికోసర్పి' ఈపరీక్షలో జయము నడచిన జనుల్రతికు కవిచేసిన హితబోధముగిగి:

“నోములుకోచి, పెల్లంగ మ

నోరథముల్ నమమార్పుకోన్న వా

సీమహిళావంతులు; త

రించినవీరి యమోఘసద్వచ

స్తోమవిభూతి లేతమన

నునదడియార్చి కలంచుచున్న నీ

కామితముల్ ఫలించు పద

కంజములంటి నమస్కరింపుమా.”

1662-లో తంజాపురి ఆంగ్లనాయక రాజ్యమున, 1734-లో పెద్దాపురసంస్థానమున, 1757-లోబొప్పిలి సంస్థానమున విప్లవములు జరుగగా ఆయారాజకుమారుల రహస్యరక్షణము స్త్రీలపైబడినది. ఆస్త్రీలు కృతకృత్యులైరి. కాని తంజాపురి, పెద్దాపురరాజ్యములు తరువాత పికస్తుపడినవి. బొప్పిలి నేటికేనిగలదు.

“అపుడుజరిగిన బొప్పిలి యావహమున రక్షితుండైన వెలమకుట్టని మహావ్యయమ్మ పలుకాకలై భూమియందు నేడు కాశ్యపమ్మయి కీర్తివిస్తారమయ్యె.”

ఇది మల్లమచేవిదానికి మంచియోగ్యతాచిత్రము.

బొరంగజేలు మద్యముముట్టని మరతేవి. ఆతని భార్య ఉదయపురి తనపై నాతనికిగల ప్రేమను పరీక్షించుటకు బొరంగజేలును మద్యపానము చేయగోరను. ఉదయపురియందలి మోహముచేత మరకును మంటగలపి బొరంగజేలు పానపాత్ర పెదవిదగ్గరకు తెచ్చెను. అంతట ఉదయపురి 'పరీక్షితిరినది. ఇక ఆచారమును పోనాడనేల?' అనుచు పానపాత్రనులాగి వైచినది. 'ప్రేమవాహిని'లోని నాయక ఉదయపురి సంతి పరీక్షకురాలు మూత్రమేకాదు. రక్తదాహముకల రాక్షసి. ఆరాక్షసివలన కామాంశుడైనఆమెప్రియుడు మార్పిప్పాదయగభీరతనుగుర్తించి అపస్మారి కాగలిగినాడు. కొడుకుచేతకత్తివాడిమొన తనచేతిని గాయపఱచిఉష్టరక్తమును ప్రవహింపచేయుచున్నను పరికింపక కత్తిడిపిపట్టులన కొడుకుచేయి యెక్కడ ఎద త్రెచ్చునోయని ఆకురపడిన హైందవవాఙ్మయము నందలి చాగవ్యునితల్లి యదార్థవృత్తాంతముతో రిచెసిన్ రచితమగు ఈశైలివికథ జతపడుచున్నది.

—ఆంధ్ర శ్రీ మ గి రి రావు బి. యె.

1. పున్నా బాయి	...	757
2. లవణసాగరిమనము—రాశేష్వరిగారు	...	759
3. చిన్న బాయి—శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు బి.యె.	...	760
4. జోలపాటలు—యస్. వి. సరళాదేవిగారు; పురాణం జ్ఞానమ్మగారు	...	763
5. ఆగడిలోనే—యు. సత్యబాల సుశీలాదేవిగారు	...	764
6. పేరంటము—హరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు	...	765
7. కథ (?)—తాత కృష్ణమూర్తిగారు బి. ఏ; యల్. టి.	...	766
8. దుఃఖమయప్రపంచము—తుమ్మలపల్లి వేంకటసీతారామారావుగారు	...	771
9. స్త్రీస్వాతంత్ర్యము—వి. గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు	...	772
10. భారతనారీమణి—ఉటకూరు సత్యనారాయణరావుబహద్దూర్ గారు	...	775
11. బేరీవెంతు—పాటిబండ మాధవశర్మగారు	...	776
12. శరద్రాశ—ఏటకూరి వేంకటరామయ్యచౌదరిగారు	...	777
13. పరివర్తనము—కనుకుర్తి రామకోటయ్యచౌదరిగారు	...	779
14. మూగనోము—బొడ్డు బావిరాజుగారు...	...	788
15. స్త్రీఉద్యమము—న్యూపతి కృష్ణారావుగారు బి. యె; బి. యల్.	...	790
16. ముద్దారనేర్పించినన్—వడ్డాది సుబ్బారాయుడుగారు	...	792
17. స్త్రీలు: ధర్మతత్త్వము—బం. సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	...	793
18. దురదృష్టము—బసవరాజు వేంకటరాజ్యలక్ష్మమ్మగారు	...	797
19. బృందావనంబున కృష్ణుడు—గంటి కామేశ్వరమ్మగారు	...	798
20. బార్దోలీస్త్రీలు—మంగళంపల్లి చంద్రశేఖరరావుగారు	...	801
21. మల్లమదేవి: దాసి—సామవేదం జానకిరామశర్మగారు	...	803
22. ఆధునికసతీశిఖామణులు: పాసతి—మెదవోలు చంగయ్యపంతులుగారు	...	805
23. ప్రేమవాహిని—ముద్దా విశ్వనాథముగారు	...	806
24. ఉభయభారతి—భాగవతుల లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు	...	809
25. జానకీప్రశంస—శ్రీ శేషాద్రిరమణకవులు	...	810
26. రెల్లియే ఆదిమగురువు—కొడాలి లక్ష్మీనారాయణగారు	...	811
27. శరల్లక్ష్మి—కవితావినోద అల్లంశెట్టి అప్పయ్యగారు	...	812
28. రాటపుపాటలు—ఇనగంటి రత్నమ్మగారు	...	813
29. పూలసజ్జ—కామూరి వేంకటరామారావుగారు	...	817
30. జాబై దాకన్య—నిడదవోలు వేంకటలక్ష్మణరావుగారు	...	

31. స్త్రీస్పృష్టి—అకుండి వేంకటశాస్త్రిగారు ... 818
32. నంకాయ సివంగిపులుసు—విశ్వనాథ అన్నపూర్ణమ్మగారు ... 820
33. నంకాయసోమాసీ—బి. వసంతగారు
34. తొక్కుపల్కులు—గాడిచర్ల లలితాకుమారిగారు ... 821
25. పిల్లలపాటలు—ఆ. కామేశ్వరిగారు
36. చిన్న పిల్లలపాటలు—యరవోతు కనకరత్నమ్మగారు ... 822
37. పొదుపు—కొసరాజు సీతారామమ్మగారు ... 823
38. పూర్వపువాసన—అన్నంరాజు రుక్మిణమ్మగారు ... 824
39. కార్నినిమించిన మహాకాళి—వి. రాజ్యలక్ష్మమ్మగారు
40. పరిశీలనము—విగ్వాన్ సూరిగుచ్చి కృష్ణమూర్తిగారు ... 826
41. నరము—ముదుసూరి సూర్యకాంతాదేవిగారు ... 828
42. స్త్రీపురుషులు—శ్రీకర్ణపాలెం కుటుంబశాస్త్రిగారు బి.ప.
43. శివం—వారణాసి రామలక్ష్మీనరసింహంగారు ... 829
44. డి. శే. కల్లూరి మాణిక్యంబ—కల్లూరి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యదీక్షితులుగారు 833
45. భారతనారి—పైడిమర్రి సీతాదేవిగారు ... 834
46. దానిమ్మ—డాక్టర్ ఎస్. శేషగిరిరావుగారు యల్. ఐ. యమ్. ... 835
47. పుష్పచయము 837
- మోరీవకళాశాలలో స్త్రీప్రాధేయము; మద్రాసు క్విన్ మేరీకళాశాల; ఈగలను ఇంటిలోనికి రాకుండచేయుటకు; మద్రాసులో పాలనరఫరా; అపమానకరమగు సోదా; గంగాదేవిచేసిన కవిస్తుతి; స్వీడనురాకుమారుని నిజమైనప్రేమ; చెత్తకాగితముల ఉపయోగము.
48. కథలు: కబుర్లు 840
- మొసలిమాంసము అంటుకోగమువకు కారణమయ్యెను; విదాకు కిదియొకకారణము; ఇది ఏండ్ల ముసలమ్మకు కి-వ పారి దంతములుపచ్చుట; జర్మనీలో జన్మనిరోధము; చనిపోయిన శిశువు మరల జీవించుట; ఒకేకాన్పున ముగ్గురుబిడ్డలు; చీమలు; ఒక వంగబొలికవిజయము.
49. పత్రికాపరిచయము 842
- దరిద్రనారాయణ, శారద, ప్రాథమికపాఠశాల, ఆయుర్వేదచంద్రిక, సహకారము, ధర్మసాధని.
50. గ్రంథపరిచయము 843
- చక్రపాణి, విమలానందము, శ్రీశ్యామరాజు, శారదాబిల్లు, ముక్తికాంతావిలాసము, శారదా వాచకము, ద్రౌపదీపస్త్రసంరక్షణము, మోతీలాల్ బిర్యాణము, లలిత.
51. డైరీ 845
52. ఆలోచన 847
- మహాత్ముని ఆదేశములేదుగావున; గొండాల్ మహారాజావారి నుజరాతినిఘంటువు; పంరూపా యిలలో పరిణయము; మగనికోజకు; శ్రీ సంగాబతుల చైరాగమ్మగారి దేశభక్తి; శ్రీ మహ

దేశ శేషస్థుల గారి దైనింది; కాశీబాంబుశేనులో ఇరువురుకాంతలు; శ్రీ కవల దేవిగట్టలో పాధ్యాయ గారి నియామకము; గాంధీమహాత్మునకు జన్మదినబహుమానము; స్త్రీలవాక్కులకై కష్టించువారిలో మేటి; నగకొలను దబ్బుఅడిగినందుకు; స్త్రీలు, గృహము: మహాత్ముని వ్యాసము.

త్రివర్ణచిత్రము

పున్నాబాయి త్యాగము

ఛాయాచిత్రములు

1. గాంధీజీయ, సరోజినీదేవియ కందు పీటలుసభకు పోవుట; 2. గాంధీజీయ సరోజినీదేవియ మెల్పరకన్వేషములో దిగుట; 3. స్త్రీలు విలుషిద్య శేషుకొనుట; 4. కాలిఫోర్నియాలో బాలికలు వాట్సుకు శేషుకొనుట; 5. విద్యార్థిలాష; 6. వయస్సుకుతగిన ఓపిక; 7. వీధిమావటి ఎర్రులైమకన్య; 8. గోపారుకన్య; 9. కుమ్మరిపురూపములు; 10. గన్ బోట్ బాక్; 11. నీలగిరిప్రాంతమున; 12. చెంచెలనృత్యము; 13. గాంధీమహాత్ముడు, తగిన కిచ్చురాలు మీరాబాయి.

సమస్య పూరణ బహుమానము

సప్తెంబరుమాసము గృహలక్ష్మిలో ప్రచురింపబడిన ఆగష్టమాసపు సమస్య పూరణములందు శ్రీమతి గండికోట సావిత్రీదేవిగారిపూరణము ప్రథ సత్తరముగఉన్నదని గృహలక్ష్మిపాఠకులు పలువురువ్రాసిరి. కావున అందుకు నిర్దేశింపబడిన బహుమానము శ్రీమతి సావిత్రీదేవిగారికివంప నిర్ణయించుటయైనది.

—సంపాదకుడు.

“రాజా స్నో”

మనహిందూదేశమున హిందువులచే తయారు చేయబడినది.

‘రాజా స్నో’ మ ముఖమునకు లేపనము చేయూచూ వచ్చిన అవర మిత సౌందర్యమునిచ్చును. ముఖమున తరచుగ సంభవించు మొటి మలు ఉష్ణగడ్డలు మొదలైనవాటిని అతీతిశ్వర్యముగ పోగొట్టును. అమితచల్లగానుండును. ఇందలి సువాసన మ శోరంజకముగా యుండును.

అన్ని పాపులయందును విక్రయింపబడును.

అల్ ఇండియా ఏజంట్లు:—మనియంఅందు కంపెనీ, బళ్లారి.

గృహలక్ష్మి

ఏ జెంట్లు

తెనాలి:	కొమ్మూరి కాశివిశ్వనాథంగారు, సోల్ రిప్రజం టేటిపు ఆఫీస్మాన్
బళ్లారి:	వి. రాజమొదలియూచ్ & సన్సు, కారువీధి.
బెజవాడ:	నామల అంతోని.
మచిలీపట్టణము:	కె. బాలకృష్ణ.
తిరుపతి:	జై. వి. సుబ్బయ్య & కంపెని, వెంకటేశనివాస్.
హైదరాబాదు:	ఎన్. లక్ష్మీబాయిగారు, 566 రెసిడెన్సి పెద్దగడియారం, చౌరస్తా మార్కెటురోడు, (మన ప్రాంతపు 1 రూడ్ స్టానియాయా 1-3-0 అగును)
నిడదవోలు:	తాడిమేటి కటుంబశాస్త్రిగారు.
కొవ్వూరు:	జి. వి. రామరావుగారు.
ఏలూరు:	ఎస్. పి. ఆచార్యుగారు, పవర్ పేట.
రాజమండ్రి:	ఏ. కృష్ణమూర్తి బ్రదర్స్.
తాడేపల్లిగూడెం:	కాశిరాజు శ్రీరాములుగారు
బరంపురం:	గోవిందశెట్టిగారు, గొల్లపల్లి.
అమలాపురం:	కె. వి. కృష్ణరావుగారు, కె. అగ్రహారం.
పాలకొల్లు:	వేమరాజు సరసింహంగారు, హెడ్క్వార్టర్లు, మట్టపల్లి.
అనకాపల్లి:	గ్రంథి కన్నయ్యపంతులు, గాంధీమార్కెటు.
విజయనగరం:	కేశవపల్లి రామలింగంగారు, పొత్తూరివారి వీధి.
పితాపురం:	యెం. వి. ఎస్. రావుగారు, కేశవకుటీరం.
విశాఖపట్టణం:	అందే కృష్ణమూర్తి బ్రదర్సు, న్యూస్ ఏజెంట్లు.
జేమ్స్ పూరు.	టి. వి. రమణయ్యగారు, 12 టేమరియా రోడు, న్యూ 'L' టౌను.
మదరాసు:	నై. బాసకమ్మగారు, కమెర్షియలు బుక్ షిప్, 364, ఎస్ ప్ల నేను. అకుండి వేంకటశాస్త్రి.

”

ఇతరచోట్లకు ఏజెంట్లు కావలెను. వివరములకు దరఖాస్తు పంపుకొనుడు.

“గృహలక్ష్మి”, తపాలపెట్టె నెం. 752, ఎగ్గూరు, మదరాసు.

“నిన్న మొన్న పతివలుకరించిన పలుక శేరని ముగడ శేతు భర్తతోడ స్వర్ణోకప్రయాణము.” ఇట్టి ఘటనములు సహగమనములకు పారశ్రీత్రమగు భారత ధూమియంతే. పతివియోగసంతాపము ముందు భారత స్త్రీకి చివాకాష్టాద్విపితమగు వహ్నితాపము దిగదుడుపు. కావున ఆమె ఆవలముఖమున నిమిషవేదనకు నోర్చి పతితోడదలొక మెయేగును. “రాత్రిత్రయం” కష్టాంతకకావ్యము. అయినను విచారమును లేపదు. జారిపోవుచున్న శీతభారమునుండి పువ్వులు రాలిపోవుచుండుగాక, దూరముగా చక్కెరమున అరవిరిసినవిరజాజలదండ పరిమలించుచు నేయున్నదిగా! అయితే ఆవరిమగళము నిశ్చలమైనది. ఆట్లే ఈకష్టాంతకకావ్యమునదుఖము లేదుగాని హృద్ధిలేని నివ్వెఱపాటు ఉన్నది. కాని ఆనివ్వెఱపాటు స్థితిలో పర్యవసించుచున్నది. మొదటిరాత్రి చెదరనిస్థితి. రెండవరాత్రి చెదరగొట్టుటకు కుక్కుటారవమునకుదోడు సమరము. మూడవరాత్రి మూడినరాత్రియే. మూన్నాళ్లముచ్చట తీపించినశీవితము. అర్జించినకీర్తి కలకాలపుది.

బాల్యమున సాధారణముగ ఆదర్శతీవితముపైకాంత ఎక్కుదు. ఆకాంతతీర్పుకొనుటకు ప్రయత్నించుటలో మానవుడు పెక్కుసందేహములనుపొందుచున్నాడు. ఆసందేహములుతీరనా అతడు ఆదర్శతీవమదుకాగలడు. తీరవా అతనిపనిఅంతయే. తీర్పుట, తీర్పుకుండుట తల్లిచేతులలోనున్నది. “ఈపుస్తకమువడయేగా పెంతువేని నకలనద్దుగామూర్తివై సంచరింపుమని ఏతల్లి అనగలుగుచున్నదో అతల్లి బిడ్డకు “ఉత్తమలోకము.”

బొమ్మలకూటమునకు పేరటొండ నిలుచుటలో ప్రతికీలయును కన్యయుకలె, భారతదేవిని భక్యభావము లేదజాలువాఱ బూజించుటలో కవయిత్రయును కుమారి యొకతె, వింతభావాలు దెందన ఇల్లివిరియ పండుగకు నేనుకొంచినపతిని ఆమృతాటుననిల్పి గాండుటలో మీనాక్షయైన పదమయొకతె, కాలిభూపలు సల్పకప్రవాదములతో వీధివీధులతిరుగుచు వాస్తవ్యులర్పించు పడపప్పురైలుములు గొనివచ్చుటలో పురికి చెలువమునించు బాలికయొకతె శ్రీనాథునిసేవములతో దొరయగలుగు నీసములందు “శరద్యోగి”లో చిత్రప్రదర్శనముగాంచిరి.

“క్రొంగొ” త్తవనములగురువుతోఁ బ్రాచీన కవనముల బయల్పలుచుటయు భాషాసౌందర్యమునకుఁ బోషక మేగదా!” కవనము కావ్యములలోనేగారు జానపదగీతములందును. పండితులు శ్రీసీరిపి ఆంజనేయులుగారు జానపదగీతసంపాదనమునకు దొరకొనుట సంతోషము. తెలుగుదనమునకు లేటలకలు ఈ జానపదగీతములు. “కచ్చమ్మపాట”పాడునెడ సర్కారుల యందు తంగెడాకులకుటగులు వేపమండ లందుదురు.

“అరయనాల్మగళ్లపూద
 యంబు లనంబడురెండరజ్జుపుర
 కూరిమి యిన్ పురించెనెగి
 కూడి యభేదమునన్ రహించుఁ
 చేరినపెంపు దేసనిక
 వేర్వేరుండంగ వేర్వేరున్ నుతా
 కారపుముల్లు, ముళ్లతెయ
 ఖండమఖోదయ మూలకంబముల్.”

అను ఉచితజాడగు కవితవనమును కాముకుడగు చంద్రనాన్నయొడ సార్థకముగాదు. “ఏంచేస్తావో చూడునిన్ను” అను కొమరునివాక్యమునకు అతడు కరగలేనట్లే. కష్టపరంపరలతోఁ బ్రంగిపోయే ఆచార్య పౌదయసాగరంలో మాత్రము కనుగొందగుచంద్రుడు ఈ మాటలు ఆకావీచికలను లేపినవి. ఉనురులునిలిపినవి.

మద్యపానసాత్విక నిశోగము. తీయనికలకండ లేన మాటలతో ఇందలికైలి శ్రీరాయప్రోలు సుబ్బరాయని కైనిదలపించుచున్నది. రెండవపద్యమున ఇదిస్త్రీకవిత యనిపెంపజాలభావములు “మూర్తిదాల్చి” నిలచినవి.

కటికిరాయిమీద సితకంకటి. కూర్చిండిపేదరాలు. ఇంటిపెండ్లికి ఎదిగియెన్నపిల్ల. మగనికి పగలు ఎముకలువిఱుగునట్లుపని. కుప్పలుపడ్డకాళ్లతో రాత్రినయమునరాక. ఆపేదరాలి మనము ఎంత కుతకుతలాడునో? “మాకురుడలంపఁ గంటికిఁగూర్చురాదు” ఆమె దుఃఖమేభుము. “పరులమాచేతివీరుఁ జేబుట్టఁబోడు నేమిపుణ్యమో నాకల్పెఇట్టిభర్త.” అను సుఖవిద్యులత. నులునిమునమున “మనెదగీతకలదో? లేదో?” అను సందేహశని. పేదవారివేదన లిట్టిది.

—చంద్ర శేషగిరిరావు పి. యె.

గృహలక్ష్మి

ఏ జెంట్లు

జెనాలి:	కొమ్మూరి కాశివిశ్వనాథంగారు, సోల్ రిప్రజం టేటిపు ఆఫ్ న్యూస్
బల్లారి:	వి. రాజమొదలియార్ & సన్సు, కారువీధి.
బెజవాడ:	నామల అంతోని.
మచిలీపట్టణము:	కె. బాలకృష్ణ.
తిరుపతి:	వై. వి. సుబ్బయ్య & కంపెనీ, వెంకటేశనివాస్.
హైదరాబాదు:	ఎస్. లక్ష్మీబాయిగారు, 566 రెసిడెన్సి పెద్దగడియారం, చౌరస్తా మార్కెటురోడు, (మన ప్రాంతపు 1 రూఉస్సానియాయా 1-3-0 అగును)
నిడదవోలు:	తాడిమేటి కుటుంబశాస్త్రిగారు.
కొవ్వూరు:	జి. వి. రామరావుగారు.
ఏలూరు:	ఎస్. పి. ఆచార్యగారు, పవర్ పేట.
రాజమండ్రి:	ఏ. కృష్ణమూర్తి బ్రదర్స్.
తాడేపల్లిగూడెం:	కాశీరాజ శ్రీరాములుగారు
బరంపురం:	గోనియశెట్టిగారు, గొల్లపల్లి.
అమలాపురం:	కె. వి. కృష్ణరావుగారు, కె. అగ్రహారం.
పాలకొల్లు:	వేమరాజు నరసింహంగారు, హెడ్క్వాటర్సు, మట్టపట్టు.
అనకాపల్లి:	గ్రంథి కన్నయ్యపంతులు, గాంధీమార్కెటు.
విజయనగరం:	కేసనపల్లి రామలింగంగారు, పొత్తూరివారి వీధి.
పిఠాపురం:	యెం. వి. ఎస్. రావుగారు, కేశవకుటీరం.
విశాఖపట్టణం:	అందే కృష్ణమూర్తి బ్రదర్సు.
శ్రీమేడ్చూరు.	టి. వి. రమణయ్యగారు, 31 టిల్ జగ రోడు, న్యూ 'L' టౌను.
మదరాసు:	వై. జానకమ్మగారు, కమ్మరియలు బుక్ డిప్, 364, ఎన్ వై నేడు. అకుండి వేంకటశాస్త్రిగారు.

..

ఇతరచోట్లకు ఏజెంట్లు కావలెను. వివరములకు దరఖాస్తు పంపుకొనుడు.

“గృహలక్ష్మి”, తపాల పెట్టె నెం. 752, ఏలూరు, మదరాసు.

1.	తిరువాన్మూరు రీజెంటురాణి	853
2.	పథికాంగన—అంబటిపూడి నరసింహశర్మగారు	855
3.	శరదీందీర—హరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు	856
4.	రాత్రిత్రయం—యు. సత్యబాలసుశీలాదేవిగారు...	...	857
5.	ఉత్తమలోకము—కొమరవోలు నాగభూషణరావుగారు	...	859
6.	రాణిసంయుక్త—కీసర వేంకటరామనరసింహారావుగారు	...	860
7.	శరద్వేళ—ఓలేటి నిత్యకల్యాణమ్మగారు	861
8.	కథంబుని సాహసము—ఆదుర్తి సత్యబాయిగారు	...	862
9.	మొత్తోవానదేవుడా!—నీరిపి ఆంజనేయులుగారు	867
10.	అత్మప్రేరణము—కొత్తపల్లి కాసల్యాదేవిగారు	868
11.	చామమిథునము—నాదెళ్ల వేంకటరావుగారు బి.ఏ.	..	869
12.	కలీరు—వేంకటకాళిదాసకవులు	870
13.	“ఏంచేస్తామో చూడు నిన్ను”—పమ్మి రామశాస్త్రిగారు	...	871
14.	పార్వతి నిర్యాణము—కల్పాల పార్వతిదేవిగారు	874
15.	ప్రేమాంజలి—కర్ల సాలెం కృష్ణరావుగారు	875
16.	అక్క—చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణప్రసాదుగారు	...	877
17.	సంయుక్త—గొల్లపూడి రామజోగారావుగారు	883
18.	అమోఘము—వింజమూరి వేంకటరత్నమ్మగారు	884
19.	విద్యాభిలాష—జమ్మి శేషగిరిరావుగారు బి.యె;యల్.టి.	...	885
20.	మద్యపానసాత్వికనిరోధము—సామవేదుల చిరంజీవమ్మగారు	...	887
21.	కార్తికమాసప్రశంస—సువర్ణ లక్ష్మీనరసమాంబగారు	..	888
22.	పెండ్లి నాటిప్రేమ—కొమ్మూరి భోగలింగాచార్యగారు	...	889
23.	స్త్రీవిద్యాశిక్షణము: కాశీ—బులుసు వేంకటరమణయ్యగారు	..!	890
24.	గృహలక్ష్మికి—వడ్లమాని అప్పారావుగారు	892
25.	బాలిక—చర్ల సుశీలగారు
26.	పశ్చాత్తపపదపాపి—జి. సీతాలక్ష్మీకన్యగారు	893
27.	గంటలయంత్రం—సుంకరి మల్లికార్జునస్వామిగారు	...	895
28.	పరుషోక్తి—యరసూరి మల్లికార్జునరావుగారు	897
29.	తపస్విని—విశ్వనాథ నరసింహముగారు బి.ఏ.
30.	సురబాల—ఎడవల్లి రామమూర్తిగారు	898

31. గృహలక్ష్మీ—చెరుకుపల్లి శివరామయ్యగారు (సాహిత్యమండలి) ...	902
32. పేదరాలు—ఏటుకూరి వేంకటసరస్వయ్యగారు ...	903
33. ఉపాలంభము—సామవేదం సీతారామయ్యగారు ...	904
34. పూలసజ్జ—కాళూరి వేంకటరామారావుగారు ...	905
35. లోకంబుజోలెందుకే—అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు ...	908
36. తొక్కుపల్కులు—మొగసాటి అప్పలనరసమ్మ, జి. గోపీబాయిగార్లు ...	909
37. రాటపుపాటలు—కల్పటపు రుక్మిణమ్మగారు ...	910
38. కృష్ణగొల్లభామసంవాదం—యన్. వి. రత్నంశెట్టిగారు ...	911
39. జోలపాట—పురాణం జ్ఞానమ్మగారు ...	912
40. ,, —పాకల రత్నమాలగారు ...	912
41. అక్షరాభ్యాసము—శ్రీపాద శారదాదేవిగారు ...	913
42. మేకపోతుగాంభీర్యము—యన్. వి. సరళాదేవిగారు ...	914
43. పావురం, గుంటనక్క—అయ్యగారి మహాలక్ష్మీదేవిగారు ...	915
44. జానెనుమనిషి మూరెనుగడ్డంకథ—కొప్పర్తి సీతాదేవిగారు ...	917
45. తెలియనితప్పిదము—పాకల శ్రీలక్ష్మీకామేశ్వరమ్మగారు ...	918
46. మారికాపురిమహాత్మ్యము—తురగా కామాక్షమ్మగారు ...	919
47. ప్రార్థన—నరహరిశెట్టి నాగరత్నంబగారు ...	920
48. రాటపుపాటలు—ఇనగంటి రత్నమ్మగారు ...	921
49. మెలుకువలు—యు. వేంకటనరసుగారు ...	922
50. వంకాయ ఆవకాయ—వి. వసంతగారు ...	923
51. జిలేబిచేయువిధము—పాకల రత్నమాలగారు ...	923
52. సగుణియ్యపుహల్వా—నాయిని హనుమాయమ్మగారు ...	923
53. దొండకాయకూర—వి. సత్యవతమ్మగారు ...	924
54. గవ్వలుచేయువిధము—యు. సత్యబాలసుశీలాదేవిగారు ...	924
55. లాలిపాట—బొడ్డు సీతామహాలక్ష్మీగారు ...	924
56. ర్తన—ఆచంట సత్యవతమ్మగారు ...	925
57. పుష్పచయము ...	925

పేదలేని స్త్రీచిత్రప్రచురణమువలన; శోమన్ హట్టి పుట్టుక: ఒక స్త్రీచేసిన ఘనకార్యము; టర్కీ-దేశపుస్త్రీలు: వ్యాపారపుటోదలయందు నౌకరీ; ఋతుకాల: హిందూదేశపుస్త్రీలు; శ్రీమతి హోలంగీనతి; వివిధదేశములలో పెండ్లికివచ్చునపు: సహకారోద్యమము: హిందూదేశస్త్రీలు; నగ్నమతోపాసన; వ్యయకర్తనము: పైనికన్యాయము; సహగమనములు; చిలుకకు చిలుక చేర్చుట; స్త్రీతామసస్వరూపిణి; "పరికిలన"; గాంధీమహాత్ముడు: ఏనుకీస్తు; పేటిస్వాతంత్ర్యసమరము:

స్త్రీలు; స్త్రీ ప్రజావతియైసుఖించువా? పతిప్రాణయైసుఖించువా? పెండ్లికొడుకులపైచెప్పు;
 “దేవభోగ సంబంధ మైన ఉద్రిక్తత”; పెళ్లికొడుకులపైచెప్పు; “భారతవానికి యధార్థమగుభర్తృత్వాని”;
 కృష్ణాపత్రికవారిచార్యము.

58. కథలు: కబుర్లు ... 938

ఒకకాన్పున ముగ్గురుబిడ్డలు; ఆకేసిప్రేష్టిగల వాలుగుచేతులు, వాలుగుకాళ్లుగలబిడ్డ; మేక
 పోతు పాలుఇచ్చుట; పైకిలుమీద ఎడతెగక నలుబదియొక్కగంట; తేనెటీగలు; చేతిగాజులో
 చిన్నపాము; కుక్కలకు, పిల్లలకు పోటీలు.

59. పత్రికాపరిచయము ... 935

నవయుగ, అర్చకచక్రిక, పశ్చిమగోదావరి సహకారచక్రిక, స్వతంత్రరైతు, నివేదన, శాంతి,
 కల్యాణి.

60. డైరీ ... 937

61. గ్రంథపరిచయము ... 939

మేఘదూత, తత్వజ్యోత్స్నా, శ్రీగాంధీమహాత్ముడు, ప్లాటుట్యూన్స్, బాలతంత్రము,
 శ్మితానవాటిక, అనుభవయోగాభ్యాసము, భావతరంగములు, ఋతుసంహారము, శ్రీరామదండ
 కము, జగన్నాయికాస్తవము, అగ్నేయాశుగములు, చతుర్వ్యోకీభాగవతం, శ్రీకులసీరామాయ
 గము, శ్రీశారదావాచకములు, కోటిశతనయ.

62. ఆలోచన ... 944

కృష్ణమండలమహిశాసభ; ఉభయగోదావరీమండలమహిశాసభ; ఉభయగోదావరీమండల
 మహిశాసభ: ‘సత్యాగ్రహి’ చక్రిక; గంజాముమండలమహిశాసభ; మహిశామహాసభలు;
 రాయలసీమ; పంచమండలమహిశాసభ; ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షురాలు; సభాధ్యక్షురాలు; చేయ
 బడినతీర్మానములు; ఉన్నతవిద్యమగూర్చినతీర్మానమువై తీవ్రచర్య.

త్రివర్ణచిత్రము:

అర్ధనారీశ్వరుడు

ఈచిత్రము రాయలసీమయందలి నువ్రసద్ధిచిత్రకారులును, పెనుకొండయందలి విద్యానగర
 చిత్రకళాశాల నిర్వాహకులునుఅగు శ్రీ సి. యస్. వేంకటరావుగారు భావించి చిత్రించినది.

భాయాచిత్రములు:

1. సినిమానటి రాంప్యాకికన్య. 2. శ్రీమతి ముత్తా వేంకటసుబ్బారావుసతిగారు. 3. శ్రీమతి
 ఏరంశెట్టి పెద్దకేపమ్మగారు. 4. శ్రీమతి కానుమూరి సత్యమ్మగారు. 5. తిరువాన్కూరు
 మహారాణిరీతింటు శ్రీమతి వేతులక్ష్మీబాయి సి. బి. 6. గానకుశలగు ఆంగ్లస్త్రీలు లండను
 థేయ్యనదిపై విహరించుట. 7. లండను: థేయ్యనది; కొయ్యరావ; రబ్బరుబోనె పోటీ.
 8. బెర్లినులో ‘సర్కసురాణి’ హిందూ దేశపు టేనుగుమీద ఊరేగుట. 9. కీ. శే. తల్లాశర్మ
 వర్ధనీదేవిగారు. 10. కీ. శే. వేదాంతం సీతారామమ్మగారు. 11. కోకిలనలెకూయు ఆలారము
 గడియారము. 12. శ్రీమతి ఆదిత్యాదేవి నమంధరాదేవిగారు ఎమ్. ఏ. 13. శ్రీమతి వై.
 బానకమ్మగారు.

నెల్లూరు ప్రాగ్రసీవుయూనియన్

1. ఈ పరీక్షలకుఁగా బంపబడు వ్యాసములలో ఉత్తమమును దానిని రచించినవారికి “కేసరి స్వర్ణపదకమును,” “రేఖాల సుందరరామరెడ్డిగారి స్వర్ణపదకమును” ఓసంగబడును.

2. ఈ పరీక్షలలోఁ దొలిదానికి, అనగా “కేసరి స్వర్ణపదక” పరీక్షకు స్త్రీలు మాత్రమే పోటీ చేయవర్తలు. రెండవదానికి బోధనాభ్యసనపాఠశాలలోను ఉన్నతపాఠశాలలో 4-5.8 ఫారములలో ఇంటర్మీడియేటు తరగతిలోను సంస్కృతాంధ్రవిద్యాలలో విద్యార్థి, కిరోమణిక్షత్వలకంపై తక్కువక్షత్వలలోను చదువు విద్యార్థియేని, విద్యార్థినియేని పోటీ చేయవచ్చును.

3. విషయములు. (1) ప్రత్యేక ఆంధ్రరాష్ట్రమువలన ఆంధ్రస్త్రీలకు కలుగులాభములు. స్త్రీలకు మాత్రమే. (2) భావకవిత్వము సమాదరణీయమా?

4. వ్యాసము అగ్రామ్యభాష నుండవలయును. లేఖనము కాగితమున కొక్కప్రక్కవనే యుండవలయును. వ్యాసము సాధారణపు పూర్వస్కృప్త కొలతగల పుటలు పడునీటికి కక్కునయ్యుండరాదు. వ్యాసమున గ్రంథములనుండి అనువాదములు మొదలగునవియున్న ఆగ్రంథాధికముపేరు లాయాపుటలయడుగుననే వ్రాయబడవలయును. దీర్ఘములైన యనువాదములుండరాదు. భాషయందు రుచిరతయు, భావమున స్వాతంత్ర్యమును, కథనమున గౌరవమును ఎక్కువగుణములు (Marks) పడయగలవు.

5. వ్యాసమునగాక, వేరొకపుటలో పోటీ చేయు వారు తమపేరును, తండ్రి లేదా పోషకర్త పేరును, తాము చదువుచున్న విద్యాలయముపేరును విశదముగావ్రాసి అందుక్రిందనే తద్య్వసరచనముగాఁ దానుపేర్కొన్న గ్రంథాధికము తక్కువితరము చూడలేదనియు, వ్యాసముసౌతముగా నితరసహాయ్యములేక రచించితిమనియు, ఒకజ్ఞాపకమువ్రాసి చేవ్రాలుచేయవలయును. తానెరిగినంతవరకు వ్యాసము ఆభ్యర్థి లేక ఆభ్యర్థి విరచించినదేయని ఈకాగితమున దినుపాఠశాల ప్రధానోపాధ్యాయునిచే వ్రాయించి యాయనచేవ్రాలు పడయవలయును. కేసరిస్వర్ణపదకపరీక్షకు పాఠశాల ప్రస్తావనముక్కురలేదు. విద్యార్థిమలేగాక యెల్లరు స్త్రీలును యాపోటీయందు పాల్గొనవచ్చును.

6. పోటీ చేయువారి పేరుగాని, చేవ్రాలుగాని, వారిని గుర్తించసాధనములగు నితరవిషయములుగాని వ్యాసమున నెచ్చటను ఉండరాదు. ఆభ్యర్థులుతమ వ్యాసముల నెల్లూరు ప్రాగ్రసీవుయూనియన్ కార్యదర్శి పేర 1932 సం॥ జనవరి 15 తేదికిగాని అంతకుముందేగాని చేరువట్లు రిజిష్టరు పోస్టులోఁ బంపుకోవలయును.

ప్రకటన

రోగలక్షణములు సంపూర్ణముగావ్రాసినయెడల నెవ్వరికైనను ముందు మందులు ఉచితముగానే పంపుదుము. వివరములకు ఈదిగువ అడ్రెసునకు వ్రాయుఁడు.

మ థు నా పంతుల సత్య నారాయణ మూర్తి గారు

ధర్మవైద్యాశ్రమము,

పల్లెపాలెం, యానాంపోస్టు, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

...
 సీత పదహారేళ్ల పల్లెటూరిపిల్ల. పెద్ద పెద్ద పట్టణాలు ఏమీ చూడలేదు. విలక్షణమైన కలకత్తా ప్రాంతాల మేలి మునుగునుగూర్చి విన్నది మొదట ఆ మేళ కలకత్తా పోయి అచ్చటి తన పోడిదీరులు అనుమానపలయునని బుద్ధి పుట్టినది. తన ముగ్గురి కలకత్తా భాష తెలిసియుండుట చేత, తమయింటనున్న సరోజినీ దేవి చిత్రముని తల్లి ము మాచుమండుట చేత, శకుంతల మాటల చేత ఆ బుద్ధి పెచ్చు లేగినది. డబ్బు ఖర్చు చేసి కలకత్తా పోవుటకు నిష్పత్తి చేసి ఆ మేళుగడు ఆమె అమాత్య గుణమును ఆధారముగ చేసికొని మృదానును కలకత్తా చేసి వాడు. తనకు ఎగ్జామినేషన్ పూర్తవచ్చినది కాని సీతకు మేలి మునుగుల సంధర్శనముకా లేదు. అనుమానమునకు అనకాళము లేకుండ రమణి అబద్ధమాడి వాడు. అనుమానమునకు అనకాళము కలుగునట్లు ప్రియమైన గారి భార్య హాస్యమాడినది. అనుమానము దృఢపడుటకు డాక్టరు గారి భార్య ప్రశ్న వైచినది. చుతి చిరాస్కండి. అందుకు తీగ పేనెరుద్ద పట్టణాలము గానచ్చిన ధనము కలకత్తా ప్రయాణములో ఖర్చు చేయని తప్పయిండుట. ఈ పారి కలకత్తాకు టిక్కెట్టు వాళ్ల పెద్దవాన్న కొడుకు చే తెప్పించుటకు సీత నిత్యయించినది. అంతట కాంతా తీవ్రతమకట్టియుండుటకు 'పోనీ' లెండి. నేనూ చెన్న పట్టణమే చూడమనుకున్నాను. కలకత్తాలో ఏముండుమిటి? అని సమాధానము చెప్పకొన్నది. ఇంతకన్న అనూత్యత ఏముండును?

...
 సునక తండ్రి ప్రాధానివాహవాది. కాని మాకు రికి ఆడవాళ్ల పోరులన బాల్యముననే వివాహము చేయక తప్పినది కాదు. బాల్య వివాహము చేసినను అదర్శమును పోవాడక సమర్థించుకొనుటకు ఆతడు తల పెట్టినాడు. ఆతల ఫల చేత సునక కి మగడు బావైనాడు, ముంగళ నూత్రము ఆంజనేయుని బిళ్ల అయినది. ఆదర్శము పొందటమందుండ ఎంతగ సంతసించెనో ఆదర్శము భంగపడుచుండ అంతగ కళవళముకొందెను. 'అవాటి పెళ్లి మీకర్థం అయింది, యానాటి పెళ్లి మా కర్థం అయింది' అని సునక అనువరకు ఆమె తండ్రికి కళవళము తగలేదు. క్రొత్త మోస్తరు కళ.

...
 గృహ బంధులారా! వినుడు. సామజములకు పోలె మోసత్వము మోకు తెలియదు. పోలానిగంటలు మోత

సామజములకు వానిన త్వము జ్ఞ ప్రికి గొనివచ్చువరే కవిపోహించినవా క్యములు మోత మోకు మోసత్వమును జ్ఞ ప్రికి గొని రాగలరు. తీవ్రత త్వముని భిన్నమృత్తిమయందు క్రొత్త తెలువము కూర్చుటకు ప్రణయ వృష్టిని కురియించగల వర్ష దేవతలు మారు. తీవ్రత త్వముని హృద్యాస్థుల భావములను లయము చేయుటకు రుద్రులు మారు. గమని సంసార సాగరమునుండి తేల్చి పోత్య తీరమునకు చేర్చు పోత వా హులు మారు. మోహ డ్దులు చీకటిని విరియించు వెన్నెలలు మాత్రమే కాదు. మృదులగుణ సంపద యొకించుకొని లేని మనుజుక రిసాత్మ యొక్క క్రొమ్మంచురాయి ప్రణయము రులింది సోయగంబున రహించు ఆమృత ప్రాతలు. మోహ సార్వర్యములు ముక్తావళులను సృష్టి చేయగలవు. మోక్ష భావమున పురుష భావము లేదేమే యెటుగ నట్టి క్రమవృత్తమునో జగి భావంబు అగుచున్నది. తెలిసికొంటిరా?

...
 సమర్థులెదు. సందేశము లేదు. సంభాషణలలో వైచిత్ర్యం లేదు, వైదగ్ధ్యం లేదు. కానికథలో అవ్యక్తమైన ఆనందము కలదు. అయితే ఆ ఆనందనిష్ఠులై ఎవరి వలన? కథానాయకుని వలన గాదు. కథానాయికి వలన గాదు. ముఖ్యమైన వలన? మణిదేవి వలన, ఆమె హాస్యప్రియ; కార్యచతుర, ఏదోమిషకల్పించి లతాం లేని చాపడిలోనికి రప్పించినది, కథానాయకుని అని మిషనరీ నయము లో అమృతము కురియించుచేసినది. చెప్పట దేవిని పొమ్మని, చేయుట తానులోనికి పోవుట: కథానాయికి సృష్టము. దేవి చప్పట్లు కొట్టి నవ్వు కొన్నది. చదువరులు అచమత్కారమునకు మురియుచున్నారు. సన్నివేశమును తానేకల్పించినది. చమత్కారమును తానే పుట్టించినది. ఇతరులకల్పించిన సన్నివేశమునుండియు చమత్కారమును పుట్టించు నేర్పు ఆమెకు గలదు. బావ లతాంత చేత మగనికి లతాంతములతో పూజ చేయించినాడు. 'నేను చూసాల్! నువ్వు చేసిన పూజ, లతాంత! ఇంకేం? వ్యవహారము ముడి రింది,' అని మణిదేవి అందుకొన్నది. సాంసారికమగు ఈ ఆనందము సార్వత్రికము. యువదంపతులు మణిదేవివంటి సుస్థివికాటకు అన్వేషించురు. అట్టి సుస్థివి దొరకనా వారిల్ల బ్రాయంపు ప్రణయజీవితము ఆనందముయము. ఆ ఆనందము స్వప్నము మాత్రమే గాదు, చర

వ్యయము. కావుననే ఈకథ అన్నిరేడులతో రక్తి
కట్టినది.

... ..
'పెద్దాపురంలోడే వొంగలభయం.' జీవితహర్ష
మున ప్రమాదభయము. 'ప్రపంచంలో వాకావాడు
అవెంకట్రామయ్యమామంతమంచివాడు మతీ క న
బడ్డలే.' సుఖమైనవాడు మానవుడు భగవంతుని
సూర్యుడు నిశ్చేతనుకొనుచున్నాడు. తనజీవితకాల
మున మానవుడు ఎంతమందిగాజాలెట్టులను కలిసి
కొనుటలేదు? గవేషణ. భగవంతుడు దబ్బుకరానట్లే
వేంకటరామయ్యమామయ్యరాడు. వేంకటరావు పుం
తలో నిల్చువిడిచామని బండినుండిమాకీయు రోడ్డు
మీదేడు వ్వాడు. మానవుడు తప్పించుకొనదలచినవాని
యందే బడుచున్నాడు. వేంకటరావునకు గాజుఉంగ
రము. మానవునకుఆశ. 'అంతభయం గాజుంగరం తెచ్చి
పెట్టించినీకు చూచేవా?' అని వేంకటరావుకు ప్రశ్న.
'అంతభయం ఆశయే తెచ్చిపెట్టుతుందినీకు. తెలిసికొం
టివా?' అని మానవునకు ప్రశ్న. గొల్లగంగన్నలాంతయి
వేంకటరావుభయమును పోగొట్టినది. వెలుగువచ్చి
మానవునిభయమును పోకార్చును. మానవుడు తన్నుతా
తెలిసికొనును. ఆత్మజ్ఞానము. చిన్నివ్యాసమున ఎంతటి
గంధీరబోధ!

నూత్న ప్రచురములు!

... ..

పొలిపాటపాలకున 'గృహలక్ష్మి'కి తొలుత తెలి
వినవారు మిత్రులు శ్రీకొనరాజు రాఘవయ్యచాదరి
గాదు. పాలకున తెలుపుటయే గాదు నేకరించియు
నిచ్చిరి. ఇంకను చలువురుమిత్రులు నేకరించిపంపిరి.
అవకాశమువంటి అది గృహలక్ష్మిలో ప్రయశించుట
చున్నది. పాలకుపాటుయొక్కరాటు పాటుమానిసు
లకు కనిపించుకుండుటకై చల్లచదయలుపుట్టినవి. పొలి
పాటలు కుప్పమాయ్యదొనయములందు పాడుదురు.
కుప్పమాయ్యదొనకుపులుకూడ ఈపాటకు పరకల్లుతో
క్కును. ఇక మానవునిసంగతిచెప్పకేల? నిజమైన
తెనుగుదనమును చూడదలకుమేని ఇట్టి పాటలను
చరామర్శించవలయును. ప్రబంధములలో ఘనీభవించిన
అశాంధ్రము-ఈపాటలలో జాలుసాటు తెలుగు
తనము. ప్రబంధములలో సాంస్కృతికాంధ్రము-ఈ
పాటలలో జాను తెనుగు. చల్లటిజనముల హానిచేయుట
ఎటుగనితోపాలు, పాపమునకు భయపడుపోపాలు,
అమామకమగుభక్తి, పోతర మెటుగని ఆవేశము ఈ
పాటలయందు ప్రతిబింబితములైయుండును. విస్మయ
గపానము పాలుకాకుండ వీనిని నేకరించి తెలుగునారి
కర్పించిన మహనీయులెల్లరు వందనీయులు.

—ఆంధ్ర శేషగిరిరావు బి. యె.

సంక్రాంతి ఉచిత కానుక!!

౧. ఆత్మజ్యోతి

మహర్షి టాలస్తాయీరచితమగు దివ్యకథానుకరణము. ఆంధ్రనాటికి నవ్యావంకృతి.
ముద్దలొలుకుముద్రణము. పాకెట్టుపైజ. వెల 4 అగాలు.

౨. జన్మభూమి

కరుణారసభరితమగు నవ్యనాటిక. తొలినుండి తుదివఱకు హృదయవిచారికమగు
పద్యసంపుటి. నీతిభావగర్భితము. వెల 3 అగాలు.

ఉచితము:—పై రెండుపుస్తకముల వెల 7 అగాలును, పోస్టేజి 2 అగాలును, వెరిసి
9 అకాలవిలువకు (సంక్రాంతిలోపల) తపాలుస్తాంపులువంపు గృహలక్ష్మిచాకరులకు, ప్రతి
ఆంధ్రవనితయు పంపదగిన ఒక అమూల్యగంధము, పైవానితో బహుమతిగపంపబడును.
ఈతరుణముగుర్తించి అభ్యర్థులు త్వరపడెదరుగాక!

మేనేజరు—వ్యాసకుటీరము, యలమంచిలిపగ్గణ, మేలుపాక, (విజాఖపట్నముజిల్లా.)

1. కీ. శే. దళి అన్నపూర్ణమ్మ	949
2. శారదలేఖలు—కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు	951
3. మాంతాల—కుర్రా వేంకటసుబ్బారావుచౌదరిగారు	955
4. కలకత్తా—విద్యాన్ సూరిగుచ్చి కృష్ణమూర్తిగారు	957
5. కృశాంగి—కొత్తపల్లి సుబ్బరాచార్యులుగారు	961
6. దుఃఖమయప్రపంచము—తుమ్మలపల్లి వేంకటసీతారామారావుగారు	962
7. హేమంతయుతువు—నాగలింగమ్ వేంకటేశ్వర్లుగారు	968
8. చంపకపుష్పము—హరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు	965
9. వ్రాయడం—జనమంచి కామేశ్వరరావుగారు	966
10. పెల్లిఅంటే—వారణాశి రామలక్ష్మీనరసింహంగారు	967
11. నిశ్రేణి—సహదేవ సూర్యప్రకాశరావుగారు	972
12. వటపరైశాయి—పోతాప్రగడ రాజరత్నమ్మగారు	97
13. సాత్వికనిరోధము—కొర్లిమర్ల నరసింహముగారు	973
14. ఎట్టక్కసానమ్మ—శ్రీశేషాచిరమణకవులు	974
15. శిశిరమహిమ	976
16. “నీదుదర్శనమిటున్న నిలువగలదె?”—ఎ. హేమలతగారు	977
17. గృహిణి—ఓలేటి సీతారామమూర్తిగారు	977
18. బుడబుక్కలవారు: కులకట్టు, శిక్షావిధానము—భాగవతుల యజ్ఞనారాయణశాస్త్రిగారు బి.ఏ....	...	978
19. ముద్దులగుమ్మ పెండ్లిముచ్చట—నీరిపి అంజనేయులుగారు	980
20. లలాంతరికి పండగబహుమతీ—పాలెపు వేంకటరత్నముగారు	981
21. విరిదండ—దామెర పెదవెంకయ్యగారు	984
22. పెద్దాపుర్రోడ్ల దొంగలభయం—కవికిండల వేంకటరావుగారు	985
23. నామతము—వింజమూరి వేంకటరత్నమ్మగారు	988
24. జీబున్నిసా—ముద్దా విశ్వనాథముగారు	989
“ —అకుండి వేంకటశాస్త్రిగారు	992
25. జోలపాటలు—కిల్పటపు రుక్మిణమ్మగారు	997
“ —నీలపాలెం వేంకటసుబ్బమ్మగారు	998
“ —పాకల శ్రీలక్ష్మీకామేశ్వరమ్మగారు	999
“ —టి. కుప్పమ్మగారు	999

జోలపాటలు—యన్. వి. సరళాదేవిగారు	...	1000
26. సంక్రాంతిలపటలు—పమ్మి రామశాస్త్రిగారు	...	„
27. పూలసజ్జ—కాళూరి వేంకటరామాచార్యుగారు	...	1001
28. కమలకాంత—వంతరాం సుశీలాదేవిగారు	...	1003
29. మేరీ—కనకదండి గోపాలకృష్ణశాస్త్రిగారు	...	1004
30. ఉర్లగడ్డలసోమాసి—నాయిని హనుమాయమ్మగారు	...	1005
31. అక్కాభారత—పాకల రత్నమాలగారు	...	„
32. పాలిపాట—దేవగుప్తాపు వేంకటరఘణమూ రిపంతులుగారు	...	1006
„ —కూదిభొట్ల ప్రభాకరశాస్త్రిగారు	...	1007
33. శ్రీవీతికాపురమహారాజరచితోత్సవము—దాసరి లక్ష్మణస్వామిగారు	...	1008
34. హాస్యపుపాట—ధవళి రాజేశ్వరమ్మగారు	...	1009
35. చిలకమ్మ—దరిశి సుబ్బలక్ష్మమ్మగారు	...	„
36. చిలుకపాట—భమిడిపల్లి రామలింగేశ్వరరావుగారు	...	„
37. దాగుడుమూతలు—ఇందుర్తి శకుంతలగారు	...	„
38. మూగినోముపాట—కాళీరాజు రామమోహనశర్మగారు	...	1010
39. పెండ్లికబుర్లు—నాగలింగిము సరళాదేవిగారు	...	„
40. అద్వైతజ్ఞానము—ముంతా కోటిశ్వరమ్మగారు	...	„
41. పులిగాడు, గిలిగాడు—వల్లూరి అన్నపూర్ణమ్మగారు	...	1011
42. గుసుపెల్లాం—ఇప్పర్తి సావిత్రిగారు	...	1012
43. బెప్పెబ్బే—వి. వసంతగారు	...	„
44. నడుములులేనిచేపలు—ఇప్పర్తి భారతమ్మగారు	...	1013
45. ఎవరు?—గొల్లపూడి జయలక్ష్మిగారు	...	„
46. మేలుకొలుపు—పి. సీతారామమ్మగారు	...	1014
47. ఆర్వేలవారిప్రభావము—సత్యవతిమ్మగారు	...	„
48. రాటపుపాటలు—ఇనగంటి రత్నమ్మగారు	...	1015
49. పుష్పచయము	...	1016

గృహలక్ష్మీయభిర్రము; ధనుర్మాసము; సంక్రాంతిపండుగదినములు; శ్రీ. శ్రీ. గుడిసేవ కామాక్షమ్మగారు; శకుంతలు; కుమారీస్తవము; మైసూరుమహారాజగారి కైలాసగిరితీర్థయాత్ర; చరిత్రలన; ఆంధ్రదేశగ్రంథాలయము; ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రత్యేకకళాశాలకావాలి; రామమోహనుడు మారుమనవునిద్ధాంతియా?; ఝాన్సీపాపముదుపల్కులు; బాలికాపాకకాలలు; నీతివిద్య.

50. కథలు: కబుర్లు ... 1024

తెండుతలలగేదమాడ; ప్రపంచమున ప్రభుమదినపుత్రక; నూటపదునొకండుసంవత్సరములశ్రీ;
ఒకేకానువున నలుగురుబిడ్డలు; దత్తాత్రేయఅవతారమువంటికికువు; కాన్పూరునందు పాములు
ఎగురుట; ట్రామ్ కారునందు పంకాలుఏర్పరచుట; రక్తవర్షము; వింతయిటుకలు;

1. డైరీ ... 1026

52. పత్రికాపరిచయము ... 1028

గ్రామపరిపాలన, వైద్యకళ.

53. ఆలోచన... 1029

సాసాధ్రప్రముకాదు స్వయాపనాశనమే, విశాఖపట్టణము ఇంజనీరింగుపాఠశాల, పశ్చిమగోదావరి
కృష్ణాజిల్లాలనమ్మకము, అనంతపురమండలము ఎత్తివేయుదను, శ్రీమతి సుబ్బరాయనునతి
ధైర్యము, ఆంధ్రోత్పలసమస్య, ఆంధ్రోత్పలవివాదము: ఆంధ్రప్రదేశ్ లవిన్నపము, ఆంధ్ర
ప్రదేశ్ నోడ్యుమాభివృద్ధిచరిత్ర, వైద్యవిద్యార్థినుల ఉచితవేతనములకోత, లోకారాధ్య మైనవదా
న్యత, శ్రీముళ్లపూడి తిమ్మరాజుచాచరిగారి విశాలహృదయము, కృష్ణాగోదావరిజిల్లాలలో
రీసెటిల్మెంటు, హితకారిణీసమాజమునకు పీఠికాపురాధీశునివిరాళము, ఆంధ్రసంఘసంస్కరణో
ద్యమము, ఆంధ్రప్రదేశ్ లకు ప్రత్యేకకళాశాల, ఆరసఅఖిలభారతమహిళాసభ, మహాత్ములు
మణిలిపచ్చిరి.

54. గ్రంథపరిచయము ... 1035

మన్నారదానవిలాసనాటకము; కథానిధి; సవత్సరజాతీయము; జ్ఞానదీపిక; భక్తిపథము; పురం
దరదాసులచరిత్ర; జీవదవర్షణి; శివశేకవస్తోత్రముల; బాలసీతరత్నాచరి; సీతాదేవిశతకము;
ఋణబాధ; నిర్మలానందము; ఉపాసరిణయనాటకము; ఆత్మత్యోతి; వికటకవిత్వచింతామణి;
బాన్దోలీవిజయము; జ్ఞానాంజలి; ఉపదేశామృతము; ప్రభుత్వధనము; మనదీదతనము; డేటితోక్;
ఆరంభవ్యాకరణము.

త్రివర్ణచిత్రము:

అనసూయ సీతను దీవించుట

శ్రీ సి. యస్. వేంకటరావుగారు చిత్రించినది.

భాయాచిత్రములు:

1. కాశహస్తీదేవాలయము; 2. తెల్లనులో కుక్కవేట; 3. శ్రీ త్యాగరాయచెట్టిగారి శిలా
విగ్రహము; మద్రాసు కార్పొరేషనుగ్రవుండు; 4. ఆంగ్లయువకులు బాంకో వాయింతుట;
5. సినిమానటి గోపాయనకన్య; 6. శ్రీమతి ఉన్నవ లక్ష్మీబాయిమ్మగారు; 7. అనాధబాలిక;
8. యూనివర్సులకార్పొరేషనువారి ప్రదర్శనములలో నటించు సిడ్నీ ఫాక్సుకన్య; 9. శ్రీమతి
భీమిరెడ్డి అన్నపూర్ణమ్మగారు; 10. శ్రీమతి స్థానాపతి రుక్మిణమ్మగారు; 11. శ్రీమతి
పి. సీతారామమ్మగారు; 12. కీ. శే. ఇంటూరి బాలసరస్వతికన్య; 13. కీ. శే. వరిశి అన్న
పూర్ణమ్మ; 14. కీర్తిరేఖరాలు శ్రీమతి ఊటుకూరు వేంకటరామమ్మ.

గృహలక్ష్మి

స్త్రీల సచిత్ర మాసపత్రిక

సం॥ చింజా. రు. 4.

విడి పత్రిక. అ. 6

మాదిరి పత్రిక కోరుపారు

6 అణాల ప్లాంపులను పంపవలెను

ప్రకటనరేట్లు

నెలకు ఒక పుటకు, రు. 15

నెలకు $\frac{1}{2}$ పుటకు, రు. 10

నెలకు $\frac{1}{4}$ పుటకు, రు. 7

6 నెలలకు పైగా ప్రకటించువారికి నూటికి 12 $\frac{1}{2}$ శాతము కమీషను మినహాయించబడును.

మేనేజరు

గృహలక్ష్మి

తపాలపెట్టె. 752, ఎన్నూరు, మదరాసు.

1932 మార్చివరకు ఈదిగువపాత్రములు

తగ్గింపువెలకుదొడకును

	అదివెల	తగ్గింపువెల
1. జననదములు ప్రతి 1-కి	0 4 0	0 1 0
2. మాతృదేశీక్షరవము	0 4 0	0 1 0
3. కలరులము	0 4 0	0 1 0
4. జంటలు	1 0 0	0 8 0
5. కోనేరు	0 4 0	0 2 0
6. అగడపలు	0 8 0	0 4 0
7. చిట్టెకత్త	0 6 0	0 3 0
8. చదువులదుత్త	0 4 0	0 1 0
మొత్తం	3 2 0	1 5 0

ఎనిమిదిపుస్తకములుకలిపిరీసికొన్న రు. 1-0-0.
రూపాయయినను ముందు తరువుతో పంపినవారికి
వేరు తపాలఖర్చులుండవు. పలసినచో కృతికర్తలను
కవీకొండల వేంకటరావుగారు,
నరసాపురము, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా.
అనివాసినఁ బడయగలరు.

జామాతైలము.

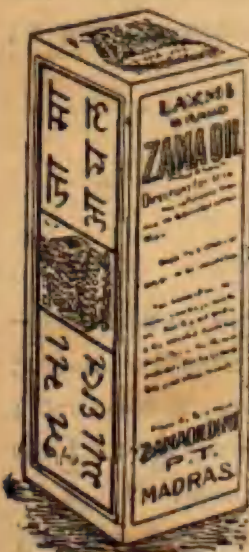
ఏ జంట్లు కావలెను.

తలనొప్పి, యిక్ష్మయంజా, చేయి కాలు పట్టు
కొనుట, పంటినొప్పి మొదలగు వ్యాధులను ఒక క్షణ
ములో పోగొట్టగల ఖ్యాతిచెందిన “జామాతైలము”
నకు సమమగు ముందు వేరేదియు లేదు. చాలా
యోగ్యతాపత్రములను పొందియున్నది. బుడ్డి 1-కి
అణాలు 6 ఇచ్చి ఉపయోగించి చూడుడు.

అమర్చెందు, శోబాచెందు,

ఇంగ్లీషుమందులు పలనరకులు నల్సార్నిక్, నైట్రిక్,
మొరాటిక్ ఆసిడ్ల వ్యాపారస్థులు.

నం. 63, నైసప్పనాయుని వీధి, మద్రాసు.

ఈమాసపుసంచిక రవీంద్రునిసంచికగ వెలువరింప ఉద్దేశించబడినది. తదుపరానికారణములవలన ఆతలంపులు పూర్తిగ పడేళిమములు కాలేదు. గృహలక్ష్మీలో నాలుగైదుమాసములగ రవీంద్రుని వ్యాసముల కనువాదములను వ్యాసములు విస్తరించియుండుచున్నవి. ఈసంచికయందు మఱిక్కన్ని ప్రచురింపబడినవి. దీనింబడు సంచికలోని శ్రీ చిరుమామిళ్ళ శివరామకృష్ణ ప్రసాదుగారి 'ఆక్క' అనుకథావ్యాసమును రవీంద్రుని కథకు తెలిగింపే. రవీంద్రుని ప్రతిభ, తత్త్వము వెల్లడించుటకు ఈ అనువాదములు చాలిఉన్నవి. భారత కీర్తిని ఖండంతరములందు వ్యాపింపజేసినవారిలో మేటియగు రవీంద్రునకు భారతలోకమంతయు విశేషముగ బుణ్యపడియున్నది. పర్యవ్రాసంతటి ఆబుణ్యములో పరమాణువంతయైన ఈగొనుటకు 'గృహలక్ష్మీ' ఈ రీతిని ప్రయత్నించినది. ఇక రవీంద్రునిరచనములకు అనువాదములను 'గృహలక్ష్మీ' ప్రచురింపజాలదు.

బంగారుపల్లెమునకైనను గోడచేర్చు పలయును. ప్రతిభావంతునకైనను ఉద్ధారకుడువలయును. రవీంద్రుని ప్రపంచమువారిచే కవీంద్రునిగ క్లాఫింపజేసినవాడు విరివికవిసత్తముడు ఈట్లు. ఈపైహితుని భారతీయు లెన్నడును మఱువజాలరు. రవీంద్రుడు కవీంద్రుడైనాడు. సోలీల్ బహుమానమందివాడు. భారతీని విశ్వభారతీగ నొనరించినాడు. డెబ్బదిఏండ్లు నిండించుకొన్నాడు. పయస్సున ముడుకడే. కాని భావముల యువకుడు. కావున, ఆతనిహస్తచాలనమున ఇంకను 'ఆక్షయదివ్యకళావిలాసములు పూలలు పూయును'గాక! ఆతడు ఇంకను 'ప్రకృతి శోభారహస్యములో ప్రతిఫలించు కావ్యములనల్లి ప్రత్యక్షమకాలములను మధురగళమెత్తి పాడును' గాక!

ఆంధ్రవాఙ్మయమున భక్తిరసము మృగ్యమని నేటి విమర్శకులందురు. ఇది సత్యమారము. ప్రబంధకుద్యములను దాటినవారికి ఆంధ్రవాఙ్మయమున భక్తిరసము మృగ్యమే. శతకములకు, కీర్తనలకుపోయితమేని భక్తి

రసము తొట్టుకలాడుచుండును. ఆంధ్రకవులలో భక్తులై కవులైనవారు, కవులై భక్తులైనవారునుగలరు. ఆంధ్రభక్తులలో పలువురు గౌరమీత్రిరమువారు. భక్తభిక్షామణి చైతన్యస్వామి గోదావరీమధురసలగులను గ్రోలినవాడేయని చెప్పుదురు. 'భక్తవిరహము'లో గౌరమీగంగను సంబోధించుచు చెప్పినపద్యము హృద్యతరముగానున్నది.

ఉద్యోగములులేవు. ఆశమాత్రములేకుండుటలేదు. ప్రస్తుతపరిస్థితులు 'ఉద్యోగము: ఆశ'లో ప్రస్ఫుటము చేయబడినవి. 'పెక్కు-చంచాలన్ బండు మావ్యక్తేత్రములు'పనికిరావు. 'ఇల్లాలి నిల్లాలితాకార' నొల్లదు. ఉద్యోగమే యెక్కుడు. ధనము గడించువంతలో పయనుదాటును. అప్పుడు అనుభవించుటకు వృద్ధత్యము అడ్డుపడును. నిజానుభవములేదు. నిత్యవస్తువును చెందు ప్రయత్నమునులేదు. వృత్తములు గీతములు గూడ నీకావ్యమున Blank Verse వలె నడచుచున్నవి.

కవులు పాదరసమువంటివారని ఒక అంగకవి అన్నాడు. వారిని ఒకచో నేర్పుటయే కష్టము. ఏకనూత్రముమీద నడుపుట పొసగదని చెప్పనేల? కాని ఆంగ్లవాఙ్మయమున లీహంటును, ఆంధ్రసారస్వతమున శివశంకరకావ్రీయు కవులను ఒకచో చేర్చగలిగిరి, ఒకనూత్రముపై నడువగలిగిరి. అట్టి శివశంకరకావ్రీగా రీమాసమొకభూషణు 'గృహలక్ష్మీ'కి అనువదించి ప్రసాదించిరి.

జిబ్బులపురమున నేటికిని గాజురాళ్లతో పూజలందుచున్నది ఆమెనమాధి. ఈసంచికయందు పద్యపుష్పములతో ఆమెకు పూజజరిగినది. దుర్గావతి భారతదేశపు బొయిడీషియా. బొయిడీషియావలె దుర్గావతీయు నిజపైనిటలకు 'దైర్యమృపుట్ట' యుద్ధభూమిలోపలికినది. 'తనయంగములందు స్వతంత్ర రక్తధారాములవాహినిసముదయమ్ముగల్గితి' కావున ఆమె 'పవిత్రమూర్తి.'

—ఆంధ్ర కే. ప. గిరి రావు వి. యె.

గృహలక్ష్మి

సాలుచందా మొదలగునవి

ఈసచిత్రమాసపుత్రిక సాలుచందా రు. 4. అర్ధ సంవత్సరపుచందా రు. 2. అంతకుతక్కువకాలపరిమితికి చందాపద్ధతిలేదు. విడికాపీ రు. 0-8-0 అజాలు. దసరా ప్రత్యేకసంచికగవలపడు అట్టబరుసంచిక మాత్రము రు. 0-8-0 అజాలు. చందాదారులు ఏమాసమునుండియైన ప్రారంభముచేయవచ్చును. విడికాపీలువలయువారు వానివిలువమేరకు తపాలబిళ్లలు పంపవలయును. పి. పి. పద్ధతి వ్యయమూలకము.

ప్రకటనరేట్లు

ముఖ్యముగా స్త్రీలకందీయవలసినవిషయముగూర్చి ప్రకటించుట శీఘ్రతకెంతయు అనువైనది. ఈచందావరేట్లుఇవి: ఒకేతూరికిపూర్తిపుటకు రు. 15 0 0 అరపుటకు రు. 10 0 0 కాలుపుటకు రు. 7 0 0. ప్రకటనచార్జీలు ప్రతిమాసము నుందుగానే చెల్లించవలయును. అర్ధసంవత్సరము అంతకుపైబడినకాలములకు కంప్యూట్రీసికొనుచో మాటికి 12% తోసివేత. కాలుపుటకు తక్కువయైనప్రకటనలు చేకొనజాలము. ప్రత్యేకస్థలములరేట్లకొనుట వ్రాయవని.

ఏజెంట్లు

జేటాకపుటయందు మాకు ఏజెన్సీలుగలతావులు ప్రకటించబడినవి. ఇతరతావులయందు మాకు ఏజెంట్లు కావలయును. వివరములకువ్రాయవని.

వ్యాసములువ్రాయువారికి

వ్యాసములు స్త్రీజనములకు సంబంధించియుండవలయును. సంగ్రహముగనుండిన శీఘ్రప్రచురణకు వీలగును. కాగితమునకు ఒకేతట్టు సిరాతో వ్రాయవలయును. ప్రచురింపబడనివ్యాసములు తపాలాబిళ్లలు పంపిన వాపనుచేయవలెను. వీనినిగూర్చి ప్రత్యుత్తరములు పంపకుండుటలేస్స. విమర్శనార్థము పంపబడు గ్రంథములన, ప్రచురణార్థము పంపబడువ్యాసములను అందుకొనుచు ఈవజ్రు వ్రాయుచుండినరీతిని ఇక కార్డులువ్రాయజాలము. రిస్టుకార్డువ్రాసినచే జబాబుకోయబడును.

సంచికలుచేరనిచో

సంచికలుచేరనిచో అయామాసములందు పెంటనే మాకు తెలుపవలయును. ప్రతిమాసము 7-వ రేడితరువాత చేరలేదనివ్రాయుచో తిరుగకాపీలుపంపజాలము. చిరునామామార్పును తెలుపకుండుటచే కాపీలుచేరనివారికిని తిరుగ పంపజాలము. సంచికలు చేరనివారు తమతమ పోస్టాఫీసులలో కంప్లెయింటును చేయవది.

చిరునామామార్పు

చిరునామాయందుమార్పుకుండుచో 1-వ లేదీకి 10 దినములునుండుగనే తెలుపవలయును. ఇట్లు తెలుపమిని కాపీలు చేరనిచో తిరుగ పంపజాలము.

చాందాముగిసిన

చందా ముగిసినతోడనే ఆవిషయము వారిచందా నెంబరును ముద్రించుటమాలముగా గృహలక్ష్మియందు అయామాసములందు మాచింపబడును. ఇదివజ్రువలె ప్రత్యేకముకార్డు వ్రాయజాలము. ఈమావన చూచి తమచందాధనమునుపంపి గృహలక్ష్మిని యధారీతిని పోషింప చందాదారులనుప్రార్థింతుము. చందాదారులుగనుండ ఇచ్చుచేనిచో అసంగతి పెంటనే తెలుపగలరు. మనియార్డరుపంపుటగాని, చందాదారులుగకుండ ఇచ్చుగించువని లేఖాముఖమున తెలుపుటగాని చేయనిచో తరువాతసంచిక పి. పి. గా పంపగలము. ఆ పి. పి. ని తిరుగగొట్టినచో మాకు అనవరత వ్యయము కల్గించినవారగుదురు.

ముఖ్యమైనగమనింపు

చందాదారులుగ చేర్చుకొనమని వ్రాయుచు త్తరములు, బ్యాంకుచెక్కులు, మనియార్డర్లు, పోస్టులు అర్డర్లు, గృహలక్ష్మికిసంబంధించిన ఇతర మైన యావత్తుచు త్తరములు డాక్టరు కే. యస్. శేషరి, ఎడిటరు, గృహలక్ష్మి, పోస్టుబాక్సు 752, ఎన్మూరు, మదరాసు అను చిరునామాకే వ్రాయవలయునుగాని ఇతరవ్యక్తుల చేర ఎంతమాత్రము పంపకూడదు. ఇది ముఖ్యముగా గమనింపవలసియున్నది.

1. అఖిలభారతమహిళాసభ ...	1041
2. కవి—ఒలేటి నిత్యకల్యాణమ్మగారు ...	1043
3. పితాపురమురాణీవారు—ఆంధ్ర శేషగిరిరావుగారు బి.యె.	1044
4. భక్తవిరహమ్ము—నంజూరి బంగారయ్యగారు బి.యె.	1047
5. గుంటూరు మహిళాసభావిశేషములు—కనువర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు...	1049
6. సోదరి!—కీషర వేంకటరామనరసింహారావుగారు...	1055
7. స్వేచ్ఛ—పైడిమర్రి సీతాదేవిగారు ...	1056
8. కుసుమ—కాశీరాజు రామమోహనశర్మగారు ...	1057
9. ప్రేమరాజ్యము—వింజమూరి వేంకటరత్నమాంబగారు ...	1061
10. ఉద్యోగము: ఆశ—కారుమంచి కొండలరావుగారు బి.యె.	1062
11. వియ్యము—సామవేదం జానకిరామశర్మగారు...	1063
12. “ఫలితమెల్లవదిలి పతితుడయ్యె”—బోతాప్రగడ రాజ్యరత్నమ్మగారు	1070
13. కాంత—చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణప్రసాదుగారు ...	„
14. అంటుమామిడి—తల్లావెంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు ...	1071
15. యెడారిలో—గొల్లపూడి జయలక్ష్మమ్మగారు ...	1073
16. మనవి—నడ్లమాని అప్పారావుగారు ...	„
17. రాజారాణి—కారుమూరి సర్వేశలింగముగారు ...	1074
18. రవీంద్రుని పద్యపుష్పములు—శొంఠి బాలకృష్ణమూర్తిగారు ...	1076
19. పుట్టా వీరమాంబ—కొరప్రోలు వేంకటరంగమ్మగారు ...	1077
20. వేదకాలము: భారతనారీమణులు—జి. సీతాలక్ష్మీకన్యగారు ...	1078
21. కోర్కెతీటంగ నిన్ను నేగొలుతునెటుల?—బేతా సీతమాంబగారు ...	1079
22. కీ. శే. దరికి అన్నపూర్ణమ్ము—దోమా వేంకటస్వామిగుప్తగారు ...	1080
23. శిశువు—ఆలూరు రామచంద్రయ్యగారు ...	1081
24. యోగి—యమ్. ఉమామహేశ్వరరావుగారు ...	1083
25. వాల్మీకి—అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు బి.యె;బి.యల్.	1084
26. వాంగీబాత్—కె. పద్మావతిగారు ...	1086
27. అరటికాయపకోడీ—పాశల చంద్రకాంతామణిగారు ...	„
28. పెరుగుబోండా—టి. కుప్పమ్మగారు ...	1087
29. ఆరనెల్లికాయజామ్—చాకల లక్ష్మీకామేశ్వరమ్మగారు ...	„
30. గోధుమబర్హి—యు. సత్యబాలసుశీలాదేవిగారు ...	„

31. అర్చకి—పరిమి సీతామణిగారు	1088
32. ఖైదీ—పిలకా గణపతిగారు	1089
33. పూలసజ్జ—కామూరి వేంకటరామారావుగారు	1090
34. చరమగీతి—జనమంచి కామేశ్వరరావుగారు	1093
35. దుర్గావతి—డి. వి. అవధానిగారు	1095
36. స్వామి!—మామూనూరు నాగభూషణరావుగారు	1096
37. నివాళి—హరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు	„
38. గృహవైద్యము—శ్రీరాజా నల్లపరాజు మీర్జా బుచ్చిబంగారయ్యమ్మ బహదరువారు...	1097
39. భోగివంశుగ—సత్యవతీకన్యగారు	1099
40. ప్రాతపాటలు—కొనరాజు సీతారామమ్మగారు	1100
41. పోలన్న కథ—కిలాంచి సీతాదేవిగారు	„
42. అదృష్టమేలాంటిది?—సుంకర పార్వతీదేవిగారు	1101
43. శోధించిన సాటన్న కథ—అయ్యదేవర బాలాత్రిపురసుందరమ్మగారు	1102
44. పాటుపడ్డంతంటే—అదుర్తి సత్యాబాయిగారు	1103
45. ప్రాచీనబాలరక్షణశాస్త్రోక్తపాయములు—చిల్లరిగె వేంకట రమణమ్మగారు...	1105
46. గృహిణీపరిదేవనము—నీరిపి అంజనేయులుగారు	1106
47. తొండవకృష్ణా!—వావిలాల రాజ్యలక్ష్మిగారు	1107
48. వేదాంతముపాట—జరుగుమిల్లి రామాబాయిమ్మగారు	„
49. మోక్షముపాట—యన్. వి. సరళాదేవిగారు	1108
50. రామునిభజన—అచంట సత్యవరమ్మగారు	„
51. పుష్పచయము	1109

నోటిలో కాంతిని హామానమందిన ప్రీతి, మ్రుగ్ధులు, రైలు ప్రేమనునందు బుక్ ప్రాల్ కంట్రాక్టు, దుండ గిర్మగ ప్రీతిలు, చంటిపిల్లలకు ఉచితముగా పాలసరఫరా, పార్లమెంటు: ప్రీతిలు, అమెరికను కళాకాలలు: ప్రీతివిద్య, మాతాదీకస్తూరిబాయి నిర్బంధించుటవది, మేకల్ అరీకి తమమతముల చేతనే చివాట్లు, నాట్యకళోన్నతయైనవర్మనీ, ఆడపోతీనుదళము, కీ. కే. సదాశివయ్యరుసతి, చిన్ననాటికథ.

52. కథలు: కబుర్లు	1116
-------------------	-----	-----	------

ఎనిమిదికాళ్ళ పందిపిల్ల; అన్నియుఅంకలు; 103-వ ఏట నీనీమారంగమున ప్రవేశించుట; 15 వేల లేవాన్ ధనముమిలినగాడిద; కందులలలివంతెమగకెరువు; పీకెత్తూకముగల సీమవంకాయ; విడాకుకోరుటకదియొక కారణము; సంస్కృతమునం దుత్తీరులైనవారిలో ప్రీతిగ్రంథురాలు;

దిగంబరులై వ్యాయామము; పిల్లియొక్క విశ్వాసము; ద్రాక్షారముభీమన్న నెత్తిమీదసేల; మన విశ్వవిద్యాలయములు; 120 వీండ్లుగలమనుష్యుడు; అప్పుడుమగవాడు: ఇప్పుడుఆడుది; మద్రాసురాజధానిలో స్కూలుపై నలువిద్యార్థులు.

53. గ్రంథపరిచయము ... 1119

నీతికథారత్నావళి, ప్రేమమందరి, సవర్ణబాణియము, మూర్ఖకరణచికిత్స, గోపికామానసోల్లాసము, శ్రీకన్యకాదరమేశ్వరీశతకము, ఆంధ్రపంధ్రాలోకము, అపొల్యూసహస్రాక్షము, శ్రీవత్సాక్షారికులప్రశంస, వ్రతకోశము, జ్యోతి, సత్యాద్రోపదీసంవాదము, పశుప్రణచికిత్స, బాసకీపతిశతకము, ఉపదేశసారము, అరోగ్యప్రభాకరమ్, రత్నలక్ష్మ్యార్చనము, నీతికథావళి.

54. పత్రికాపరిచయము ... 1122

బర్మాపత్రిక.

55. డైరీ ... 1123

56. ఆలోచన ... 1127

ఇట్టిప్రభువులుండ ఇక నేమికోరితే? పురుషులుత్పత్తి: స్త్రీత్పత్తి: సహగమనము కాస్త్రసాధనము శతాబ్దిదాటివది; సమయానుకూలమైనసాహసము; ఇట్టికాననము హిందూదేశమున కవసరము; స్త్రీపాలీనులసేర్పాటు చేయవలయుత్సములు; జాతీయపతాకము ముద్రింపబడియున్నది కావున; విలువకట్టరానివిరాళము; జాత్యహంకారము గాదు, కాలవోషము; ఢిల్లీతరువాతలకోర్కీ; ఇతరతావులందుకూడ ప్రారంభించిరి; మద్రాసుమాటయేమి?

త్రివర్ణచిత్రము:

తులసిపూజ

ఛాయాచిత్రములు:

1. జాబీదాకన్య 'అభిమన్యు' ప్రదర్శనమునందు పాల్గొనునప్పటిచిత్రము; 2. కాలిఫోర్నియా యువతీమణులు పైకిలుపందెమునపాల్గొనుట; 3. కోతి బండినిత్రోయుట; 4. వినుల: సినిమావటి (మిస్ కోగెట్టో: గాయకురాలు, నాట్యకత్తె) 5. ఒకకుక్క మఱియొకకుక్కయొక్క ఫోటోతీయుట; 6. మద్రాసుసేవాసదనము: ఛాత్రీవిద్యనందుచున్నవారు (మద్రాసు రాయశేటలనుపత్రియందు వర్సలుగ తరిలీతుకొందుచున్నారు.)

మీ అచ్చపనులయందు :

మీకు కావలసినది అందమగు కూర్పులా? లేక చిన్నపనియైనను బాగుగ చేయుటయా? లేక సకాలమునకు ముద్రించియిచ్చుటయా?

మీ అవసరము లేవియైనను, మీమీఅచ్చపనులను మేము చక్కగ చేయుగలమని మీ అనుభవమే తెలియజేయగలదు. ఒకమారు పరీక్షింపును!

లోధ్రముద్రణాలయము, తపాలపెట్టె 752, ఎగ్మూరు, మదరాసు.

కేసరిగారి ఔషధములు

1. లోధ

స్త్రీలబుగుసంబంధమును జాడ్యములకు వక్రాయుధము. మరియు వంధ్యత్వమును పోగొట్టును. ఆరోగ్యము రక్తపుష్టికలుగజేయును.

12 ఔ. రు. 3 0 0 8 ఔ. రు. 1 10 0

2. అమృత

రక్తశుద్ధిద్రావకము. వర్షములబలహీనత, నుఖజాడ్యములు, ఆకలిలేమి, నిష్పత్తువ మొదలగు వ్యాధులను ఖండించును.

12 ఔ. రు. 3 0 0 8 ఔ. రు. 1 10 0

3. అర్క

వర్షవిధములగు జ్వరములను నిర్మూలించును.

8 ఔ. రు. 2 8 0

3 ఔ. రు. 1 8 0 1 ఔ. రు. 0 8 0

4. జయద్రావకము: విజయవటి

కలరామందులు వెల రు. 1 0 0

5. చంద్రోదయమకరధ్వజ

పుష్టిని కలిగించుటకు వెల. రు. 5 0 0

6. ఆదిత్యలవణము

అతీర సంహారిణి వెల 8 ఔ. రు. 1 4 0

7. మార్తాండలేపము

చర్మరోగములకు వెల రు. 0 8 0

8. కస్తూరివటి

కఫరోగములకు వెల రు. 2 8 0

9. రాజమనోల్లాసిని

పడకటింటిమందు వెల రు. 1 0 0

10. నారాయణతైలము

వాతవ్యాధులకు 8 ఔ. రు. 2 0 0

11. భృంగములకత్తెలము

మెదడు చల్లబడుటకు 8 ఔ. రు. 1 0 0

12. ధాతువృద్ధి మూర్ణము

ఇంద్రియపుష్టికి డబ్బీ రు. 2 0 0

13. మహాగంధకవటి

చర్మవ్యాధులకు 40 బిళ్లలు రు. 3 0 0

14. తాంబూలరంజని

తాంబూలమాత్రలు వెల రు. 0 4 0

15. మాదీఫలరసాయనము

వైద్యములకు 3 ఔ. రు. 0 12 0

16. కఫకేతువటి

చర్మ, పడికములకు 24 బిళ్లలు రు. 0 12 0

17. మధుమేహవటి

అతిమాత్రవ్యాధికి 40 బిళ్లలు రు. 3 0 0

18. శిలాజతురసాయనము

సర్వరోగనివారిణి తులం రు. 2 0 0

19. నీలాంజనము

కంటిజబ్బులకు డబ్బీ రు. 1 0 0

20. సుదర్శనాంజనము

జన్మికలికము డబ్బీ రు. 2 0 0

21. సోపిరాంజనము

కండ్లకు చలవనిచ్చు సుర్మా డబ్బీ రు. 1 0 0

22. గర్భరక్షక

గర్భిణీస్త్రీలకు 3 ఔ. రు. 2 0 0

23. సోమరాజాదిలేపము

బొత్తికి బుడ్డివెల రు. 2 0 0

24. విషవిధ్వంసిని

లేలుమందు వెల రు. 0 8 0

25. వజ్రతైలము

దంతరోగనివారిణి వెల రు. 0 8 0

26. శూరతైలము

కర్ణరోగనివారిణి వెల రు. 0 8 0

27. అతిసార గజకేసరి

గ్రహణిమందు 24 మాత్రలు వెల రు. 0 12 0

28. కుముదవటి

నుఖభేదిమందు 24 మాత్రలు వెల రు. 0 12 0

29. సిద్ధామృతమూర్ణము

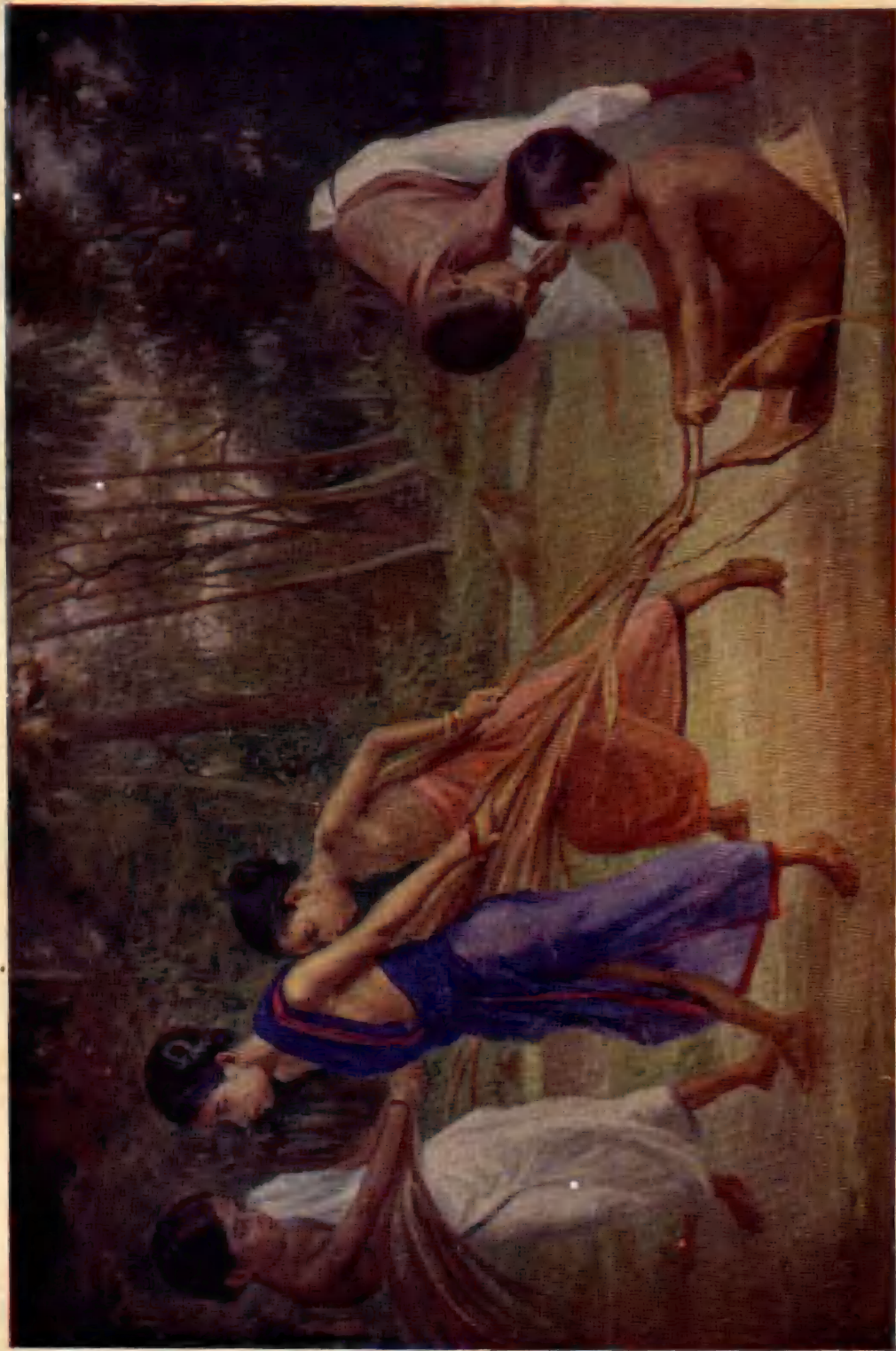
కాఫీకలులు వెల రు. 0 8 0

30. బాలసంజీవినివటి

శిశువులకు 50 మాత్రలు వెల రు. 1 0 0

31. మధువిరేచనవటి

భేదిమందు 24 మాత్రలు వెల రు. 0 12 0

‘అంజోయమ్మబండ్లి’

మార్చి-1931

గృహ లక్ష్మి

సంపుటి-4
సం. 13-1

1. జోధు మతలు - వివాహ విశ్లేషణలు ————— 1-4
2. పల్లెపాదాలు - శ్రీమతి మద మంబ సం త ముగాల — 5-6
3. తామర పూలు - శ్రీమతి రాజేశ్వరి గారి ————— 7-8
4. దివానీ సెన - శ్రీమతి శివలక్ష్మి నిర్మల కళ్యాణ ముగాల - 8-
5. నత్తల పురు - శ్రీమతి పెంపతి బాసకి కరుణా క్షేత్ర ముగాల - 9-16
6. శర్వల గెసరి - శ్రీమతి కె. ఎస్. మూర్తిబాయి గారి ————— 17-
7. బియ్యం పోలి 3 గోత గావిం దుని - శ్రీమతి స్థానాపతి లక్ష్మి నిర్మల - 18-22
8. మహా ముదాల మరగాలు - శ్రీమతి బి. బాబాసాయి గారి - 22
9. సంతలు - శ్రీమతి గ్రాంథ సూర ముగాల - ————— 23-24
10. కిక్కి గారి కిక్కిరాలు - శ్రీమతి మం. ముక్తిబాసకి కళ్యాణ ముగాల - 25-29
11. మురళి గారి - శ్రీమతి ప్రదీప లక్ష్మి నిర్మల - 29
12. త్రాళ్ళ - పుష్ప కుమారి - శ్రీమతి వి. సరస్వతి గారి ————— 30-32
13. ఉరయ త్రాళ్ళ - శ్రీమతి బాగళ్ళ మూడి బాసక ముగాల - 32-
14. పతియ పువలు - శ్రీమతి కంకి పాటి రుక్మిణి ముగాల - 32
15. కిల్లిని కిల్లి కంబలు - శ్రీమతి సుసక్త లక్ష్మి సరస మాయి గారి 33-35
16. పారిపా - శ్రీమతి గుండల కుంతల గారి ————— 35-
17. పతిపాలు - శ్రీమతి వాకా సరస్వతి గారి ————— 36-37
18. శిల్ప - శ్రీమతి గీడుగు సత్యవతి గారి — 37
19. విద్యావతి లక్ష్మి - శ్రీమతి గుమ్మలగడ్డ శారదా ముగాల 38-39
20. ఎలకల్లి వాల - శ్రీమతి మండల సూర్య సం త ముగాల 39
21. గుండల నమి నమి బాయి - శ్రీమతి పి. నీతాబాయి గారి 40
22. బాగ వతలు - తదిమం ద పేం త మాయి ————— 41-48
23. మూసా స ని క - శ్రీమతి శిలగూరి రత్న ముగాల - 49-53
24. అత్త ప్రక్క - శ్రీమతి ఆనంద సత్యవతి ముగాల — 53
25. బలపాలు - ~~శ్రీమతి శిలగూరి రత్న ముగాల~~ - 54-56
26. బాల విజయ గారి ————— 57-66
27. గృహ లక్ష్మి - శ్రీమతి శిరమి ముద్దల గారి - 66-67
28. బాల కే రు - శ్రీమతి పాఠలక్ష్మి మాయి గారి — 68
29. కె. కె. మోత లాక్ సేనా ~~ముగాల~~ - శ్రీమతి గుమ్మలగడ్డ సమీక్షా - 69-72
30. వియ్యం - శ్రీమతి పాటి మం ద పేం త లక్ష్మి మాయి గారి - 72

31. శాశ్వత క్రియ - 73-75

32. పుష్కరాలను - 76-78

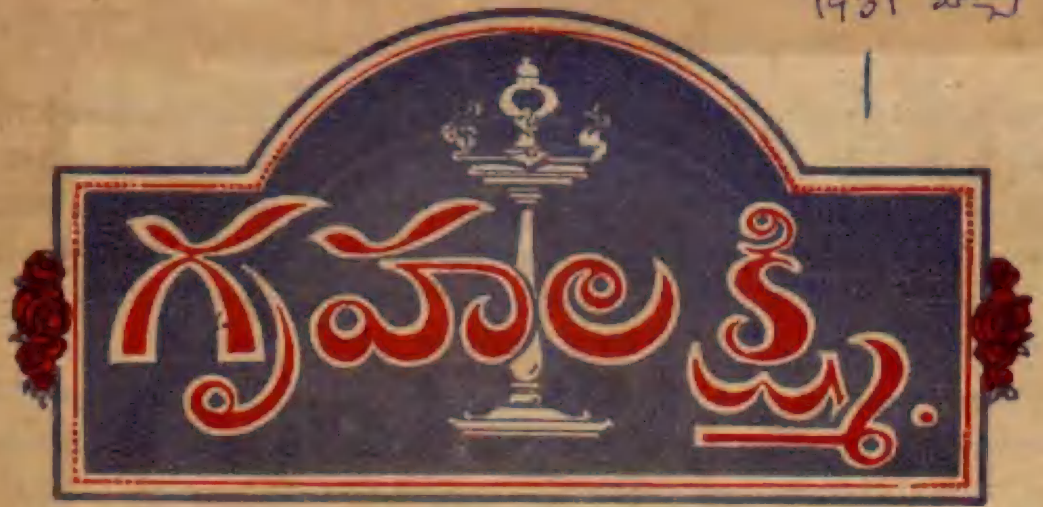
33. ప్రభు-ప్రభు - 79-

34. ప్రభు-ప్రభు - 80-83

35. ప్రభు-ప్రభు - 84-86

36. ప్రభు - 87-92

37. ప్రభు -

బౌద్ధ మతము : వివాహ విచ్ఛేదములు

కొనిరావలయునని కొందఱు, కొనివచ్చుట కొరవితో తలగోకికొనుటయని పలువురు ఇట్లు నేటి హైందవస్త్రీసంఘము విడాకులనుగూర్చి అభిప్రాయభేదములతో అటమటించుచున్నది. అట్టితఱిని హిందూదేశముననే ఉత్పత్తినొంది హిందూమతముతో పెక్కు విషయములందు సాదృశ్యముగలిగి ప్రపంచమునందలి ముఖ్యమతములలో నొకటిగా పరిగణింపబడుచున్న బౌద్ధమతమున విడాకుల ఆచారము ఎట్లు నడచుచున్నదో తెలిసికొనుట మిక్కిలి ప్రయోజనకరముగా నుండగలదు.

నియమశృంఖలితముగా చేయబడినసంఘము సీతీశిఖరము నధిష్ఠింపజాలదనియు, ఏసంఘమునందలి వ్యక్తులు ఆత్మసంయమము అలవలించుకొందురో ఆసంఘము అభ్రంశమగు ఉత్తమపదమునందుననియు బుద్ధుని ఆదేశము. అతని యుద్దేశమున ప్రేమ మోహము యొక్క వికృతికాదు. అట్లని ఆతడు వివాహమును పాయరాని బంధముగను తలంపలేదు. వివాహమగుట, బ్రహ్మచర్యమవలంబించుట అను విషయములలో బౌద్ధమతము ప్రాచీన జుడెయిజమువలెనే స్త్రీలకుసంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమిచ్చినది. కావుననే హిందూమతమున వివాహము దురతిక్రమణీయమగు మతవిధికాగా బౌద్ధమతమున అది కేవలము సివిలుకాంట్రాక్టు మాత్రమైనది.

అయితే అంతమాత్రమున బౌద్ధమతము క్రైస్తవమతమువలె విచ్ఛలవిడి వివాహ విచ్ఛేదములను అనుమతంపదు. క్రైస్తవమతమున దంపతులలో ఏకదరుతల పెట్టినను విడాకు పొందవచ్చును. దంపతులు విడిపోవుటకు అనోన్యము సమ్మతించవలయును, ఆసమ్మతియు ధర్మసభవారి ఆమోదము నందవలయును, అప్పుడే బౌద్ధదంపతులకు వివాహవిచ్ఛేద

స్వాతంత్ర్యమొనగూడును. ఈ నడుమ బర్మాలో (బర్మీయులు శాద్ధమతావలంబులు) నొక పురుషుడు తనభార్యకు విడాకుకొనుట నోటినుచుగా అది ఆమె సమ్మతిని బడయక ఈయబడినదికావున చెల్లరానిదని అచ్చటి న్యాయస్థానమువారు తీర్పుచెప్పినారు. ఈవిషయముతో పాశ్చాత్యదేశములనుండి వినవచ్చుచున్న విడాకులవృత్తాంతములనువోల్పించుచు నచో రెండింటికీనికల్గి వ్యత్యాసము విస్తృతమగును. పాశ్చాత్యదేశములందువలె స్వల్పాతి స్వల్పవిషయములకు శాద్ధమతమున విడాకులుదొరకవు. ఇదియొక మెలుకువ.

పరస్పరము సమ్మతినొంది విడాకులనుబొందవచ్చు అవకాశమున్నను శాద్ధమతస్థులు తప్పనిసరి పచ్చినగాని వానిని కోరరు. అశోకునికాలమునుండియు శాద్ధమతమవలంబించుచున్న సింహళదీవునివాసులందు విడాకులనుపొందుటచారము మిక్కిలి అరుదు. శాద్ధమత ప్రవిష్టములగు చీనా, కొరియా, జపానుదేశములందును ఈచారము పాశ్చాత్యదేశములందువలె పారము మీరినదనుటకువలనుపడదు. శాద్ధమత మవలంబించుదేశములలో హిందూదేశమునకు మిక్కిలి చేరువనున్న బర్మాదేశమునందలి విడాకులచారమును గూర్చి ఒకరిట్లు వ్రాయుచున్నాడు.* “పలుపురుతలంచునట్లు బర్మాదేశమున వివాహవిచ్ఛేదములు విశేషమనుకొనుటకు వీలుచాలదు. ఆదేశమున కుటుంబములయందలి వివిధవ్యక్తులు అన్యోన్య ప్రేమబద్ధులైయుండురు. బర్మీయుడు తనభార్యను గాఢముగ ప్రేమించును. బర్మాదేశపు స్త్రీయు పురుషునిగౌరవించుగుణము పిన్నతనముననే నేర్చుకొనును. వారినై వాహికాచారములు బహునియమబద్ధములుకానిమాటసత్యమే కాని అవి అట్లు బహునియమబద్ధములు కాకుండుటచేతనే కలహములతో కలుషితములైన కాపురముల సంఖ్య ఆదేశమున మిక్కిలి తక్కువగానున్నది. జారజమగునంతానము ఆదేశమున పరకపాటుగ నుండును. తగినకారణములేక విడాకుతీసికొను భార్యాభర్తలు బర్మాదేశమున ప్రజల మన్ననలకు మదూరమగుదురు.”

ఒండొరులు ఒడంబడికగావించుకొని విడాకులుపొందుదురుగావున వారు ఎవరికనులు వారు గైకొనుటయేగాక జాయింటులై స్త్రీని చేరినగముగ పంచుకొందురు. ఇక సంతానవిషయము. ఏడేండ్లకుపైబడిన పుత్రులు తండ్రిపోషణక్రిదకు వత్తురు. ఏడేండ్లకులోబడిన పుత్రులును, నయనుతో నిమిత్తములేకుండ అందరు పుత్రికలను తల్లిసంరక్షక్రిదకువత్తురు. ఇది యంతసమంజసముగానున్నదో సులభముగనేగ్రహింపవచ్చును. ఒక మహనీయుని + వాక్యములలో ‘వివాహవిచ్ఛేదములవిషయమున శాద్ధన్యాయము అంగ్లన్యాయమువలెవిపరీతములతోడను, వ్యత్యస్తములతోడను, తికమకలతోడనుగూడుకొని యుండలేదని చెప్పుటలో సందేహ మావంతయులేదు.’

* The Burman, His life & Notions: Sir James George Scott.

† Sir Gorell Barnes.

ఒక్కఒడంబడికరూపముననేగాక మతియొకరూపమునగూడ శౌద్ధమతమున విడాకులు పొందవచ్చును. భార్యాభర్తలు అంగీకరించి మూడువత్సరములు విడివడి జీవించుచో వారు విడాకులు తీసికొనినట్లుగనే భావింపబడును. స్త్రీయగునది తనభర్తను ఎప్పుడైనను విసర్జింపవచ్చును. అయితే ఆమె ప్రజాభిప్రాయమునకు ఎదురొడ్డి నిలువజాలు లేంపరి తనము కలిగియుండవలయును. భార్య తన్ను విడనాడినను భర్త ఆమెను పోషింపవలసియుండును. అట్లాక సంవత్సరమువఱకు ఆతనిపోషణ ఆమెకందనిచో ఆసంవత్సరానంతరము వారిరువురు తిరిగి వారికిష్టమువచ్చినవారిని వివాహమాడవచ్చును. భర్తయే భార్యనువదలుచో ఈ సౌకర్యములేదు. అప్పుడు ఆ భార్యాభర్తలు మూడు సంవత్సరములు వేచియుండినగాని తిరిగి వివాహమాడుటకు హక్కుగలుగదు.

భార్యాభర్తలలో ఒక్కరికే వివాహవిచ్ఛేదము గావించుకొను తలంపుగలుగుచో ఆవిషయము న్యాయస్థానముననే నిర్ణీతము కావలయును. ఇష్టమున్నను లేకున్నను రెండవ వారు కోర్టులో హాజరుకావలయును. ఎక్కుపార్టీ డిక్రీలు ఎప్పుడును ఈయబడవు. కోర్టుకు సాక్షులుకూడరావలయును. విడాకుకోరువారు తాము దానినికోరుటకుగల ప్రబలకారణము చూపవలయును. చూపలేనినాడు వారు తమప్రత్యేకపుటాస్తిని తీసికొనిపోవుటకుమాత్రము హక్కుగలిగియుండును.

తన్ను పోషించుదానికికూడ తలమానియున్నను, దీర్ఘరోగముచే తీసికొనుచున్నను, మతిభ్రష్టుడైనను, సోమరితనమున కేవలముసాపాటురాముడై యున్నను, తన్ను తప్పినడచినను, వివాహసంతరము అంగవికల్పిడైనను భార్యతనభర్తనుండి విడాకును పొందవచ్చును. భర్త భార్యనుండి విడాకునుపొందుటకు అవకాశము లింతవిరళముగాలేవు. ప్రవర్తన ప్రభ్రష్టమైనట్లు నిశ్చయమైనను, తన్ను ఎంతమాత్రము ప్రేమింపకుండినను, కుష్టరోగపీడితియైనను, సంతానవతిగాకుండినను, రాజులవిషయమున పురుషసంతానము గలుగకుండినను భర్త భార్యకు విడాకు నీయవచ్చును. చీనాదేశమున భర్తయగువాడు తనభార్య అత్తమామలయెడ వినయవిధేయతలతో మెలగకున్నను, ఆమెమాటలపోగు అసూయాపరురాలుఅయినను గూడ భార్యను విడనాడవచ్చును. చీనాదేశమున స్త్రీ తన్ను భర్తవిడిచిపెట్టినాడనుకారణమునతప్ప మిగతవకారణముచేతను వివాహవిచ్ఛేదము గావించుకొనజాలదు. అత్తమామలు కూడ నాదరింపకపోయినచో నామి పుట్టింటికిపోవచ్చును. వివాహసమయమున ఈయబడిన కట్టుములు తిరిగిపొందుటకును, మగనినుండి మనోవృత్తికోరుటకును మాత్రము ఆమెకు హక్కుగలదు.

ఋజువర్తనమువిడనాడిన స్త్రీకి శౌద్ధమతము ఎట్టిహక్కులను ప్రసాదింపదు. ఆమె చెడువర్తనము నిర్ధారితమై భర్త అభిలషించుచో ఆమెను కట్టుబట్టతో ఇంటిలోనుండి వెడలననుపవచ్చును; అప్పుడుసంతానవిషయమై ఆతడేసర్వాధికారియగును; ఓలిధనముకూడ

ఆమెకీయబడదు. ఇదియుజువ ర్తనమువిడనాడిన స్త్రీవిషయము. ఇక ఋజువ ర్తనమువిడనాడిన పురుషునివిషయమెట్టిదిగానుండునోచూతము. తన్ను ఆతడుమిక్కిలికష్టపెట్టుచున్న విషయముగాని, తన్నుమీరి ఆతడునడుచుచున్న విషయముగాని స్త్రీ నిర్ధారణచేయగలుగుచో కోర్టుకు పోవచ్చును. కోర్టులో సాక్షులసమక్షమున ఆతడు ఇకమీద బుద్ధిగలిగిమెలగెడనని పూచీ కత్తునీయవలయును. పూచీకత్తు నీయనిరాకరించినను, ఇచ్చినపూచీకత్తును పాటింపకుండినను భార్య అట్టిభర్తతో విడాకుపొందవచ్చును. అప్పుడు అమె కట్టుబట్టతో భర్తను బయటికి పంపివేయవచ్చును. సంతానముపై సర్వాధికారము ఆమెది. ఆ స్తికంతకు ఆమె కామందు. భర్త త్రాగుబోతు అయినను, జూదగాడు అయినను, నల్లమందుభాయిఅయినను, జారుడు అయినను భార్య ఇంటియందుగాని కోర్టులోగానీ సాక్షులసమక్షమున ఆతనినుండి ఈదుర్వ్యసనములనువిసర్జించుటకు బాండువ్రాయించిపుచ్చుకొనవచ్చును. ఒకటి, రెండుసారులు ధర్మచ్యుతికలిగినను పాటింపబడదు. మూడవసారికూడ చ్యుతికలుగుచో భార్య భర్తనుండి విడాకు గ్రహింపవచ్చును. అప్పుడు భర్తతనవంతంఆస్తి పొందుటకును, ఏడేండ్లకుపై బడిన పురుషవంతతి పోషణభారము తానువహించుటకును హక్కుగలిగియుండును.

వివాహముజరిగిన అనంతరము దంపతులలో నొకరికి కుష్టురోగము తగిలినను, పిచ్చి పట్టినను, మాన్పరాని మతియేరోగము కలిగినను రెండవవారు వివాహవిచ్ఛేదము గావించు కొనవచ్చును. వివాహసమయమునకే ఆరోగములుండి అవిగమనింపబడినచో నిక నావివాహము విచ్ఛేదముగావించవలయుటకు చట్టము అనుమతినీయదు.

శాద్ధమతమునగల వివాహవిచ్ఛేదపద్ధతి నిట్లుదిశ్చాత్రముగప్రదర్శించితిమి. క్రైస్తవ మతమునగల వివాహవిచ్ఛేదపద్ధతికంటె నిది వేయిరెట్లు బాగుగనున్నదను సత్యమును గ్రహించుట కీప్రదర్శనము చాలును. క్రైస్తవసంఘములమూట ఎట్లున్నను శాద్ధసంఘములయందు ఇట్లు విడాకులపద్ధతి యుండుటచే ఆసంఘములకు ఎట్టి చెరుపునులేకుండిన విధము శాద్ధసంఘముల చరిత్ర వెల్లడిచేయుచున్నది. విడాకులచట్టముతో గృహమర్యాద కూలిపోవుననియు, మర్యాదజీవనము మంటగలయుననియు ననుమాటలు కూటవేదాంతమునకే చెందుననుట శాద్ధసంఘచరిత్రలచే విస్పష్టమగుచున్నది. అయితే హిందూసంఘమున ఈ విడాకులపద్ధతిని ప్రవేశపెట్టుట వాంఛనీయమా కాదా యనునది వేఱుప్రశ్న. నేటిహిందూ సంఘమునందు పురుషుడు హద్దుమీఠినహక్కుల ననుభవించుచున్నాడు. అట్టితఱిని విడాకులపద్ధతిని గొనివచ్చుచో ఆహక్కులకు పూర్తివిచ్ఛిత్తికలుగగలదు. అయినను ఈవిడాకులపద్ధతి గొనివచ్చుటకు మనదేశ స్త్రీలింగను సుసిద్ధముకాలేదు. గృహలక్ష్మిలో ఇంతకు మున్ను ఆంధ్రవిదుషీమణులు విడాకులచట్టమునుగూర్చిఇచ్చినఅభిప్రాయములును, మొన్నటి ఆంధ్రరాష్ట్రీయస్త్రీలసభలో దీనినిగూర్చి జరిగిన-వర్తమానము తేలని-విశేషచర్చయు ఇందుకు నిదర్శనములు.

పల్లెపదాలు

శ్రీమతిమదమంచిఅనంతయ్యగారు

తొంగిచూచిన నింగితోవచ్చి నట్టింట రప్పురప్పున చుక్కలు రాలువేళ
చిమ్మచీకటి నీలిచీర జేరానోల కప్పుపై ముతీముతీ గ్రమ్మువేళ
వెండితీవెలబోలి వెన్నలనునుకాంతి సోరణగండ్లలో జొచ్చువేళ
తొలకరిఘుబ్బులు దోబూచులాడుచు చినుకుముత్తెములంట చెదరువేళ

ప్రకృతిచింతనచే దల్లిప్రక్కమీద
జీవనాశ్రుల రాల్చెడు చిన్నదాని
కవికుమారిక! వర్ణింపగలవటమ్మ?
శిల్పినీ! విలిఖింతువా చిత్రమందు?

చెక్కుటద్దము డిగ్గి చెమ్మటముత్యాలు గులకాలరవికృపై దొలకరింప
ఉజ్జింకి బెనగొంచు నొంటిపేటల్లిన బేడకాసులపేరు బెరిగిపోవ
హోరుగాలికి మోపుబార రేగడబట్టి చీర జల్తారంచు చినిగిపోవ
తలచుట్ట సద్దలోపల నోరగిలి చేయి బిల్లారిగాజులు పెట్టిపోవ

మూపుపై గడ్డిమోపట్ట మోసికొనుచు
మాలెలయె తాను గాబోలు మలుపుదిరిగి
నచ్చుచున్నది సకనకపశుచు నిటకు
సాయమొనరింపరాదే? సంసారిపిల్ల!

“మాయూరి గెళవులు మప్పితంబుగబండు సాలుకు నొకపుట్టి నజ్జచేసు
జంటలై నూవులవంట యింతనరాని పొలిగలు రేగడిపాలములందు
పాటినేలలనీరు వట్టిపోవునుగాని విరుగగాయవె లేతమిరవచేలు
కొలిమేరు లలచంద గొలుసులుదిగవారి గొట్టుకడ్డమబండు గుంటిమెట్ట

దేశపాండ్యా! మతేమి, మీదేశమిట్లు
పండదా?” యను నడబావి బండమీద
కాపుకొమరుండు సురుచిరాకారు డెవుడు
కనులపండువుచేయని కాలమేది?

రెవరెవజారె బాకెమప్రాద్దు మడికేగి వంచెకు గోయనే చెంచలాకు
కట్టుకొయ్యలనూడగా లాగనేయెడ్లు సందెడువేసిరా జాడుదంటు
మిరపచేని ములుపుదిరిగి పరిగెలువ్రాలె వడిసెల వినరవే యెడమవైపు
మబ్బువ్రేతెను దూర్పుమలపై న నల్లగా వసవేయవే యోదె వరచిచొప్ప

చూచి నడువుము దుంపలు సోకుననుచు
మునుములో హెచ్చరించెడి ముగ్ధహృదయు
సర్థమెటుజేసికొనునో రవంతయైన
కవితనేర్చిన బాగుండుగాడె నాటి

ప్రకృతిచిత్రము విలిఖింప బల్లెబడుచు.

కొండవాగులజాలు గొలగొలదిగువారు బీటిపల్లవునేల బెరిమజూచి
మట్టలెత్తుచు నాలమంద క్రేళ్లురికిన బుల్కుపుల్కునజూచి ముదముజెంది
సుంకుబోసిన పాలకంకులమొసలూది చిరునవ్వుతో దృష్టిజెందిమరలి
కొనవేళ్ల గొమ్మినాటిన రెబ్బలనవ్వించి మెప్పుసూదించుచు రెప్పలార్చి

కర్న కా! కర్న కా! నీకెగాక యిట్టి
ప్రకృతితత్త్వమహానందభాగ్యగరిమ
మాచుకొనువారలెవరయ్య అవనియందు?
పెట్టిపుట్టితి నేవుణ్యభేదముననో.

గుబ్బకొమ్మల మిట్టగోరాడిరంపిల్లు కోపుబద్దల జూచికొనుచు మరసి
ఉట్టంకి చెంగలి యుట్టూతలూగెడి పడియవారిన పచ్చిపల్ల గాంచి
ఇవముగప్పెడిరీతి నివతల్లించెడు చెట్లగుబురుల సందులేగుత్తులరిసి
బొదబొదలాడు పూపొదరిండ్లు విరజమ్ము నెత్తావి గరగరల్ నెరయబీల్చి

పిల్లగాడుపు చెమ్మట కొల్లగొట్ట
పలపాటలనిగులో నోలలాడి
స్వానుభవమైన ప్రకృతిసంధాన మరసి
సంతసించుగదోయి? సంసారిబిడ్డ!

నీలాలుగై నేసి నిలిచిమాటాడవే జీరంగి నే గూడ చిన్నదాన
రానె నీతాకోక రంగై ననాముద్దుబొమ్మరిల్లును చూచి పోదుగాని
మాయమ్మ వెంటరామానె తమ్మునిడించి కామంచి రావమ్మ కంచె దాటి
పెరటిజూకామల్లె విరగ బూచినడమ్మ తూనీగ రావటే తొంగిచూడ

దారిపొడుగున నీరీతి తఱచి యడిగి
పంటకాపుకొమార్తె సంబరము గదుర
కాలిద్రోవను బట్టి పోగడగ బువ్వ
దుత్తి తలపై న నటునిటు దూగియాడ.

వల్లెటూరి బయల్లలోపలనుఖంబు
కపటమెఱుగని మా కిర్పకాళి క్రేమ

మనుభవించుటకే జన్మమైనగాని
పల్లెబుట్టింపవే నన్ను పరమపురుష!

శ్యామనభోవిటంకమున శ్రావణలక్ష్మి వసించి నవ్యశం
పామ్మదువీక్షలంబరసి మంజుభునారవభాషణమ్ములన్
బ్రేమసుధాపరీతమతి మేల్కొలుపంజనుచున్న దియ్యెడ నీ
నోములునోచి కాంచుము మనోరథసిద్ధిఁ గుమారికామణీ!
చదువున కాసచేసెదవో పంపద కావలెనో నుఖంబు నెం
చెదవో సదానురాగపరిషి క్తభవత్ప్రియమానసమ్మె నీ
సదనముగాఁగఁగోరెదవో సంతనమార, కుమారి! కామిత
ప్రదములుగాన సల్పుమిఁక శ్రావణమాసశుభవ్రతంబులన్.

పేరంటమునకునై పిలువంగఁదొలినాఁడు సఖులతోఁజనిన యుత్సాహపటిమ
లేతవేకువవేళ లేచినప్పుడు కన్నుడమ్ములలోవెల్లు తరుణశోభ,
బలకంబుగావించి వెలిపట్టుచీర సింగారించుకొన్న చక్కందనమ్ము,
దేవతోపాసనాదృష్టిమై నోచుకొన్నప్పటి భక్తిశీలాతిశయము.

పేరటాండ్ర నెంతేనియు గారవించి
వాయనములిచ్చునప్పటి వైభవంబు
శ్రావణంపు మంగళవాసరముల నెవరి
మానసంబులనింపు నింపవు, కుమారి!

మొన్న మొన్న నె పెండ్లిముచ్చటలోదీరిన పాలప్రాయంపు వధూలలామ,
ప్రియుని లేనవ్వుల వెలితినొందకయె యాహ్వానించుకొనగ మోహపడుముగ్ధ,
ముద్దుపాపని బుగ్గబొట్టుదిద్దుచు సంతతానందవార్ధినోలాడుకాంత,
మనుమలగనుగొన్న యనుపమభాగ్యంబునోము వృద్ధసుహాసినీమతల్లి,

వనితలెల్లరు నిత్యసాభాగ్యభాగ్య
మభిలషించిలక్ష్మీపూజ నాచరించి
శ్రావణపవిత్రశుక్రవాసరములందు
పరమసంతోషముననుండెదరు కుమారి!

ఓ వనితా! భవత్పరిణయోత్సవమాదిగఁబంచవర్షముల్
శ్రావణమాసభామదివసంబుల నోములునోచుకొమ్ము, జ
న్మావధిశుక్రవాసరములందు, సదాగృహలక్ష్మి భక్తిమైఁ
బూవులఁబూజసేయు, మొదవున్ భవదీయమనోరథార్థముల్.

దాంపత్యధర్మబద్ధవరస్పరార్పితస్నేహలతాంకూరదోహదములు,
భవసింధుయాత్రానుభవమగ్నజీవనారనుకూలవన్మారుతాంకురములు,
శ్రీసంపదానందజీవనాసారదానాథారభూరిభారాధరములు,
వరగృహలక్ష్మీకృపాసహనివృత్తసృత్యనిత్యకల్పనదక్షసీరజములు,

హైందవాచారసంప్రదాయానుబద్ధ
ధర్మములుగాన నారీమతల్లికలకు
సవి సదాచరణీయంబు లగుటవాని
నెన్నఁటికి వీడరాదునుమీ కుమారి!

ఇరుగమ్మకెంతయదృష్టమో పెనిమిటికొనిపెట్టి బంగారుగొలుసులజత,
పొరుగమ్మకెంతటిపుణ్యమో మువ్వలయొడ్డాణమును కొనియుంచె భర్త,
ఎదుటింటిసీతమ్మవదినె- వీడరుగుమాస్తాభార్య-నాను ముస్తాబునొందె,
నందాకయోల వయస్సుమీరినది మామేసత్త కాసులపేరుకొనెను

దిగదునుపురీతి నాకెట్లా తెగువచేసి
కాసుకొనినారు, చాలు, సేబానటంచు
దిగులునొందకు భర్తపై, మగువ! గేహ
లక్ష్మి కిడుకాన్క- యొకయసురక్తియెనుమి.

దివ్యాశీస్సు

శ్రీమతి వోలేటినిత్యకల్యాణమ్మగారు

౧

౩

నిజపురాణపతివ్రతామహా
నీయభావమె హైందవాంగన
దివ్యహృదయమునందు సతతము
తేజరిలు గాత్ర.

ఆంధ్రబాలిక నవ్యసీల దృ
గంచలంపు టమాయకత్వము
సుగుణమంజుల కీర్తివల్లిక
సౌబగునిడుగాత్ర.

౨

౪

భారతీసతి గుండెలందున
వల్లవించిన స్వేచ్ఛభావము
నిత్యలోకామోదమగుచును
నెగడుగాపుత లీలగ.

ఆయపూర్వపుటాంగ్లయువతీ
నాగరికతానిలము హిందూ
సుందరాంగిని దైవకృపచే
సోకకుండును గాపుత.

నక్షత్రకుడు

శ్రీమతి వెంసటి జానకిపురుషోత్తముగారు

(ఆంగ్లమునుండి అనువదించబడినదిన్నకథ)

పాలేరువాళ్లు ఇరువురు పెద్దఅడవిలోంచి వారింట్లకు పోతున్నారు. కితాకాలమవడంచేత మంచు ఒత్తుగా మకస్తోంది. చెట్లకొమ్మలనిండా, అకులనిండా, గుట్టలనిండా మంచుదట్టముగాఉంది. ఆచలిలో ఆఅడవిజంతువులకుమాదా ఏమిచేయవలెనోతోచలేదు. తోడేళ్లు, నక్కలు, గోరువంకలు, గుడ్లగూబలు, తేనె పిట్టలు, కుందేళ్లు, ఉడుతలు వేటివలయములలో అవి వెచ్చగావాళ్ళుని మాట్లాడుకుంటున్నాయి. ఈయిద్దరు పాలేళ్లు వణుకుతూపోతున్నారు. మంచుతోతడిసి ముద్దయి, పడుతూ లేస్తూ, అప్పుడప్పుడు త్రోవతప్పుతూ, తిరిగికునుక్కుంటూ, దేవుణ్ణిప్రార్థిస్తూ ఎట్టకేలకు అడవిలోనుంచి బయటపడ్డారు. దూరాన లోయలోఉన్నవారి గ్రామము గోచరించింది. ఈవిధంగా మరక్షితంగా దరిచేరినందుకు సంతోషితస్వాంతులైనారు. వారిచుట్టూ వున్న భూమి ఒక పెద్ద రజితపుష్పమల్లే కనుపించింది.

వారివీడతనమును స్మరణకు తెచ్చుకొనడంవల్ల వారి పంథసమంతా విచారంగా మరిపోయింది. “ఎందు కొచ్చినవలుకు యిదంతా. డబ్బు లేకదే జీవించిలాభంలేదు. ఈఅడవిలోఉండగా మంచుబాధతోనైనా, లేక ఏవ్యవస్థగములవల్లనైనా చంపబడినట్లయితే ఎంతో బాగుంటుంది.” అన్నాడు ఒకడు.

“నీవుచెప్పిందివిజమేగాని ఈదిక్కుమాలిన కలియొగప్రపంచకంలో న్యాయంయెక్కడ? కొండలు భాగ్యవంతులుగాను, మణికొండలు వీడవారుగాను ఉంటారు. అన్యాయంలేవ్వు మరియొకటిలేదు జగత్తులో. దుఃఖంమాత్రం అందరికీసమానం” అన్నాడు రెండోవాడు.

వారిట్లా తర్జనభర్జనపడుతూఉండగా ఒకవింతవిషయంజరిగింది. ఆకాశంనుండి ప్రకాశవంతమైననక్షత్ర మొటి జారి పొదలమాటానరిలదిపోయింది. అదిచూడడంగోడగ “ఎవరుకునుక్కుంటే వారిలేబంగారం” అంటూ యిద్దరూ పరుగెత్తారు.

ఇద్దరిలోఒకడు త్వరితముగాపరుగెత్తి పొదదగ్గరకుచేరినాడు. చూచేసరికి నిజంగా బంగారపువస్తువు ఒకటి తెల్లనినంచుమీద మెరుస్తోంది. ఆకురతతోవాన్ని చుట్టుకున్నాడు. నక్షత్రములతో మెరమెరలాడుతూ వున్న బంగారపువస్త్రం వుండగాచుట్టబడివున్నది. సంతోషముతో స్నేహితుణ్ణి కేకవేశాడు. అందులోవున్న బంగారంఅంతా యిద్దరూ భాగములుపంచుకొవచ్చుననే భూతాహులముతో మాటవిప్పినాడు. కాని పాపం దుగదృష్టవంతులు. అందులో బంగారంలేదూ, వెండిలేదూ, మణిఏవిధమైనసాత్తూలేదూ; ఒకచిన్న పిల్లవాడు నిద్రపోతూఉన్నాడు.

“మన ఆకలిన్నీ ఇట్లా భస్మమైపోతాయని అనుకోలేదు. ఈకనువువలన మనకేమిలాభం? మనకున్న సంతానమునకే జీవనోపాధి జరిగేవిధం కనపడడములేదు. వీనినికూడా తీసుకొనిపోయి యెక్కడ భరించడం ఇక్కడేవిడిచిపోదాం పద” అన్నాడు ఒకడు. అదినిని నెండవవాడు చెప్పినాడు. “తప్పు; తప్పు. చూసిచూసి ఈపనిపాపము ఇక్కడయెట్లా వదిలివేయగలము? నాశనమైపోదూ మరీ నేనూ నీఅంతరిక్షవాణ్ణి అయినా, నాకూ పెద్దసంపాదమున్నా నేను ఈకనువును ఇంటికితీసుకుపోతాను. నాభార్య శ్రద్ధపుచ్చుకుంటుంది” అంటూ ఆవస్త్రం కినుపుచుట్టూచుట్టి మెల్లిగాఎత్తుకొని కొండదిగుతూ ఇంటివైపు బయలుదేరెడు. స్నేహితుడు ఇతని తెలివితక్కువతనమునుగూర్చి గెలిచేశాడు. త్వరలో వారు ఉరుచేరారు. అప్పుడు నెండవ పాలేరు “నీవు పిల్లనితీసుకున్నావుగదా, నాకావస్త్రమియ్యి. ఇద్దరికీ భాగంఉందిగదా.” అన్నాడు.

“అదేమిటి? ఆవస్త్రము నీవేకాదు, నావేకాదు. ఆశిశువుది.” అనిజబాబుచెప్పి ఆతడు గృహోన్ముఖుడైనాడు. భార్య తలుపు తెరచి ఆహ్వానించింది. అతను వెంటనే ఆమెతో ఆతా రాశిశువునుగూర్చి చెప్పేడు.

ఆమెకు కోపంవచ్చింది. “నీకేమిన్నా మతిపోయిందా ఏమిటి? ఉన్నవాడుచాలకనా మరొకర్ని పట్టుకొచ్చావు? ఎట్లా పెంచడం?” అనిగర్జించింది. “అట్లా ఆశిశువు. ఈశిశువు నక్షత్రములోనుంచినన్నించినాడు. మనకు శుభముచేసారువు.” అతడు చెప్పేమాటలు ఆమె వినినందుకోలేదు. “అవ్యక్తపుష్పము ఇట్లాగే చేయడం, వాప్రాణాలుతీయడం. మనలనుగర్జించేవారులేరుగాని ఈపిల్లలనుగూడాయెట్లా? తానుదూర పడులేదుగాని మెడకొకడోలు అన్నట్లుంది.”

“ఎందుకట్లా వినుక్కుంటావు. నారుపోసినవాడే నీరుపోస్తాడని తెలియా?”

“నీరులేక అప్పుడప్పుడు కొంతవారు కృశించిపోతూఉండమా?”

అతడేమిమారుచెప్పలేక అగృహగ్రాహుళిమీదే శిలాప్రతిమజేసిల్లున్నాడు. తలుపు తెరిచివుండడంచేత గలిగారి రివ్వువచ్చి ఆమెకుకంపింపజేసింది. చటికి ఓర్వలేక “పాడుగాలిరాకుండా తలుపువేస్తూ” అన్నది.

“కఠినమృదయంగలవారిని చలిగాలి ఏమిచేస్తుంది?” అని వెమృదిగా అన్నాడు.

ఆమె మారుచెప్పకుండా పెద్దమొఖముగాతిరిగి గ్రుడ్లజోకి నీరుతెచ్చుకుంది. వెంటనే పాలేరు లోపలికి వెళ్లి అపసిపాపని ఆమెచేతుల్లో ఉంచేడు. సంతోషంగా అందుకొని ముద్దాడింది. పిల్లవానిని చుట్టివున్న కాంచనవస్త్రమును, నాసిమెడలోని మణిహారమునుదీసి పెద్దపెట్టెలో బాగ్రత్తచేకారు.

అప్పటినుంచీ అపిల్లవాడు వాసింట్లోనేపెరుగుతూ హరిపిల్లలతోభోజనక్రీడాదులుజరుపుతూ ఆనందంగా ఉన్నాడు. వారందరూ అపిల్ల వానిని నక్షత్రకుడు అని ముద్దుగాపిలుస్తూఉండేవారు. అట్లా నివసిస్తూ అపిటి కావీడు ఎక్కువసౌందర్యంతుడుగా పెరుగుతూఉన్నాడు. అదిచూచి ఊరివారంతాద్వారాన్నికులైవారు. ఎందుచేతనంటే వారందరూ నల్లగానూ, వికృతరూపులుగానూఉండేవారు. నక్షత్రకుడు పచ్చగానూ, అందముగానూ కనపడేవాడు. అతనికేరం చామంతిపువ్వులేనూ, కళ్లుకలువపువ్వులలేనూ, పెదివెలుగులాదిపువ్వులేనూ, బట్టు బాకామల్లెలేనూ ఉండేవి.

కాని అతనిఅందమే అతనికిక్రమమై హాని చేసింది. గర్వము, అహంభావము, నీచత్వము అతన్ని ఆవరించివాయి. పాలేరుపిల్లలనూ, తిక్కినగ్రామస్తులబాలురనూ హీనజాతివారని హాస్యముచేస్తూ తాను నక్షత్రమునుండి ఉద్భవించడముచేత గౌరవపాత్రుడని చాటిస్తూ, వాసిమీద అధికారంచేళాయిస్తూ ఉండేవాడు. నీడవారంటేనూ, గ్రుడ్డివారంటేనూ, కంటివారంటేనూ ఏవిధమైన అదరణాయాభయండా వాసిమీద రాళ్లు రువ్వుతూ పిడికడేనా దిచ్చుంపెట్టకుండా ఊరివెలుపలికి పొందోలుతూ ఉండేవాడు. అందుచేత అఘోరికవరూ దిచ్చగాండు ముప్పిరిపోయేవారుకారు. ఇదేకాక కుమారులను, అందహీనులను, దురదృష్టవంతులను పరిహసించేవాడు. తనమూత్రం తనసౌందర్యప్రతిభనుచూసి ఆమితానందభరితుడయ్యేవాడు. వసంతకాలంలో పూలచెట్లభాయలలోవిహరిస్తూ నిర్మలకాసారఫలదర్శనములో తనప్రతిబింబమునుచూసి ఉచ్చాసిపోయేవాడు.

అప్పుడప్పుడు పాలేరు, అతనిభార్య నక్షత్రకుని దగ్గరకుతీసి “ఎందుకట్లా సంచరిస్తావు? నిర్దయుడవై అందరినీ ఎందుకు హేళనచేసిపొందిస్తావు? నిన్ను మేము అట్లాగే పెంచుతున్నామా?” అనినుండలిస్తూఉండేవారు.

ఇంటిప్రక్కన నుడిపూజారి పిల్చి “జీవహింసచేయరాదు. ‘అశ్రీవత్సవ్యభూతాని’ అన్నారు పెద్దలు. అడవిలోతిరిగే పక్షులు, ఊళ్లోతిరిగే జంతువులు, నీచుట్టూసంచరించే ప్రజలు అందరూ దయామయులే. దయాపాత్రులే. ఏప్రాణిని నీసంతోషముకోసం బాధించకూడదు. గ్రుడ్డివురుగునిపీడించినా దేవునికి అపరాధముచేసినట్లే. ప్రపంచకమంతా ప్రేమస్వరూపం. అందులో ద్రోహిత్వమువలన ఎప్పుడూ ఎక్కడాతావులేదు”

అది హితబోధచేస్తుండేవాడు. కాని నక్షత్రకునికి ఇది ఏమీ తలకెక్కినవికావు. అతనిప్రవర్తన యిసుమం లై నా మార్పుచేసుకోలేదు. యథాప్రకారముగా తోడిబాలురందరినీ ఆజ్ఞాపిస్తూఉండేవాడు. అతను అందగాడవడంచేతనూ, నాట్యగాడవడంచేతనూ, సిల్లపగోవి ఊదగలవాడవడముచేతనూ వారు నక్షత్రకుని అనుసరిస్తూఉండేవారు. ఎక్కడికితెనుకుతెల్లినా వెళ్లేవారు. ఏమిచెప్పినా చేసేవారు. అతను వాడిముల్లుతో ఉడుతలకల్లుపొడిచివా నవ్వేవారు. కుంటివాడిమీద రాళ్లుదవ్వివా సంతోషించేవారు. ఇల్లూత్వరలో ఆతనివలనే పాపాలమృదయులై నారూ అందరు. 'సహవాసయా దోషగుణాభవంతు' యని సామెత.

ఒకనా దాడిరికి ఒకముసలి ముప్పైమనిషివచ్చింది. ఆమెయొక్కదుస్తులన్నీ చివులుచివులుగా చిరిగిపోయినాయి. ప్రయాణబాధచేత కాళ్లుబద్దలై వెత్తురుకాయతోంది. ఆయాసముతీర్చుకోడానికి వట్టిచెట్టుక్రిందకూర్చుంది. ఇదిచూసి నక్షత్రకుడు స్నేహితులతో "అదిగో, ఆచెట్టుక్రింద ముసిలిమనిషికూర్చుంది. తన అందవికారముచేతను, అసహ్యతచేతను ఆచక్కనిచెట్టుఅందంకూడా పొడుచేస్తోంది." అనిఆమెదగ్గరగాపోయి నిడుకూ రాళ్లువినీరేడు. ఆమెమెదలకుండా ఆతనివంకచూస్తూ కూర్చున్నది. ఇదంతా ప్రక్కవహలములో పనిచేస్తున్న పాలేరు కనిపెట్టి పరుగెత్తుకొనివచ్చి "ఎందుకు, నక్షత్రకుడా! అకారణంగా అముసలిదానిని దాడిస్తావు? ఆమె నీకేమైనా అపకారంచేసిందా? నిన్నేమైనా తూలనాడిందా? బొత్తిగా బుద్ధిహీనుడవు అవుతున్నావు." అని గట్టిగామందలించేడు.

నక్షత్రకుడు ఆగ్రహముపొందేడు. ముఖమంతా యెర్రబాటింది. "నీవుయెవరు నన్నుఆజ్ఞాపెట్టడానికి? నీదుకుననుకున్నావా, నీవుచెప్పినట్లుచెయ్యడానికి?" అని నిర్భయముగా బదులుచెప్పేడు.

"నీవుచెప్పింది యదార్థమే. నీవునాకోమారుడవుకావు. కాని యడవిలో నిస్సహాయుడవై నాకుదొరికి నప్పుడు కరుణించి బాలితోలిమితువచ్చి పెంచుతున్నాను."

ఈమాటలువినినానే ఆముసలిది పెద్దకేకపెట్టి మార్చుపోయింది. పాలేరు ఆమెవట్లాగే తనయింటికి గొంపోయి శైత్యోపచారములుచేశాడు. స్పృహకలిగినతరువాత ఆమెను అన్నపానాదులుఅందిచ్చింది పాలేరు భార్య. కాని ఆమె ఆవియేమీ స్వీకరింపకుండా పాలేరుతో "అపిల్లవాడు అడవిలోదొంగినాడనేనా చెప్పినావు? ఇప్పటికి పదిఏండ్లుకాలేదా?" అని ప్రశ్నించింది.

"అవును. అడవిలోనేదొంగినాడు పిల్లవాడు. సరిగా పదిఏండ్లయినదిప్పటికి" అని బదులుచెప్పేడు.

"అప్పుడు వానిమెదలో మణిహారం, వానిచుట్టూబంగారపువస్త్రము ఉన్నదికాదా?" అన్నది.

"అవును, వాస్తవంగా అవేవున్నాయి" అనిఅంటూ వాటినితీసి చూపించేడు.

వాటినిచూడడంతోనే ముసలిదిబెక్కిబెక్కిఏడుస్తూ "వీడే, నాయనా! నాకోడుకు. అడవిలోతప్పిపోయినాడు. అప్పటినుంచి నేనువాడికోసరం ప్రపంచకమంతా వెతుకుతున్నాను. ఒకమారు వాణ్ణి పిలిపిస్తూ" అనేడుకొన్నది.

పాలేరు బయటికివచ్చి నక్షత్రకుణ్ణి పిల్చి "లోపలికిపో. నీరల్లి వచ్చింది చూతువుగాని" అన్నాడు.

అమితాశ్చర్యంతోనూ, అనందపారవశ్యముతోనూ లోపలికి గంతువేశాడు నక్షత్రకుడు.

ఎదురుగా అముసలిదితప్పనివయ్యాలేరు. నక్షత్రకుడు ఇల్లంతావెదకి "ఎక్కడ? నాతల్లిఎక్కడ? ఇక్కడ యీపాడుముసిలిదితప్ప ఎవరూలేరే" అన్నాడు కోపంతో.

"నాయనా! నేనే నీతల్లిని అన్నది" పీవంగా.

"నీనా నాతల్లివి? పిచ్చియొక్కైనదా ఏమిటి? చింపిరిబట్టలతో, చింపిరితలతో, ముసిలియాత్రతోనున్న నీనా నాతల్లివి? ఇక్కడనుంచి కదలిపో."

“కాదు, నాయనా! నీవే నాచిన్నిపిల్లవాడివి. అడవిలోకన్నాను. దుర్మార్గులు, దొంగలు అపహరించి అరణ్యములోవిడిచేశారు. కాని నిన్నుయిప్పుడు గుర్తు పట్టగలిగేను. నీయొక్కబంగారువస్త్రమును, నుడిచోరముగూడా అనవాలుపట్టివాను; కనికరించి నాదగ్గరకురా. నీకోసం యెంతదూరమో తిరిగివచ్చేను. నాదగ్గరకిరా, పుత్రా!” అని వేడుకొన్నది.

కాని నక్షత్రకుడు కదలకుండా, తనలోకి ఆమెవాక్యములు తొరలడకుండా మౌనయకవాటమును దిగించుచున్నాడు.....ఆమె అశ్రుధారల కంఠులేదు.

తొంతనేపై నెల రోజుల వక్షత్రకుడు “నిజంగా ఒకవేళ నీవు నాతల్లివైతే యీ ఛంద్రసౌభాగ్యంతో ఇక్కడకు రాకుండా ఉండవలసింది. నేనేమో నక్షత్రకొమారుణ్ణి అని అనుకుంటున్నారని యిక్కడివానం నయ. అట్లాగాక నీవంటి భిక్షురాలిపిల్లవాడిని తెలుస్తే నాపరువుమర్యాదలు యేమైనా ఉంటాయా? కాబట్టి బాగుచేయుకుండా యీ క్షణమే వదలిపో” అని కఠినంగా పల్కినాడు.

“అయ్యో! పుత్రకా! పోయేముందు చిన్న ముద్దలయినా యియ్యవా? నీకోరికతో కప్పపడ్డాను,” అన్నది బాలికా.

“ఛీ, ఛీ. చూడబడడానికేనా తగవు. అంతరోతప్పుజేస్తున్నావు. నీకన్నా పాము, కప్ప నయ.” అన్నాడు... అతని క్రూరత్వమునకు అదుపులేకపోయింది.

చేసేదేనిలేక ఆమెసిరిది దుఃఖిస్తూ అడవిలోకి వెళ్లిపోయింది. ఆమె పోగానే నక్షత్రకుడు సంతోషముతో గంతులు వేస్తూ ఆడుకోడానికి పరుగెత్తేడు.

అతడు దగ్గరకు రాగానే తోడిబాలురు “ఎందుకీంత అసహ్యంగా పాముమోసరు, కప్పమోసరు ఉన్నావు. మమ్మల్ని అంటుకోకు. ఇక్కడనుంచి వెళ్లిపో. నిన్ను చూడలేము. నీతో ఆడుకోనలేము.” అని తోటలోనుంచి తిరిగివేళారు.

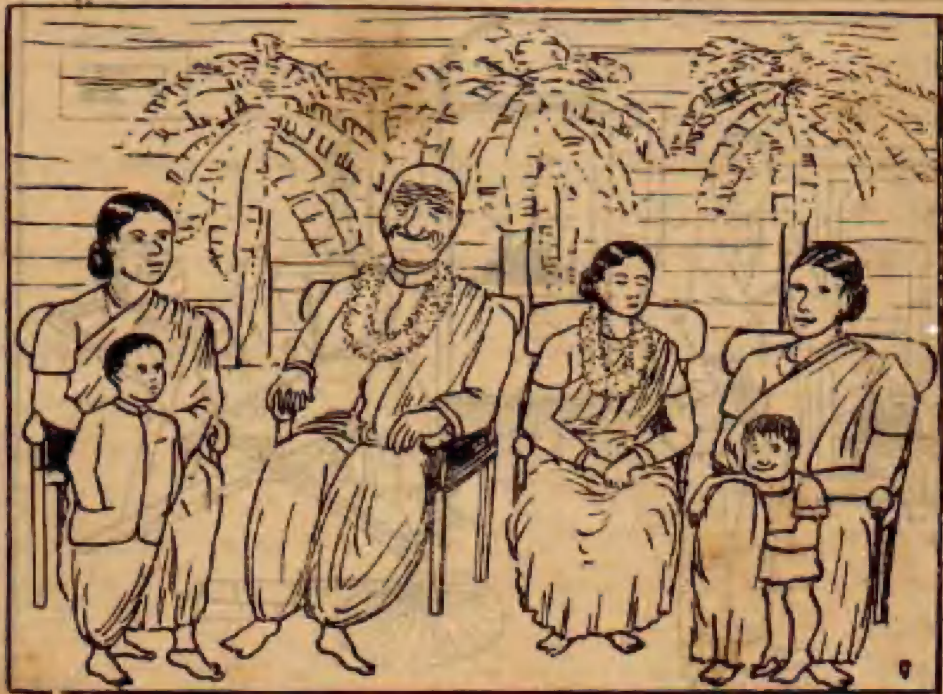
నక్షత్రకుడు విస్మయించెదేడు. “ఎందుకు నన్నిట్లా అసహ్యించుకుంటారో తెలియకండేదు. నూతి దగ్గరకుపోయి ఒకమారు నారూపుచూచుకుంటా” అని అనుకున్నాడు. జలములో మానేసరికి ముఖంతా కప్పవలెముడుచుకుపోయి, కరీరంతా పాముకరీరమువలెగిలెపడి కనుపించింది. నేలమీద కూర్చుని “ఇదంతా నాపాపమపక్వం. నా మౌనోద్రోహఫలితం. నాసౌందర్యగర్వదండన. వెంటనేపోయి లోకమంతా వెదకి యిస్తా నాతల్లిని కనుగొంటాను” అని గోడనచేశాడు.

ఈస్థితిలో పాలేరుకూతురు చిన్నపిల్ల వచ్చి అతనిచెయ్యిపట్టుకొని “ఎందుకు విలపిస్తావు? మాతోనే ఉండు. నిన్ను చూసి వెళ్ళిపోవమలే” అన్నది నవ్వుతూ.

“పాపాత్మున్ని, తల్లియందుచూపిన ద్వేషభావమునకు, అసహ్యతకు నేనిట్లా క్షింపబడ్డాను. కాబట్టి నేను పోయి ఆమెను వెదకి క్షమాపణవేడుకోవలెను. అంతవరకు కాంతిఉండదు.” అంటూ అగమనం అరణ్యములోకి పరుగెత్తిపోయినాడు. పోయిపోయి, ‘అమ్మా! అమ్మా!’ అంటూ గోజంతా తిరిగేడు. కాని లాభంలేకపోయింది. కుదకు వినుగుకెంది రాత్రి గడ్డిమీద విశ్రమించేడు. తనకు ఇదివరకుచేసిన అపకారమునుజ్ఞ ప్రికి తెచ్చుకొని జంతువులు, పక్షులు అతన్నుంచి దూరంగా తొలగిపోయినాయి. కప్ప, పాము మాత్రం ఒకమారు తొంగిచూసివై.

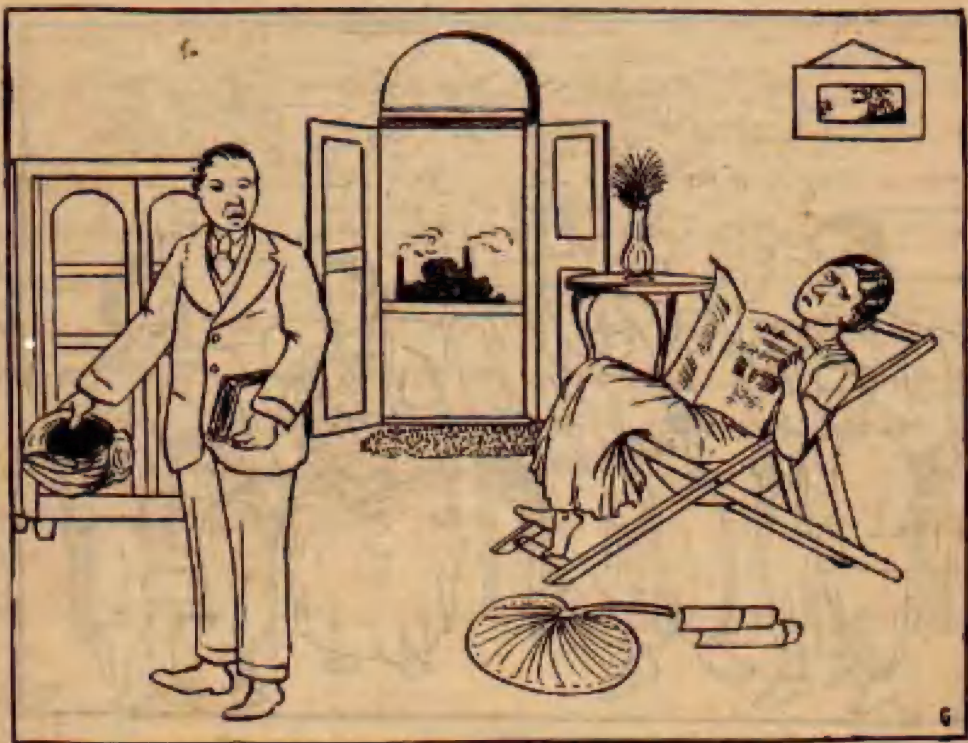
ఉదయం అయినరోజులలో తిరిగి అన్వేషణ ప్రారంభించేడు. కలుసుకొనినవారినిట్టిని ప్రశ్నించేడు. ఉడుతితో అన్నాడు “నాతల్లిని చూశావా?” అని.

“నాకళ్లు పొడిచేశావుగా, నాకీం తెలుస్తుంది?” అని అది జవాబుకెప్పింది.

‘తాతగారికి మల్లీపెల్లి అయింది’

[తన మొదటి పెళ్లాముకూతురు, కూతురుకొడుకు వడిప్రక్కను; తన ముసలి కూతురయి మూతిముక్కు ముడుచుకొన్న పెల్లికూతురు, పెల్లికూతురుతల్లి, తమ్ముడు ఎడమప్రక్కను ఉండ పెల్లికొడుకైన తాతగారు తఃతొప్పినోటిమందహాసము కమిరాకత్తిచినాడు.]

‘పడమటి గాలి’

[నేషనలిస్టులు తాను దొర అయినాడు. కోరికల హానివిద్యబాగా వేర్చి పడమటి గాలిచే ఆవరింపబడిన యువతిని వివాహము చేసికొన్నాడు. హస్తమలం రించిన పుస్తకముతో పడకకుర్చీలోపడి ఆవలించుచునుండి అతనింటికి వచ్చుసరికి ‘ప్రభువు గారిలా వేళకి యింటికి దయచేస్తారు. పనిచేసిదిరాక నేనుపడే యిబ్బందులు తమకు తెలియవు’ అనే స్వాగతవాక్యాలు చదువుకుండి హానివిద్యాధికురాలైన భార్య. సత్తిమిది టోపీలిసి చేత్తోపట్టుకుని నల్లదొరగారు ఏదోఅలాచిస్తారు.]

పాలపిట్టని కడిగెడు. “నీవు చాలాదూరం యెగిరి చాలాప్రదేశములు చూస్తావుగా, నాకల్లిని యెక్కుడేనా మాతావా?”

“నా అక్కలు విరిచేతావుగా. నేనెట్లా యెగురుతానమనుంటావు?” అన్నది పాలపిట్ట.

కొండచీమను ప్రశ్నించేడు “నాకల్లి యెక్కుడుగానో చెప్పుతానా” అని, “అందుకూ, నాకల్లిని కంపావుగా, చాలాదూరం నీకల్లిని గూడా చంపుతావా?” అంటూ పొరిపోయింది.

నక్షత్రకుడికి గుండెపీల్చి పోయింది. పశ్చాత్తాపము వహించి చేపిడి. తిలవంచుకొని తాను ఇదివరకు చేసిన పాపకార్యములకు మన్నింపవలసినదని యాశ్చర్యపడి తేమకొంటూ నడిచిపోయానాడు. మూడోరోజున అరణ్యమంతా దాటి అపరలను బయలుచేరెడు.

అదిదాటి గ్రామములోనుంచి పోతూ ఉండగా పిల్లలు హేళనిచేసి రాళ్లు రుచ్చేరు. అందరూ వాణ్ణి తమ అరుగులమీదేనా కూర్చోని యుద్ధలేడు. అంత రోతపుట్టిస్తూ కనపడ్డాడు. దయాదాక్షిణ్యము లేకుండా అందరూ తరిమేళారు అతన్ని.

ఇట్లు మూడుసంవత్సరములు అహోరాత్రములు, ‘తల్లీ!’ ‘తల్లీ!’ అని కలవరిస్తూ పగ్గెత్తించేడు. అప్పుడప్పుడు అమె కన్నడివట్టుగా పరుగెత్తికాళ్లకు వెబ్బలు తగిలించుకొనేవాడు... ఈ మూడుసంవత్సరములు లోకమంతా తిరిగినా అతనికి దయాదానములు ప్రాప్తించినవికావు. తనయొక్క పూర్వజేష్ఠులు తలపుకు వచ్చేరి. అవిధంగా తిరిగితిరిగి ఒక నాటిసాయంకాలం ఒకానొక నదియొడ్డున పెద్దపాకారములతో కట్టబడిన పట్టణముదగ్గరకు చేరెడు. కాని ఘరానావాండు వానిని లోపలికి పోనిక “నీక్రింద యేమిపని పో” అని మోటుగా పల్కివారు.

“నాకల్లికోసరం వెదురుతున్నాను. అమె యీ పట్టణములో ఉన్నదేమో చూస్తాను. దయచేసిన్నీర “నీకిపోసిండు” అని దీనంగా బతిమాలుతున్నాడు.

అందుకు వారు నవ్వి నిజంగా “నీకల్లి నిన్ను చూస్తే అసహ్యించుకుంటుంది. బురదలో కప్పకన్నా, పొదలలో పాముకన్నా రోతపుట్టిస్తున్నావు. నీకల్లి యిక్కడలేదు. పో” అని బల్లెములతో పొడిచి తరిమివేశారు.

ఈ సమయంలో గిట్టు దుస్తులు వేసుకున్న అధికారివచ్చి “వాణ్ణి తరిమి వేయకండి. బానిసగా అమ్మి ఒక బుడ్డి సారాయి తెచ్చుకుందాము” అని నక్షత్రకుణ్ణి పట్టుకుని త్రోవమపోయే ముసిరికి విక్రయకారపువర్తకునికి విక్రయించేరు.

ఆ వర్తకుడు నక్షత్రకుణ్ణి చెయ్యిపట్టుకొని పట్నంలోకి తీసుకువెళ్లి నాడు.

చాలావీధులగుండాపోయి ఒక ద్వారమువద్ద ఆగినారు. ద్వారం ప్రక్కగా పెద్దదానిమ్మ చెట్టు విరిసింది ఉన్నది.

అమసలివాడు చంకపుతాళంచెవితో తలుపుతీశాడు. అయిదు యిల్లడి మెట్లుమీదినుంచి లోపలికిదిగెరు. అక్కడ పెద్దతోటఉన్నది. అప్పుడు ముసలివాడు పట్టుబట్టబడితీసి నక్షత్రకునికళ్లకు గంఠగాకట్టి తనుమందుతోలుకుని వెళ్లాడు. గంఠతీసి వేసేసరికి నక్షత్రకుడు తన ఒక చీకటికొట్టులో ఉన్నట్లుగా తెలుసుకొన్నాడు. కొమ్మతోచేయబడ్డ లాంతరు ఒకటి మాత్రం మూల గ్రుడ్డిగా వెలుగుతోంది.

నక్షత్రకునిమందర కొన్నిమాడినోటైముకలు కొద్దిగాముకసినరుపెట్టి ‘అదితిరి, ఇదిత్రాగు’అన్నాడు. నక్షత్రకుడు అట్లా చేసినతర్వాత ముసలివాడు కొట్టుతలుపును ఇనుపగొలుసుతోవిగించి వెళ్లేడు.

మరునాడు మాంత్రికుడైన ముసలివాడుతిరిగి నక్షత్రకుని దగ్గరకువచ్చి అధికారముతో అన్నాడు “ఈ పట్టణము వెలుపలఉన్న అడవిలో మూడుబంగారపుముక్కలుఉన్నాయి. ఒకటి తెలుపుది, మరొకటి పసుపుది,

ఇంకొకటి యెరుపుది. ఈ వేళనీవు వెళ్లి ఆ తెల్లబంగారపుముక్క తెచ్చిపెట్టు. తీసుకురా లేకపోతే నూరు బిల్లులు కొడుతాను. త్వరగా వెళ్లు. నూర్యార్థి సమయసమయాలకి ఈ ద్వారము దగ్గర వేచి ఉంటాను. పారబాటపడకుండా తెల్లముక్కనే పట్టుకురా. లేకపోతే చెడిపోతావు. నీవు నా బానిసవు. అది జ్ఞాపకం ఉంచుకో” అంటూ నక్షత్రకుని కళ్లు పట్టుకొంతలో మూసి ఆయింటిలోనుంచి, తోటలోనుంచి, అఅయిదుయి తైడి పెట్టుమీదినుంచి తీసుకువచ్చి వీధిలో విడిచిపెట్టెడు.

నక్షత్రకుడు పెల్లగానడిచి ఆ మాంత్రికుడు చెప్పిన అడవి దగ్గరకు చేరెడు. బయటినుంచి చూస్తే అతని పశులతోను, పూలతోను అందంగా ఉన్నట్లు కన్పించింది. నక్షత్రకుడు సంతోషముతో ప్రవేశించెడు. కాని అతడు ఎక్కడ కాలుపెడితే అక్కడ మళ్లు మెలచి గ్రుచ్చుకొన్నాయి. పట్టణకాయలు మొలతో పొడిచి నాయి. నక్షత్రకుడు తహతహపడినాడు. అపికాక ఒక గోబండా తిరిగి వేసరినా ముసలివాడు చెప్పిన తెల్ల బంగారపుముక్క కనపడలేదు. నూర్యార్థి సమయసమయమున ఇంటివై పులిరిగి బయలుదేరెడు. మందయేమి వ్రాసిపెట్టి ఉన్నదో అని దుఃఖించెడు.

అడవి వివరించుచేసే సరికి ప్రక్కపొదలోనుంచి అర్జునాదం వివపడ్డది. తన విచారము మరిచిపోయి అతడు పరుగెత్తెడు. ఎవరో వేటగాడు పెట్టిన బోనులో ఒకటండేలు చిక్కుకుని అతడినంగా చూస్తూఉంది.

నక్షత్రకుడికి దానిమీద దయకలిగింది. “నేను బానిసమయినప్పటికీ నీకు స్వాతంత్ర్యము యిస్తాను” అంటూ అనుండేలును విడుదలచేశాడు.

కుండేలు సంతోషముతో అతనివంక చూస్తూ “నీవు నాకు స్వాతంత్ర్యం యిచ్చేవు. తిరిగి నీకు నేను యిచ్చేది?” అన్నది.

“తెల్లబంగారపుముక్క కోసం వెదుకుతున్నాను. ఎక్కడా కనపడలేదు. దానిని తీసుకునిపోకపోతే నాయజమాని రావకొడుతాడు” అన్నాడు నక్షత్రకుడు.

“నీవు నాతోరా. దాని దగ్గరకు తీసుకొని వెళుతాను. దానిని యెక్కడ దాచాకో, యెందుకు దాచాకో” అని పలికింది.

నక్షత్రకుడు కుండేలుతో వెళ్లెడు. ఒక చోట పెద్దమర్రిచెట్టు కంటలో అతనికి కావలసిన తెల్లబంగారపుముక్క కనపడినది. అందుముతో దానిని అందుకుని కుండేలువైపు తిరిగి “నేను నీకు చేసిన కొద్దిపహాయమున నీవు నాకు దానికన్న పదికెట్లు ఉపకారంచేశావు” అని చెప్పెడు.

“దానికేమున్నది? నీవు నాకు చేసినట్లే నేను నీకు చేశాను” అంటూ అనిపరుగెత్తుకుపోయింది. నక్షత్రకుడు పట్టణమువై పులిరిగెడు.

ఆపట్టణద్వారము దగ్గర ఒక కుప్పలోగి కూర్చున్నాడు. మెళానికి మునుకు ఉండిగాని చింత నివ్వలవంటి కళ్లు కనపడుతూనే ఉన్నాయి. వాడు నక్షత్రకుని చూచేసరికి ఒకరుస్తూ “దబ్బుయేమన్నాయియ్యి. ఆకలితో దహించుకుపోతున్నాది. ఊరిలోనుంచి వస్తుతరిమివేశారు. ఒక్కరికీ దయలేదు” అని దీనాలాపనగావించెడు.

“అయ్యో, పాపం నాదగ్గర ఒక బంగారపుముక్క మాత్రమే ఉన్నదే. దానిని తీసుకొనిపోకపోతే నాయజమాని కొడుతాడు. అతని బానిసనికనుక.” అన్నాడు నక్షత్రకుడు దయతో.

కాని కుప్పలోగి వదలలేదు. దానిని ఇమ్మని ప్రార్థించెడు. నక్షత్రకునికి బాలికలిగి ఆ తెల్లబంగారపుముక్కను యిచ్చేశాడు.

ఇంటికి చేరిన తర్వాత మాంత్రికుడు నక్షత్రకుని చూసి “బంగారపుముక్కయేదీ?” అన్నాడు. లేదని జవాబు యిచ్చెడు నక్షత్రకుడు. అందుచేత మాంత్రికుడు అతనిమీదపడి కొట్టి అన్నపానాదులు యివ్వకుండా చీకటి కొట్టులో బంధించెడు.

మరునాడు తిరిగి మాంత్రికుడు నక్షత్రకుడిదగ్గరకువచ్చి “ఈదివము పోయి పసుపుబంగారపుముక్కను తీసికొనిరా. లేకపోతే మూడువందలచెబ్బలు కొడుతాను” అని చెప్పించేడు. నక్షత్రకుడు అడవికి వెళ్లి సొజంతా వెడలి బంగారపుముక్క యొక్కదా కనపడకపోవడంచేత ఒకచెట్టుక్రింద కూర్చుని ఏడుపుప్రారంభించేడు. అప్పుడు అక్రిందటికోలా అతను విడుదలచేసిన నుండేలు అక్కడకువచ్చి “ఎందుకు ఏడుస్తున్నావు? ఈ అడవిలో ఏమి వెదుకుతున్నావు?” అని ప్రశ్నించింది.

“పసుపుబంగారపుముక్కను యజమాని తీసుకురమ్మన్నాడు. లేకపోతే మూడువందలచెబ్బలు కొడుతా న్నాడు. అబంగారపుముక్క యొక్కదా కనపడలేదు” అని నక్షత్రకుడు దీనంగా ప్రశ్న తీసుకున్నాడు.

“నాతోరా” అంటూ నుండేలు అడవిలోంచి పరుగెత్తుతూ చెరువువద్దకువచ్చి దాని అడుగుభాగమున కున్న పసుపుబంగారపుముక్కను తీసుకువచ్చి అందించింది.

“నీకు నాకృతజ్ఞతను యెట్లా చూపేది? నీవు నాకు సహాయముచేయడం చెందవలదు” అని నక్షత్రకుడు చెప్తూ ఉండగా లే “దానికేం గాని నీవు నాయందు ఒకమాట దయచూపినావు.” అని అది పరుగెత్తుకునిపోయింది.

నక్షత్రకుడు అబంగారపుముక్కను తన సంచితో పెట్టుకుని పట్టణానికి బయలుదేరేడు. తిరిగి అనంతపు ర్లోగి కనపడి “దబ్బుయేమన్నాయియ్యి అకలికి అశువులుపోతున్నాయి” అని ప్రాధేయపడ్డాడు.

“నాదగ్గర పసుపుబంగారపుముక్క తప్ప మరియేమీలేదు. అది పట్టుకుపోకపోతే యజమాని నంపు తాడు” అని నక్షత్రకుడు చెప్పినా లాభంలేకపోయింది. బాలిగా బ్రతిమాలే అనంతవానికి నక్షత్రకుడు అబంగారపుముక్క యిచ్చేవాడు.

నక్షత్రకుడు మాంత్రికుని యిల్లు చేరేసరికి అతడు ‘బంగారపుముక్క యే’ అన్నాడు, ‘లేదు’ అని నక్షత్రకుడు అనేసరికి మాంత్రికుడు అతనిమీదపడి బడితెల్లూజచేశాడు.

మరునాడు ఉదయం నక్షత్రకునిదగ్గరకు మాంత్రికుడువచ్చి “ఈదివం యెర్రబంగారపుముక్కను పట్టుకు రా. నిన్ను వడలిచేస్తాను. లేకపోతే నీబొందలోనుంచి ప్రాణాన్ని లేవకొడుతాను” అని గర్జించేడు.

నక్షత్రకుడు అడవికిచేరి సొజంతావృధాగా వెతకేళిన్నదై సాయంత్రం ఒకచెట్టుక్రింద అశువులు రానిస్తూ కూర్చున్నాడు. అసహాయమున నుండేలువచ్చి “విచారింపబోకు నీవు వెడలి యెర్రబంగారపుముక్క నీ వెతకేఉన్న చెట్టుతోర్రలోఉన్నది” అన్నది.

సంతోషముతో నక్షత్రకుడు “నీవు నాకు సహాయముచేయడం ఇది మూడవతూరి. నేను నీకు యేమి ప్రశ్నార్థకారం చేసేది” అని అంటూ ఉండగానే “ఘనమైన ఉపకారం ఒకసారేచేశావు” అని నుండేలు పరుగెత్తుకుపోయింది.

నక్షత్రకుడు అయెర్రబంగారపు ముక్కను తీసుకొని పట్టణానికి ప్రయాణమైనాడు. పట్టణప్రాకారము దాకావచ్చేసరికి యధాప్రకారంగా కుమ్మరిగి అడ్డుపడి “అయెర్రబంగారపుముక్క నాకీయ్యి” అని వేధించేడు. నక్షత్రకునికి బాలిపుట్టి “నీ అవుసరము యెక్కువగా కనిపిస్తోంది నీమకో” అన్నాడు. కాని నక్షత్రకుని మౌనదయాకాశం విచార మేఘావృతంగానేఉన్నది.

కాని ఆకృత్యమాకృత్యము. అతడు సింహద్వారములోనుంచి పట్టణములోపలికిపోతూవుండగా పహగా జనానులు వంగివంగిసలాములుచేస్తూ “మన ప్రభువు యెంత అందంగావున్నాడు” అనుకున్నారు. మనుష్యులుగా కొందరు జనులు గుంపుగాటాడి అతనివెంట నడుస్తూ “ప్రపంచములోనికల్లా బంధగాడుయితడే” అని వేక చేశారు. ఇది అంతాయాచి జనులు తనకు గేలిచేయుచున్నారనుకొని అతడు భిన్నుడైనాడు. ఇంతలోనే జన సమూహం పెద్దదై వదిలి వారిమధ్య అతడు త్రోవకునుకొని లేక పోయి, పోయి గాజమందిరమున్న పెద్దనీధిలోనికి

చేయవచ్చును. మందిరద్వారము తెరువబడినది. మంత్రులు, మతాచార్యులు అతనికి సాష్టాంగసమస్కారములుచేసి “మాప్రభువు నీవే. ఇంతకాలం నీకొరకేవేచివున్నాము. మారాజాకోమారుడవు నీవే” అన్నారు యోగ్రీవంగా.

సత్వత్రుడు విస్మయించెడి “ఇదేమిటి, యిట్లాఅంటారు? నేనేమారాజాకోమారునికాను. నాతల్లిమొసలి రిచ్చువుది. అదీగాక ఎందుకు నేను అందగాడని పోషవచ్చేస్తారు? నాఅందము నాకు తెలుసు.”

అప్పుడు బంగారపుదుస్తులుధరించిన ఒకడు “యెందుకు, ప్రభూ! అట్లా అంటారు?” అన్నాడు.

సత్వత్రుడు తననుకనే పరికిలనచేసుకున్నాడు. ఒక్కసారిగా మార్పుఅంతా కనపడ్డది. పూర్వపుసౌందర్యము, కోమలత్వము, తిరిగి అతని శరీరంలో పూర్తిగా ప్రవేశించింది.

మరొకమారు మంత్రులు, మతాచార్యులు “ఈదినము యీవిధముగా మాప్రభువు లభించునని మంత్రాచార్యులవ్యయము చెప్పబడినది. కాబట్టి తడవుచేయక ఈ కిరీటుమును స్వీకరించి మాకు రాజువై దయాదాక్షిణ్యములతో మమ్ములను పాలింపవలసినది” అని పవనముగా విన్నవించుకొన్నారు.

“ఏదికి నేనర్హుడనుకాను. నాతల్లియెందు నేను విద్యయితో ప్రవర్తించినాను. ఇప్పుడు ఆమెకు వెదకి తుమాంటి వేడుకోవలె. అంతమాకు నాకుది తృణాతికలుగదు. కాబట్టి నన్నుపోనీయండి అలభ్యంచేయకుండా” అనే వేడుకోని వెల్లిపోవుటకు వెనుకకు తిరిగేసరికి చుట్టూ ఉన్నగుంపులో తన తల్లియైన ముసలిముష్టిది, కుష్టుకోగి కనపడ్డారు. పట్టాలలనిసంతోషముతో తల్లిదగ్గరకు పరుగెత్తి తన కన్నటిధారలతో ఆమె పాదములు ప్రక్షాళనముచేశాడు. ఆమె కార్లకిమొక్కుతూ “తల్లీ! ఒకప్పుడు గర్వపోతునై విన్ను దూషించేను. తిరిగి ప్సరించేను. ఇప్పుడు నీవిధేయుణ్ణి నన్ను ప్రేమించి, ఆశీర్వదించు” అన్నాడు. కాని ఆమె మాట్లాడలేదు.

విచారంతో సత్వత్రుడు కుష్టుకోగి పాదములనుపట్టుచు “మాడుమారులు నేను నీయెడల దయచూపించాను. నాతల్లిని నాతో మాటలాడమని చెప్ప” అని బ్రతిమాలుకున్నాడు. కాని కుష్టుకోగి పలుకలేదు.

సత్వత్రుడు వెక్కిరిచెట్టి ఏడ్చేడు. “తల్లీ! నీకంటే నాఅనుభవంయెక్కువగాఉన్నది. ఇహసహించలేను. నన్ను తుమించినానని చెప్పు. తిరిగి అడవిలోకి వెల్లిపోతాను” అని ప్రాధేయపడ్డాడు. ముసలిముష్టిది, కుష్టుకోగి అరిచి శరముపై చేతులుపెట్టి ‘లే’ అన్నారు.

సత్వత్రుడులేచి వారివంకయాశాడు. వారు రాజు, రాణిగా కనపడ్డారు. రాణి రాజునుచూచిస్తూ “నీవు సహాయముచేసిన నీ తండ్రియిదుగో” అన్నది. రాజు రాణినిచూచిస్తూ “నీవుపాదములు పట్టిన తల్లియిదుగో” అన్నాడు.

తర్వాత వారు పుక్కుణ్ణి దగ్గరకుతీసి శరీరమునువ్వి గట్టిగాముద్దుపెట్టుకున్నారు. అందరను కలిసి రాజమందిరములోపరికి వెళ్ళారు. తల్లిదండ్రులు సత్వత్రుని మంచిదుస్తులతో ఆలంకరించి రెలమిడ కిరీటునుఉంచి వీరతిరుమున ఉన్న అనగరమున పట్టాభిషిక్తునిగా చేశారు.

సత్వత్రుడుమారాజు వ్యాయోగ్మితో ఆమాంత్రించి వలసపంపి పాడేరువానికి, భార్యను, పిల్లలను అనేక గొప్ప బహుమతులు అందచేశాడు. ఎవ్వరును తీవహింసచేయకూడదని ప్రకటించేడు. ‘అర్హపత్న్యధూతాని’ అని బోధించేడు. తను గొప్ప దయామయుడు, దానకర్తడుఅయినాడు. వీరలకు అన్నదానము, వస్త్రదానము వినివిగాచేశాడు. సంతృప్తి, సంతోషము చేకూరులో అన్నిసూలల వ్యాపించినవి.

కాని సత్వత్రుడుఎక్కువకాలం రాజ్యవైధివాలనుఅనందించడానికిప్రాప్తిలేకపోయింది. కర్మపరిపాకం తప్పినదికాదు. అతడు పొందిన ఆవేదన, పడినకష్టములు, అనుభవించిన యిక్కట్లు అతనితీవరికాబాన్ని ద్వైతంలోనే అంతముచేసినాయి. చూడేట్లు పూర్తిగానిందకపూర్వమే సత్వత్రుడు కాలముచేశాడు.

రవ్వల బేసరి

శ్రీ మతి కే. యస్. మూర్తి బాయి గారు

నాకు నగలమీద ఎంత అసహ్యమో మా ఆవిడకు అంత ఆసక్తి. నాకు కలెక్టరు కచేరీలో 60 రూపాయిల జీతం. భూములమీద నాలుకు 600లు వసాయి. ఒకనాడు నేను యింటికి వచ్చేసరికి మా శ్యామల “ఏమండో! నాకు రవ్వల బేసరి చేయించరూ” అంది. కచేరీలో నడుము భాక్కు పాయ్యేటట్టు రాసిరాసి యింటికి వచ్చేసరికి కాళ్లు కడుక్కునేందుకు నిల్లయినా ఇవ్వకుండా బేసరి చేయించమనేసరికి నాకు ఎక్కడ లేని కోపమూ వచ్చింది. కాని ప్రస్తుతము శ్రీ స్వాతంత్ర్యము నలుగడల వ్యాపించివుండుటచేత ఏమి అనడానికి వీలేక “అలాగే” అన్నాను. మా శ్యామల నా సంగతి గ్రహించింది కాబోలు ఆవేశకు పూరుకుంది.

ఒకమాట ఆదివారంనాడు మళ్ళీ “బేసరి చేయించరూ” అంది. నేను కూడా కొంచెం శ్రద్ధ వహించినట్టు “ఎల్లాగుంటుంద” అన్నాను. వెంటనే “ఇదిగో తెచ్చి చూపించనా” అంటూ పొరుగింటి కామాక్షమ్మ దగ్గరకు వెళ్లి బేసరి పట్టుకొనివచ్చి నాకు చూపించింది. తన ముక్కుకు పెట్టుకొని “ఇంతే వుంటే బాగుంటుంది. మరీ పెద్దదయితే నాజాకుగా ఉండదు. ... ఏం—మాట్లాడరేం” అంటూ నా మొఖం కేసి చూసింది శ్యామల. ఇదంతా చూస్తే నాలోనాకే నవ్వు వచ్చింది. ఆవిడని పూరుకో బెట్టడానికి అన్నానుగదా “సరే! ఈ యేడాదికి మన భూములమీద వచ్చిన శిస్తు అయిపోయిందిగదా! మీదటికి తప్పకుండా చేయిస్తా” అన్నాను. మీదటిదాకా ఆగడానికి కష్టముతో చింది కాబోలు మా ఆవిడ మొహం చిన్న బుచ్చుకుంది. నాకూ ఆవిడకోరిక నెరవేర్చలేక పోతినని మనస్సు వీకుతోంది. కాని యేమి చెయ్యడం? బేసరి చేయించడానికి డబ్బేదీ! రొట్టె పాము పోసి చేయించడానికి చేతిలో లేక పోయినా ఆర్మ్యుగా చారిలాంటి గొప్ప నగల వర్తకులెవరయినా అరుపుయివ్వరా అని తీవ్రంగా ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాను. రుసరుసలాడుతూ వంటయింటిలోకి వెళ్లిపోయింది శ్యామల. ఆవేశ నాకు కాఫీ, ఫలాహారమూ నున్న చుట్టిందన్న మాటే.

ఇంతట్లో నేనెరిగిన వక షరాబు మా వీధిన వెళ్లుతూ వుండడం చూశాను. ఆవేశ సెలవు దినంగనక ఫలాహారం మాట యెలావున్నా ఇంత కాఫీ అయినా త్రాగకపోతే సాయంత్రం దాకా గడవడం కష్టమని తోచింది. దేముడు లాగకన బడిన షరాబుని లోపలికి పిలిచి క్రొత్త రకం రవ్వల బేసర్లు నాలుగయిదు చూపించమని చెప్పేసరికి అతను చూపించేడు. కొన్ని బేసర్లు నాలుగు వందలు మొదలుకొని వున్నాయి ఖరీదులు. అంత ఖరీదు పెట్టడమంటే నాకు వక విధమైన బెంగతోస్తూంది. అయినప్పటికీ శ్యామల వైపు లిక్క మొగం వేసుకు చూస్తున్నా. ఆవిడ నాలుగైదు బేసర్లు చూచి వకటి రాళ్లు బాగులేవనీ, ఇంకొకటి పొందికగా లేదనీ, మూడోది పెద్దదయిందనీ యిలాగ ఏవేవో విమర్శనలు సాగించింది. నాకు కొంచెం ధైర్యం వచ్చింది. చివరకు బేరమేజే ససిపడలేదుగాని శ్యామల రుసరుసలు వదిలేయి. షరాబు

అన్నాడు “ఇవి మీకునచ్చకపోతే ఘస్టుతారీఖునాటికి మీరుచెప్పినమోస్తరుగావుండేది వక బేసరి చేయించితెస్తాను. అర్థరు ఇవ్వండి” అన్నాడు. తనకు కావలసిన మోస్తరుఅంతా వణించి చెప్పింది శ్యామల. ఇక తనవని అయిందని వంటింటిలోకి వెళ్లిపోయింది.

అర్థరు అప్పుడేయిస్తే అడ్వాన్సు యివ్వాలి. చేతిలో వకపైసా అయినాలేదు. అందు చేత యీసావకాశం పురస్కరించుకొని మెల్లిగా షరాబుని పంపించేశాను మంచి మాటలు చెప్పి. ఘస్టుతారీఖున కనబడమన్నాను. ఈలోగా శ్యామల కాఫీతీసుగువచ్చి యెదటపెట్టింది. స్టవ్ వెలిగించి అయిదునిమిషాలలో కాఫీ తయారుచేసి శక్తివుండిలేండి మాశ్యామలకి. అందులో రవ్వలబేసరి వస్తుందనే హుమారొకటి కూడాను. ఆవేళకి కాఫీపస్తులేకుండా త్రాగేసి వీధిలోకి పీకారు వెళ్లిపోయాను. ఘస్టుతారీఖురానూవచ్చింది. షరాబూవచ్చేడు. కాని అడ్వాన్సు నూరురూపాయలిమ్మనేసరికి ఇప్పుడు కాదని పంపేశాను. ఇంతట్లోకే మామూడో బావమరిదికి పెల్లిఅనీ, మాడువేలుకట్నం అనీ, మమ్మలని ఇద్దరినీరమ్మనీ మా మామగారి వద్దనుంచి ఒకవుత్తరంవచ్చింది. మాశ్యామలతో “నాకు సెలవు దొరకదు. నువ్వు వెళ్లు” అన్నాను. ఎగిరి గంతువేస్తూ పెట్టెలో బట్టలూ అవీసద్దకొంది. శ్యామల రైలుఖర్చుకు మాత్రం డబ్బుసరిపుచ్చి రాత్రిపండుకంటలకి బయలుదేరే రైలులో శ్యామలను గురిపించేను బరంపురం. సాయంత్రమే యిచ్చేనులేండి మామగారివేర టెలిగ్రాం శ్యామలని పంపుతున్నానని.

ఒంటరిగా ఇంట్లోఉంటూ మాగడిలోవున్న పటాలకేసి చూస్తూ ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాను. శ్యామలకోరిక తీర్చలేకపోయానే అని మరీ తీవ్రంగా ఆలోచనాపరం పరలతో కాలంగడుపుతూవున్నాను. నాబాల్యస్నేహితుడు ఒకాయన స్త్రీడరిచేస్తున్నాడు. ఆయన్ని అడిగి నూరురూపాయలు బదులుతీసుకొచ్చి అడ్వాన్సుయిచ్చి రైతులతో మాట్లాడి మీదటికివచ్చే అయివజమీద నాలుగువందలు బదులుపుచ్చుకొని యెల్లాగయినా శ్యామల వచ్చేసరికి బేసరి చేయిద్దామని నిశ్చయించుకున్నాను. ఆరాత్రికి నిద్రపట్టింది.

మర్నాడు కచేరికి వెళ్లేసరికి చెన్నపట్నంనుంచి పై ఆఫీసర్లు తనిఖీవస్తున్నారనీ కాగితాలన్నీ సరిగా అర్థరులో పెట్టవలసిందనీ అన్నారు. ఆనాలుగురోజులూ కచేరితనిఖీతోటే అయి పోయింది. ఇక షరాబుమాటా జ్ఞాపకంలేదు. స్త్రీడరుస్నేహితుడిమాటా జ్ఞాపకంలేదు. తనిఖీపూర్తి అయింది. పై ఆఫీసర్లు వెళ్లిపోయారు. ఇంటికివచ్చి గృహలక్ష్మివ్రతక తిరగ వేస్తూ కూర్చున్నాను. ఇంతట్లోకే రాత్రిమెయిల్లో దిగుతున్నామని మాబావమరది యిచ్చిన టెలిగ్రాం అందినది. గఖాలుసలేచి మాదొడ్డమ్మతో “శ్యామలని పెద్దబావ తీసుకొస్తున్నానని రాశాడు. మెయిలులో వస్తారు” అన్నాను. రాత్రి తొమ్మిదిగంటలకి సరిగ్గా స్టేషనుకివెళ్లి వాళ్లయిద్దరినీ యింటికి తీసుకువచ్చేను. భోజనానంతరం శ్యామల నాతో “ఏమండీ బేసరి మాట” అని మళ్ళీ జ్ఞాపకంచేసింది. అప్పుడు తనిఖీసంగతి చెప్పి

అకస్మాత్తుగా తనిఖివచ్చిఉండకపోతే నేను చేయదలచుకొన్నదంతా చెప్పేశాను. “మీకంత కష్టమెందుకు” అంటూ తన పుస్తెల్లోవున్న తాళంతో నూటుకేసుతెరచి చిన్న మొఖమల్ పెట్టెలో ఎర్రనికాగితపుపొట్టుంచిప్పి “చూడండి” అంది. చూశానుగదా రవ్వలబేసరి! “నాకు మాలన్నయ్యపెల్లికి ఆడబిడ్డ కట్నం” అంది శ్యామల ముక్కుకు పెట్టుకుంటూను. రవ్వలబేసరి!

కొమ్ము టేన్గులవిగో కోరాడిరంపిల్లెడున్

శ్రీమతి కల్పాల పార్వతీ దేవి గారు

౧

ఒకబాడింపుకి సంప్రమోకులు రయోద్ధూతంబునన్ బిండియై
యొకచక్కింబడఁ గట్టుకంబములు నుట్టుతెల్పొనర్పంగ వే
తొకచోళ్వేతవతాకములెదరగా యుద్ధంబుకై నిల్చి మూ
గుకవచ్చెన్ బలె కొమ్ము టేన్గులవిగో కోరాడిరంపిల్లెడున్.

౨

కనులనమ్మండెడుచండనిప్పుకలతోఁ గార్కొన్న కార్మబ్బున
ల్లనిమైచాయల నెత్తు టేర్లగమితో లా గుల్వెసంబర్పి నె
చ్చనినిట్టూర్పులతుండముల్మలిచి వృక్షాగ్రంబులకలాగి మే
కొనివప్రాళిని గొమ్ము టేన్గులవిగో కోరాడిరంపిల్లెడున్.

౩

ఘీంకారంబులు మిన్నముట్టె జయలక్ష్మీస్వాగతశ్లోకముల్
బింకంబూని పఠింపదంతములు శెల్వెళ్లంచుమోయంగ ని
శ్శంకంబీటలువారుకోటలు మహాసంకల్పముంజెప్ప నే
గొంతుకాలే కటఁ గొమ్ము టేన్గులవిగో కోరాడిరంపిల్లెడున్.

౪

ఏరేలేమొనగాండ్రు పట్టెదరటోయీ? మీచుబంధింపులా
పోరాటంబునఁజూపవచ్చునదిగో పోఁజోకుఁడైనై పుడి
కోరాదా? పసికూన లేటికిమహాక్రోధంబునంజెండ మీ
కూకల్మానైదు కొమ్ము టేన్గులవిగో కోరాడిరంపిల్లెడున్.

జయదేవుని గీత గోవిందము

శ్రీ మ తి స్థా నా ప తి రు క్తి ణ యు గా రు

సంస్కృతవాఙ్మయమున గీతప్రబంధరచనాధురీణులయందు నగ్రస్థానమాక్రిమించి జగత్ప్రీతిహందిన యతడు జయదేవునిగాకవి యని ఘంటాపథముగా చెప్పకతిప్పను. ఈకవి పరమభక్తాగ్రగణ్యుడని యీతని గేయములవలన ముందుముందు గాంచవగు. తొలుత ఈకవియొక్క కాలనిర్ణయముల నించుకంత యుండుట సమంజసము.

ఈమహాకవి గోవర్ధనాచార్యునితో సమకాలికుడై లక్ష్మణసేనుని సభలో కొంతకాలము ఆనగా క్రీ.శ. ౧౧౪౦, ౧౧౮౦ వత్సరములనడుమనున్నవాడని తెలియవగును. ఈక్రూరదేశమున జగన్నాథశ్రేష్ఠమొకసమీప ముననున్న కిందులిల్వ మీతని నివాసగ్రామము. ఈతనికంట్రీ భోజదేవుడు, తల్లి రాధాదేవి, భార్య పద్మావతి, మిత్రుడు పరాశరపండితుడు. ఈ మాపతిధరుడు, శరణుడు, దోషాకవిరాజునవారలు సమకాలికులు.

గీత గోవిందము

ఇది ద్వాదశసర్గాత్మకమై యిరువది చాలగు అష్టపదులతో రాగతాళస్వర్యములకు సరిపడునట్లు ఛందో బద్ధముగా త్యంతమనోహరమృదుమధురపరశపదాన్వితమై ప్రతిపాదితకృష్ణలీలావిశేషములగుటచేసి పుతన శ్రవణజనితపరమానందంబై విలసిల్లుచున్నది. ఈగ్రంథమును కవి స్వతంత్రతీవియు స్వేచ్ఛాప్రవృత్తియుగలవాడగు టచే ధనాశాపయడై రాజాదులకంటె మున్నె జీవితము కళంకపరుపక ప్రహ్లాదాదులవలె నేకాంతభక్తిగలవా డగుట ప్రణయస్వరూపుడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ నే కృతికథిశ్వరునిగాజేసి తన ప్రతిభయు, కీర్తియు లోకమున చిరస్థాయిగాజొనర్చెను.

కథాభాగము

ఇందు శ్రీకృష్ణుని విలాసక్రీడలు, ప్రణయవిహారము, రాధికావిరహము ముఖ్యముగా వర్ణితమైయున్నవి. మొదటి అష్టపదియందు మాళవరాగమున “ప్రళయపయోధిజలే । భృతవానసిజేదం । విహితవహిత్రచరిత్రమ భేదం” అని ప్రార్థనారూపముగ భగవంతుని దశావతారవర్ణనగావించి, యొక్కొక్కయష్టపది పేరుపేరురాగ ములతో శ్రీకృష్ణధివానుని ప్రత్యేకలీలలు హృదయాహ్లాదకరముగ వర్ణించి శిలుగుడడద్రవీధూతమగునట్లాన ర్చెను. కావ్యారంభప్రథమసర్గప్రథమశ్లోకము తమాలవృక్షములతోనిండియున్న యమునాతటదృశ్యము కను అతుగట్టినట్లు మిగుల చక్కగా చిత్రించెను. దాని నిట బొంబసాచుచున్నాను.

శ్లో॥ మేఘైర్యేదుర మంబరం వనభవః శ్యామాస్తమాలద్రుమైః

న క్తం భీసురయం త్వమేవ తదిమం రాధే గృహం ప్రాపయ ।

ఇత్థం నందనిదేశతశ్చలితయోః ప్రత్యధ్వకుంబద్రుమం

రాధామాధవ యోర్జయంతి యమునాకూలేరహఃశేఖయః ॥

ఇట్లే యీ గ్రంథమునుండి గీతముల గొన్నిటి స్థాలీశ్రులాకన్యాయమున నిచట వ్రాయుచున్నాను.

(వ న ం త రా గే ణ గీ య తే)

౧. లలితలవంగలతాపరిశీలన కోమలమలయసమీరే

మధుకరనికరకరంభితకోకిల కూడితకుంజకుటీరే॥

కు హ నా వే ష ము

(ఛాన్సిలర్స్ షోటీయందు బహుమతిసాందిన బాలిక)

Photo by Messrs M. Doss & Bros., Madras

రాజలక్ష్మి
[సినిమా వస్తువర్గాలు]

విల్లో చన
[సినిమా వస్తువర్గాలు]

*By Courtesy of
The General Pictures Corporation,
Madras.*

ప॥ విహరితి హరిరిహ సరననసంతే, నృత్యతి యువతిజనేనసమం-
సఖ విరహిజనస్యదురంతే, విహరితి హరిరిహ సరననసంతే॥

౨. ఉన్మదమదనమనోరథ పథికవధూజన జనితవిలాపే-
అభికుల సంకులకుసుమసమూహ నిరాకులవకుళకలాపే ॥విహ॥

౩. మదనమహీపతి కనకదండరుచి కేసరకుసుమవికాసే-
మిథితశిలీముఖపాటల పటల కృతస్మరతూణవిలాసే ॥విహ॥

౪. మృగమన సౌరభరభసవశంవద నవదళమాలతమాలే-
యువజనహృదయవిదారణ మనసిజనఖరుచికింశుకజాలే ॥విహ॥

౫. విగళిత లజ్జిత జగదవలోకన తరుణకరుణకృతహాసే-
విరహినికృంతన కుంతముఖాకృతికేతకిదంతురితాశే ॥విహ॥

౬. మాధవికా పరిమళమిథితే నవమల్లికయాతి సుగంధౌ-
మునిమనసామసి మోహనకారిణి తరుణాకారణబంధౌ ॥విహ॥

౭. స్ఫురదతిము క్తలతా పరిరంభణముకుళిత పులకితచూలే-
బృందావనవివినే పరిసరపరిగత యమునాజలపూతే ॥విహ॥

౮. శ్రీజయదేవఫణితమిద ముదయతి హరిచరణస్మృతిసారం-
సరననసంతసమయవన వర్ణన మనుగతమదన వికారం ॥విహ॥

ఇట్లు మనోహరమైన పసంతియుక్తువునందు శ్రీ కృష్ణుడు విహరించుచున్నట్లు సర్వజనహృదయహృద్యంబుగా చిత్రించియున్నాడు. ఇందలి శబ్దముల యచుక్తమువల్లనో, కవి కవిత్వనుహితువల్లనో, యమునాజలముచే పవిత్రమైనభూమియందు పుష్పములతో మొదంగానించిన పృథ్వుముఖ వాటికి జాట్లుకొనియున్న లతజాలములు అందు నివసించి స్వేచ్ఛగా దిరుగుచు నాడుచు భూనభోంతరములు విందుకొట్టనేకపక్షల మృదుమధురకిలకిలారావములు మొదలగునవి పసిపాపలనుగూడ నానందపరచుటలేయును. ఇద్విధమున పరశమకుహారపదములతో ని. తరమణీయముగ పసంతియును వర్ణించినవారు లేకనవచ్చును. మరియు రాసక్రీడయందు

(దే శా య రీ రా గేణ గీ య తే)

౧. సంచలదధరసుధామధురధ్వని ముఖులతమోహనవంశం-
చలితదృగంచల చంచలమాలి క పోలవిలోలవతంసం-

ప॥ రాసే హరిమిహ విహితవిలాసం. నృత్యతిమనో మమ కృతపరిహాసం॥
రాసేహరిమిహ.....

౨. చంద్రకచారుమయూరశిఖండ మండలవలయితకేశం-
ప్రచురపురందరధనురనురంజిత మేదురముదిరసువేపం ॥రాసే॥

(ఈ గీతమున రాధ తనచెలితో రాసక్రీడాభిలాషుండు శ్రీకృష్ణుడొనర్చిన లీలావిశేషములు తనమనస్సున కహర్నిశమును మరుపురాకయున్నవని చెప్పియుండెను.) రాధ మనోవాక్కాయకర్మలచే కృష్ణుడే ప్రేమించి

తదైశ్వర్యముగొంది ఓలలాడుచున్నపుడు యామెకట్లు పంశ్శ్రీతియగు శ్రీకృష్ణధగవామి డెట్లు మరుపురా గలదని ఇతివృత్తకాదు. ఇక్కడ రాధకు శ్రీకృష్ణునియందుగలప్రేమ లోకసామాన్యప్రేమకాదు. ఈప్రేమలో గంభీరమైన భావమిమిడియున్నది. పరమపద్మినును విష్ణుశంకమును పరమార్థముతో నిండియున్న ప్రేమను మరియొక భావమున ప్రకటించుట ఘోరపాపమేయగును. ఇందలిప్రేమ కేవలముమోక్షాశయమైనది. భగవంతుని ప్రేమించి ముక్తులగుటకు రాధకు కృష్ణపరమాత్మునిద సెట్టిప్రేమయొక్కప్పు మైయుండెనో అట్టిప్రేమయే ముఖ్యతనుము. ఈ యష్టపదియందలి “సుధామధురధ్వని” “ముఖరిత” మొదలగు శబ్దములు మిగుల కర్ణప్రేయముగ నుండి మనోవికసనముచేయుచున్నవి.

ఈ గీతములు పాడుకొన్నపుడు మానవులేగాక పశుపక్ష్యాదులు సహితము మోహింపబడుచున్నవి. ఇట్టి లోకోత్తానమాత్మరసగుర్ధృతపదము లప్రయత్నముగ నివృత్తచోకి కావ్యమున నసంతములు గానబడుచున్నవి. ధ్వనిలేనిశబ్దము గానరాదు. మచ్చుకనను కటోక్తి దొరుకదు. భావము ప్రధానము. శబ్దాలంకారములు మెండుగానున్నవి. శృంగారరసపోషితధర్మరసము అంతటను వెల్లివిరియుచున్నది. సమవిధక్తావయవములు శరీరసౌందర్యమున కెట్లాకకారణమో, యట్లే ఈజయదేవుని గీతములందలి పదపమాసాధులు మలదూచితీరిచి నట్లు రసవైధివానురూపముగ నువిధ క్తములై వారి రామణీయమున కాధారమైయున్నవి.

ఇక రాసక్రీడాదిపర్వవాచనముంజూడ ఈకవిశ్రేష్ఠునకుగల భరితకాస్త్రసౌండిర్యమును, హావభావాద్యభి నయశ్లవాపాటవంబును వెల్లడియగును. కేవలము అవతారపురుషుడనిచెప్పబడుచున్న జయదేవుని కావ్యమున నెన్నియో చక్కయిందాహరణములుంజూపింప వచ్చుగాని మైదామాంబించిన యదాహరణములే ఆతని కవిత్వ ప్రతిభను కేవల చాటుచున్నవని సోదరీరత్నములకు వినయముతో విన్నవించుకొనుచు “కృష్ణార్జునప్రభవో వంశః కృచ్ఛాల్పవిషమూతుః” అను కాళిదాసోక్తివనసరించి యింతటితో నీవ్యాసమును ముగించుచున్నాని.

మహమ్మదాలి మరణము

కారుచీకటి జగమెల్లఁ గ్రమ్ముకొనియె
ప్రళయజంఘానిలంబదె ప్రబలసాగె
మన్నుమిన్నేకమై తెన్నుమాయమయ్యె
చరమచిహ్నంబులేము యీజగతికివ్వె
ఖడ్గసంచాలనంబట్టె కట్టువడియె
మూగవోయెను జయభేరి మ్రోలలదిగొ
వీరస్వర్గాన వెలువడె వెట్టిపిలుపు
జననికన్నులబొప్పముల్ జాలునాచె.
కాకినాడప్పరిలోన కాంగ్రెసునేతయై
ప్రజలు వేజేలిడ ప్రబలినాడు
భరతమాతఁబుణంబు బొపగామడినెంచి
కారాగృహంబున కరిగినాడు

శ్రీ మతి వి. జ్ఞానాంబ గారు

స్వారాజ్యమార్జింప సమకట్టివయనమై
ఇంగ్లాండుదేశాన కేగినాడు
సింహంబురీతిగాఁ జెలరేగిప్రభువుల
నిండోలగంబున నుడివినాడు
తుదకు స్వారంత్ర్యదేవతామూర్తికొఱకె
వేడ్కమీఱంగ ప్రాణముల్ విడిచినాడు
మేటిబలశాలి ధీశాలి మాటకారి
మహితగుణశాలి శ్రీశ్రీమహమ్మదాలి.
శ్రీకరంచందుగాంధికీ శీఘ్రజయము
భరతమాతకు తక్షణబంధము
మహితగుణశాలి శ్రీశ్రీమహమ్మదాలి
కాత్మశాంతియునిడుఁ బరమాత్ముడెలమి.

ఒకవ్యక్తియొక్క దేహారోగ్యము నోటిలోని పండ్లపై ఆధారపడియున్నది. దంతములు శుభ్రముగానుంచుకొనవలెను. ఉదయమున లేచినతోడనే పండ్లు తోముకొనుట అందరకు వాడుకయే. కాని పండ్లలోని మురికి అంతయు పోవునట్లు తోముకొననియెడల అదియెట్టి అపాయము కలిగించునది అందరకు తెలియదు. పండ్లలోనుండు మలినము విషముగా మారి మనము భుజించు ఆహారపదార్థములతో కలిసి కడుపులోనికిపోవును. అందువల్ల అజీర్ణము, గొంతునొప్పి, రక్తముఁగిలించుట, క్షయ మొదలైన అనేకకఠినరోగములు సంభవించును. రోగి వైద్యమునిమిత్తము డాక్టరువద్దకు వెళ్లుటతోడనే ముందుగా పండ్లను పరీక్షించి అవి సరిగాలేనియెడల దంతవైద్యునిచేత పండ్లు శుభ్రముచేయించుకొనుమని చెప్పెను. ఏమనగా దంతములు శుభ్రమువలెనుటచే మందులు సరిగా పట్టునని. కాబట్టి దంతములను ఎల్లప్పుడు శుభ్రముగా నుంచుకొనవలెను.

బిడ్డలకు ఆటవమాసముననే క్రిందివరుసలో ముందరి రెండుపండ్లును పైవరుసలో ముందరి రెండుపండ్లును వచ్చును. రెండుపండ్లునించునదికి క్రిందివరుసలో పదిపండ్లును, పై వరుసలో పదిపండ్లును వచ్చును. వీనికే పాలపండ్లని అందురు. ఇవి ఆఱుసంవత్సరముల వయస్సునచ్చేసరికి క్రమముగా ఊడిపోయి క్రొత్తవి వచ్చును. ఇవియే శాశ్వతపుపండ్లు. ఇవి యేకారణముచేస్తే నను ఊడిన తిరిగిరావు. వీనిలో పై క్రిందివరుసలయందలి ఆఱురు దంతములు నాలుగును వ్యక్తికి ఇరువది ఇరువదియైదు సత్సరములువచ్చినతరువాతవచ్చును. వీనికే జ్ఞానదంతములని పేరు. ప్రతిదంతముపైని తెల్లని పింగాసీవంటి పొరయుండును. దీని చేతనే పండ్లకు పటుత్వము కలుగుచున్నది. శిశువు జన్మించినప్పుడు అన్ని అనయములు ఉండును గాని పండ్లుమాత్రము ఉండవు. పండ్లతో అవసరము కలిగినప్పుడే అవివచ్చునట్లు భగవంతుడేర్పాటుచేసియున్నాడు. చిన్నపిల్లలు పాలనే త్రాగెదరు. కాబట్టి వారికి పండ్లతో అవసరములేదు. ఆఱుసంవత్సరములవయస్సువచ్చువరకు గట్టివస్తువులను బాగుగా కర్ణముచేసి కొనుక్కీయుండదు. కనుక అవసరములేని గట్టిదంతములు ఉండక పాలపండ్లు మాత్రమే మొలచియుండును. ఈసంగతులను మనము గమనింపక బిడ్డలకు ఏదైనామిదిమాసములు వచ్చుచున్నప్పుడు బిస్కెతులు, పప్పులు, మిఠాయి మొదలైన గట్టిపదార్థములను పెట్టుటచే వారికి అజీర్ణముచేసి తరుచు జబ్బులు వచ్చుచుండును.

పెద్దవారికిగూడ నాహారమును బాగుగా సమల్పిమింగవలయుననుట తెలియదు. ముఖ్యముగా అందము కొరకు మాత్రమే దంతములు నిర్మింపబడినవని చాలమంది తలచుచున్నారు. నాలుకక్రిందిభాగమున నుండియు, పండ్లమధ్యనుండియు ఒకవిధమగు నీరు ఊరుచుండును. దీనినే 'ఉమ్మి' యందురు. ఏదైనను ఒక పదార్థమును నోటవేసుకొన్నప్పుడు

ఈ ఊట వచ్చుచుండును. మనము తినుపదార్థములు సన్ననినాళములద్వారా కడుపులోనికి అచ్చటనుండి రక్తనాళములలోనికి పోవుచుండును. కాబట్టి ఆహారమును బాగుగా సమలి ఊటలో చేర్చి బాగుగా చేసి మింగవలయును. బాగుగా సమలిమింగనిదో ఆహారము ఉమ్మి నీటితో చక్కగా కలియకపోవుటచేత త్వరగా జీర్ణముగాక కడుపులో ఒకవిధమైన బాధ కలిగించును. కాబట్టి ఆహారమును బాగుగా సమలితినుట ప్రతివారు వాడుకచేసికొన వలయును.

పిల్లలు సాధారణముగా చింతకాయలు, మామిడికాయలు మొదలగు పుల్లనివస్తువులను కొరుకుచుందురు. మరియు ఒకరితో నొకరు పంథమువేసికొనుచు గట్టివస్తువులను నమలుచుందురు. ఈ రెండుపనులను దురభ్యాసములుగ పరిగణింపవలయును. పెద్దవారు పిల్లలను ఈ దురభ్యాసముల బారిపడనీయక దిట్టపరచుట మంచిది.

మిక్కిలి గట్టివస్తువులను కొరుకుటవలనను, నూదులు మొదలగువానిచే పండ్లను పొడుచుకొనుటవలనను, పులుపు హెచ్చుగా తగులుటవలనను పంటిపై నుండు పింగాణీ పంటిపోర పోయి పండ్లు చెడిపోవును. పండ్లచిగుళ్లక్రింద చీముపోయుటచే పండ్లు చెడిపోవును. వాటినే పుప్పిపండ్లు అని అందుము. అవి చాలాబాధకలిగించును. కనుక వాటిని ఊడతీయించవలెను. లేదా దంతవైద్యునిచే బాగుచేయించవలెను. ప్రతిరోజున శుభ్రముచేయని యడల పండ్లుచుట్టు పనుపురంగుల సాచియేర్పడి దానివలన పండ్లకుదుళ్లు చెడి బలము తగ్గి పండ్లు కడలుట ఆరంభించును. ఇట్లు చెడిపోయి కడలుచున్న పండ్లవల్ల కలుగు బాధ యింతయని చెప్పటకు సాధ్యముకాదు. అట్టి సమయమున పండ్లను తీయించి చేతపండ్లు కట్టించుకొనుటయే మంచిది. చేతపండ్లు ఆహారమును నమలుటకు, స్వచ్ఛముగా మాటలా శుటకును వీలుకలిగించును.

చేతపండ్లను అనుభవనీయై పనితనముగల దంతవైద్యునిచేత కట్టించుకొనుట మంచిది. చిగుళ్లక్రింద చీము ఉన్నదో లేదో తెలుసుకొనవలెనన్న నిద్రలేచినతోడనే చిగుళ్లను వ్రేలితో నొక్కిచూడవలెను. తెల్లని జగురుపంటి పదార్థము వ్రేలికివచ్చిన చీమువున్నదని తెలిసికొనవచ్చును. నిమ్మరసముతో చిగుళ్లను రుద్దిన చీమంతయు పోయి చిగుళ్లు శుభ్రమగును. తరువాత వేడినీళ్లతో కడగవలెను.

పై సచెప్పిన పండ్లలోని సాచి, చిగుళ్లక్రిందిచీము భోజనము చేయునప్పుడు పండ్ల సందులలో చిక్కుకొని కుళ్లిపోయి విషముగా మారునని నేరుగా చెప్పనవసరములేదు. ఈవిషము మనముతిను ఆహారముతో కలసి కడుపులోనికిపోయి మనకు తెలియకుండగనే కడుభయంకరములగు వ్యాధులను కలిగించును. కాబట్టి మనము పండ్లను శుభ్రముగానుంచుకొను విషయమై మిక్కిలి శ్రద్ధతీసికొనవలెను.

౧

రంగము - రాజమ్మగారి గృహము

[ప్రవేశము. రాజమ్మ, జోగమ్మ, మానుయాయమ్మ]

రా:—రండి; అనుకుంటూ ఉండగానే వచ్చేరు. ఏమిటి విశేషాలు? జోగమ్మక్కయ్యా!

జో:—ఏమన్నాయి? కలికాలం వచ్చింది. అడవాళ్లు చదువులవల్ల బొత్తిగా పొడైపోతున్నారు. పెద్దలయెడల ధయధక్తులులేకుండా వున్నారు. నేను మొన్న రాజారావుగారింటికి వెళ్లేను. ఆయనకోడుకు కోడలికి యింగ్లీషు చెప్తున్నా యున్నాడు. వాకు సగృహస్థులూ వేసింది. సిగ్గు విడియములులేకుండా. పట్ట పగలు మాటలేకాకుండా— చదువులుకూడాను.

మా:—అవునమ్మా అచనువే కొంపముంచుకోండి. మనయింటిపక్కనున్న నుందరరావుగారి కుమార్తెకి మొగుడు పోయాడు. అప్పటినుంచి బల్లోకికెల్ల చదువుకుంటోంది. పెల్లి కూడాచేస్తారట.

రా:—నీళ్ల చదువులు మాసిపోనూ. రామరామ. ఇల్లాంటి విరుద్ధాలు జరుగుతూవుంటే మనబోటి వాళ్లంతా చచ్చిపోవలసిందే.

జో:—ఎందుకో యీచదువులు? అడవాళ్లు చదువుకుని ఉద్యోగాలు చేస్తారా? ఊళ్లలుతారా? చదువురాకపోతే మనబోటివాళ్లని మన మొగుళ్లు విడిచిపెట్టేరాయేమిటి, చెప్పమంటే? ఇందుకనే మాఅమ్మాయి యెన్నోసార్లు బల్లోకికెడతానన్నా నేను వప్పుకోలేదు.

మా:—మా కోడల్ని వాళ్ల పూర్లో బల్లోకి పంపేరని తెలిసింది. బల్లోకి పంపితే నీలులేదని కఠిమంగా కలురుపాపేను. ఇక్కడకివచ్చిరర్వాతకూడా, పోగులు పనికిరావనిచెప్పి కచ్చాపోసి నీరకట్టిస్తున్నాను. వాలో జడ గోలో జడ; పక్కపాపిడి గిక్కపాపిడి అన్నీకట్టిపెట్టించేను. చదువుకోలేదుగనుక చెప్పినట్లువిని చచ్చినట్లు పడిఉంది.

రా:—నీవు అదృష్టవంతురాలవు. నీకోడలువింది. నాకోడలు వివదు. పక్కపాపిట మానమని వేయి విధాల చెప్పేను. నాకోడుకి నొప్పుకోడు. ఏమిపాపిడై తేఏమి అంటాడు, వేగలేక చచ్చిపోతున్నాను.

మా:—ఇవి ఎక్కడి పోకులమ్మా? మాకాలంలో నిక్షేపంగా పచ్చగా పసుపు పూసుకొని, యెఱ్ఱగా బొట్టుపెట్టుకొని యెంతో అందముగా ఉండేవాళ్లము. ఇప్పుడు మొగాన్ని యింత బూడిదలాగ యేదోపూసు కుంటారు. అది అందము కాబోలు! మా కోడలుమాత్రము వింటుందనుకొంటున్నావా? నా నోటికి జడిపి పూరుకుంటోంది, అస్తమానా అరుస్తూ అన్నీ చెబుతూవుంటాను.

జో:—వదినా! రేపు మల్లీ వద్దాము. పనిచేశ అయింది. ఇంటికివెడదాము.

[రాజమ్మగారి కోడలు కమల ప్రవేశం]

క:—వంట, అత్తా! ఏమిచెయ్యవలెను?

రా:—యేం చేశా? నీకార్గంచెయ్యి. ఎవరేనా ఇంటికివస్తే మాట్లాడనిస్తావా, లేదా? చేస్తున్నావే మాయివంట. గొప్ప గొరిగిపోతోంది. నన్ను అడగాలికాబోలు! నీకు తోచినదిచెయ్యి.

క:—నిన్న అడగలేదని కోపముపడిరని ఇప్పుడు అడిగితిని. అత్తా! కోపమువస్తుందని తెలిస్తే అడగను.

రా:—అయ్యో! అయ్యో! దానికి ఏమి సమాధానము చెప్పనమ్మా? ఆవిడకు చదువువచ్చును. ఎన్నో విద్యోగములు, బంటున్నారా? నాకు చావుపట్టడమ్మా దేవుడు. దానితో చదువురాని ఎడవను నేను మాట్లాడగలవా?

క:—(తెల్లపోవును.)

—జోగమ్మ, హనుమాయమ్మ నిష్క్రమించుదురు.

రా:—మొద్దురాచిప్పలూగ చూస్తావేమి? నీతో నేను వేగలేకుండా ఉన్నాను. మొగాళ్లు భయం చెప్పడంతకపోలే యిట్లాగేఉంటారు.

క:—(ఊరుకొనును.)

రా:—సోదమ్మ కూతున్ని చేసుకోమని కార్లుపట్టుకొని బ్రతిమాలితే వప్పుకోక నాకొడుకు నిన్ను చేసుకొన్నాడు, నీవు చుమ్మల్ని వుద్ధరిస్తున్నావు. ఏడాదైంది కావురానికేవచ్చి. ఒక్కపిల్ల వాడైనా పుట్టలేదు. పోనీమాత్రం కావలసినంతవుంది. పోనీదమానముని చెప్పరా అంటే అసలేచెప్పడు. పోనీ నాడికర్కం. ఈవం కాయ పక్కటి కూరవండు, ఈ అర్థసేరు బియ్యమువండి తిగలేయ్యి, నాకు రొట్టెకాల్చు.

క:—ఈఒక్క వంకాయకూర సరిపోతుందా?

రా:—ఊరిపోకపోలే నీవు చేసుకోవ. పొయ్యిలో కట్టెలు పెట్టివచ్చు. సంపాదివికాదూ? రెండుకట్టెలు తీసివెయ్యి. నీవు చెప్పలేక చచ్చిపోతున్నాను. ఇంతకీ నాకర్కము.

క:—(తనలో) ఎవ్వరో వస్తారటకూడాను. ఈఒక్కవంకాయ వండిపెట్టాలి కాబోలు. ఉవ్.

౨

[మాధవరావుగారికి కమల వక్కలైతే కూతురు. కమల ఎప్పుడును మాటపడియెరుగదు. చక్కనిచుక్క. అతిగారాజుమతో పెరిగింది. సంగీతము, వట్టుపని, చదువు నేర్చుకొన్నది. గృహకృత్యములు చక్కగా చేయగలదు. కమల ఆర్తవారియింట తెల్లవారినదిమొదలు నిదురబోవువరకు సమస్తపనులు తానేచేసి, వంట కూడ తానే చేయును. అయినను ఆర్తగారకు రాజమ్మ యేదియో నేరం కల్పించి పోట్లాడుచుండును. కమల భర్తవేరు అనుదరావు. ఆనందరావు తల్లివ్యభావము పూర్తిగా ఎరుగును. కాని తల్లికి ఎదురుమాట్లాడలేదు. భయస్తుడు. కమలని యేకాంతముగా వోదాయస్తాను. రాజమ్మకు కోడలన్న అసహ్యము. కనుకనే యేదియో నేరంకల్పించి పోట్లాడుతూ నేయుండును. కమలకి నిలకెక్కింది. ఆమె రేపొకొగ్గము సరిలేనందున ఆమెతిరిగి యెన్నిసార్లువచ్చి అడిగినాడు కూతుర్ని పంపమని. రాజమ్మ పంపలేదు. కమలకి జ్వరముకూడ వస్తోంది. కోగమ్మ చూచుటవచ్చింది.]

జో:—ఏమో, రాజమ్మ వదిలినా! నీకు మనసుడు వుడుతాడు కాబోలు, చెప్పకూడదేమిటి?

రా:—అన్నీ బాగానే ఉన్నాయి. కొడుకుచేస్తున్నాడు, ఇంక మనుమడువుట్టి వుద్ధరిస్తాడు.

జో:—కోడలు లేచుటలేదు కాబోలు.

రా:—దొంగకోగలమ్మా! మేము పిల్లల్నికనలేదా? పెంచలేదా? ఇదేమి సోద్యాలమ్మా! వికారాలట! దోకులట! అన్నం పహించడట! యేమోనమ్మా, మేమెన్నడు యెరుగము.

జో:—వంటపని నీవేకాబోలు. ఏమిచేకావు?

రా:—నేను చెయ్యలేనమ్మా! అదేచేస్తోంది. నాకోసం చేస్తారేమిటి? చచ్చిపట్టు చేసుకొంటారు. ఆడదానికి పడుకుంటే ఎట్లాజరుగుతుంది?

జో:—అవునమ్మా. పొద్దుపోయినది. వెళ్లివస్తాను.

—నిష్క్రమించును

[కమలని పువ్వుని తొడి మట్టి వచ్చేడు. రాజమ్మ ఎన్ని చెప్పినా వికలేదు. చివరకు తల్లిమాట అతిక్రమించి ఆనందరావు పురిటికి కమలను పంపివేసినాడు. కొద్దిసేపాలలో కమలకు పుత్రుడు పుట్టేడు. కుభలేఖ వచ్చింది. తెలియగానే హాసమాయమ్మ వచ్చింది.]

మా:—యోమా, వదివా! మనమడు పుట్టేడటకదూ? చెప్పనేలేదు. అబ్బద్దవంతురాలవు ఆయితే భార సాలచేసుకొని వెంటనే కోడల్ని తీసుకొనివస్తారేమిటి?

రా:—యోమానమ్మా! నాకు తెలియదమ్మా! తీసుకువస్తాడో, గంగలో దింపుకుంటాడో, నాకెందుకు? నేచెప్పిపట్టు చేస్తాడేమిటి?

మా:—వదివా! వెళ్లివసా!

—ని మ్మ మిం చు ను.

[ఆనందరావు ఉత్తరం పట్టుకొని ప్రవేశం]

అ:—అమ్మా! నామకరణమహోత్సవమునకు రమ్మని మామగారు ఉత్తరము వ్రాసినారు. ప్రయాణమై సిద్ధముగా ఉండు.

రా:—బాగానేఉంది. నాయనా! నీవు వెళ్లిరా, నేనుకూడ ఎందుకు, పోడిముందని.

అ:—అదేమిటమ్మా! అట్లా అంటావు? పెద్దదానవు నీవువుండి నామకరణము వ్రాయించి కోడలిని తీసుకొనివస్తే బాగుంటుంది.

రా:—నా పెద్దతనము మండిపోయినట్లేఉంది. అమ్మిటిలోను పెద్దగానే చూపించు. ఇంకేమిలోంటు? అబ్బాయీ! ఎందుకొచ్చినగోలా? దానిని తీసుకొనివస్తే నేనువుండను. అదేనా వుండాలి నేనేనా వుండాలి.

అ:—అమ్మా! అట్లనకూడదు. చేసుకొన్నతరువాత కష్టమో నిష్ఠూరమో తప్పుకుందా? అదివుంటే నేను ఉండనంటే తప్పుకదూ, మరి?

రా:—నాయనా! అవును నామాట తప్పుగానే ఉంటుంది. పెళ్లం రెల్లం, తల్లి దొయ్యం అని నాకు తెలుసును, నాయనా! నాతల్లిమాటప్రకారం నడవనుని చెప్పలేకపోయావు? పైగా దానికి ఎదురువుతము ఇస్తున్నావు. ఇంకేమి కావాలి? నాయనా! ఇంతకీ పెద్దముందని బ్రతికిఉండదు తప్పు.

అ:—అమ్మా! అవిఅన్నిఇప్పుడు ఎందుకు? నీవునస్తావా, రావా?

రా:—నేను రాను.

అ:—నేను వెళ్లి తీసుకొనివస్తాను.

—ని మ్మ మిం చు ను.

3

[రాజమ్మ, కమల ప్రవేశం]

రా:—కమలా! ఏమిచేస్తున్నావు?

క:—కాఫీచేస్తున్నాను. వస్తున్నా.

రా:—నీ కాఫీ తగలపెట్టు. ఎప్పుడుపోతుందో కాని. చెవులో చెట్టుమొలిచేయా రేమిటి? పిల్లడు ఏడుస్తున్నాడు. వినిపించడం లేదా?

క:—ఇప్పుడే పాలుపట్టి పరుండపెట్టెను. మీ అబ్బాయి తొందరగా కాఫీకావలంటే వెళ్ళేను.

రా:—అబ్బాయిదిచేరు, నీదివోయ. నేనెరుగుదును నీటక్కయలు. నీవు పిల్లవానికి పాలు ఇయ్యవు. ఇవ్వావుంటే నీంచాలకొద్ది పూరుతాయి. అంతామోతులు. బలంపోతుందని పాలుఇయ్యవు. మా కాలంలో పోతపాలు లేవు.

క:—పాలుచాలకపోతే పోతపాలుపోయక ఏమిచేస్తారు?

రా:—అవునీ, తెచ్చేమొగుడు ఉన్నాడుకదూ, నీకేం గ్లాసుడుపాలు కలుపుతావు. వద్దంటే కడుపు నిండాపడ్డా అంటావు. అయినా నాకెందుట, యీవేళవుండి రేపు చచ్చేదానికి.

[ఆనందరావు ప్రవేశం]

ఆ:—అమ్మా! ఎవరో వాకిటిలోనికి వచ్చారు. కాసేపు పూరుకో.

రా:—పూరుకోక ఏమిచేస్తాను. కాస్తకూకలెయ్యవు. లోతులకైనా వెరవాలి. ఆవరస కోడై తూస్తుంటే, అమ్మా! పూరుకోఅంటావా; సిగ్గుబిడియంతే? ఎవరోవస్తే నాకేమిధయి? నామీద సామంతము చేస్తావా? పెళ్లాముకి దాసుడవై పోయావు. ఏమంటోపెట్టింది. లేకపోలే ఇంతమాడ్చుమీరివు. మాయి పెళ్లాము వచ్చింది. చక్కనిచుక్కంటిపిల్లని విడిచి ఈ దరిద్రపిల్లని చేసుకొన్నావు..... ఇటువంటివార్లకి, అణిచే అత్త, మణిచే మామ, మద్దించే మొగుడు వుండాలి. ఆప్పుడు లొంగుతారు. నన్నేడిపించుకొని తింటున్నారు. నేనెడుస్తున్నాను. మొద్దులాగ ఎన్ని అన్నా సమాధానం చెప్పదు.

ఆ:—కమలా! నీవు ఆవరసకు వెళ్లు.

క:—(వెళ్లును.)

రా:—చేరుపెట్టిపిలుస్తేకాని పెళ్లాముని అందరికీ తెలియదుకాబోలు. అంతానవ్వుతారని సిగ్గవారేను. మొండిబ్రతుకు. తీసుకురావద్దంటే వెళ్లి తీసుకొచ్చావు. నన్ను ఏడిపిస్తోంది.

—ఆనందరావు నిష్క్రమించును.

౪

[ఆనందరావు మోహనుని యెత్తుకొని 'పిల్లలు ఏడుస్తున్నాడు. తీసుకో' అని కమలాకిచ్చును. కమల తీసుకొనును. ఇంటిలోఉన్న రాజమ్మ వచ్చును.]

రా:—ఇదేమిపోద్యాలమ్మా! కాస్త పిల్లవాడిని కిక్కురుచునీయను. పిల్లలుఏడిస్తే ఎంతోబలం, మీకు జరుగుతోందిగాని, మాకాలంలో సమస్తం గదిలోపెట్టుకొని మంచంచేసుకొనేవార్లం. పుట్టినట్లు పోతుకోగానే సమస్తపనులు చేసుకొనేవార్లం. ఈరాణివాసాలు, ఈమోతులు మాకు వుండేవికావు. అంటేకోపవస్తుంది కాని అంతచిన్నబొట్టుపెట్టుకొన్నావు యేమిటి? చక్కగా లేదకాసరి బొట్టుపెట్టుకోవాలి. చిద్ద తల్లివికూడా అయ్యవు. ఇంక పెట్టిపోతులుకట్టిపెట్టి సంసారివలెఉండు. ఒక్కటి సంసారిచేసేపని లేదు.

ఆ:—కమలా నిన్ను మీనాన్నగారు పంపమని బాబువ్రాశారు. రేపుప్రయాణం. సిద్ధంగాఉండు.

రా:—పుట్టింటికి పంపుతావా? నాయనా! అత్తగారిబాధలు పడలేకుండాఉంది. నేను చచ్చితరువారి తెచ్చుకొందుగాని.

ఆ:—ఎందుకమ్మా! యీమాటలు. చుట్టి పదిరోజులలోవస్తుంది.

—నిష్క్రమించును.

౫

[అయాసముతో బాధపడుచూ రాజమ్మ, ఆమెకోడలు కమల కల్లువత్తుచు ప్రవేశం]

రా:—తల్లీ! మాయంటికి నీవు మహాలక్ష్మివి. ఆమ్మ! నేను నిన్ను పెట్టిక బాధలు నేనెట్లుచురువనమ్మ. అన్నిటికినోర్చి నన్నెదిరించియైన మాటాడలేదమ్మా! ఇంతకుందివానవని తెలుసుకొనలేకపోతిని. నీవు లేకపోలే నాగతి ఏమగునోగదా? మాటలాడలేదమ్మా! నాకు యెంతో సంతకణచేయుచున్నావు. నీశరీరము బాగా లేదు కూడాను. రాత్రినిద్రలేనందున దోకులు వెళ్లుచున్నవి. తల్లీ! ఈసారి పుట్టబిడ్డను యీరిచ్చానక్కరాలు యొత్తుకొనుటకు నోచుకొనలేదు. ఇంకబ్రతకనమ్మా! (అయాసపడును.)

క:—అత్తా! మీరిట్లున్నాడు తెలిచేవద్దు. మీరునమ్మ మఱి యేమిబాధలు పెట్టలేదు. నేను మీసంతకణ చేయుచుంటిని. మీకు జబ్బుతగ్గ నిమ్మదిగా ఉంటే అదేపదివేలు. డాక్టరు మాట్లాడవద్దన్నాడు. ఇదిగో డాక్టరుగారు మీ అబ్బాయిగారు వచ్చుచున్నారు.

[డాక్టరు, ఆనందరావు ప్రవేశం]

డా:—అమ్మ! ఎట్లున్నది?

రా:—నాయనా నిన్నటికంటే కొంచెము తగ్గినది. తిరుగుదువా? నాయనా!

డా:—అవ్వగారూ! మీకోమీ భయములేదు. తరచుమాట్లాడవద్దు. నేను చేయుచున్న వైద్యముకంటే మీకోడలు చేయుచున్న ఉపచారమువల్ల త్వరగా నెమ్మదించగలడు. గంటకు ఒకసారి యీసోట్లము, మూడు గంటలకోకసారి యీఅర్రులు పుచ్చుకొనుడు. తగ్గిపోవును. నేను వెళ్లదను.

—నిష్క్రమించును.

౬

[రాజమ్మకు క్రమముగా ఆరోగ్యము కుదిరినది. ఆమెకు కోడలన్న అత్యంత ప్రేమ కుదిరినది. కమలకు ఆదపిల్ల పుట్టినదని విసుటకోడనే ఆమె ఆపరిమితానందమును పొందినది. పుట్టినింటనుండి తెలలూపుక కమలను బిడ్డలతో తీసికొని రావలెనని బుద్ధిపుట్టినది. వెంటనే తాను ఎప్పుడినములనుండియో వంటయింటిలో పిదతలో పాతిపెట్టిన ఇకవైఆరు రూపాయలను తీసికొనివెల్లి మనుమరాలికిచ్చి చారిని పుట్టినంటినుండి తీసుకు వచ్చింది. ఇక యింటివద్దగ రాజమ్మపని యేగుక మోచాడుకను చునునునోను రాజేశ్వరి అను మనుమరాలి తోను వాళ్ల ఆటలుపాటలు చూడడం, ముద్దుపలుకులు వివడం, ఆనందించడం.]

ము ర లీ గా న ము

శ్రీమతి పైడిమజ్జి సీతా దేవి గారు

నిర్మలాంబరకాంతుల నినుమడించు
స్వచ్ఛతేజంబు కృష్ణుని స్వేచ్ఛగొలువ
ముద్దులముంగుదుల్ ముఖమునునుతింప
కమలనయనములనుండి విమలనూత్న
కాంతులువిస్తరింప అనంతజ్ఞాన
వానినోట బ్రహ్మాండంబు వరలుచుండ;
మొలనుకట్టిన రతనాలుమెలుపులీన

పాదపద్మంబులందున్న పైడినగలు
బాల్యక్రీడలనారకు బారునపుడు
సారెసారెకు ఘల్లున శబ్దమీయ;
ముతళితేబూని హాయిని ముఱియునపుడు
గోవులమంద యావిందు గ్రోలుచుండ
గాంచి సుఖనిద్రజెందెడి గానలోల!
కరము వాయింపుమయ్య! సీమరళిమజల.

ప్రార్థన: మొక్కుబడి

శ్రీ మతి వి. సరస్వతి గారు

దైవప్రార్థనముయొక్క అవశ్యకతనుగూర్చి ప్రతిమతమును ప్రతిపాదించియున్నది. జీవితాంతములో దైవప్రార్థనజేయని వరుడొక్కడైననున్నాడా? దైవప్రసాదములగు లాభములకు మనుజుడతనికి జూపు కృతజ్ఞత ప్రార్థనారూపమున వెలసెను. కావుననే కొన్ని ప్రార్థనలయందు మనకొసగిన మేలుకై దేవునిస్తుతించుట తప్ప మరేమియులేదు. ఇవి యొక విధమైన ప్రార్థనలు. మరియొకవిధమయిన ప్రార్థనలేవనగా—ఎప్పుడు మనకామేలు కొరవడు చున్నదో అప్పుడు “మాకామేలునొసగుమని” దేవునిని మనమువేడుట. ఇకవీటినుండి మరియొక విధమైన ప్రార్థనలుద్భవించినవి. అవియేవన—మనము కోరినవాటిని దేవుడు మన కొసగుటకై అతనికి మనమాన జెప్పుట. వీటినే మొక్కుబడులందురు. చిన్నపిల్లలు సైతము “స్వామీ! దైవమా! నేటిరోజున మానాన్న నన్నాటకు పిలుచుకుపోయినయెడల నీకొక టుంకాయ కొట్టెదను” అని చెప్పుచు మొక్కుకొందురు. ఇట్టి విషయమును మనము వినియేయున్నాము. చిన్నపిల్లలేకాదు. మనలో పెద్దవారుకూడ నిటువంటి మొక్కుబడుల నన్నియోచూడులు దేవుని నన్నిధిని చెల్లించి మొక్కుకొనుచునేయున్నారు. అందును “అపదమొక్కులు సంపదమరుపు” లన్నట్లు అపత్సమయములందెట్టి వారలను మొక్కుకొనెదరు. సంపదవచ్చినప్పుడు దానినిమరచెదరు. ఇట్టి మొక్కులు మొక్కుకొనుటకు జనుల మూఢత్వమే కారణము. అందులోను కొందరు తాముధరించుకొనియుండు నగలనన్నిటిని ఇత్తుమనియు, కొందరు శిరోజములను సమర్పింతుమనియు, మఱికొందరు కానుకల జెల్లెంతుమనియు వారివారి శక్త్యానుసారముగా మొక్కుకొందురు.

మొక్కులవలని లాభరాహిత్యమును కొంత పరిశీలింతము. అనేకులాపదలచేకుండు నపుడు, అట్టి యాపదను తీర్చుమని భగవంతుని వేడుచు, అట్లుతీర్చినయెడల దేవుడా! నీకు రూప్యముల నిత్తుమనియు, మరియు నింకేవేవియో యిచ్చెదమనియు చెప్పెదరు. మనము తీరినిదేహమనోవ్యాధులచే పరితపించునపుడు వాటిని తీర్చుమని దేవునివేడుట మనస్వభావమే. కాని వాటిని తీర్చుట కతనికి శక్తియున్నదోలేదో, మొదట గమనింపి వీడ్చుట అట్లుండినయెడల అత డిలంచములకు లోబడునా యను సంగతినిగూర్చియు చర్చింతము. మనలోపములను చక్కజేయుమని మనమతనిని ప్రార్థించుదుము. కాని యిట్టిలోపములు మనయందుండుటకు గారణమేమి? కొందరు ధనప్రాప్తికిని, కొందరు సంతానలాభమునకును, మరికొందరు వివిధవస్తుసముదాయముపొందుటకును ప్రార్థింతురు. ఇట్లొక్కొక్కరికిని ఒక్కొక్కలోపముండుటకు గారణమేమి? మనమందరము నలెనీకిల్లిడ్డలమేగదా? అట్లగునప్పుడతని కీపంచనయేల? ఒక్కొక్కవిషయమునకును కార్యకారణములుండవలెనని శాస్త్రజ్ఞులు నుడువుచున్నారు. అట్లుండునపుడు మనముపొందు కష్టసుఖములకు మాత్రమేల కార్యకార

ఇములుండరాదు? ఈకారణములకు కర్తవ్యము? దీనికి హిందూమత మీవిధిముగా ప్రత్యుత్తరమిచ్చుచున్నది. మనమనుభవించు కష్టసుఖములన్నియు కార్యములనియు, వీటికికారణములు మనపూర్వజన్మపుకర్మలనియు వీటికికర్తలము మనమేయనియు చెప్పుచున్నది. దీనిని గూర్చి విపులముగావ్రాయుట కిచ్చట చోటులేకపోయినను ఈసమాధానము మనబుద్ధికి సమ్మదగిమాత్రమున్నదని తలచెదను. ఈదైవనిర్మితమైన చట్టముచే మన కష్టసుఖములకు మనమే బాధ్యులమగుచున్నాము. న్యాయస్థానాధిపతి దేశచట్టములనుబట్టి ఎట్లు తీర్పు తొనగునో, అట్లే భగవంతుడును మనపుణ్యపాపములనుబట్టిమనకు ఫలాఫలములనొసగును. అట్టితరి వీటిని తీర్పుమని అతనినినేడి స్తుతించినమాత్రమున అతడెట్లు తీర్పుగలడు? తప్పుచేసిన తనయుని వానియందు తనకెంతప్రేమయుండినను వానిమేలునకై మిక్కిలిదుఃఖతయైన తల్లి వానినెట్లుశిక్షించునో, అట్లే దయాళువగు జగత్కర్త నిర్దయుడై మనయాక్రందమును పెడచె వినిపెట్టి, వారివారికర్మప్రకారము వారివారికి మంచిచెడుగులనొసగుచుండును. కావున లాభాపేక్షకై దేవుని ప్రార్థించుట నిరర్థకమని దలచెదను. చాలమంది నిద్రాహారములు వర్జించి కార్యార్థమై నోములునోచి, వ్రతములుసలిపి వాటిఫలితములుగానక విసిగి, తుదకు దైవమే లేదనుచు నిరీశ్వరవాదులగుచున్నారు. ఇది పొరబాటు.

ఫలాపేక్షకై చేయు ప్రార్థనలకు ఫలము లభించనపుడు ఇక మ్రొక్కులవలన మనము మునుపు చేసినపాపములు మాసిపోవునా? మనమిచ్చుటెంకాయలకును, డబ్బులకును, స్థాన భ్రష్టత్వమునొందిన కాసుకుకాని శిరోజములకును తబ్బిబ్బులయి ఈచట్టమునకు వ్యతిరేకముగా దేవుడు మనకు తీర్పునొసగునా? లేక ఆతీర్పునుమార్చునా? మానవులలోకూడ లంచములకు లొంగని దైవాంశులగు మహానీయులెందరోయండ. దైవమెప్పుడైన వీటికి లోబడునా? అట్లు లోబడునని తలచుటకు మనబుద్ధిమాంద్యమే కారణము.

కాని ప్రార్థనవలన మనకొకవిధమైన లాభమున్నది. అదిఏదన మనమొక కార్యార్థమై దైవసహాయమును గోరునపుడు, దైవసహాయము మనకు లభించుచున్నదను నమ్మికచే మనకార్యదీక్ష రెట్టియగుచున్నది. ఈకార్యదీక్షవలన కొన్ని కార్యములు సఫలములగుచున్నవి. కావున ఒక్కొక్కతూరి మన ప్రార్థనలకు ఫలములు గలుగుచున్నవని మనము తలచెదము.

ఇట్లు ఫలాపేక్షకై చేయు ప్రార్థనలకు కూడ లాభములేనివిడల ఏల మనము దైవ ప్రార్థనచేయవలెను? ప్రార్థనయొక్క ఆవశ్యకత నేల ప్రతిమతమునుబేర్కొనియున్నదని మీరనుగవచ్చును. ప్రార్థనలనగా మనముసాధారణముగాజేయునవికావు. ప్రార్థనయను నామము కన్నను తపస్సనిన పొందికగఱిండునని తలచెదను. తపస్సనగా ఒక కార్యముపై మనస్సు నిలిపి దానిని పలుమారు స్మరించుచుండుట. దీనినే మనోబలమనికూడ యందురు. ఇట్టి మనోబలముచే పలుకార్యములు జరుగుచున్నవి. ఈమనోబలముచేతనే పూర్వము ఋషులు

చాల కోరికలను దీర్చుకొనిరి. ఇందును తుచ్చమైన బాహ్యవస్తువులకు గాక శమదమాది గుణములకై తపస్సుచేసిన మన మనోబలముచే తప్పక మన మీ గుణములను వృద్ధిచేసి కొనవచ్చును. ఇందుకే ప్రార్థన ముఖ్యమని అనేకమతములు ఘోషించుచున్నవి. మన మందరమును నిరర్థకములగు ప్రార్థనలనువదలి సుగుణములకై దైవమును ప్రార్థించినపడల వాటివలన మనము లాభమును పొందవచ్చును.

ఉదయప్రార్థన

హరి! హరి! క్రీకృష్ణ! యాత్రేక! కృష్ణ!
కరుణించి మమ్మిపుడు కాపుమాకృష్ణ!
ధరలోను నీకన్న దైవంబుగలడే!
పరమాత్మ! మమ్మిపుడు పాలింపుకృష్ణ!
నెరనమ్మియున్నాము నిక్కముగనిన్ను
స్థిరముగా నీవుమా చిత్తముననిలు
బాలులము మేమయ్య! బంగారుతిండి!
బాలగామన్నించి సాకుమాకృష్ణ!
లీలబండున నీదు లీలజూపించి
ఆలస్యగుణము సంహారముచేయ
నేరువున నినుగొల్వ నేరంగలేము
తీరుగానినుమేము స్తుతియింపలేము
ప్రార్థకాలమందు పఠియింతుమిమ్ము
రాతిరి మమ్మెల్ల రక్షించితయ్య

పతియే దైవము

కుసుమకోమలులకు గుఱ్ఱమామిడిపండు
ప్రాణనాయకుపాదపద్మసేవ
శాతోదరుల కఱచేలిమాణిక్యంబు
ప్రాణనాయకుపాదపద్మసేవ
కీరవాణులకు ముంగిటపెన్ని ధానంబు
ప్రాణనాయకుపాదపద్మసేవ

శ్రీమతి జాగర్ల మూడి జానకమ్మ గారు
నిదురించువేళను నీవుదయతోను
కుదురుగాకాపుండి కనుకజేసితివి
మేల్కొనినీవుండి మేలుగామమ్ము
సుఖనిద్రజెందగా జోకొట్టితయ్య!
నీకృప కొనియాడ నేర్తుమేతండి?
నీమహిమలెన్నంగ నేమెఱుంగుదుము?
నెనరుతో నీకేమి యివ్వంగలము?
చనువునదండంబు చక్కగానిచ్చి
వేడుకొందుముమేము వేగమేవచ్చి
తోడునీడై నిల్చి సుఖములగూర్చి
విద్యయుబుద్ధియు విశువకనిచ్చి
యత్యాదరంబున యరయవేకృష్ణ!
దండంబు దండంబు ధర్మవ్యరూప!
దండంబుదండంబు దయజూశుకృష్ణ!

శ్రీమతి కంకిపాటి రుక్మిణమ్మ గారు
కుటిలకుంతలులకు గొంగుబంగారంబు
ప్రాణనాయకుపాదపద్మసేవ
వలన దేనోములును నోమ వనరుహాక్షు
లకు మనోహరుపదకమలంబులెపుడు
ముదముతోడ భజించిన నదియెచాలు
దలచిచూచిన నభిమతార్థంబులొనగ.

మృష్టాన్నేష్యరుచి స్పదామవససే దర్పాదివావాదః
సాంతోక్తకఠినోక్తయోయదినుహృత్కాపేషే సామూయతా
ప్రాప్తేషూత్సవవాసరేషు చ పునర్దాయాప్రయాణోద్యమ
ప్రజామాతృపదాంతో నకుః లేకింహమదుశ్చేష్టితం॥

[మంచి ఆహారపదార్థములయందు రుచిలేనట్లు నటించుట; ఎల్లప్పుడు మంచివస్త్రము లిచ్చినను గర్వముతో వాని నాదరింపకుండుట; ఎవరు పలుకరించినను చిరాకుపడుట, ఎంత స్నేహముగా నున్నను అసూయను పొందుట, పండుగరోజులు వచ్చినపుడు భార్యతో కూడ ప్రయాణమగుట మొదలుగా అల్లుడనువాడు చేయునవన్నియు సాధుపనులై యున్నవి.]

(ప్రదేశము: ఏలూరు. ప్రవేశము: రామశాస్త్రి, పిచ్చమ్మ)

పి:—ఏమండీ! 8ది గంటలబండి కూడా వెళ్లిపట్టున్నది. అతగాడు రాలేదు. ఎందుచేతనోగదా!

రా:—ఒక కేళ రయిలుమించి యుండవచ్చును. రయిలుమించినప్పటికి ఇక్కడికి వెళవాదా! మోటారులు తిరుగుచున్నవి గదా, దానిమీద వస్తాడేమో.

పి:—ఏలాగో యీరాత్రికి వచ్చినయెడల రేపు విషాయకవ్రతము నిర్విఘ్నముగా సంతోషముతో చేసుకోవచ్చు; ఈరోజు 10 గంటలవరకూచూచి మరల అబ్బాయిని పంపుతారాయేమిటి? రేపుఉదయం మెయిలులా తీసుకువచ్చావస్తాడు.

రా:—వుండు, వుండు, యేవోబండి ఆగినట్లువున్నది. అదిగో, కోటిక్వరరావే, ఏమే! కార్లకడుగు కొనుటకు నీళ్లుపట్టుకురా.

అంతట యిరువదిపంచేళ్లరముల వయస్సుగలవాడు కంటికి అద్దములు, కార్లపబూట్లు, చేతికివాచీ గల సవనాగరికలక్షణములతో అల్లుడు ప్రవేశించి 'వోరీ! పెట్టి అవీలగ్రత్తగా ఇంట్లో పెట్టు' అన్నాడు బండివాడితో.

రా:—అంతా క్షేమమే, గదా?

కో:—అ. అంతాక్షామముగానే వుంది.

ఇంతలో అత్తగారు నీళ్లు చెంబురించా పట్టుకొని రెండవచేతితో శువ్వాలు విసవకట్టతీసుకుని గబగబ లాడుతూ వచ్చింది. వచ్చి 'మీఅమ్మగారు నాయనగారు అందసూఖులాపగనున్నారా?' అంది.

కో:—వున్. మావార్లకు మీదయవల్ల యేజబ్బులురాలేదు.

పి:—(తనలో) ఇదేమిటిల్లా కంటాడు? (ప్రకాశముగ) స్నానంచెయ్యి. ప్రొద్దుపోకుండా భోజనం చేస్తువు గాని.

కో:—నాకు ఆకలిలేదు. ఇంటివద్ద ఫలాహారములు వుచ్చుకునివస్తాని.

పి:—ఆకలిలేకపోవడం యేమిటి పదకొండుగంటలైంది. నీవు వస్తావుగదా కలిసి భోజనంచెయ్యివచ్చునని మీమామగారు చూపున్నారు. ఆకలిచేసివంటే భోజనంచెయ్యివచ్చును. లే, స్నానంచెయ్యి.

రా:—రావోయీ, రెండు మెతుకులుకొంటువువుగాని.

కోటిశ్వరవాపు మాట్లాడకుండా లేచి తన మాటు కీసతిని తువ్వాలాకటి, సబ్బులిగ్గచాటి తీసుకొని పేరుగా నూతివద్దకువెళ్లెడు.

పి:—మీరుకూడా లేండి. వేసినీళ్లు అల్లునికి మీకూకూడా తోరిపిపెట్టుతాను.

రా:—రా, త్వరితగారా, అల్లుడుగారు చిన్నీళ్లుస్నానం చేస్తున్నట్లున్నారు. వద్దని చెప్పు.

చిచ్చుమృగారు గబగబనూతివద్దగకువెళ్లి 'వేసినీళ్లు, సబ్బు, నీకాయ అన్నీ ఉండగా చిన్నీళ్లుస్నానం చేస్తున్నా వేమిటి?' అంది.

కో:—వేడినీళ్లువద్దు. నాకు వేడిచేస్తుంది. చిన్నీళ్లే అలవాటు.

పి:—ఇవిగో వేడినీళ్లుపోనుకో.

కోటిశ్వరవాపు భార్య సావిత్రమ్మ యిదిఅంతాయాసి తనభర్తగాని తెట్టుపడి లోలోన నవ్వుకొండి. అంతట అల్లుడుగారు మానుగారు విస్తుముందు కూర్చుని భోజనములకుపక్రమించినారు. అల్లునికి ఏమీ హితవు కాలేదు.

రా:—యేమే, అల్లుడుగారు అన్నిపదార్థములు కొద్దిగ దుచిచూచుచున్నారు. నీవంట ఆయనకు సరిపో లేదేమో.

కో:—(కోపముగా) నాకుఆకలిలేదని యిదివరకే చెప్పితిని. మాయింట్లోయిలోనా మాతమ్మ దోసెగా, పెసరట్లు, యిడ్డెనలు అన్నీ చేసింది. పైగానాకు అబ్బిర్తిగావుంది.

ఇంతలో భావమరదివచ్చి 'మా భావగార్కి అబ్బిర్తిగొంగుపట్టుకుందా? లేక అల్లునికోగం పట్టుకుందా?' అన్నాడు. ఇంతలో సావిత్రమ్మవచ్చి 'ఆయన్ని వేళాకోళంచెయ్యకండి' అంది.

రా:—యేమోయీ, విశేషాలు యేమిటి?

కో:—ఏమున్నాయి. రేపుఉదయమే మీ ఆమ్మాయి నేను ప్రయాణం.

పి:—ఇదేమిటి? రేపుచినాయకచవితి. పూజచేసికొని యెల్లుండి తీసుకొవెళ్లవచ్చును. చవితిపూట ప్రయాణమేమిటి?

రా:—అంతతోంద రేమిటోయి. సరదాగా నాలుగురోజులుండి మరీ ఆమ్మాయిని తీసుకువెళ్లుతావను కున్నాను.

పి:—పిల్లా, నీవుచెంబుడునీళ్లుపోసుకుని కొత్తబట్టలుకట్టుకొని పూజచేసికొని నాలుగురోజులు సరదాగా వుండి మరీ వెళ్లండి. ఎన్నాళ్లనుండియో పిలవగా పిలవగా వచ్చేవు. చవితిపూట. రేపే ప్రయాణమేమిటి?

కో:—మీరుపెట్టే జరిపించెలు, ఉచ్చాదకండునాలు, బనారసుచీరలు అన్నీ కొల్లబోతున్నాయో యేమిటి? వాటికోసం నేనాకపడ్డానా? నాకేవున్నాయి కావలసినన్ని పట్టుబట్టెలు.

పి:—కోపగించకు, వాయనా! నాకు ఒక్కఆడపిల్ల. దానికి ఇంతపనుపు, కుంకుమ, చలిమిడి, చీరపెట్ట కుండా ఎట్లాపంపను? పెద్దచీరలు పెట్టకల సామర్థ్యములేకపోయినా యేదో శక్త్యానుసారము పెడతాము. చవితిపూట పంపదమంటే ముకేమి భాగుండలేదు. పోనీ యెల్లుండి తీసుకొవెళ్లలే బాగానేవుంటుంది.

కో:—మీ ఆమ్మాయికిపెడిలే మీ శక్త్యానుసారమే అనుతగగుడ్డలుపెట్టుకోండి. నాకుఅక్కరలేదు.

రా:—నీవుయేమిక నాలంటే అవ్వే పెడతానోయి. నీవుఖద్దవద్దంటే కొననేకొను.

తిమ్మరాజు:—(ప్రవేశించి) భావగారూ! మీకొంకు యెవ్వకోవచ్చేరు. మాట్లాడాలట కూర్చోచున్నాను.

కో:—నాకోసం యెవ్వరువచ్చేరు? నేను యెవ్వరితోనూ మాట్లాడను. నాతో పనివుంటే మాత్రాపం వచ్చి మాట్లాడమని చెప్పండి. నీలులేదు వెళ్లిపోమృనండి.

అల్లుడుగారిభోజనం మామగారిభోజనం అయింది. సావిత్రమ్మ తాంబూలపంటుకుని వచ్చింది. కోటిశ్వర రావు నెమ్మదిగా తాంబూలం వేసుకుంటూ భార్యతో 'ప్రయాణమై సిద్ధంగావుండు. రేపే ప్రయాణం' అన్నాడు.

రా:—ఇదేమిటోయీ, వేళాకోళమునకు అన్నావకుంటున్నాను. నిజమేనాయేమిటి? రేపు ఒక్కోజా ఆగండి. ఎల్లుండి తెల్లవారకుండానే వెళ్లుదువుగాని. ఎల్లుండివుండవలసినదే.

కో:—ఇంక నాకు చెప్పకండి. దానియిచ్చం, అదివస్తేవస్తుంది. లేకపోలేదేదు. నాప్రయాణం తప్పదు.

సావిత్రమ్మ మాట్లాడకుండా తల్లిదండ్రులకు వెళ్లింది. తానుకూడా రేపే ప్రయాణమని చెప్పింది. ఆమె కన్నుల నీరుబెట్టుకొనుచు వచ్చి "అబ్బాయీ! నామాటకొంచెవీను. మల్లాయెన్నారకో. ఎన్నిపార్లువీలదినా రానేరావు. వచ్చివస్తూడైనా నాలుగుకోజా బండకపోలే మాకేమిసంతోషంగా వుంటుంది? కాదు కూడదూ అంటే యెల్లుండి తీసుకెళ్లు. చవతిపూట రేపే ప్రయాణంబాగాలేదు. రేపు అబ్బాయితోకూడా పూజచేసుకోవాలి. తప్పదు. మరోమాటచెప్పక" అంది.

కో:—ఇదేమిసంత? నాకు బలవంతపు బ్రాహ్మణార్థమాయేమిటి? నేనువుండను. దాన్నికూడా వంచండి. లేకపోలే దానికీ, నాకూ నేటితోపని.

సావిత్రి:—సరే! బాగానేవుంది. నామీద కోపమెందుకు? వాళ్లువంచనన్నారా? నేను రానన్నానా? నాకు అడ్డమేమింది? సిద్ధంగావున్నాను.

తిమ్మరాజు:—భావగారూ! నాతో పూజచేసుకోరూ?

కో:—పూజాలేదు, గీజాలేదు. ఇవన్నీ నాకు పరిపోవు. తెల్లవారకుండా రమ్మని బండి వానితో చెప్పిరా?

తిమ్మ:—తెల్లవారనీయండి. రాత్రిమాత్రం సుఖంగా నిద్రపోండి. మీతోకూడా పూజచేసుకోవాలని సరదాగావుంది. పోనీ పూజకాగానే బండికుదురుస్తాను. ఎల్లుండి తెల్లారకుండా మీరు వెళ్లేటట్టు గైలుకు పంపిస్తాను.

కో:—నాతో మాట్లాడకు. నాకు ఒళ్లునుండుకుంది. నేనే కుదుర్చుకుంటాను బండి.

ఆరాత్రి అనవసరంగా కోపగించి అల్లుడు అన్నంతినలేదు. ఆయనతినలేదని భార్యతినలేదు. పిల్లతినలేదని తల్లితినలేదు. కోటిశ్వరావు తెల్లవారకుండాలేచి భార్యనులేచేడు. బండిని తానే వెళ్లి తీసువచ్చేడు. బండి యెక్కడున్నాడు. ఎక్కడంటుందాయేమిటి? రామకాశ్రి, పిచ్చమ్మ బ్రతిమాలుతూనేవున్నారు. 'చవతి యేమిటి? సింగినాదం' అని బండెక్కేడు. బండికదిలింది.

పాలిపాట

(సంపాదకురాలు) శ్రీమతి ఇందుర్తి శకుంతలగారు

పాలిపాలిగలుగ

నిఘేన్నశ్వరుండా! కుప్పతీపిళ్లు

పలకపాతళ్లు సోలుగాదెలు

తిరువులకొండ ధాటిగాతీరవలె

వేములకొండధాటి హెచ్చవలె

పాలిపాలిగలుగ...

తూర్పునబోరన్న బల్లతేరన్న

పరమటాబోరన్న తూముతేరన్న.

చెడిపుల్లబడిపుల్ల బండిగావిస్త

నలెదువుల్లెదు బండికటిసి.

వేసిరేబీగాలు తితిమిరేబండ్లు

గోవిందరాజులకు వొడ్లయ్యవొడ్లు.

సతీపతులు

శ్రీమతివాకానరస్వతిగారు

సతీపతులిద్దరు పరస్పరానురాగముగలవారై ఒకరియెడ నొకరు ద్రోహమునలుపక వర్తించుటయే వారి ముఖ్యధర్మము. నియమములేక కామనివారణమునకై తమ యిచ్చ వచ్చినరీతిగా సంచరింపక వివాహబంధముచే కట్టుబడి సతీపతులిరువురు తమయావజ్జీవము ధర్మార్థకామములందు ఒకరినొకరు మీరి సంచరించకుండుటయే మానవధర్మము. అదియే వివాహధర్మము. భార్యభర్తలెప్పుడును పరస్పరానురాగముగలవారై యుండవలయునుగాని సీతిమాలినవృత్తికి లోబడరాదు. లోబడుటకేవలము మానవధర్మమునకు విరుద్ధమని యెల్ల రకు దెలియును. దంపతులిరువురలో ఎవరెట్టిచెడువృత్తులలో ప్రవేశించినను రెండవవారికి నష్టము, కష్టము, అవమానము కలుగును.

సతీపతులిరువురు మనసుగలసి యన్యోన్యప్రేమానురాగముతో మెలగిరేని వారి దాంపత్యసంపద చెప్పనలవిగాదు. వారిదాంపత్యము బంగారమునకు పరిమళమబ్బినట్లుండును. వాదిగృహము స్వర్గతుల్యము. వారి కిట్టియనురాగములేనిచో వారిల్లొకయరణ్యముగానుండును. కాన భర్తయెప్పుడును యవిసీతివంతుడుగానుండరాదు. తానెప్పుడును వివాహధర్మములకు దూరముగా ననువరాదు. తానెప్పుడును మార్గదర్శకుడుగానుండి సీతిమార్గమున సంచరించేనేని భార్యగూడ భర్తనుజూచి మంచియలవాటుల నేర్చుకొనును. ఈవిధముగా తాను మంచి నాచరింపుచు తనసతీమణియొక్క జ్ఞాన మభివృద్ధిచేయవలెను. లేనిపోనినిందల మోపి నిష్కారణముగా తరుచు భార్యతో పోరాడరాదు.

మలకాంతతోడ నెప్పుడు
కలహింపకు వట్టితప్పు ఘటియింపకుమీ
కలకంఠి కంటికన్నీ
రొలికిన సిరియింటుండ నొల్లదు మమతీ.

అన్నారు. కాన దంపతులిద్దరై కమత్యముగానుండుట కుటుంబసౌఖ్యమునకు ప్రథమ సోపానము. సతీపతులిరువురు కుసుమము సౌరభమువలెను, రాగము శ్రుతివోలెను ఉన్న వారిదాంపత్యలక్ష్మికి అంతుండండదు.

ఇకను సతి పతియెడ మెలగవలసినవిధము కొంతచూతము. సతి ప్రతివిషయము లోను పతికి సహాయభూతురాలై యుండి యవసరమగువేళ మంచిసలహాలు చెప్పుచుండ వలయును. సతియెప్పుడును భర్తయెడ ప్రేమానురాగముగలదై యుండవలయును. కాని కామానురాగముగలదై యుండరాదు. కామము కేవలముస్వార్థకాంక్షి. వాంఛాపరితృప్తి నొందినవెంటనే కామము చరితార్థముజెందును. కాని ప్రేమ అట్లుగాదు. ప్రేమ స్వసుఖ నిరభిలాషి, పరార్థకాంక్షి. ఇది యెప్పుడును తనప్రియునిసుఖంపజేసి తాను సుఖంపజూచును.

ఆశీర్వాచనము

శ్రీమతి చర్ల నగరాజకుమారిగారు

పాయాచ్చిపార్వతీనూను

ర్జాష్టవాంకవిభూషణః

భూలోకసంపూజితాంతాం

గృహలక్ష్మీనిమాంసదా.

గృహ లక్ష్మీ ఖద్దరు చీరలు

ఖద్దరు ధారణము ఇప్పుడు దేశ సేవతో మిళితమైయున్నది. దేశ సేవ చేయుటలో పురుషులతో బాటు స్త్రీలును సమాన బాధ్యత వహించుచున్నారు. కావున ఖద్దరు ధారణము స్త్రీలలో విశేష వ్యాప్తి నొందునట్లు చేయవలసియున్నది. స్త్రీల ఆభరణములుగీ స్వదా కాంక్షించు 'గృహ లక్ష్మీ' నామమున ఖద్దరు చీరలు తయారుచేయించుచు యథాశక్తిని ఖద్దరు వ్యాప్తికి తోడ్పడదలచియున్నాము. ఇప్పుడు మాకడనున్న చీరలు బొద్దంచులతో చాల అందముగ నుండును. వ్యాపార దృష్టితోగాక శేవలము దేశ హితైక బుద్ధితో మేమీ కార్యము నిర్వహించుచున్నాము. కావున స్త్రీలందరు ఇచ్చి ఈ చీరలు తీయగోరుచున్నాము.

పొడవు 7 గజ. వెడల్పు 45 అం. ధర రు. 5 11 0
 పొడవు 8 గజ. వెడల్పు 45 అం. ధర రు. 6 8 0
 పొడవు 9 గజ. వెడల్పు 45 అం. ధర రు. 7 5 0

పోస్టు ఖర్చులు ప్రత్యేకము

గృహ లక్ష్మీ కార్యాలయము

బోస్టు బాక్సు నెం. 752, ఎగ్మూరు, మద్రాసు.

ప్రేమయం దిట్టిలక్షణముండుటచేతనే సతి పతియందలి గుణదోషములను దిలకింపదు. గుణములనుజూచి ప్రేమించువారు దోషములనుగాంచి ద్వేషింతురు. ప్రేమయన స్థిరస్థాయికమైన ప్రేమయే ప్రేమ. తామరాకుమీద నీటివంటిది ప్రేమగాదు. అది మోహము. అది చంచలమైనది. దానికి స్థిరత్వములేదు. మోహము ప్రేమవలె ఉన్నతదశ నొండజాలదు. రూపము, సంపద స్థిరమైనవిగావు. కాన రూపము, సంపద వీనికే ప్రేమింపరాదు. రూపము, సంపద వీనియందొకరినొకరు మించియుండవచ్చును. కావున మోహమునకు కడలేదు.

ప్రేమకు సహజధర్మము స్థాయిభావము. అది యేకనిష్ఠము, నిశ్చలము. కావున గుణములనుజూచి ప్రేమింపరాదు. దోషములనుజూచి వర్జింపరాదు. అందుచేతనే సతిప్రేమయత్యంతానురాగపూరితము; సుస్థిరము. కామాంధుల యనురాగము కాలానుగుణముగా మారుచుండును. కావున సతిప్రేమ నిశ్చలముగాను, స్థిరముగాను, ఏకనిష్ఠముగాను, కాంతారహితముగానుండవలయును. సతిప్రేమ యెప్పుడును వ్యవసాయమరీతిగనుండరాదు. వ్యవసాయము ప్రతిఫలముగోరును. సతిప్రేమ యట్లు మారు గోరరాదు. “నీవునన్ను ప్రేమించినచో నేను నిన్ను ప్రేమింతు ననురీతిగనుండరాదు. అట్లయ్యేనేని సతిప్రేమ నిసర్గప్రేమకానేరదు. సతిప్రేమ యెప్పుడును తల్లికి సంతానముపై నుండుప్రేమగానుండవలయును.

వివాహమైనప్పటినుండియు సతి పతినిప్రేమింపుచు, పతియే తనకు దైవమనియు, సర్వస్వమనియు డలంచుచు త్రికరణశుద్ధిగా నాతనిని ఆరాధింపవలయును. సతియొక్క ధర్మము తాను ఎవ్వనిపెండ్లియాడునో వానినే సర్వదాప్రేమించుట. సతికి జీవితసర్వస్వము పతియే. సతియట్లుతలంచెనేని పతి అమెనుతప్పక ప్రేమించితీరును. సతీవతులిద్వరు యన్యోన్య ప్రేమానురాగముతోమెలగుదురేని ఇకను వారిపాండిక పొగడతరముగానిదగును. సతీవతుల ప్రేమలు రెండునుగూడెనేని మణికాంచనసంయోగమట్లు ప్రకాశించును.

ఓర్పు

శ్రీ మ తి గి డు గు స త్య వ తి గా రు

సర్వకార్యముల్ సాధింపజాలుట కిల
నోర్పునకుమించినది మరియొకటిలేదు
యెంతశక్తి గలిగియున్న నేమి తాల్చి
లేనివారు బలంబునులేనివారె.
ఒక్కవనినెరవేర్చగా నూహయున్న
యపునుదానికై గల్గెడియలజడులకు
వినుగుకొనకుండ యోర్పుతోమనలియున్న
నెట్టికష్టపుబనినై న నెట్టవచ్చు.

కలిమిగల్గినయంతనే గర్వపడుట
కూడ దెప్పుడు నొకవేళ గొడువయైన
దానికై మదిజింతను బూసరాదు
కల్మిలేముల సమబుద్ధిగాంచవలయు.
ఓర్పుడెండమునకుధైర్య మొదవజేయు
ధైర్యమున నవివేకంబుదలగిమంచి
యోచనాశక్తితో సమయోచితముగ
మెలగగల్గినయిక్కట్ల దొలగగల్గు.

విద్యావతియగు స్త్రీ

శ్రీమతి జొన్నలగడ్డ శారదాంబగారు

తపముచేనేమి, దానముచేనేమి, సేవచేనేమి జగదీశునందఁజూచుట మానవుని పూత యుద్దేశమైనట్టిది. సృష్టియందు మానవుని దనలోఁబడయఁజాలుట పరమాత్ముని ప్రధానాశయమని త్వత్ప్రజ్ఞాననుధనుఁగ్రోలినతత్త్వాలు వాక్రుచ్చుచుందురు. భావగర్భితమును బవిత్రవంతమును నద్భుతమునగు సీమానవసృష్టికి స్త్రీపురుషులు తలదండ్రులు. వహ్నికిఁదేజము తెఱఁగున, పూవునకుఁ దావిలీల, జందురునకుఁ గాంతికరణి పూరుషునకుఁ బురంధియట్టిది. ఈద్వైతము బేధంపరానిది!

వృద్ధిరంగమున వివిధపాత్రలు ధరించి చిత్రగతుల నటించునరునకు ప్రధానసంగీతి పత్ని. నిజాశయచరితార్థమునకై మగఁడొనరించు చెయ్యపులకు మగనాలు యుండుటని వార్యము. పత్నిలేని పూరుషుఁడు పరిమళములేని ప్రసవమట్లు కొఱగానివాఁడై యుండును. పతిలేని పశంతి హిమాంశుఁగొంచని యామినియట్లు గాఢతపనమున నడఁగియుండును.

సంతతసంతోషసంభరితసన్నిహితసంబంధమున సంసారమునవరలు సతీపతులహృదయములు సమభావగ్రంధిచేఁగలిసియుండును. భావములందు న్యత్యాసమున్న మఁడి విడివడి ముప్పున దెగిపడును. స్త్రీహృద్వీణాతంత్రులను పురుషునిభావములు సదా మీటుచుండును. అత్తఱి అంతశ్రుతిమగు అనురాగగీతము ఆలిమగల యంతరంగములం దానందసుధను వెడఁజల్లును. ఈగీతవాద్యమునకునలయు వీణె మధురరవమునుపుట్టించు తీవలుగలదియై యుండవలెను. చిత్రమగు నీ స్త్రీహృద్వీణకు మధురరవమొసఁగునది విద్యయేకదా! విద్యారహితవధూటిని జేపట్టినవ్యక్తి తపలేని వీణను, శుష్కమైన కాష్టమును జేపట్టుటగాదా!

దాంపత్యజీవనమున నమోన్నతభావములు చిగిరించుటకై సతీపతుల చిత్తములు రెండును విద్యానలీలముచే నార్ద్రములై యుండవలెను. విజ్ఞానధనమును, ధైర్యసాహసములను, శరీరమనోదార్ధ్యములను అలవలదికొనుటకు పురుషుడెట్లు పాటుపట్టుచుండునో స్త్రీ కూడ నట్లే పాటుపడవలెను. ఇట్లని మనపూర్వులు గుర్తించిరి. రోమాక్ష, లోపాముద్ర, అదితి, విశ్వవర, శాన్వతి, గార్గి, మైత్రేయి, శకుంతల, సీత, ద్రౌపది, అనసూయ, ఘోష, అపలలాది సీమంలేనిచూడామణులు త్వత్ప్రజ్ఞాస్రసీతిశాస్త్రములందును; నాచి, మధురవాణి, రామభద్రమ్మ, మొల్ల, వెంకమ్మ, ముద్దువళిని ప్రభృతులు సంస్కృతాంధ్రసారస్వతములందును; రజియా, అహల్యాబాయి, ఎలిజబెత్, విక్టోరియాలబోలు ఉవిదలు పరిపాలనమందును; సత్యభామ, శరమా, సంయుక్త, సత్యవతి, మహామాయ, హీరాప్రభ, లక్ష్మీబాయిమొదలగు కాంతామతల్లులు రణవిద్యయందును నాటితేఱినవారని పురాణములును, ఇతిహాసములును దెలుపుచున్నవి. పుణ్యభూమియగు రాజస్థానమున పల్వరు వీరమాల లుద్భవించి దేశస్వాతంత్ర్యమును గాంక్షించి జాతిగౌరవము నపేక్షించి ఉనులు

కంటే మానధర్మము మిన్నయందునెంచి పావనగుణసంశోభితలై, పవిత్రాదర్శపూర్ణాకమై మొక్కవోనివిక్రమమున రణరంగమునబోరి నిజానుపులను గోలువడిరి! పక్షక్రస్తు సతి (Mrs. Pankrust), శోక్ ఆఫ్ ఆర్కులవంటి వనితలు ఆధునికయుగమున భారతభూమియందుద్భవించుచుండిరి. కస్తూరి, సరోజిని, సవంతి, కమల, జ్యోతిర్మయి, విమలప్రభ, మోహిని, ఇందుమతి, ఊర్మిళ, రుక్మిణీదేవులు మున్నగువీరాంగనలు నేటిభారతస్వాతంత్ర్య సమరమున శాంతాసినిజేబూని, ముందంజవైచి ఇపుడు కారాగారసాంద్రసంతమనము నుండి తమప్రతిభాద్యుతులను దిగంతములందు వెడజల్లుచున్నారు.

ఊయెలనూచినచేయి ఉర్వి నుట్టుతలూగించునను సామెతకలదుకదా! విదుషి యైనతల్లికి విద్వాంసుడు పుట్టును. వీరాంగనయే వీరవతంసునకు జనయిత్రిగాగలదు. శివాజి, నెహ్రూలియన్, గాంధులతల్లుల పూతచారిత్రములును, వైదుష్యమును, అసమాన సాహసమును తనయులందుఁ బ్రతిఫలించినవి.

విద్యగలయెడ విజ్ఞానకరుణాప్రణయములు విరాజిల్లును. శాంతిసుఖములు తనరారును. కావున సోదరీమణులెల్లఱు యవనికాంతరాళములందడగియుండక, అవిద్యాకూప మునఁబడియుండక శక్తివంచనలేక విద్యాభివృద్ధికై పాపపశుచు భారతభావికళ్యాణమునకై నిరంతరకృషిసలిపి సఫలీకృతమనోరథలై విశ్వవిశ్రాంతప్రతిభ నందుదురుగాక!

ము ర లీ వా లా

శ్రీ మతి మందపాక సూర్య కాంత చ్చ గారు

శిఖిను శిఖిపింఛముధరించిచెలఁగువాఁడు
నొసటఁగస్తురిబొట్టుచే నెఱఁగువాఁడు
కొస్తుభంబదధరియించి గ్రాలువాఁడు
మురళివాయిగుచు మోహనమూర్తికాండె.
బండిరాకాసిదన్నిన బాలమూర్తి
భవలతలఁడెంచి రక్షించుభద్రమూర్తి
భక్తవరులనుబ్రోచెడి భవ్యమూర్తి
మురళివాయిగుచు మోహనమూర్తికాండె.
గోపబాలలగుడెడి కోడెకాఁడు
వెన్నముద్దలదొంగిలు వన్నెకాఁడు
ఉపవనంబులదిరిగెడి హొన్నకాఁడు
మురళివాయిగుచు మోహనమూర్తికాండె.

కోకిలములు కుహకుహూగూయువేళ
కీరములుశారికలు మింటగేరువేళ
వేణుగానవిలోలుడై వెలయువాఁడు
మురళివాయిగుచు మోహనమూర్తికాండె.
రాత్రులందున చంద్రికారాజియందు
జహ్నువీతీరనికటకుంజంబులందు
గందవాహనుని గంధముల్ గొనెడివాఁడు
మురళివాయిగుచు మోహనమూర్తికాండె.
తెమ్మతెమ్మెరలిలఁ బరతెంచువేళ
మధుకరంబులు మకరందమానువేళ
మాధవులచెంతనుండెడి మాధవుండు
మురళివాయిగుచు మోహనమూర్తికాండె.

బృందావనమున మీరాబాయి

శ్రీమతి పి. సీతాబాయి గారు

ఈబృందావనసీమయందెకడ శ్రీకృష్ణుండు సైదోడుతో
నాబృందారకులెల్ల దుల్లములనత్యాశ్చర్యమున్బొందగా
గోబృందంబుల మేపి గోపకులతో గోపాలవేషంబునం
దాఖ్యల్యంబున సంచరించెనిపు డే ధన్యాత్మనై తింగికున్.

యమునతోయమున దానములాడి పూజించునబ్బాక్షుసారూప్యమందినట్లు
కార్కొన్ననీలమేఘచ్ఛాయగని మొచ్చు నచ్యుతసామీప్యమందినట్లు
లలితతమాలసాలమునీడ విహరించు నక్షరు సాలోక్యమందినట్లు
చారుదుర్వాంకురశయ్యపై బవళించు హరిదివ్యసాయుజ్యమందినట్లు

హాయిగాగానమొనరించు హరికథాసు
ధారసంబును గడుపారనారగించు
దనివితీరక సృత్యగీతములు మెలయ
మాటిమాటికి శ్రీహరిస్మరణసేయు.

ఒకనాడు గోవర్ధనోర్విధరముగాంచి గోపాలబాలుని కూర్మివొగడు
ఒకనాడు సల కాళియునిమడుంగునకేగి హరికృపారసమునకబ్రమందు
నొకనాడుపున్నాగకికురంబ మీక్షించి శ్రీకృష్ణచర్యల చిత్రమెన్ను
నొకనాడుఘోషభూమికినేగి సందనందను విలాసములకానందమందు

కలితపద్మాంకురాదిరేఖావిశేష
రమ్యకృష్ణపదాబ్జధరాపరాగ
పావనంబై నయట్టి బృందావనమున
జీవనమొనర్చి శ్రీహరిసేవనమున.

అక్కైలాసనివాసమొల్లక విలాసార్థంబువిచ్చేసెనో
యక్కాత్యాయని యంచునందఱుఁ బ్రమోదాశ్చర్యముల్ బొందగా
నక్కాంతామణి కన్నువిచ్చి హరి! కృష్ణ! వాసుదేవా! ననుం
జక్కంజూడుమునేడటంచును నమస్కారంబు గావించినన్.

కనుఁగొని వినయానివ్వితుడై
వనితామణిత్రోవనలసివచ్చితివటుగా
పున శ్రమమువాయక్షీరము
లనుకంపంజేకొనంగనగుననివేడెన్.

భాగవతము

త త్తి కు ం డ పేం క మాం బ

భవబంధమునఁజిక్కుపడఁజెన్నటికిని,
శివకరంబగు విష్ణుచింతనామృతము
పానంబుజేసి తత్పరవశత్వమున
నానందమునుబొందు నదివిడఁడవల
విష్ణుస్వరూప మీవిశ్వమంతయును
విష్ణునికన్నను వేఱొండులేదు
విను జననస్థానవిలయంబులతని
ఘనతత్త్రిగుణప్రకారంబులగుట
నీవెఱుంగుదుగాదె, నీముఖంబునను
భావించియెఱిగింపఁ బడ్డది యేక
దేశంబనుచు మది తెలియుమునీవు
శ్రీశాంతుఁడనని చింతింపుమీవు,
మురుపుగానంశయంబులవీమమీవు,
పురుషోత్తమునికీర్తి భాగశుమునీవు,
సారజ్ఞతను నీవు చదివినచదువు
నారూఢతపము ధన్యంబులై వెలుంగు.

—నారదు పూర్వజన్మపుత్రాంతము—

నదమలాత్మక! పూర్వజన్మమందేను
జెడరక విప్రదాసికీబుట్టి వారి
నదనమందుండిన నమయమందటకు
నదయాత్ములగు యోగిజనములువచ్చి
నిలచి చాతుర్మాస్యనియమంబునచట
పలుపుచునుండఁగా నద్భుతీతోడ
వారికందై దేండ్రవాండనై యుండి
కోరిబాలురతోడఁ గూడియాటలకుఁ
బోనుసహింప కాపుణ్యపూరుషుల
నేనాశ్రయింప మన్నించియాఘనులు
నియమించుఁబనుల నన్నియుసమ్మతించి
భయభక్తులెసఁగఁ దప్పక జేసి వారి

యెంగిలిభక్తింతు, నెండవాసలను
సంగతిగా నొక్కసమముగానెంతు,
ముంగలనేనిల్చి మ్రొక్కుచు నెప్పుడు
వెంగిలిరీతి వివేకినై నడతు
నలవృష్టికాలంబు నాశరత్కాల
మలరసేవింప నాయందుసమ్మనులు
కరుణాకటాక్షవీక్షణ మొప్పునుంచి
యరమరలేక తామాచరింపుచును
వారు శ్రీకృష్ణనివరచరిత్రంబు
లారూఢిగాఁబాడ నానుభారసము
వీనులచేఁగ్రోలి విష్ణునామములు
గానంబుజేయ నుత్కంఠనొందితిని.
శ్రీవిష్ణుపదసేవసేయుసంకల్ప
మావేశపొడమె నాయంతరంగమున;
నీవిధంబునను నేనీశ్వరపాద
సేవకారంభంబు జేసినకతన
సరగునసీప్రపంచవికారములకుఁ
బరుడనై బ్రహ్మరూపకుండనై యున్న
నాయందుసూక్ష్మనిర్ణయముగావెలుంగు
కాయంబు సీసూలకాయంబు నాత్మ
మాయచేఁగల్గిన మర్మంబుగంటి
నాయోగిజనుల మహాకటాక్షమున;
తామసరాజనద్వయమునడంచి
తామించిహరిభక్తి దక్కినామదికి;
అంతఃకారాత్మాస్యమరుగనాభిక్షు
లంతఃకరణవృత్తి నన్నెంచిపిలిచి
వెలయ నీశ్వరతత్త్వవిజ్ఞానసరణిఁ
దెలియ నాకపు శువదేశించిచనిరి.
ఆయుపదేశమాహాత్మ్యంబుచేత

నాయీశ్వరునితత్త్వమాత్మగాంచితిని.
 హరికిసమర్పించినట్టి కర్మంబు
 పరమావధంబై ప్రపంచంబునందు
 మూఢుల నేవేళముందికొన్నట్టి
 రూఢితాపత్రయరోగంబునణచు;
 నేద్రవ్యమున బల్మినేరోగమొదవు
 నాద్రవ్యమారోగ మణగింపలేదు,
 అనఘ! ద్రవ్యాంతరమగు భేషజంబు
 మొససిన తద్రోగమును మాన్పనోపు
 నీరీతికర్మాభిహేచ్చి సంసార
 కారణమైయున్నగాని విష్ణునకు
 అమరసమర్పించినట్టి కర్మములు
 తముదాముచెఱచికో తగియుండుగాన
 నలహరియందుఁ జేయంబడుకర్మ
 ములుజ్ఞానకారణములునగు విష్ణు
 సంతోషమతిభక్తిసరణిబుట్టించు
 సంతతం బావశేష్యరుక్షిచేత
 నీశ్వరార్పణకర్మమిలఁజేయువారు
 శాశ్వతభక్తి కృష్ణస్వామినామ
 గుణవర్ణనంబులు కోరిచేయుదురు
 ప్రణవపూర్వకముగాఁ బరవాసుదేవ
 నామంబుమొదలైన నాలునామముల
 నేమరకవచించి యెలమితో మ్రొక్కి
 మంత్రమూర్తియునయ్య మహిమదీపింప
 మంత్రశూన్యుండునై మహిమెల్లుచున్న
 వరయజ్ఞపురుషుని వరుసపూజించి
 మఱిపూరుషుండు సమ్యగర్థ్యునండు
 నగును; నేనారీతి నాచరింపగను
 జగదీశ్వరుండు నిశ్చయముగా నాకు
 సరగున తనమీఁదినట్లు క్రినొసఁగె,
 హరి తదనుష్ఠానమంతయు నెఱుంగు

సదినీవునల్పు మహాత్మి! మాధవుని
 సదమలకీర్తుల చక్కఁగాఁబొగడు'
 మని తనజన్మకర్మాదులుదెలుప
 మునుకుచునువ్యాసముని యిట్టులనియె:
 'అనఘ! నీకాభిక్షు లమలవిజ్ఞాన
 మొనరంగ నుపదేశమిచ్చివారవలఁ
 జనినసిమ్మట బాల్యసమయంబునందు
 ఘనవృద్ధభావ మేకరణిఘటించె?
 వారుచెప్పినవి భానమునందునీకు
 సారంబులై యెట్లు సత్తుగానిలచె?
 నెటుసంచరించితి వీభూతలమున?
 బటుగతి పూర్వకల్పమునందుననుచు
 పనులెప్పుడెట్లుల తప్పకనీకుఁదెలిసె?
 తనువప్పు డెన్నార్లు ధరణిపై నిలచె?
 దానీసుతత్వమెంతట ముక్తమయ్యె?
 క్రీసంయమిశ్రేష్ఠ! చెప్పవే' యనిన
 నారదుండిలులనః: "నామనాభిక్షు
 లారూఢవిజ్ఞాన మమరభోధించి
 పోయినవెనక నాభూసురునింట
 మాయమృపనుల నేమరకనల్పుచును
 దనపరాధీనతఁ దలఁచకెల్లపుడు
 ననులాలనముచేయు నానావిధములఁ
 గానతల్లిని వీడగారాదటంచు
 నేనుమోహినిగాక నిరతంబునెఱుక
 మోసపోవక తల్లి ముందరకొన్ని
 వాసరంబులు నిలచిన ర్తించుతఱిని
 మాతల్లియొకనాఁడు మాపటివేళ
 ప్రీతితోగోవులఁ బిడుకుచునుండి
 పదముతోనపు డొక్కపామునుద్రొక్క
 నదిమించికఱవఁగా నపుడవిష్మము
 తలకెక్కిధరణిపైఁ దల్లివ్రాలినను

గలంగక నేధైర్యకలితుండనగుచు
నాబంధకమువీడె నది మంచిదనుచు
నాబుద్ధిలోనెంచి న్యాయమూహించి
జననికి విహితసంస్కారంబుచేసి
జనులసంగతిరోసి భలజలోచనుని
దయగోరికొనుచు నద్దనుజారిమీఁది
ప్రియముతో నుత్తరాభిముఖుండనగుచుఁ
బురముల జనవదంబుల గ్రామములను
వరపర్వతంబుల వాహినీతతుల
దాటియావలఁబోయి దందశూకములు
కాటుకకొండలగతిఁదోచుఁగరులు
కారెనుబోతులు కంఠీరవములు
ఘోరశార్దూలముల్ ఘూకకాకములు
చండఖడ్గవరాహశరభభల్లూక
గండభేరుండాదిఘనమృగావళులు
గలిగి భయంకరాకారమైనట్టి
యలఘుతరారణ్యమందుఁబోవుచును
ఆకలిదప్పి మెండై నట్టివేళ
నాఁకటబోవలే కందందునిలచి
మడుపుల నడులందు మాటిమాటికిని
బడలికదీరఁదప్పక గ్రుంకులిడుచు
నీరుద్రావుచు నెందునిల్వక అపుడు
నారాయణుని దివ్యనామగీతంబు
బాడుచు నానందపరవశత్వమున
నాశుచుఁజనుచుండి యందొక్కచోట
విపులతరాశ్వత్థవృక్షంబుచెంతఁ
దపసి నై కూర్చుండి తపసులుమున్ను
ఆనతిచ్చినరీతి సంబుజోదరుని
పూనిభావింపఁగాఁ బులకాంకురములు
మేనిపైఁ బాడఁమఁగా మిలిమిఱిసట్టి
యానందబాష్పంబు లక్షులఁదొఱంగ

ధ్యానింపుచుండ సత్తతిపరమాత్ముఁ
డై నవిష్ణుండు నాయాత్మలోఁదోచె
నప్పుడు భక్తిరసాబ్ధిలోమునిఁగి
యప్పరమేశ్వరుండగు హరిస్మృతచి
ననునేను మఱచియున్నను జక్రధరుఁడు
దనరార నంత సంతర్థానమొందె.
నేనంతటనులేచి నీరజోదరుని
గానకచింతించి క్రమ్మఱఁగనులు
ముకుళించి ధ్యానమిమ్ముగఁజేసిచేసి
యకలంకుఁడై నట్టి హరినిగానకను
దిగ్గునలేచి నల్లిక్కులఁదిరిగి
బెగ్గడిల్లుచుహరిన్ చిల్వఁగానతఁడు
పలుకకుండిన దుఃఖపరవశత్వమున
వెలవెలఁబోవుచు విపినమధ్యమునఁ
జరియించునామది సంతాపమెల్ల
హరియించుటకుఁజక్క నాకాశవాణి
కరణి ఘనాఘనగంభీరమహిమ
వరవాక్సుధావృష్టి వర్షించినటుల
నిరవై నకరుణతో నిట్లనివలికెః
‘పరితాపమేలరా? బాలక! నీకు
మొనసిన ఈజన్మమున నీవువచ్చి
ననుజేరజాలవెన్నగ కర్మములను
కామాదిరిపుల తంకకగల్చినట్టి
యామునీశ్వరులు మహాయోగివరులు
ననుజూచుటరుదు, క్రష్ణ ననీదుకోర్కె
కొనసాగనామూర్తి గుఱుతుజూపితిని
నామీఁదికోర్కె యెన్నడువృధగాదు
కామాదివై రుల ఖండించివైచు
నాయందుఁగలభక్తి నరులకెన్నటికిఁ
బాయదుమఱికొన్ని భవములకై న
కడలేర్చుగనుక నీకాయమిమిఁద

విడిచిమాయనుమతిన్ విభ్యాతిమెఱయ
నిరవొందఁబుట్టెద నింకనీన్మస్తి
యరయ లయంబొందు సంతమోదటను
ఆవేయియుగముల యంతకాలంబు
పోవు యామినిరీతి, పోయినవెనుక
గలుగువునస్మృష్టికాలంబునందు
సలలితజ్ఞాననిష్ఠ నిరూఢిగాఁగ
ఘనసాత్వికులలోను గల్యణండ్లవగుచు
జనియించిమద్భక్తి సల్పుచుండెదవు.
అనఁగ నద్భుతమంది యాకాశదిశను
గనివినుతివంగ నోంకారమూర్తియును
విలసితలీల ఋగ్వేదాదికంబు
లలితనిశ్వాసంబుగాఁగదీపించి
సర్వనియామకశక్తితోడగిన
పూర్వధ్వనిని మహాభూతంబుబలికి
యూరకుండిన మది నుప్పొంగినేను
నారాయణునకుఁ బ్రణామంబుచేసి
కామాదులనుగెల్చి ఘనతెరాసంత
నామములే పఠియించి నామసంబునను
పరమభద్రములైన పంకజోదరుని
వరచరిత్రములను వర్ణించికోనుచు
సంతతానంద సుస్వాంతుండనగుచు
సంతకాలమువచ్చు సంతకుభూమిఁ
జరియింపఁగాఁ గొన్నిసంవత్సరములు
జరిగినవెనుక నాశ్చర్యంబుగాను
మెఱుపుచందంబున మృత్యువుదోచె
నరయందత్కర్మదేహముముక్తమయ్యె.
నయమొప్పు హరికరుణను శుద్ధసత్వ
మయమై రజంబుతామసమునులేని
యమలభాగవతదేహంబుసొచ్చితిని.
యమరఁగాసంతతో నాజగత్ప్రియము

నులుక త్రైలోక్యము నుపసంహరించి
లలిమించు ప్రళయకాలవయోధిసమము
దనియన్దివింపఁజిత్తమున నూహించి
మొనయు నారాయణమూర్తియొనటి
సలలితబ్రహ్మనిశ్వాసంబు వెంట
బలమొప్పునేనులోపలఁ బ్రవేశించి
యొప్పుచుంటి సహస్రయుగమితకాల
మప్పుమజనిపోయె, సంతలోలేచి
చెలఁగి పునస్మృష్టిఁ జేసెదనంచుఁ
దలఁచుచున్నట్టి విభాతప్రాణముల
వలన మరీచ్యాది వరముచుల్ నేను
సలరజనించితి మామునీశ్వరులు
రహిమీర స్మృష్టికారణులైరి; నేను
మహిమాధ్యుండై సట్టి మాధవుకృపను
పరఁగ నఖండితబ్రహ్మచర్యమును
మురువొప్పనడుపుచు మోదమొందుచును
సలలితలీల నీశ్వరదత్తయగుచు
జలజసంభవవరసంజాతమగుచు
రహిమొప్పున ప్తస్వరంబు లేవేళ
తహాపొందితమయంత తామ్రమోయఁగను
నాచేతనంబు వీణనుసంతతంబు
నాచక్రధరుని కథావర్ణిగాన
సరణిఁబల్కించుచు సకలలోకముల
మెఱసియందఱికి నేమిత్తుండనగుచు
రమణీయబహిరంతరంబులయందు
నమర నాకెవ్వరు నడ్డంబులేక
చరియింపుచుండదు సర్వకాలంబు.
దొరకొని తీరకాదుండై నచక్రి
తనచరిత్రమలేను దవిలిపాడినను
మొనసిపిల్వఁగవచ్చి ముందరనిలచి
యుండుగావునఁ జూచుచుందునాహరిని.

ఖండనీయాఘద్యుఖసముద్రమందు
వెలసిన శబ్దాదివిషయతరంగ
ములలోనఁబారలేడి మూర్ఖులకెల్ల
నలినాక్షుగుణవర్ణనము నావసుమ్మి.
యలయమనియమయోగాదులచేత
నరయమానసము నియంత్రితంబయ్యు
పొరిదికామాదికక్షుద్రదోషముల
చేఁబ్రజోధితమగు సిద్ధితేకున్న
నీప్రపంచమున లక్ష్మీశ్వరనేవ
శాంతినొందించు నేచందాననై న
సంతసంబోధవ నాజన్మకర్మములఁ
గలరహస్యములెల్లఁ గ్రమముగానీవు
నెలవొప్పునడిగిన నేను చెప్పితిని.
నీవు నాశ్రీవిష్ణునిర్మలకథలు
భావించిరచియింపు భాగవతంబు
ననిచెప్పి నారదుఁడావ్యాసమాని
నొనరంగవీడ్కొని యుచితమార్గమున
వలనొప్పఁగావీణ వాయించుకొనుచు
నలరుచు నిచ్చావిహరియై చనియె.”
అనిపల్క విని శౌనకాదిసన్మనులు
మనమురంజితవమాని కీర్తిచి
సూతునిజూచి “మెచ్చుగనారదుండు
ప్రీతిరెట్టింపఁజెప్పినమీఁద నిచట
భాగవంతుఁడగు వ్యాసభట్టారకుండు
మగుడతానేమి సమృతముగాఁజేసె?
ననిశౌనకుండు నెయ్యంబుతోనడుగ
నసఘాత్ముఁడగు సూతుఁడతని కిట్లనియె:
“ధీరాత్మ! వినుము బ్రహ్మదైవత్యయగుచు
సారమైతగు సరస్వతీయనునదికిఁ
బడమటిగట్టున బడరికాతరువు
లడరగుంపైయుండు నచటసంయములు

చిరతరసత్కర్మసిద్ధికై జపము
లరలేక కావించు రాఫలంబందు
వ్యాసుండు జలముల వార్చికూర్పుండి
భాసురమతిచేతఁ బరమపూరుషుని
బరిపూర్ణుఁడై వెల్లు భక్తవత్సలుని
బరమేశుఁగాంచి ప్రపంచంబునందు
అలరారఁగా నీశ్వరాధీనమాయ
వలనజనించి యవారితంబై న
జీవుని సంసారచిత్రమంతయును
భావించిపురుషుండు ప్రకృతిబద్ధంబు
వలన గుణత్రయ వ్యతిరేకుఁడయ్యు
నలత్రిగుణాత్మకత్వాభిమానమునఁ
దాగర్తననుచు భోక్తననుచు భ్రమసి
చీకాకుబడు కర్మవృష్టిలోఁదగిలి
కాపున జీవుని కర్మములుతెగను
శ్రీవిష్ణుభక్తివిశేషయోగంబు
కావలెనందుచే గాక వేతొక్క
భావనచేగర్మపాశములొతెగవు
అనినిశ్చయింపుచు నవసీతలమున
జనులకు హరిభక్తిజనియింపఁజేసి
క్రమముగా మోక్షమార్గంబుజూపుటకు
నమరినభాగవతామ్నాయమనఁగఁ
దగుపురాణంబు నతాపసోత్తంసుఁ
డగణితయోగాధ్యుడగుచుఁగల్పించి
యకలంకమతిని మోక్షార్థయెయున్న
శుకునిచేఁజదివించె సుసిరంబుగను”
అనుచుసూతుఁడుబల్క నాశౌనకుండు
విని యిట్టులనియె బల్ వెఱుగునొందుచును:
“సూతా! యిదేమి యాశుకయోగి పంచ
భూతమయుండు, సంపూర్ణానుభవుఁడు,
పరమనిర్వాణతత్పరుఁడునై యుండి

గురుభాగవతమేమికోట కభ్యసించె?”
 నవవిని యాసూతుఁ డతని కిట్లనియె;
 “ననఘాత్మ! నిరపేక్షు, లభికధీరులును,
 అనిశమాత్మారాములగు యోగివరులు
 ననుపమానుండైన హరిభజనంబు
 నిష్కాములయ్యును నిరసింపలేక
 నిష్కారణంబుగానే చేతురెవును
 గురుతరకల్యాణగుణగణుండైన
 హరికథల్ వర్ణనీయంబులందరికిఁ
 గావున లోకమంగళంబగుచుఁ
 బావనంబైనట్టి భాగవతంబు
 హరిదివ్యగుణవర్ణనకుండగుచు
 సరసుండైన వ్యాసప్రసాదంబుచేత
 నిగమంబులెన్ని వర్ణించినగాని
 సుగమముల్ కావని చూచిభాగవత
 నిగమంబువతియించి నిర్వాణపదము
 వగణితుండైన పాండవ నాశుకయోగి”
 యనివల్కి సూతుఁడెట్లనియె వెండియును:

— అర్జునుఁ డశ్వత్థామపల్కుట —

“విశవయ్య, శౌనక! విఖ్యాతిమెఱయ
 నవనిలో రాజర్షియగు పరీక్షితుని
 ప్రవీణులజన్మకర్మములు ముక్తియును
 పాండుసూనుల మహాప్రస్థానకరణి
 అండజవాహనుండగు కృష్ణకథలు
 జెప్పెదవను: కురుక్షేత్రంబునందు
 ముప్పిరిగొని బలంబులనుగూర్చికొని
 కౌరవపాండవుల్ కదనంబునందు
 భూరిశౌర్యంబునఁ బోరాడిపాలసి
 రహిమిఱఁబోయి వీరస్వర్గమందు
 విహితులై యుండి రావెనుకనిచ్చొట
 దొరకొనిభీముండు దుర్యోధనుండు

నురుతరంబుగ గదాయుధంబుబూని
 కొండకొండయును ధీకొనినచందమున
 నొండొరుల్ గదిసిమహోద్దండగతుల
 జడియక సవ్యావసవ్యముల్ గాను
 విడిబడి తిరుగుచు వీడిదాయుచును
 కనులనిప్పులురాలఁగా మిట్టిపడుచు
 ఘనగదాఘాతభగ్నశరీరులగుచుఁ
 దడబడకను రక్తధారలఁదోగి
 కడుచలంబున మించి కంఠీరవముల
 కరణి నొండొరులను గర్జించుకొనుచుఁ
 గరికరి పోరాడుగతినున్నజూచి
 కరువలిపట్టికఁ గనుపై గగాను
 హరితోడల్ జూపఁగా నానంజఁడెలసి
 పటుశక్తితోఁ గురువతితోడల్ విఱుగ
 ఘటకుండై భీముండు గదద్రిప్పికొట్టె
 నంత సుయోధనుండవనిపైఁ బడియె,
 పంతమిడతె నప్పవనాత్మజునకు;
 సంతసించిరి ధనంజయుడు, కృష్ణుడును
 కాంతేయులకు మేలుగలిగినందుకును
 కుపితుండై కురురాజు గూలినందుకును
 కపటియై ద్రోణుండుగన్న సుతుండు
 తొలఁగితానపుడును దుర్యోధనునకు
 విలపించి ప్రీతిగావించెదననుచుఁ
 దగనిద్రబోయెడి ద్రౌపదిసుతులఁ
 దెగటార్చి కిరములు దెచ్చియారాజు
 ముందరఁబెట్టి యమ్మూర్ఖుండులోక
 నిందితుండయ్యెను నిష్కారణముగ
 నప్పుడశ్వత్థామ యాత్మనందనులఁ
 దెప్పునజంపినతెగువ వేనేగ
 విని ద్రౌపదీదేవి వెలవెలఁబోయి
 కనులబొప్పములొల్కుగా నేడ్చుచున్న

కనికరంబునజూచి కవ్వడి ద్రుపద
తనయనేడ్వకుమని తామారడించి
వలికెనిట్లనుచు: 'నోపాంచాలి! నీవు
కలగనేమిటి కై నకార్యసంగతికి?
నీవింకవగచిన నీతన్మాజులకు
జీవముల్ వచ్చునే? చెనఁటియైనుతులఁ
జంపినద్రాణి నేజంపితచ్చిరము
తెంపుగానిచటకుఁ దెచ్చియిచ్చెదను
వానిశిరము దన్నినై చి యావెనుక
న్నానంబుజేయుము చలమెల్లఁదీర'
ననియొడంబుటచి శౌర్యంబుదీపింపఁ
దనమిత్రుఁడై నట్టి దనుజారాతితోడ
విడిబడిరథమెక్కి వెను వెంటజనెను
వడిజూచిబెడరి యశ్వత్థామయుటకి
దూరంబుగాఁబోయి దుఃఖించుకొనుచు
ధీరతనెడఁబాసి దేహభిమాని
యగుచుజలంబులందాచమనంబు
తగజేసి పద్మజాస్త్రిప్రయోగంబు
నురువడి తానేర్చి యుపసంహరించు
సరణి నెఱుంగక చపలాత్ముడగుచుఁ
బ్రాణాపదనుమించి బ్రహ్మాస్త్రమపుడు
ద్రాణి పార్థునిమీఁదఁదాఁ బ్రయోగించె.
సప్పు డాబ్రహ్మాస్త్ర మగ్నిగ్రక్కుకొనుచును
దెప్పునరాజూచి దేవకీసుతుని
జూచి యాఖండలసుతుఁడిట్టులనియె:
'నోచక్రపాణి! మహోత్పాతమగుచుఁ
గాలాసలజ్వాలగతి విజృంభించి
చాలభూమ్యంతరిక్షములందు నిండి
యిదె మనకెదురుగా పాచ్చుచువచ్చె
నిదియేమి?' యన రుక్మిణీకుఁడిట్లనియె:
'విను, పార్థ! యాద్రాణి వెఱపుతోనుతికి

పనిబూని మఱలి ఈబ్రహ్మాస్త్రమేసె
నిక నుపసంహరిమెఱుంగఁడువాఁడు
ప్రకటమైనట్టి నీబ్రహ్మాస్త్రమిపుడె
తనరారదీనిమీఁదను ప్రయోగింపు'
మనవుడువిని పార్థుఁడాచమనంబు
సరగునగావించి జలజోదరునకుఁ
జరభక్తితోఁ బ్రదక్షిణముగావచ్చి
భీమసాహసమునఁ బేర్చి యర్జునుఁడు
నామింటవచ్చు బ్రహ్మాస్త్రంబుమీఁదఁ
బటుశక్తితోఁ దనబ్రహ్మాస్త్రమేసె
నటునిటుబోక బ్రహ్మాస్త్రముల్ రెండు
ప్రళయాగ్ని చింబంబు భానుచింబంబు
కళవళపడక తక్కబోరురీతిఁ
బోర దిగంతరంబులు భూసభములు
భోరుకొల్పుచు మహద్భుతముగానుండె.
సపుడు పార్థునిజూచి హరి 'యీశరముల
నుపసంహరింపుము, యుదితజ్జ!' యనిన
సప్పుడొసనుచు బ్రహ్మాస్త్రయుగ్గంబు
నొప్పుగాగాండివి యుపసంహరించి
యెదిగి అశ్వత్థామ నెగసిపట్టికొని
పదరియాజకుఁ డొక్కబతువునుబట్టి
కట్టినచందంబుగాఁ గట్టివేసి
చిట్టాడనీయక శివరంబుజేర్చి
యచ్చటహింసింతు ననివిజృంభింప
చెచ్చెరకృష్ణుండు చెయిబట్టితీసి
'నిలునిలు, మరుస! నీవిప్పుడతని
చలమువెంపుననేల చంపఁబూనెదవు?
పదటుఁదనమున నీపాపాత్ముడకట
చెదరకనిదురించు శిశువులఁజంపె
నట్టిక్రూరుని విప్రుడనుచు నీకింత
పట్టిచంపుటగాదు, ప్రాణభయమున

పాలివోయి వెలవెలఁ బోవుచున్నాఁడు.

.....
 వినుము చావునకంత వెలచువారలను,
 నొసరనిద్దురబోవుచుండువారలను,
 అతిసౌఖ్యమున మత్తులె నవారలను,
 బతిమాలుచును పుల్లవడినవారలను
 పూరిగఱచువారి, బోరాడలేక
 పారిపోయెడువారి, బాలుర, సుతులు,
 జగతీసురులఁబట్టి చంప రాజులకుఁ
 దగవుగాదందురు ధర్మతత్పరులు
 తనశరీరమునైన తాపిడి యన్య
 జనులరక్షించ జనపాలకుండు

ఘనమైనయూర్ధ్వలోకమునందు 'జేరు;
 చెనట్టియై తప్పుచేసిన మానవుండు
 డాకై సరాజదండనముచే నూర్ధ్వ
 లోకంబుగాంచు, నీలోకనిందితుండు
 అరసిచూడ వధార్హుడగునై ననీతి
 మఱచిభీతుండు విప్రమాత్రునిసీవు
 నీరీతిఖండింపనేలను? వీఁడు

ప్రారబ్ధముననేడు బద్ధుడై నాఁడు
 మంచిది వానికర్మమువాడెయనుభ
 వించుఁగాకిపు డింత వెలచుచుండగను
 తెంపుగా నీవరదేగినిచ్చటఁ
 జంపనేటికి? రమ్ము, సత్కృపాసాంద్ర!'
 యనియిట్లు శ్రీకృష్ణుడానతిచ్చినను
 వినిచంపజాలక విజయుడల్లపుడు
 చెలఁగిపాంచాలికిచ్చిన మాటమదిని
 దలఁచియాద్రాణిని ద్రాపదికడకుఁ

—ద్రాపది యశ్వత్థామతో సంభాషించుట—

గొనితెచ్చి యందుంచి 'కొమ్మ! నీవితని
 పనిబూనిజంపించు బ్రతికించుమింక

సీమనస్స'ని పల్కు నిట్టూర్పునించు
 యామానినీమణి యారటమంది
 యలుగక, శిశుహంతయగులజచేత
 తలవాంచియున్నట్టి ద్రాణిసీక్షించి
 కరములుముకుళించి కన్నీరుదొఱగఁ
 బరితాపమునఁబల్కె పాంచాలియపుడు:
 'అన్న, యశ్వత్థామ! యక్కటానీకుఁ
 జిన్నిపాపలఁజంపఁ జెయ్యెట్టులాడె?
 వరుసగా మామగవారికందరికి
 గురుడై నద్రోణుని కొడుకవై యుండి
 సీతండ్రిశిష్యులు నీశిష్యులనెడి
 నీతివిచారించి నెనరెంచలేక
 నేరులెవ్వియు నేరక రాత్రి
 యూరకెనిదురింపుచున్న యర్హకులఁ
 బట్టిచంపుటనీకు పాపంబుగాదె?
 యిట్టికట్టడితనంబెటుగల్గె నీకు?
 గురుడనిచూడక కుంతినందనులు
 బెరసిమీతండ్రి జంపినవగఁదీర
 కన్నతండ్రులకు దుఃఖమునిచ్చుకొఱకుఁ
 చిన్నపాపలఁజంపితి నంటివేని
 కదనరంగంబులోఁగా విజృంభించి
 యెదిరించిపోరువా రెంతవారై న
 వధియింపదగు గాన నరపాండుతనయు
 లధికశౌర్యోద్ధతి నాహవంబందు
 మీఱిపోరాడిన మీతండ్రిజంపి;
 రారీతి నాబిడ్డలకట! నీతోను
 పోరాడవచ్చిరో భూరిశౌర్యమున?
 మారొడ్డియాడిరో మాటలేమైన?
 తేరకునీవిత తెగువతోనుతుల
 దారుణంబుగఁజంప ధర్మమే? తండ్రి!
 వీరశేఖరుడవు, విప్రోత్తముడవు,

దీపావళివాటిరాత్రి శ్రీనగరమున గల సంపన్నగృహములయందునూ పాడిందల్లయందునూ శోభగా నుండెను. నగరమునగల్గుదారులు, బాలికలు శుభ్రముగాతోమిల్లెల్లగా మెదయుచున్నపల్లెరములయందు వీపములు పెట్టుకొని దేవాలయమువైపు వెళ్లుచుండిరి. వీపములకన్న నూ అధికముగా నాచాలబాలికల ముఖారవిందములు మెదయుచుండెను. ప్రతిగృహమును దీపావళిచే ప్రకాశించుచుండెను. కేవలము పండితదేవదత్తునియొక్క ఏడం తిథులమేదమాత్రము గంభీరముగాను, భయంకరముగాను ఉండెను. పూర్వార్వత్తమయొక్కస్ఫూర్తిచిహ్నముగా నిలచియుండెను. ప్రస్తుతము ద్వారపాలకులకుమారుగా వృక్షములు నిలచియుండెను. దివానాఖానా అంతయు సాలిపట్టతో నిండియుండెను. ఏ ఇంటిలో నుండరీములు మనోహరసంగీతగానము విసవచ్చుచుండెనో అచ్చటనే నేడు అదవిపావురముల మధురస్వరము విసవచ్చుచుండెను. ఇదియంతయు కాలమాహాత్మ్యమే!

నేడు అమావాస్యవీపములప్రకాశమువలన అంధకారము పరాజితమయి దేవదత్తుని వికాలభవనములో శరణుతొచ్చెను. దేవదత్తుడీ అంధకారమున తనగదియందు చింతానినున్న దైయుండెను. నేటికే నెలదినములనుండి దేవదత్తునిపత్నియగు గిరిజదేవి మరణానన్నురాలై యుండెను. దేవదత్తుడు మిక్కిలిదర్పిద్రుము, దుఃఖము అనుభవించుచుండెను. అదృష్టముపై నాధారపడి అతను ధైర్యముకలిగియుండెను. కాని ఈనూతనదేవదన అతనికి పహింపవలవికాదుండెను. పాపము దినదినమును కృశించుచున్న గిరిజయొక్క పర్యంతలమున అసీనుడై ఆమె ముఖమును వీక్షించుచూ దుఃఖించుచుండెను. ఒక్కొక్కప్పుడు గిరిజయు తన జీవితముపై నిరాశకెంది యెద్దుటయూకలను. అప్పుడు దేవదత్తుడామెను ఓదార్చుచుండును.

పండిత దేవదత్తుని పూర్వులు వడ్డీవ్యాపారము బాగుగా చేయుచుండెడివారు. వారికి ఎక్కువగా రాజాలతోను, మిక్కిలిధనవంతులతోనూ వ్యాపారమువుండెడిది. పూర్వకాలమునందు ఇప్పటివలె 'దస్తావేలా'లు గాని 'ప్రోవోట్టు'గాని లేవు. అప్పుపత్రములు తెల్లకాగితములపై వ్రాసి చేవ్రాలుచేయుటయే కాని సాక్షులు, సంతకములు మొదలగునవియు లేవు.

కొన్నిదినముల తరువాత గొప్పకాటకము సంభవించెను. దానితో దేవదత్తునితల్లి ఆస్తిసంతయు పోగొట్టుకొనెను. దేవదత్తుడు పెద్దవాడగుసరికి నివసించుచున్న యొకగృహము ఋణపత్రములుమాత్రము మిగిలియుండెను. దేవదత్తునిచేతిలో నొకరాగిపైసఅయిననూ లేకుండెను. ఇదివరకు కృషియన్న నేమియు నెరుగని దేవదత్తుడు కృషిసంబుట కష్టముగానుండెను. వర్తకముచేయవలయుననిన దానికి ధనమును, బుద్ధియు నావశ్యకములు. సర్కారుకుద్యోగమేదైన చేయవలయుననిన విద్యకూడదు. భిక్షమెత్తికొనిఅయినను జీవించవలయుననిన పూర్వప్రతిష్ఠ, గౌరవము ఆటంకములుగానుండెను. కానయిప్పుడప్పుడు పూర్వవ్యవహారముల ఇంద్ల కేగి వారిచ్చువ్యవధివ్యయముతో కాలక్షేపముచేయుచుండెను. పూర్వప్రతిష్ఠ వానిఅప్పుపత్రములయందుమాత్రమే నిలచియుండెను. దేవదత్తుని మందభాగ్యతవలెనే వాటియందలిఅక్షరములుమాడా మలినమై కాలవిపర్యాయమునునూచించుచుండెను. దేవదత్తు డాఋణపత్రములను తనప్రాణముకన్న మిన్నగజూచుచుండెను. అమావాస్య దినమున ప్రతిగృహమునందును లక్ష్మీపూజలు జరుగుచుండెను. దేవదత్తునిగృహమున లక్ష్మీ లేదు సరికదా లక్ష్మీ యొక్కచిహ్నమైనను అగపడుటలేదు. కేవలము వానివద్ద దెబ్బనిలక్షలరూప్యములఅప్పుపత్రములు ఉండెను.

2

దీపమాలికలన్నియు తమ అల్పజీవితములు చాలించుకొనినవోయనునట్లు తేజోవిహీనములు కాజొచ్చెను. దేవదత్తుని భార్యయగు గిరిజ కా నాటి ప్రాద్దుటకుండియొ మిగుల నస్వస్థతగనుండెను. విషజ్వరము ఆమెను ప్రతిక్షణమును ముచ్చిరగాతేయుచుండెను. అకస్మాత్తుగా ఆమె యులికిపడి కండ్లునిప్పి మిక్కిలి హీనస్వరముతో నిట్లు చెప్పెను:

“నేడు దీపావళి అమావాస్య.”

గిరిజకు స్మృతివచ్చుట, ఆమె మాట్లాడుట విచారమగునదగు దేవదత్తునకు సంతోషము కలిగించెను. “అవును. నేడు దీపావళి అమావాస్య”. గిరిజ భాష్యులత నేత్రయొ ఇటునటు చీక్షించుచు మెల్లగా నిట్లు నెను: “మన ఇంట్లో దీపము పెట్టరా?” ఆమాట విని దేవదత్తుడు వెక్కిరిచెక్కిరి వడువసాగెను. గిరిజ మరల అదే స్వరమున ‘చూడుడు, మన ఇంట్లు ఈ సందర్భమునంతయూ అంధకారముగానే యుండును. నన్ను లేవనీయుడు. మన ఇంట్లో దీపము వెలిగించెదను.’

ఈమాటలు దేవదత్తుని హృదయమునందు బాణములవలె నాటెను.

*

*

*

*

ఈపట్టణమున లాలాశక్తరదాను గొప్పవైద్యశిఖామణి. ఆతను తన ‘ప్రాణసంజీవని’యను పేరుగల ఆమె పుత్రియందు ముద్రణాయత్నముకూడ తెప్పించియుంచెను. మందులు కన్నను ప్రకటనలు హెచ్చుగానుండెను.

ఈవైద్యునివద్దనే దేవదత్తులబాలు భార్యకు మందు తీసుకొని వెళ్లదలచెను. శంకరదాను దబ్బు ఎక్కువగా నిచ్చిన వారిని బాగుగా చూచుచుండెను. కాన నిర్దమదగు దేవదత్తునితో ఎన్నడూ శంకరదాను మాట్లాడి యుండలేదు. దేవదత్తుడు ఎన్నడును తన భార్య అస్వస్థత యంతనితో చెప్పటకు వీలుకలుగలేదు. ఒకవిషమున దేవదత్తు డాతని సమఖమునకు వెల్లి ఎంతయు నేడ్చెను, యెంతయు మొరపెట్టుకొనెను. కాని మిక్కిలి కఠిన హృదయుడగు డాక్టరుబాలు హృదయము కరుగలేదు.

రాత్రి మిగుల భయంకరముగానుండెను. గగనమండలముందున తారలు బాగుగ మెరయుచుండెను. అర్ధరాత్రి ఆయెను. శ్రీనగరమునందు ఆరినదీపములను చూచి మిశ్రకాళము ఇంతలోనిదియేనా అని పరిహీనించుచున్నవోయన్నట్లు తారలు తళతళ మెరయుచుండెను. పాపము దేవదత్తుడు కష్టదశలోనున్న గిరిజ యొక్క శయ్యాపార్శ్వమును వీడి డాక్టరు గృహమువై పునకు మరలెను. డాక్టరుబాలు ‘ఫీజా’ పుచ్చుకొనకుండ తన గృహమునకు రాదని దేవదత్తునకు బాగుగా తెలుసును. అయితే వాతాకులై నప్పటికి ఆశవదలదు. దేవదత్తు త్వరగమనమున నడచివెళ్లుచుండెను.

3

డాక్టరుబాలు అసమయమునందు తన ‘రామబాణిందు’ యను మందునుగూర్చి పత్రికకు ప్రకటనప్రాయముండెను. ఆతని ప్రకటనయొక్క అకర్షణశక్తి చూచువారలకు ఆతను వైద్యశిఖోనుణియో లేక ‘నులేఖి’ విద్యావారిధియో చెప్పకలరు.

డాక్టరుబాలు ప్రకటనపత్రము పూర్తిచేసి గట్టిగా చదువసాగెను. ఇంతలో దేవదత్తుడువచ్చి తలుపు కొట్టెను. వైద్యశిఖామణి లాంతరుచేతబూని బైటికి తొలచెను. వైద్యుడీర్వనిని విని మిగుల సంతోషించెను. డాక్టరుబాలు ఫీజా రాత్రి రెండు రెల్లుగాన సంతసముతో బయటకీతెంచ దేవదత్తుడు యేడ్చుచు ఆతని పాదములపైబడి “డాక్టరుబాబూ! ఈసమయమున మీరు నాయందు దయ యుంచవలెను. గిరిజ కాలనిశ్చయ

మూడు అతిథి కావోవుచున్నది. మీలోక్కడ దానిని రక్షింపగలరు. లేకపోయిన నాభాగ్యమున ఎట్లు వ్రాసు బడియున్నరో అట్లుజరుగును. తమరు తాపమయమున కొంచెముదయచేసి చూచిన నాహృదయాన్ని కొంతయుప శమించును. నాకక్షికొలది ఆపెవిషయమున ఏలోటునుకలుగజేయలేదని నాకూరట కలుగును. కాని తమకు సమృద్ధిజేయుటకు తగినంతయోగ్యత నాకులేదని భగవంతునకు తెలుసును. కాని జీవించియున్నంతకాలమును మోక్షార్థిగానము చేసెదను. మీ నీవకుదనై యుండెదను.”

పాపము దాక్షిణ్యబాటును మొదట కొంత బాలికలిగెను. కాని అది తట్టిల్లకవలె పెంటనే స్వాగ్రహ నెడు ఆంధకారమున అదృశ్యమైపోయెను.

8

పండిత దేవదత్తుడు నిరాశతో ఇంటికి మరలివచ్చి విచారించుచుండెను. “ప్రాణసంకటముందున్న గిరిజ యొక్క ఆలోగ్యముకొరకు నేనెంతయో విలపించుచున్నను ఫలములేకున్నదిగదా? వైద్యుడువచ్చి చూచుట వచాయమేమున్నది? నాదగ్గర ఒక్కపైసయునను లేదే, నేనెట్లు వైద్యునకు ఖజా ఇచ్చి ఇంటికి తీసుకొని రాగలను? నేనెట్లు కఠినహృదయుడగు వైద్యుని సంతోషపెట్టగలను? దాక్షిణ్యబాటు, నేను నాజన్మమంతయు నీసేవతోగడపెదను. నీయొక్క ఉదారత ప్రకటించెదను. నీకుందులనునూరెదను” అనితనలోపనుకొనసాగెను.

దెబ్బదిఅక్షల అపృపత్రములు నేడొక గవ్వకైననూ మారకున్నవిగదా యని దేవదత్తుడు తెలిసికొనెను. ఆఅపృపత్రములన్నియు నేటితోదూరముచేయుటకు సంకల్పించుకొనిపెట్టితెరచి ముఖములు సందువాను బైటకు తీసి యొక్కొక్కటే దీపము దగ్గరపెట్టి కాల్చివేయసాగెను. ఏప్రకారముగా నుండరమకుమారకరీరములు అన్ని కాహంతియైపోవునో అట్లా ఆనేకలక్షలవిలువగల ఋణపత్రములుకూడ దీపమున కాహంతియైపోయెను.

ఇంతలో బయటనుండి దేవదత్తుని యెవరోపిలిచిరి. అతను ఉలికిపడి తలయెత్తి లేచి నిద్రనుంచి లేచిన వానివలె చీకటిలో తిడుముకొనుచు వీధిద్వారమువరకువచ్చి తలుపుతీసిచూచెను. కొంతమంది భటులు చేత కరదీక్షికలను దాల్చి నిలచియుండిరి. ఏమగుపై నెక్కి రాజదుస్తులతో ఒక నుండరయువకుడు కూర్చుని యుండెను. చూచువారలకు అతడు చాల గొప్పవాడని తెలియుచుండెను. అతను నల్లని అంగరఖా యును, తెల్లని పొయిజుబాయును, మొలయందు ఒక విలువగల కత్తియును, మెడయందు బంగారుహారమును ధరించియుండెను. అవి యాతనికి మిగుల శోభకలిగించుచుండెను. దేవదత్తుని చూచుటతోడనే ఆమాతన పురుషుడు క్రిందకుదిగి దేవదత్తునకు నమస్కరించెను. అతనియొక్క వినయమునుచూచి దేవదత్తుడు లజ్జితుడై “తమయొక్క ఆగమనము ఎచ్చటనుండి?” అని అడిగెను. యువకుడు మిగులవినయముతో “నేనుతమయొక్క పూర్వుల సేవకుడను. దాసునియొక్క ఇల్లురాజసగరమువగలదు. నేను అచ్చటి జాగీరుదారుడను. నాయొక్క పూర్వులకు తమయొక్క పూర్వులు చాలాదయకలిగిఉండిరి. ప్రస్తుత నాయీప్రతిష్ఠ, సంపాదనకు తమయొక్క పూర్వుల దయయే కారణము. నేను నాయొక్క వ్యవసాయవలన తమయొక్క పేరువినియుంటిని. నాకు ఎన్నియో దినములనుండి తమ దర్శనము చేయవలయునని వున్నది. నేడు అట్టి అవకాశము కలిగినందువలన నేను మిగుల ధన్యుడను.” అనిచెప్పెను. దేవదత్తునకు తన పూర్వుల ప్రతిష్ఠవినినందున ఆనందబాష్పములు వచ్చెను. వాని యొక్క దీనత కొంచెము సేపటివరకు దూరమయిపోయెను. అతను గంభీరభావముదాల్చి చెప్పెను. “మీరిట్లు చెప్పుట మీదయవలననే కాని ఆపూర్వులసంతతిలోనివాడననిచెప్పుకొనుటకు నాకు తగినంత యోగ్యతలేదు.” ఇంతలో యువకుని నొకరులు చావడిలో తివాసిపరచిరి. వారిరువురును దానిపైకూర్చుండి మాట్లాడసాగిరి. యువకుని మాటలు వినుచున్నకొలది దేవదత్తుని ముఖములము ప్రాతఃకాలసూర్యదర్శనమువలన వికసించినట్లు

వికసించెను. దేవదత్తుని పితామహుడు యువకుని పితామహునకు ఇరువదివిడువేలరూపాయలు అప్పుగానిచ్చి యుండెను. అట్లుఇచ్చి చాలకాలమవుటచే దానికి వడ్డీ ఏబదివేలరూపాయలు అయెను. అబ్బులము తీర్చుట కొరకే ఈయువకుడు కందువందలమైళ్ల దూరమునుండి దెబ్బనిబడువేలను పట్టుకొని వచ్చియుండెను. యువకుడు దేవదత్తునిచూచి మీవద్దపుత్రముండియేయుండవచ్చును. దానిని తీసికొనివచ్చిఇచ్చి రూపాయలు తీసుకొనుదని చెప్పెను. దేవదత్తునిహృదయము బరువాయెను. హృదయావేగమణచికొని “బహుశాఉండవచ్చును. ఇది పరిగాచెప్పబాలను. ఈనికిబోయి వెళితే తెచ్చెద” ననిచెప్పి లోనికిబోయెను. “అది కాలిబూడిదయాయెనో లేక మిగిలెనో తెలియుటలేదు. పుత్రములేక రూపాయలు ఎట్లువచ్చును. అరూపాయలు డాక్టరు బాబునకు ఇచ్చి ఆతనిని సంతోషపెట్టి గిరిజకు స్వస్థతకలుగ జేపెదను.” ఇట్లు దేవదత్తుడు తనలో అనుకొనుచు మిగిలిన పుత్రములను వెతుకసాగెను. ఆతని అదృష్టవశమున అపత్రము దొరికెను. అపత్రము చేతపట్టుకొని సంతోషముతోపరుగెత్తి గిరిజయొద్దకువెళ్లి “గిరిజా! భగవంతునికృపకల్గిన నీవిప్పుడు జీవించుటకు అవకాశముకలిగినది” అని సంతోషముతోచెప్పెను. కాని గిరిజ ఈలోకమునువీడి వెదలిపోయెను. వేచలము ఆమెయొక్క శవము మాత్రమే అచ్చట మిగిలియుండెను. ఆమెపాణవాాయువులు ఎగిరిపోయి గంటకావచ్చెను.

దేవదత్తు డాపత్రముచేతగొని యువకునియొద్దకేగి చాని కాపత్రమునిచ్చి రూపాయలు పుచ్చుకొనెను. యువకుడును ఆతనికి నమస్కరించి ‘నాపూర్వీకులు తమయొక్క బుణమునుండి నేడు విముక్తులైరి.’ అని వెదలిపోయెను.

౫

పండిత దేవదత్తుడు ఈయువకుని పిడుగొల్పి ఇంటిలోనికి వెళ్లెను. అతను మిగుల సంతోషముగా నుండెను. ఈసమయమునందాతనివద్దకు యాచకు లెవరైనవచ్చినయెడల నిరాశులై వెడలరు. సత్యనారాయణ వ్రతము మిగుల గొప్పగ చేయవలయునని నిశ్చయించుకొనెను. గిరిజకొరకు బట్టలు, వస్తువులు చేయించవలయునని యాతడు అనుకొనెను. కాని గిరిజ ఎట్లున్నదో ఈసంతోషసమయమునందాతనికి తెలియనేతెలియదుగదా!

అంతఃపురములో నడుగిడగనే ఆతడు భగవంతునికి నమస్కారమర్పించి మిగిలిన పుత్రములను వెతికి ప్రోగుచేసి ఆముఖములుపెట్టెయందే ఉంచి దాచెను. “ఇక నాకీ జీవితకాలమున భవసంపాదనగూర్చి చింత యుండదు. ఈశ్వరుడు నాకు కావలసినంత భవమొసంగెను. దీనితో నాయొక్కయు గిరిజయొక్కయు జన్మములు సుఖముగా గడువవచ్చును.” కాని పాపము గిరిజయొక్క జన్మము ఇదివరకే సుఖముగా సమాప్తి నొందినదని నాతనికి తెలియవాయెను. ఈసంతోష సమాచారము వినగనే గిరిజలేచి కూర్చుండునని ఆతడు అనుకొనుచుండెను. విచారము, కష్టమువానికి దళకలిగించినవి. కడుపునిండగ తిండి దొరుకనివానికి పుత్ర సాన్నము దొరికిన ఇట్టియవస్థయే సంభవించును. ఇట్లు ఆలోచించుకొనుచు గిరిజయొక్క పర్యంకముయొద్దకు వెళ్లి “గిరిజా! కనులను తెరువుము. ఈశ్వరుడు మనప్రార్థననువిని మనపై దయాదృష్టిబరచెను. నీదేహమున ఎట్లున్నది?” అని ఒక్కసారి అడిగెను. కాని గిరిజ మారుపలుకలేదు. వానికి ఆశ్చర్యముదయించి ఆమెపై కప్పేయున్న కాలువును తీసిచూచెను. చూడగనే హృదయమునుండి మిగుల బాలిగొల్పు స్వరమున “అహా!” అను వేడినిట్టార్చువచ్చెను. తలను చేతులయందుచేర్చుకొని అచ్చటనే కూలబడెను. కన్నులనుండి రక్తపుబొట్టు పడసాగెను. “అహా! ఈసంపదకొరకు ఇంతప్రియమగుమూల్యమును ఇచ్చికొంటినా? ఈశ్వరా—నీవు మిగుల న్యాయవంతుడవని చెప్పెదరే? నాకు గిరిజయే కావలెను. భవమక్కరలేదు. ఈభవమును నీవే తిని తీసుకొని నాగిరిజను నాకీయుము.”

౬

అమావాస్యనాటి అంధకారమయమగు రాత్రి గిరిజయొక్క అంధకారమయమగు జీవితమువలెనే పూర్తియాయెను. పొలములో నాగలిడున్నచూ వైకుంఠగట్టిగా పాడుచుండిరి, నూతిఒడ్డున పురస్త్రీలు నీటికై కూడిరి, వీరునీరు తెచ్చుటకన్నమా నవ్వుటకొంచు, కబుర్లుచెప్పుకొనుటకునూ చేరుచుందురు. ఒకతె నూతిలో చేదనేసి తన అత్తసాధించు సాధింపులను చెప్పుచుండెను. ఒకతె నూతి చప్తాచాటునకు వెడలి తన ప్రియసఖితో తొలి నాటిరాత్రి భర్తవద్ద జరిగిన ప్రేమలాలపములను రహస్యముగా చెప్పుచుండెను. వృద్ధస్త్రీలు ఏడ్చుచున్న మనుమలను ఒడియందిడుకొని తమతమకోడలడను తిట్టుచూ వాచాశ్యులను చెప్పుకొనుచువచ్చి గంట నేపయినను యింటికిమరలకుండిరి. కాని రాజవైద్యుడగు లాలాశంకరదాసు ఇంకను గాఢనిద్రయందుండెను. చాలమందిగిగురు చావిడియందువేచియుండిరి. ఇంతలో పండితదేవదత్తుడు తలవైన, ఒడలివైన నేమియు ధరించకుండ కేవలమొక ధోవతిమాత్రము ఆసందర్భముగా ధరించి, అగ్ని కణములవలె మిగుల ఎర్రగానున్న కండ్లతో, భయంకరమగు ఆకారముతో కొన్ని మోట్లకట్టను పట్టుకొని పరుగెత్తుచూ వచ్చెను. వచ్చి ఆటోచ ఛాలయముయొక్క ద్వారమువద్దనిలుచుండి గట్టిగా తలుపుతట్టసాగెను. ఆశబ్దమునువిని డాక్టరు పాలు పులికి పడి తలుపుతీయించెదనని చెప్పచూ క్రిందకువచ్చెను. ఇంతలో దేవదత్తుడెదురుగవచ్చినిలుచుండి నోట్లకట్టను ఆతనిముందుపడవైచి “డాక్టరుబాబు! ఇవి డెబ్బదివిదు వేలరూపాలయవోట్లు. ఇవి తమయొక్క ఫీజు. తమరు వచ్చి గిరిజను చూపిండు. మరియు ఆమెయొక్క కండ్లను ఒక్కసారి తెరపించుడు. కేవలము ఆమెయొక్క ఒక్కదృష్టిపై నినియన్నియు హీనములు. ఒక్కదృష్టిపై ఇదియంతయు మిగుల స్వల్పము. తమకు మనుష్యుల ప్రాణములకన్నను ధనమే ప్రధానము. ఆధనము మీ ఎదుటనే ఉంచితిని. నాకు గిరిజ ఈరూపాలలకన్నను ఎన్నియోరెట్లు ప్రియమైనది.” అని చెప్పెను. డాక్టరుబాబు మిగుల లజ్జితుడై బాలికలుగు వీక్షణములతో దేవదత్తునివై పుమాచి “నాకుమిగుల విచారముగనున్నది. నేను నాజీవిత కాలమునందంతయు మీకు అవరాధిని. కాని మీరు నాకు శిక్ష ఇచ్చితిరి. ఈశ్వరుని దయవలన ఇట్టితప్పు ఎన్నడును చేయకు. నాకుమిగుల విచారముగ నున్నది. నిజముగనే నేను మిగుల విచారించుచుంటిని.” అని అనెను. ఈవాక్యములు వైద్యుడు మౌనముపూర్వకముగా చెప్పెను.

చిత్రప్రశ్న

శ్రీ మతి ఆచంట సత్యవతమ్మ గారు

ఆరక్షరంబుల ఆర్యులగ్రంథమ్ము అతివ్యాప్తినొందుచు నలరుచుండు
ఆద్యక్షరద్యయంబనువుగా భగవంతుగొలుచువారిని తెల్పు కొమరుమిగిలి
ఒకటైదుఆరులు ఒనరంగకలిపిన భీతికిమారుపే రతికియుండు
నాలుగై దారక్షరాలనుగల్పంగ గెలుపునకర్థంబు నెలమిగాంచు
మూడునాల్గయిదారు మోదంబుదీపించుసంపూర్ణజయమును సరవిదెల్పు

అట్టిపుస్తకనామంబు సరసిమీరు

పత్రికాబాల “గృహలక్ష్మీ” కందఁజేసి

ఆర్యమతజ్ఞానమభివృద్ధియగువిధాన

యశమునొందంగబూనుఁడో అమ్మలార!

ఇట్టి ఇట్టి వానియందు రుచిగల గృహలక్ష్మీ పాఠశుర్రాడు ఈప్రశ్నకు జవాబు ఆలావించి లేఖా ముఖమున మార్చి 10-వతేదీలోవున మాకు తెలుపుదురగాక!

—సంపాదకుడు.

జోలపాటలు

(పాపాదమరాలు) శ్రీమతి యస్. వి. సరళా దేవిగారు

జోలపాడుకృష్ణా! జోలొట్టరంగా!
నిద్రపోబలభద్ర! ధాములేమ్మడవు
చివ్చోచిబోయిందే బచ్చలీమెయ్య
చిన్నమాఅబ్బాయి రచ్చల్లనాడా
జోలపాడేవారు జోలొట్టెవారు
నిద్రపుచ్చేవారు భద్రకన్యకలు
అడబోయబ్బాయి మాడతెచ్చేడు
మాడకుమరిమాడ మద్దికాయల్లు
రావెరావేదిలుకా! రత్నాలచిలుక!
పంతులేవేదిలుకా అబ్బాయికివ్వ
జోలారిపండెరుపు దొండపండెరుపు
తాయెరుపుఅబ్బాయి తనవారిలోను.
చిన్నవాడా! రారా, చంద్రుడారా!
చంద్రుడాఅబ్బాయి చేతిచెండందుకోరా.
జోలారిపాపడికి జోడుంగరాలు
చిన్నమాఅబ్బాయికి పమిడుంగరాలు.
చిచ్చినూరేండ్లు నీకునూరేండ్లు
నినుగన్న తండ్రికి నిండునూరేండ్లు.
అడబోయబ్బాయి వచ్చెగామాను
అందెలచవుడాయె అరుగుల్లమీద
చదువబోయబ్బాయి వచ్చెగామాను
సరస్వతిచవుడాయె సావిత్రిలోను.
అందరుమామల్లు చండమామల్లు
అబ్బాయిమామల్లు రామలక్ష్మణులు.
రామలక్ష్మణులంటి మామలుంటెను
రాజ్యంబులేదుదరు రాజుల్లుమెచ్చ.
చిచ్చికిబెట్టరే చీమలెంగీలి

అబ్బాయికిబెట్టరే పాలమీగడలు.
రావెరావేపిట్ట! రత్నాలపిట్ట!
పాలుతేవేపిట్ట! అబ్బాయికిపట్ట.
బూదివాడా! రారా బుట్టలుకోరా
బుట్టలోఅబ్బాయిని వేసుకొనిపోరా.
ఏడువకుఅబ్బాయి ఏడువకుతండ్రి
ఏడిస్తేనిన్నెవ్వరెత్తు కొండూరు.
నిద్రబోఅబ్బాయి నిద్రపోఅయ్య
భద్రకన్యకలొచ్చి నిన్ను లేపేరు.
వాసాలమీదది మీసాలమీలుక
అబ్బాయిచేతిది రత్నాలగిలక.
పట్టులాగునొక్కా నీకుఅబ్బాయి
మేసత్తెచ్చింది ఏడువకుతండ్రి!
హాయివారింటికి హాయివస్తాము
అరటిపండ్లత్తాలు కోసుకోస్తాము.

* * *

కొండలలోవున్నారు మండలేశ్వరులు
కట్టించుమీనాన్న గాలిగోపురములు
గాలిగోపురాన రెండుచిలుకల్లు
అందులోఒకచిలుక చిన్నిఅబ్బాయి
చూడబోయి పెదనాన్న సున్న మేయించె
అడుగబోయిపిసతండ్రి అరుగువేయించె
పరుగుపరుగున అన్న బావిత్రవ్వించె
పుణ్యాలమీయమ్మ పూలవనమేసె
ప్రేమగలమీయక్క పూలన్నీకోసీ
చిన్నిమాఅబ్బాయికి జడనిండగ్రుచ్చె.

* * *

పచ్చలు కెంపులు పారిజాతములు
పావమనలబ్బాయికి నీళ్ల సేవోట
రత్నాలు చెక్కినా రవ్వలపండు
ఆకుకోమనియిచ్చెతాను మీనాన్న
ఏళ్లునాడకు నీవులబ్బాయి
విస్తరించినకురులు దృష్టితాకేను
రచ్చలనాడకు నీవులబ్బాయి

అందాలనీమోము కందిపోయేను.

* * *

కోవిలబుద్ధులు కొత్తలేమాకు
అబ్బాయిమాటలు వింతలేమాకు
పిట్ట! రావెపిట్ట! పిల్లలతల్లి!
పిల్లలకుచాలిచ్చి పల్లెలకువెళ్లు.

2

(సంపాదకురాలు) శ్రీమతి దరిశి నుబ్బల స్కమ్మగారు

ఊరికిఊర్యాల లమ్మవచ్చినవి
కొనరె కొడుకులతల్లి కొనరెఊర్యాల.
ఎమిబోసికొందునూ? ఏడువకుతండ్రీ!
చాలిచ్చి కొనవమ్మ పణతినాతల్లి!
కొబ్బెరాచెట్లకూ వెయ్యరుర్యాల
గోవెమ్మమనుమణ్ణి ఊచరుర్యాల.
చిచ్చిలక్ష్మీ! రావే, శ్రీలక్ష్మీ! రావే
ఆదిలక్ష్మీ! రావే అబ్బితోనాడ.
చిన్నవాడబ్బాయి చిలుకల్లపాన్న
శ్రీలక్ష్మీఊపవే అబ్బిఊర్యాల

మంచివాడబ్బాయి మల్లెలపాన్న
మాలక్ష్మీఊపవే కృష్ణఊర్యాల.
చిలుకల్లుచెలరేగి తడికొమ్మెక్కు
అబ్బాయిచెలరేగి నాన్నభుజమెక్కు.
ఏడువకుఅబ్బాయి! ఏడువకుతండ్రీ!
ఏడిస్తెనిన్నెవ్వరెత్తు కున్నేరూ?
చిచ్చిమామిడిరావే శ్రీమామిడిరావే
చిలుకమామిడి క్రిందిచిన్నికోవెలవూ.
ఆకుకోవెలొచ్చి ఆకుమన్నాయి
ఆకుకోకృష్ణయ్య! అన్నిటితోగూడి.

3

(సంపాదకురాలు) శ్రీమతి కాటం రెడ్డి శేషమ్మగారు

హాయివెంకటరమణ! ఆపదలుగాయి
అలమేలుమంగమ్మ! మాలమ్మాయినిగాయి
హాయికితరేండ్లు ఆబ్బయ్యకువేయేండ్లు
చాలిచ్చుదాదులకు పరగనూరేండ్లు
ఊరికిపుర్యాల లమ్మవచ్చినవి
కొమరపిల్లలతల్లి! కొనరెపుర్యాల
యోబెట్టినేగొందు వెండిపుర్యాల?
పాలుబోసినేగొందు పమిడిపుర్యాల.
మారుతల్లిచేత మాటబడలేక
అయోధ్యరాముడుఅడవికి వేంచేసె.

సారంగధరుడెంత చక్కనీవాడు
చిత్రాంగివలలో చిక్కినాడమ్మా.
చిన్నదిమాఅమ్మి చంద్రగిరిమొగ్గ
తోడిబాలురగూడి చెండ్లాడివచ్చు.
దొడ్లోనుఅమ్మాయి దోగాడజూచి
దోసపండ్లని ప్రజలుదోసిలాగెదరు.
ముంగిటఅమ్మాయి ఆడంగజూచి
ములమామిడి అనిముసరుచిలుకలు.
పందిట్లోఅమ్మాయి ఆడంగజూచి
'పనసపండ్లు' అనిపరుగులెత్తెదరు.

ఆడబోయి అబ్బయినట్టేగాబోలు
అందెలచప్పుట్లు అయెలరుగులమీద.
ఒడికిబొయ్యి అబ్బయ్యవచ్చుచుండెనుగా
వలకలచప్పుట్లాయె పందిళ్లలోన.
ఆడబోయినచోట భూడదొరికినది
మాడకుమరిమాడ మద్దికాయల్లు.
మద్దికాయలుముద్దు మాటల్లుముద్దు
తప్పటకుగులుబెట్ట తాతలకుముద్దు
అడంగనూముద్దు పాడంగముద్దు

అమ్మా! యసిపాలు అడుగంగముద్దు.
ఏడువకు ఏడువకు వెలగల్గవట్టి!
యేడి స్త్రీసీకనుల మంచిముత్యములురాలు.
ముత్యములురాలితే ముద్దుగలుగదు
రత్నమురాలునే ముద్దుబాలకనుల.
జోలపాడుకృష్ణ! జోకొట్టురమణా!
నిద్రబోబలభద్ర! రాముచెల్లెలివి.
జోలల్లుపాడితే బాలులకునిద్ర
నాగసరమూదితే నాగులకునిద్ర.

౪

(సంపాదకురాలు) శ్రీ మ తి కొ స రా జి సీ తా రా మ య్య గా రు

జోజోనంద జోకొట్టునందా
నిద్రబోబలభద్ర! మమ్ముగన్నతండ్రీ!
జోలల్లుబాడితే బాలలకునిద్ర
నాగనవ్వరంబట్ట నాగులకునిద్ర.
చిన్నవాడబ్బయి చెన్నగిరిమొగ్గ
బాలలతోయాడంగ పసినిమ్మపండ్మా.
ఏడువకు ఏడువకు వెట్టిఅబ్బయి
ఏడిస్త్రీసీకన్లు నీళ్లుగాచేను.
పాలన్నగారవే బంగారుకల్లా
చిన్ననాడబ్బయిని సిరికొండకి నే
సిరికొండచిచ్చెట్టి మరికొండకొచ్చే

మరికొండమంటెట్టి మాయంటికొచ్చే.
అబ్బయిఅయ్యలూ ఎటువంటివారూ
గంతబొంతలవారు గంగెడ్లవారు,
అబ్బయిమామలూ ఎటువంటివారూ
గుబ్బగొడుగులవారు గుడ్డాలవారు
ఎల్లగొడుగులవారు ఏనుగులవారూ.
జోలజోలలపండు జోలల్లపండ్మా
పల్లజోలలపండు పాపడబ్బయి
ఆయిగారింటికీ పోయినదామూ
అరటిపండ్లాగు తి తీసుకొద్దాము.

అంద్రదేశమునందలి వివిధప్రాంతములందు జోలపాటలు వివిధరీతుల పాడబడుచున్నవి. అందు కొన్నిటిని సేకరించి గృహలక్ష్మి గతసంపుటమున కొన్ని సంచికలయందును, నాలుగవసంపుటము ఈతొలిసంచికయందును ప్రచురించి యున్నాము. మేముప్రచురించిన ఈజోలపాటలకు ఇతరములై నవానిని సేకరించి పంపి వానిని 'గృహలక్ష్మి' మూలమున లోకమునకు చేకూర్చి మాపాఠకురాలైన, పాఠకులను ప్రార్థించుచున్నాము.

—సంపాదకుడు.

బాల విజ్ఞానశాఖ

౧. పదము

తొక్కుపల్కులు

పట్టుపట్టు—
ఏమిపట్టు?
పెంకిపట్టు—
ఏమిపెంకి?
రణపెంకి—
ఏమిరణ?
పోరురణ—
ఏమిపోరు?
గాలిపోరు—
ఏమిగాలి?
సుడిగాలి—
ఏమిసుడి?
నీళ్ల సుడి—
ఏమినీళ్లు?
మంచిసీళ్లు—
ఏమిమంచి?
తలమంచి—
ఏమితల?

బట్టతల—
ఏమిబట్ట?
పట్టుబట్ట—
ఏమిపట్టు?
తెల్లపట్టు—
ఏమితెల్ల?
పాలుతెల్ల—
ఏమిపాలు?
ఆవుపాలు—
ఏమిఆవు?
పెద్దఆవు—
ఏమిపెద్ద?
బడిపెద్ద—
ఏమిబడి?
వీధిబడి—
ఏమివీధి?
రాజవీధి—
ఏమిరాజ?

శ్రీ మతి తూ ములూరి సీతమ్మ గారు

కొక్కురాజు—
ఏమికొక్కు?
పందికొక్కు—
ఏమిపంది?
అడవిపంది—
ఏమిఅడవి?
చెట్టుఅడవి—
ఏమిచెట్టు?
మల్లెచెట్టు—
ఏమిమల్లె?
కాడమల్లె—
ఏమికాడ?
గరిటకాడ—
ఏమిగరిట?
ఉక్కుగరిట—
ఏమిఉక్కు?
నీముక్కు—

౨. పాటలు

పిల్లల పాటలు

దాదం దక్కచ్చి
దాదిగారమ్మాయి నీళ్లకుబోతే
రావే వడ్లసాని

1. శ్రీ మతి డి. తులసీబాయి గారు

చిలకతిన్నాపండు జీడిపండు
హంసతిన్నాపండు అరటిపండు
మాలబప్పాయి తిన్న పండప్పాలపండు!

2. శ్రీ మతి చావలి బంగార మ్మ గారు

కొత్తపేటనంతలో కొత్తకోశ
నామొగుడు తెచ్చేడు నక్కతోశ
ఎల్లాగకట్టుకోను ఎఱిమొగడ?
ముల్లేసికట్టుకో ముల్లేముప్పి!

దేముడా! నీకన్ను మెల్లకన్నతే
పూరివారందఱూ వుడికించగలరూ
సుప్పికర్తాసీకు చూడకళ్లుంటే
నామొగుడువొల్లింత నలుపేమిచెప్పు!

3. శ్రీ మతి కాట్రుగడ్డ సీతారత్న ము గారు

(చాలికలు గంతులు వేయుచు పాడు పాట)

రుంగురుంగులిల్ల
రూపాయిదండ
దండగాదురన్న
తామరమొగ్గ
మొగ్గగాదురన్న
మోటికనీరు
నీరుగాదురన్న
నిర్మలబావి
బావిగాదురన్న
బచ్చలకూర

కూరగాదురన్న
గుమ్మడిపండు
పండుగాదురన్న
పాపడుమీసం
మీసంగాదురన్న
మిరియాలపోతు
పోతుగాదురన్న
పొలిమేరగట్టు
గట్టుగాదురన్న
గాడిదయిల్లు

ఇల్లుగాదురన్న
యీగలతుట్టె
తుట్టెగాదురన్న
తుమ్మెదమన్ను
మన్నుగాదురన్న
మంచిగంధపుచెక్క
కాలుదీసికడగబెట్టు
కావంచమ్మ.

4. శ్రీ మతి కొడాలి లక్ష్మమ్మ గారు

(చాలికలు కూడి విలాసముగా పాడు పాట)

కోకోలంక
కొడవలిలంక
లంకాతీసి

రామునుపీట
ముత్తైందియ్యం
ములగాచారు

గారకాయ
బీరకాయ.

5. శ్రీ మతి గోగినేని రాఘవమ్మ గారు

(చాలికలు విలాసముగా తిరుగువపుడు పాడు పాట)

కాకికాకికాకి
కాకినాకు దీపామిస్తే
దీపామెత్తుకెల్లి అమ్మాకిస్తే
అమ్మానాకు అటుకులుపెడితే
అటుకులెత్తుకెల్లి పంతులుకిస్తే

పంతులునాకు పద్యముచెపితే
పద్యమెత్తుకెల్లి మామకుచెపితే
మామానాకు పిల్లానిస్తే
పిల్లాపేరు మల్లిమొగ్గ
నాపేరు కలకటేరు.

6. శ్రీ మతి కొడాలి వేంకట సరస్వత్య గారు

(బాలికలు కొంతమంది ఒక చోట కూడి కాళ్లు చాచి పాడుకొను పాట)

కాళగెజ్జి	లింగులిటుకు	కాలుదీసి కడగ బెట్టు
కంకాణమ్మ	పందెమారిపటుకు	వత్తి తిపండు
వేకులచుక్క	రాజుగారిదొడ్లో	వత్తిలేనిపండు
వెలగపండు	ఏముందంటే	దానిమ్మపండు
మామిడిమొగ్గ	కవ్వరి	దబ్బుపండు.
మల్లేసారి	మవ్వరి	

7. శ్రీ మతి గోగినేని మహాలక్ష్మమ్మ గారు

(బాలికలు విలాసము గాతిరుచు పాడు పాట)

ప్రాద్దున్నె లెగిసిందిబోడి	అందరికి పెట్టిందిబోడి
పోయిదగ్గర కూర్చుందిబోడి	అందరిని చంపిందిబోడి
చింతలకు పోయిందిబోడి	అదికూడ తిన్నదిబోడి
చింతాకు తెచ్చిందిబోడి	అదికూడ చచ్చిందిబోడి.

8. శ్రీ మతి కొడాలి అన్న పూర్ణమ్మ గారు

(బాలికలు ఒక చోట కూడి విలాసముగా పాడుకొను పాట)

చండమామ చల్లగుంట	బెల్లంఎత్తుకెల్లి పంతులుకిస్తే
మాబట్టి పాలిస్తే	పంతులునాకు పద్యంచెప్పితే
పాలెత్తుకెల్లి తాతకిస్తే	పద్యమెత్తికెల్లి మామకిస్తే
తాతనాకు దమ్మిడియిస్తే	మామనాకు పిల్లనిస్తే
దమ్మిడెత్తికెల్లి కోమటికిస్తే	పిల్లనేరు మల్లిమొగ్గ
కోమటినాకు బెల్లంపెట్టే	నాపేరుచిటపటాలు.

9. శ్రీ మతి కూనూరి కమలాకుమారి గారు

(బాలికలు ఉడుతపోవునప్పుడు చూచి సంతోషముగా పాడు పాట)

ఉడుతఉడుతఉచ్చి	ఏమి తెచ్చాడొచ్చి?	బావకిచ్చానూచ్చి.
సన్నా బియ్యంసాచ్చి.	రెండు రవికెగుడ్డలు	ఎక్కడతన్నేదూచ్చి?
ఎక్కడికిపోయాడొచ్చి?	తెచ్చినానుఉచ్చి.	ఎక్కడపడ్డాడొచ్చి?
తెనాలిపోయానుఉచ్చి.	ఏమిచేసినాపూచ్చి?	పొయిలోపడ్డానుఉచ్చి.

10. శ్రీమతి కొడాలి నాగరత్న ముగారు

[తాలికలు కొంతమంది చేరి సంవత్సరముతో పాటుకొను పాట]

కొండమీదచీరకాయ కొయ్యనన్నది నట్టింటకాపురము చేయనన్నది
అత్తతెచ్చినపట్టుచీర కట్టనన్నది మఱిది తెచ్చిన మంచముమీద కూర్చోనన్నది
మామతెచ్చినమల్లెపువ్వులు గుచ్చనన్నది పొయిమీదపాలచుక్క త్రిప్పనన్నది.
వదినతెచ్చినవంకాయ వండనన్నది

3. భూగోళ శాస్త్ర కథలు

లోకమిత్రమహారాజు, అతనిసంతతియు

శ్రీమతి శ్రీపాద శారదాదేవిగారు

భూమమ్మకథ చదివిన పాఠకులకు లోకమిత్రమహారాజులుంగారి పేరు క్రొత్తదికాదు. ఆయనను గురించి వ్రాయబడిన ఈ వ్యాసము క్రొత్తవారలకు గూడ నిది ప్రాతదగుసట్టానన్నకపోదు.

లోకమిత్రమహారాజుపంటి కేజక్కారి మనభూలోకమున జన్మించియుండడు. ఆయనసంతానపలక మాది మురియనివారుడరు. ఆయనకు పిల్లలనేకులు పుట్టిరి. కాని పేరుప్రతిష్ఠలుకలిగి ప్రజలలో నిష్పటికిని చెప్పుకొనబడువా యెవండుగురుకలరు. ఆయనకొక్కతెయే యాదపిల్ల. ఆమెయే భూమమ్మ.

ఆయన పెద్దకుమారుడు 'నెప్పమడు', వారి వంశాచారమునుబట్టి లోకమిత్రమహారాజులుంగారి లిద్దల లిద్దలకు అందరకును 'వెన్నెలయ్య' యనుపేరు పెట్టుకొనుట వాడుకయైపోయినది. కనుక నెప్పమనికి వెన్నెలయ్య యను నొకకుమారుడు కలడు.

తెండవకొడుకు పేరు ఊర్లముడు. ఊర్లమునకు నలుగురు వెన్నెలయ్యలుకలరు.

మాడవకొడుకు సుప్రసిద్ధుడైన మన కనిమహారాజుగారే. లోకమిత్రమహారాజుగారిసంతతిలో నితడు మొదటినుండియు మందముగా నరచుచున్నభావముగలవాడనుకొని పౌరాణికులు ఇతనిని కుటివాడని పిలుచు చుండురు. కాని యాయన సత్యచరిత్రమును పరిశోధించిన వైవస్వతు కనిమహారాజొక బ్రహ్మాండమైన గొప్ప రాష్ట్రమున కధిపతియైయు, అతనిరాష్ట్రమునకు గొంతదూరమున నొకచుట్టుగోడ శత్రురాజుల కభేద్యమైన దిగా విశ్రింబియున్నాడనియు, అతడు తనరాష్ట్రమును నిరంకుశముగా పరిపాలించుచుండుననియు మున్నగు సత్యవిషయములను వెల్లడించియున్నారు. ఆయనకు తొమ్మిండుగురు వెన్నెలయ్యలుకలరు.

నాల్గవకుమారుని పేరు కుబాధిపతి. కుబాధిపతికి గూడ తొమ్మిండుగురు వెన్నెలయ్యలు కలరు. ఇతని తరువాత లోకమిత్రమహారాజుగారికి గలిగినసంతానము అపారముగానుండియు వారంద అవాగుకులు. ఇద మిదమని చెప్పదగినంత వారి సత్యచరిత్రము ఇంకను కనుగొనబడవలెనే వారిపేర్లు ఈలోకమున ప్రసిద్ధిగాంచ లేదు. కాని వారిముద్దుమొగములు, వారిప్రసన్నవదననిబిముల వాచరించిన తెల్లనికాంతులనుబాది లోకులు ప్రతిరాత్రియు సంతసించుచుండురు.

ఆయనవసుమారుడైన అంగారకమహాశయుడు దేహచ్ఛాయయందు గుండుమపురంగుకలిగి యున్నందున బామరులైన ప్రజలితనినిఁ జూచి భయపడెడివారనిన వాళ్ళర్యమేమి? అంగారకమహాశయునికి ఇద్దరు వెన్నెలయ్యలు గలరు.

శ్రీమతి కుంతల, లక్ష్మీనరసింహగారు

శ్రీమతి ఉన్నద లక్ష్మీబాలయ్యగారు
(జయలనంది విశుద్ధ అయోజితసువారి కిరీట పారాచిత్రము)

శ్రీమతి కుంతలమంది అనంతయ్యగారు

శ్రీమతి ఆచార్య సత్యనారాయణగారు

శ్రీమతి కె. యశ్ వంత్ మూర్తిబాయిగారు

శ్రీమతి జ్యోత్సనలక్ష్మి కారవారిగారు

శ్రీ పాంచకా కంకమ్మగారు

శ్రీ లక్ష్మి తాయార్గారు

ఈయన తరువాతసంతానమే మనభూగోళకాస్త్రకథల ప్రశంసకుఁ గారకురాలైన యాదేవి. అంత
మంది మగపిల్లలకు మధ్యమున నొక్కతెయైన భూమమ్మయందు వారికిఁగల వాత్సల్యముహీను చెప్పకము
గాదు. ఈమెకు వెన్నెలయ్యయను నొక్కడే ముద్దులకొమరుఁడు గలఁడని మరల నొకసారి చెప్పవచ్చును.

లోకమిత్రమహారాజుగారికి కుక్రచార్యులు ఏకవక్తమారుఁడు. కుక్రచార్యులు నీతికాస్త్రపాఠగ
గతుఁడై దేవగురువైనబృహస్పతిఁ బ్రత్యక్షిగా నిలుచుండునని పౌరాణికవిశ్వాసము. ఈయనతెమియు ప.రా
సము కలుగవందున తిక్కనోదయలకు గలిగినట్లు ఈయన లోక వెన్నెలయ్యయైన కలుగుభాగ్యము లేకపోయెను.

ఎనిమిదవ కుమారుడును, 'మైవార్తి' వధులని కడగొట్టునుమారుడును నగు బుధమహ్న బుద్ధిని బృహ
స్పతికి సమానుడై మహ్న బుధవక్తవక్త అన్నివిధముల దగినవాఁడనిపించుకొనెను. ఇతనియందు లోకమిత్ర
మహారాజుగారికి అమితమైన ప్రేమగలదు. అందువలననే ఆయన యీతనిని తన సమీపస్థ పదేకముఁ సొంట
రిగా కాలక్షేపము చేయునిచ్చియు నితనియొక్క క్షేమముల పెప్పటికప్పుడరచికోనుచుండును.

వైద్యులైన లోకమిత్రమహారాజుగారి యెనమండ్రుగురి లిద్దలలో గల సామాన్యగుణమువా కడతెగక
వీర్యప్రదక్షిణవ్రతము నిరాఘాటముగా జరుపుచుండుటయే. వారి వ్యక్తివిశేషములనుగూర్చియు వారి సాధ్యల
విశేషమునుగూర్చియుమునుముందు తెలిపెదనుగాని ప్రస్తుతాంశమైన లోకమిత్రమహారాజుగారి విషయమును
తెప్పెదను.

లోకమిత్రమహారాజుగారి యుక్తవయస్సువచ్చునప్పటికి, విరించి, ఆయనకుదగిన వయోయాపగుణము
నివ్వతయగు ఉపాకన్యను వెదకితెచ్చి ఆయనకు ఇచ్చివివాహము చేసెను.

ఆయనలోకరథము, దానినిలాగుట కేసుగుట్టుములు, దానిని దోయటకు అమారుడను నొక సారథిని
మాత్రమే అర్తవారు పెండ్లిసమయమున ఇచ్చిన వరకట్టుము. అనగా ఆయనయంతకంటె ఎక్కువ కోరలేదు.
ఎక్కువఁ బచ్చినను ఇప్పటిపెండ్లికోడుకులవలెగాక మరకట్టుముఅడుగుటకుగాని తీసికొనుటకుగాని ఆయనయెంత
మాత్రము ఇష్టపడువాడుకాదు. ఆయన ప్రతినివము తనభార్యతోగూడ రథముపై కూర్చుండి ఆకాశము
(అవకాశము) ఉన్నతవరకు విహారార్థమై వెదలి భువనక్షేమంకరుడై విలసిల్లుచుండును. అతనిరాకకు
ప్రజలు, చంద్రనిరాకకై నిరీక్షించు చకోరములవలె ననుసార్గములు చేయుచు గొందరును, అగ్ర్యము
విడుచుచు గొందరుచు నశేకవిధములుగాఁ గనిపెట్టుకొనియుండురు. వేయెల? కమలములు సహితము ఆమహా
రాజు వర్చనముకానిదే వికసింపనే వికసింపవట.

లోకమిత్రమహారాజుగారి కాంతిసంపద నమధించుచు వారియందు మునుగల కృతజ్ఞతాభావ మనేక
విధముల కనపరచుచు పాతపలారా! మనమందర మాలోకసాక్షి యనుగ్రహము బడయుదముగాక!

౪. వి నో ద క థ లు

ఈ గ క థ

శ్రీ మతి చే బోలు లక్ష్మీనర సమ్మగారు

అనగాఅనగా ఒక ఊళ్లో ఒక-ఈగ ఉండేది. ఆఈగ ఇల్లలకుతూ పేరుమరిచిపోయింది.
పేదరాసి పెద్దమ్మదగ్గరకువెళ్లి “పెద్దమ్మా, పెద్దమ్మా నాపేరుచెప్పవా”అంది. “నాకుతెలి
యదు నాకొడుకుని అడు”గంది. ఈగ వానిదగ్గరకెళ్లి “పేదరాసి పెద్దమ్మా, పెద్దమ్మ
కొడుకు నాపేరుచెప్పవా”అని అడిగింది. “నాకుతెలియదు నాచేతిగొడ్డల్ని అడు”గన్నాడు.

ఈగ నొడ్డలిదగ్గరకెల్లి “పేదరాసి పెద్దమ్మా, పెద్దమ్మకొడుకా, పెద్దమ్మకొడుకు చేతిగొడ్డలా నాపేరుచెప్పవా” అని అడిగింది. “నాకు తెలియదు. నేను తోట్ల సరికిన చెట్టుని అడు”గింది. ఈగ చెట్టుదగ్గరకెల్లి “పేదరాసి పెద్దమ్మా, పెద్దమ్మకొడుకా, పెద్దమ్మకొడుకు చేతిగొడ్డలా, నొడ్డలిసరికే చెట్టా నాపేరేమి”టంది. “నాకు తెలియదు. తోట్ల వేయించిన రాజా గారిని అడు”గింది. “ఈగ రాజుగారిదిగ్గరకు వెళ్లి పేదరాసి పెద్దమ్మా, పెద్దమ్మకొడుకా, పెద్దమ్మకొడుకు చేతిగొడ్డలా, నొడ్డలిసరికే చెట్టా, చెట్టు వేయించిన రాజా నాపేరేమి”టంది. “నాకు తెలియదు కొత్తవలుని అడు”గన్నాడు. ఈగ కొత్తవలుదగ్గరకెల్లి “పేదరాసి పెద్దమ్మా, పెద్దమ్మకొడుకా, పెద్దమ్మకొడుకు చేతిగొడ్డలా, నొడ్డలిసరికే చెట్టా, చెట్టు వేయించిన రాజా, రాజా గారి కొత్తవలా నాపేరేమి”టంది. “నాకు తెలియదు. నేను ఎక్కేగుర్రాన్ని అడు”గన్నాడు. ఈగ గుర్రముదగ్గరకెల్లి “పేదరాసి పెద్దమ్మా, పెద్దమ్మకొడుకా, పెద్దమ్మకొడుకు చేతిగొడ్డలా, నొడ్డలిసరికిన చెట్టా, చెట్టు వేయించిన రాజా, రాజాగారి క్రింద కొత్తవలా, కొత్తవలెక్కే గుర్రమా నాపేరేమి”టంది. “నాకు తెలియదు. నాకడుపులో ఉన్న పిల్లని అడు”గింది. “పేదరాసి పెద్దమ్మా, పెద్దమ్మకొడుకా, పెద్దమ్మకొడుకు చేతిగొడ్డలా, నొడ్డలిసరికిన చెట్టా, చెట్టు వేయించిన రాజా, రాజాగారి కొత్తవలా, కొత్తవలెక్కే గుర్రమా, గుర్రం కడుపులో పిల్లా నాపేరేమి”టంది. అప్పుడు గుర్రం కడుపులో ఉన్న పిల్ల ఈహి-హి-హి-హి-హి అని సరిలించింది. అప్పుడు ఈగ నాపేరు జ్ఞాపకం వచ్చిందిని “ఈ—గ” అనుకుంటూ ఇల్లు చేరినది. కథకంచి కెల్లింది. మనమింటి కొచ్చేము.

కోడి కూత

శ్రీ రు ద్రి కొత్త లో పా ము ద్రి క మ్మ గారు

అనగనగా ఒక వూళ్లో ఒక పేదరాలి పెద్దమ్మ వుండేది. తనకు తాను తప్ప ఆమెకు ఇతర బంధువులు యెవరులేరు. ఏమైనా జబ్బువుంటేగా బంధువులుంటానీకే పాపం ఆమె శర్త చని పోయినప్పటినుంచి యేదో ఒక విధంగా కాలంగడపుతోంది. తోడు యెవరులేక పోవడం వల్ల చాలా కాలం నుంచి ఒక కుక్క పిల్లను ఒక కోడి పుంజును ముద్దుగా పెంచుకొంటోంది ఆముసలమ్మ. బీదవాళ్లకు వుండే లక్షణాల్లో యిది ఒకటి. ఎవరైనా లోటసారులు వంట చేసి పెట్టమని వస్తే వాళ్లకింత వండి పెట్టడము వాళ్ల వల్ల తృణమో కణమో పుచ్చుకోవడం తాను తనవరి వారం జీవిస్తోంది. యిట్లా కొన్నాళ్లు జరిగిపోయిన తరువాత ఒకనాడు జబ్బు చేసింది ఆముసలమ్మకు. ఆ జబ్బు రావడం వల్ల చూచేది కుక్కలేక పాపం యీ లోకాన్ని వదిలిపెట్టిందా ముసలమ్మ. ఆమె చనిపోయినప్పటినుంచి ఆ కుక్కకు కోడికి ఆహారం దొరకడం లేదు. ఆహారం లేక పోవడం వల్ల కొన్నాళ్లు దుఃఖించి ఒక ప్రాంతానికి వచ్చి ఆహారం దొరకడం లేదు. ‘మనము బ్రహ్మదేవుణ్ణి గూర్చి తనస్సు చేద్దాం. అప్పుడు మనకు బ్రహ్మ ప్రత్యక్షమవుతాడు. అప్పుడు మన యిష్టము వచ్చిన సకములు కోరుకొనవచ్చును.’ అని అనియెడు ఒక అశ్విని పోయి తనస్సు చేయడం మొదలు

పెట్టినవి. యిట్లా కొన్ని సంవత్సరాలు గతించినోయినతరువాత బ్రహ్మదేవుడు వ్రత్యత్వమై మీరు యేంకోర్తారో కోరండి అన్నాడు అరెంటికో. నాకురెండు ఎరువువోగులను, నోలెడు జొన్నలను నిత్యముయిస్తే నాపిల్లలునేను బ్రతుకుతాంఅన్నదికోడి. నరేను అన్నాడు బ్రహ్మదేవుడు. కుక్కవంకకుతిరిగి నీవేమి కోర్తావన్నాడుబ్రహ్మ. నేనుయెవరియింటికిపోయినా నాకు పంచభక్త్యపరమాగ్నాలతో అన్నముపెట్టాలి అన్నదికుక్క. అప్పుడు బ్రహ్మ దీనిబుద్ధిని పరీక్షచేయవలెనని నీవు రెండువారములదనుక చెడుపదార్థములు యేవి తివకపోయినట్లయితే నీకుయీవరంయిస్తానని బ్రహ్మ అదృశ్యుడై నాడు. ఆలాగేనని అనిరెండుయింటికిపోయినవి. యిట్లావకవారం గడిచింది.

కం. కవిత్వ సింహాసనము

కునకమహర్షిచంద్రేణ్ణి కుభిలగ్నమయం

కొనగపట్టమగట్టెన

చెవికటికలమేలమాను వినురామధురీ!

అని పెద్దలు చెప్పినట్లుగా వకయింట్లో వాదరక్షలను సంగ్రహించింది ఆకుక్క. ఈసంగతి కనిపెట్టిందికోడి. 'యీకుక్క చూడు' అని బిగ్గరగా అరిచింది. బ్రహ్మదేవుడు వినుపించుకోలేదు. ఆమాట ఎప్పటికీనావినిపించుకోదాఅని కోడి యిప్పటికిని 'కుక్కచూడూ' అంటుంది. చాలారోజులనుంచి అనడంచేత 'కుక్కచూడూ, కుక్కచూడూ' రానురాను 'కొక్కొక్కొక్కొక్క'గా మారింది.

పులి అల్లుడు

శ్రీమతి యూ. కం. వెం. రంగనాయకమ్మగారు

అనగా అనగా ఒక బ్రాహ్మణుడు. అతనికి ఒకేలే కుమార్తె. ఆ బ్రాహ్మణుడు కోడా తెల్లవారకట్టే లేచి పొంగిచేసి జపానికిని ముక్కుమూసికొని కూర్చునేవాడు. పిల్ల చిన్నదకంటేతేత తెలియక పాపం తలెత్తని ముట్టుకోబోయేది. ఆపూర్లో ఒక పెద్దపులి వుండేది. ఎప్పుడోటికిపోవడా అదికోడా ఈ బ్రాహ్మణి వాళ్లలోంచి అడివికి పోతూవుండేది. ఆపులినిచూచేసరికి పిల్ల జడునుకొని ఏడుస్తూ వుండేది. పులింటే పిల్లకు భయంగావుండేది. కాబట్టి నిన్ను పులికిచ్చి పెళ్లిచేస్తా వుండు అని తలెత్తినవడు మైతలదేనుటానికి వచ్చినప్పుడల్లా కూతుర్ని వదిలివేస్తూవుండేవాడు. ఈ మాటలు ప్రతికోడా ఆవారిబోతూవుండేపులి వింటూనేవుండేది. కొన్నాళ్లకు పిల్ల పెద్దలైంది. పెళ్లి రెయ్యాలని తలెత్తి పంపంధం కుదిర్చేడు. ఈసంగతి పులికి తెలిసింది. తెలిసి పరిగా బ్రాహ్మణుడింటికెళ్లి 'బ్రాహ్మణుడా! బ్రాహ్మణుడా! కోడా వాకిచ్చి పెండ్లిచేస్తానంటూ వున్న నీకూతుర్ని ఇంకోకరి కివ్వాలని ఆలోచిస్తూ వున్నావా? నాకేవ్వకపోయినావా? చూడు మిమ్మల్నందరిని ఏమిచేస్తానో నాతమాషా' అందిపులి. అప్పుడు బ్రాహ్మణుడు పులికిబడిసి ఆ పిల్లను పులికిచ్చేశాడు. పెళ్లి కావడంతోటే పులి అర్ధి మాడుకి ఎదుర్కొంది పిల్లనుతీసికొని వెళ్లింది. బ్రాహ్మణుని భార్య కూతురుగదికి ఎప్పుడూ చింతింపూతూవుండేది. ఇంతేటిట్లయినా తిట్టకపోయినారా? వుండేచ్చేస్తాననే అనుకోలే అని మొగుట్టి కూడా అప్పుడప్పుడు సాధిస్తూవుండేది. నాకేంటెనుకు ఇట్లాఅవుతుందనిఅని అతడు అప్పుడప్పుడు ఏడుస్తూ వుండేవాడు. కూతుర్ని తనచుకొని కొన్నాళ్లకి ఇతనిభార్య పిల్ల ఏమైనదో చూచిరండి, పెద్దపులి మింగిపో

ఇంకా బరికివుండు, చచ్చిందో అని మొగుట్టి పిల్లవున్న అడవికి పంపించి. బడుమ్మ, బడుమ్మ బ్రాహ్మణుడు తప్పనిసరిగా వెళ్లడం అడవికి. ఇతను అడవికి వెళ్లేసరికి అడవిలో ఒక పెద్దమేడ కనిపించింది. దానితలుపు దగ్గరకు వెళ్లి తలుపు తెరిచేసరికి అతనికూతురే లోపలనుంచి బిరికివచ్చి తలుపు తీసింది. తండ్రి కూతుర్ని చూచి చాలా సంతోషించి ఇష్టేగోష్టిగా మాట్లాడుకుంటూ మీ ఆయన ఏమైనాడని అడిగాడు. అడవికి మీతక్కలేదు ఆయన అందికూతురు. వారు ఇట్లా మాట్లాడుకుంటూవుండగానే పులివచ్చింది. ఎక్కడ చంపపోతుందో తండ్రిననిచెప్పి అటకమీద. అతన్ని ఎక్కించింది. “మామగారక్కడ? నీవు అలాభయపడుతున్నావే? మరేం భయంలేదులే సంగతంతా చెప్పు” అన్నది పెద్దపులి ఇంటికిరావటంతోట. అప్పుడు తండ్రిని అటకమీదనుంచి మెల్లగాదింపి అల్లుడిదగ్గరనిలబెట్టిందిపులిభార్య. “మామగారూ! అంతాక్షేమమా? ఏమిపనిమీదవచ్చినారు?” అని అడిగిందిపులి. బ్రాహ్మణుడు గడగడ వణుకుంటూ “అంతా బాగానేవున్నాము. ఇట్లోగడవక తదు దర్బరంచేసికొందామని వచ్చా”నన్నాడు. అలాగానే అల్లుడు ఒక గుమ్మడిగింజయిచ్చేడు. అది తీసుకొని బ్రాహ్మణుడు బయలుదేరియింటికివచ్చేడు. “భార్య ఏమయ్యా అమ్మాయి బరికివుందా, పెద్దపులి చంపి వేసిందా ఎట్లావుంది అక్కడిసంగతి” అని అడిగింది. “ఏమిచెప్పుదును దానిభాగ్యమా. విక్షేపంలావున్నది. పెద్దపులి అల్లుడయినాడనే కష్టంలేవ్వి తిక్కిన అన్ని విషయమాలలోను పిల్లకు ఏవిధమైనలోపములేదు. అల్లుడు నువ అమ్మాయిని పెట్టివెట్టెనుకొని పుకొన్నావున్నాడు. నేను వెడిలే నన్నెంతమర్యాదచేకాడనుకున్నావు. ఏవిధమైనదేంగా నువకు అక్కగలే”దన్నాడు బ్రాహ్మణుడు. అయితే అల్లుడేమైనా బహుమతి ఇచ్చాడా అన్నదిభార్య. ఆ ఒకగుమ్మడిగింజయిచ్చినాడు అనికొంగుమన్నగింజ భార్యచేతిలోబెట్టినాడు. “అంతభాగ్యం వుండి ఇరా మీకిచ్చింది” అని కోపంతో అగింజని అవతల పారేసింది భార్య. అగింజ దొడ్డిగోడవత్తుగా పడి కొన్నాళ్లకు మొక్కమొలచి ఒకపంకుపాడు బ్రాహ్మణుడింటిలోకి మూడుపంకులుపాడు పక్కనున్న కోమట్లయింటిలోకి పారింది. కాయలు విపరీతంగా కాకాయి. ఒకనాడుకోమటి కూరియేమీలేక చిన్నగుమ్మడి కాయకోసి బద్దలకొట్టేడు. కొట్టగానే దానినిండా వరహాలు. కోమటికి హాశ్వర్యమైంది. మళ్ళీ బ్రాహ్మణుని దొచ్చి ఎక్కడ కాయలన్నిటినీకోమకాపోతాడో చెబుభాగం నుందని పించెలన్ని తెంపి బద్దలకొట్టి వరహాల నన్నిటినీ పెట్టెలోపోసుకొన్నాడు. తెల్లరగానేలేచి మెల్లగా బ్రాహ్మణుడింటికల్లాడు కోమటి. పెళ్లి బ్రాహ్మణుడా! బ్రాహ్మణుడా! నీ దొడ్డిలో గుమ్మడికాయలన్నీకోసి వాకియ్యి. నీకైతే లేదపాదలాలన్నా ఎక్కువయ్యిరు. నేను కాయకు సూపాయిస్తా అన్నాడు. డబ్బునకు పాపం బ్రాహ్మణుడు ఒక్కకాయైనా తినకుండా అన్నీ కోమటికి అమ్మేడు. కోమటి అదృష్టమేంచెప్పను! కోటివ్యరుడైనాడు దానితో. గుమ్మడి పాడు అఖరైందాకా కోమటి కొన్నాడు కాయలన్నిటినీ. బ్రాహ్మణునికి అనల్గురూపాయిలు కాగానే మళ్ళీ దరిద్రంప్రారంభం. కొన్నాళ్లకు మళ్ళీ కూతురింటికల్లాడు దరిద్రంతో బ్రాహ్మణుడు. అల్లుడు మామగారిని మర్యాదచేసి ఊరికి దూచిపోవటానికొచ్చాడుగదాఅని అంతాక్షేమమాఅని అడిగి పూరుకొన్నాడు. “అంతాక్షేమమే. మీరిచ్చిన గుమ్మడిగింజ మొలేసినాను కాయలు విపరీతంగా కాకాయి, కాపుడిగింది. అవి వున్నన్నాళ్లు హాయిగావున్నాము మీదయవల్ల. మళ్ళీ దరిద్రం ప్రారంభమైంది. తిండికిలేదు. ఇబ్బందిగావుంది.” అన్నాడు మామ అల్లుడితో. “గుమ్మడికాయలన్నీ ఏమైనవి? నీవేతిన్నావా?” అని అడిగిందిపులి. “నేను వక్కమైనా తినలేదు. తింటే ఏమెందుంది? అమ్మకుంటే దబ్బయినావస్తుందని అన్నిఅమ్మకుని అడబ్బుతో ఇంకే వరకు జీవించేశాము. కాయల అఖరైవది. డబ్బూ అఖరైంది” అన్నాడు బ్రాహ్మణుడు. అయ్యో! ఎంతపని చేకావయ్యా! ఫరేలే! అయినదానికి విచారించటంఎందుకు అవిఅన్ని బంగారుగుమ్మడికాయలయ్యా! ఇకనైనా బాగ్రత! నేనిచ్చేధరిణ యెవ్వరికియ్యకు. అమ్మకు. ప్రాణపదంగాదాచుకో. కూతతీసానా నీకు, నీవాళ్లందరికీ

కాకుండా ఎన్ని కేటమంది జనమొచ్చినా మారలేనిపున్నంగనేపు అనేకపంచభక్త్యపరమాన్నములతో వుండ్రసో పేతమగు భోజనము అనేకమంది నాకర్లు చాకర్లు వచ్చివచ్చి వడ్డిస్తూవుంటారు. మూలమా సెయ్యటంతోట అన్ని మాయమవుతాయి. ఈభరిణ బాగ్రత్త" అని చెప్పి ఒకభరిణ యిచ్చింది పులి బ్రాహ్మణునికి. అదితీసి కొని ఇంటికల్లి భార్యతో "ఒవే! ఈ మాటు మంచివస్తువు తెచ్చా! మనమిక వంట వండుకో అక్కర లేదు." అనిచెప్పి నామా భార్య పీటవేసుకొని కూర్చొని భరిణమూత తీశాడు బ్రాహ్మణుడు. తియ్యటం తోట అనేకమంది నాకర్లు చాకర్లువచ్చి మహావైభవంతో అనేకసిండివంటలతో వుండ్రసోపేతమగు వంట తయారుచేసి బ్రాహ్మణికి అతనిభార్యకు హాయిగా భోజనాలు పెట్టేరు. మళ్ళీ మూతవేళేటప్పటికి ఏమీలేదు. అట్లు హాయిగా కాలక్షేపం చేస్తూవుండేవాళ్లందరక ఒకనాడు అపూరిరాజాను భోజనానికి పిలిచేరు. రాజు చాలా హాళ్యర్యపడి ఇదేమిటి ఈ అద్భుతద్రుడు నన్ను భోజనానికి పిల్చేడు. ఏమిటో ఈ వింతయాద్వామని రాజు తనపరివారమంతటితో బ్రాహ్మణింటికి విండుకువెళ్లాడు. బ్రాహ్మణుడు చాలాసంతోషించి వచ్చినవాళ్లందరికీ పీటలువేసి కూర్చోబెట్టి భరిణమూత తీశాడు. తీశేసరికి అనేకమంది వంటవాళ్లు, నీళ్లుతెచ్చేవాళ్లు, విస్తర్లువేళేవాళ్లు, నాకర్లు అందరువచ్చి సమస్తసిండివంటలతో రాజుగారికి ఆయన పరివారానికి వుండ్ర సోపేతమగు భోజనాలు పెట్టేరు. తరువాత భరిణమూత మూతేసరికి అంతా మాయమైంది. ఈసంగతంతా చూచేసరికి రాజుకు హాళ్యర్యమై ఎట్లాగైనా అభరిణను కాజేద్దామనే దురుద్దేశ్యం ఏర్పడ్డది. సమయం చూస్తూవున్నాడు. కొన్నాళ్లకు బ్రాహ్మణింటికి రాజు సెమ్మదిగా ఒకనాడు వెళ్లి కాస్తుర్లుగారు ఏదండీ మీభరిణ? దానిని ఎట్లాతియ్యటం? ఎట్లాపెయ్యటం? అని అకలురు ఈకలురుచెప్పి ఇప్పుడే చూచి పంపుతానని ఇంటికితీసుకొనివెళ్లేడు రాజు అభరిణను. రాజుగదా దగాకేస్తాడాఅని వైర్యంతో యిచ్చేటప్ప టికి ఎంతమోసంజరిగిందో చూచారా! ఇవాళొస్తుంది లేవాస్తుంది అని యెదురుచూచిచూచి పాపం బ్రాహ్మ ణుడు అఖరికి తానేవెళ్లేడు రాజువర్గ్యంకు భరిణ అడిగితెచ్చుకుందామని. ఇతన్నిచూచినతోడనే రాజుమండిపడి ఎందుకొచ్చావయ్యాఅని అడిగాడు. అయ్యో! నాభరిణయిప్పించండి, పోతానన్నాడు బ్రాహ్మణుడు. నీభరిణ వేసెరగను నిన్ను వేసెరగనుపో అవతలికి అని నాకర్ల చేత గంటించేడు రాజు. బ్రాహ్మణుడు పాపం అలా లక్ష్మణా అని ఏడుస్తూవెళ్లేడుఇంటికి. పున్నవాణ్ణి పున్నట్టుండక రాజుసెందుకు తెచ్చిపెట్టుకున్నాను. ఎంతగతి పట్టింది. గుమ్మడికాయలా అల్లాటవగమైనాయి. భరిణాఇలా అయింది. మళ్ళీ ఏమొఖంపెట్టుకెళ్లను ఆయన దగ్గరికి. వెళ్లి ఏమనిఅడగనుఅయన్ను. అని ఏడ్చిఏడ్చి చివరకు వైర్యంచేసి ఎట్లాగేలేనం వెళ్లేడు అల్లుడింటికి. మామను చూట్టంతోటే కోపమొచ్చి ఏంకథఅన్నాడు అల్లుడు. జరిగినకథఅంతాచెప్పాడు మామ. నాలుగు చివాట్లీసి ఈ మాటొక దుడ్డుకర్ర ఇస్తా. ఎవళ్లయితే నీభరిణ, దబ్బు హరించాకో వాళ్ల దగ్గరకెళ్లి మంచిమా టలతో నీసామ్యివ్వమని అడుగు, ఇవ్వసంటే దుడ్డుకర్రను వడ్డించమను, అప్పుడు నిన్ను అన్యాయంచేసినవాళ్ల నొగం కుదిరేటట్లు బుద్ధిచెప్పునుంది అని అల్లుడొక దుడ్డుకర్రయిచ్చేడు మామకు. అదుడ్డుకర్రను ఇంటికితీసికెళ్లి ముందు కోమటిని తనకు రావలసిన దబ్బు యివ్వమని అడిగేడు బ్రాహ్మణుడు. యివ్వనన్నాడు కోమటి. దుడ్డా వడ్డించుఅన్నాడు బ్రాహ్మణుడు. అక్కడనుంచి కొట్టడానికి మొవలుపెట్టింది దుడ్డు కోమటిని. దబ్బు అపడలేక కోమటి బ్రాహ్మణునిసొమ్ము యావత్తు పైసలదగ్గరనుంచి తెచ్చి దాఖలుచేశాడు. అక్కడికి వది లింది దుడ్డు కోమటిని. అట్లాగేరాజుగారి దగ్గరకెళ్లికూడా దుడ్డా వడ్డించమన్నాడు బ్రాహ్మణుడు. దుడ్డు రాజును చావకొట్టటం మొదలెట్టింది. అప్పుడు రాజు బ్రాహ్మణుని కాళ్లమీదపడి అతని భరిణను అతనికి దాఖలుచేసి కావలసినంతదబ్బుయిచ్చి వదిలించుకున్నాడు దుడ్డును. అక్కడనుంచి యింటికెళ్లి భార్యపిల్లలతో బ్రాహ్మణుడు హాయిగా తెలివిలేటలతో కాలక్షేపం చేశాడు.

౫. బుద్ధిపరీక్ష

యుక్తిలెక్క

[ఈ యుక్తిలెక్కను సమాధానము స్వతంత్రముగ వ్రాలోచించి 12 సంవత్సరములకు లోబడిన బాల బాలికలు మార్చి 10-వ తేదీలోపున శేఖాముఖమున-శేఖలో వారిచయము, లెక్కయొక్క పూర్తిచిహ్నము చూపవలెను-మారు తెలుపవలెను. —మ.పాదకుడు.]

శ్రీ మతి ఎమ్. పద్మావతిగారు

ఒకనిదగ్గర రెండుసంతులలో కలిసి 22 రూపాయల మొత్తమువున్నది. ఒక సంచిలో రూపాయలసంఖ్య ఎంతవున్నదో అకాల పైసలసంఖ్యకూడ అంతేవున్నది. మరియొక సంచిలో పైసలసంఖ్యకన్న రెండింతలు అకాలసంఖ్యయు, అకాలసంఖ్యకు రెండింతలు రూపాయల సంఖ్యయువున్నవి. ఒక్కొక్కసంచియందెంత పైకమున్నది?

గృహలక్ష్మి

శ్రీ మతి సీరమునుభద్రయాంబగారు

గృహమునందు సిరిగజెలగి, భర్తయెదను

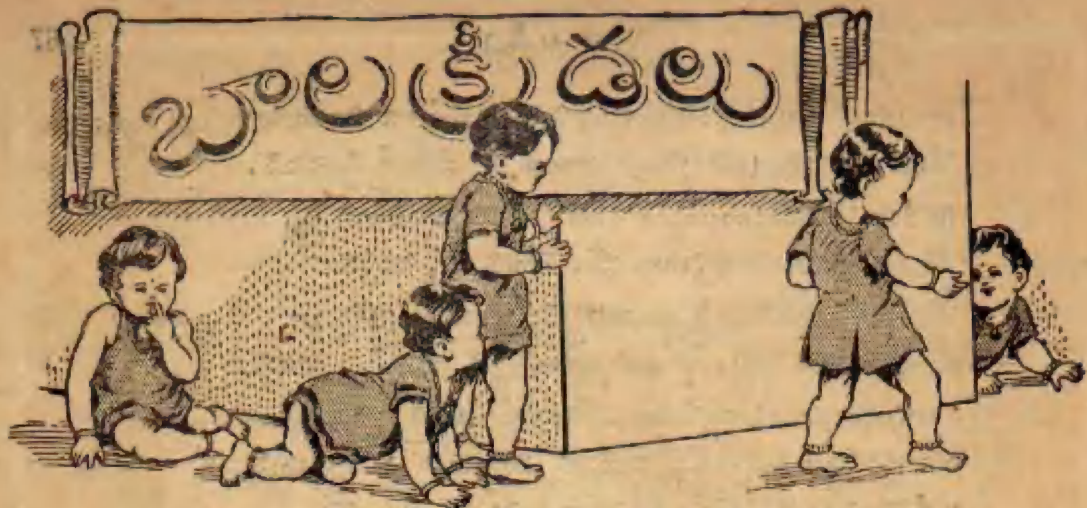
మాత్తుకొని, నిజప్రియాత్మజుల వ

లనను వంశవృద్ధియొనరజేయు గృహల

క్ష్మి గృహలక్ష్మి యనగడగును గాదె?

శ్రీమీఱం గలశాంబుధింబాడమి, శౌరిక్ నాధునింగా బహు ప్రేమంజేకొని, లోకమాతయయి, సాధ్వీరత్నమై, స్త్రీలకుం దా మాంగళ్యమొసంగి, యర్థులకు సర్థంబుల్ ప్రసాదించుచున్ డేమంబుల్ కలిగించు విష్ణుగృహలక్ష్మిన్ నేను గీర్తించెదన్. ప్రాలేయాచలకన్యయై, తపముచే ఫాలాక్షు మెప్పించి, సా బాలాయీశుని మేనుదానుగొనుచున్ భద్రాంగియై, సర్వదా స్త్రీలోకంబున సర్వమంగళయనంజెన్నొంది, భక్తాభికిన్ మేలుంగూరుచునట్టి శంభుగృహలక్ష్మిన్ నేను గీర్తించెదన్. భావాతీతబహుప్రభావము జగద్భద్రాయమానంబునా ప్రావీణ్యంబున బద్ధసంభవు చతుర్వక్త్రంబులందామచుం

దావిద్యల్ గలుగంగఁజేయును, గవిత్వంబుంబ్రసాదించు వా
గ్దేవిన్, భారతి, బ్రహ్మదేవుగృహలక్ష్మిన్ నేను గీర్తించెదన్.
ఈరేఘు భవనంబులందుఁ దనతో నీడొటకుంజాలు స్త్రీ
లేరీ, భవ్యపత్నివ్రతాత్వమున నేరీ, యేరీ? నా, నెవ్వరు
లేరంఁఁగు నుతిగన్న స్త్రీజనమతల్లిన్, జ్ఞానము దెల్పి సా
మిరింబ్రోచిన తల్లి, రాముగృహలక్ష్మిన్ నేను గీర్తించెదన్.
గర్వాంధుండగు దుస్ససేనుఁ డతిశంకాహీనుఁడై ద్రావడిన్
దుర్వారోద్ధతి నీడ్చితెచ్చి వలువల్ దూయంగ దన్మానమున్
సర్వేశుండగు శౌరినిల్పెనను తచ్చారిత్రమున్ విన్నచో,
జెర్వా గుండెము; బాంశుసూను గృహలక్ష్మిన్ నేను గీర్తించెదన్.
అకాశంబున మానిన పక్షమునందాత్మేశుతో నున్న త
న్నేకల్యాణములందు దంపతులు తామీక్షించుచుఁ మ్రొక్కు నా
లోకాచారము స్వీయపావనతఁ దెల్పుంగాదే? సాభాగ్యను
శ్రీకిందావగు నావస్థిఘ గృహలక్ష్మిన్ నేను గీర్తించెదన్.
పాతివ్రత్యవిశోధనాత్మయుతులౌ భర్తన్, హరిం, బద్మజం
జాతుర్యంబునఁ జిన్ని బాలురుగ నాశ్చర్యంబుగా మార్చినఁ,
భీతిఁ గారియు, శ్రీయు, శారదయు దద్భిక్షుండనుఁ వేడఁగాఁ
జేతోమోదము గూర్చు నత్రిగృహలక్ష్మిన్ నేను గీర్తించెదన్.
అశేడల్పాయువటం చెఱింగియును గాసంతై నఁ జింతింపకే
పతిగాఁబొంది, పత్నివ్రతాత్వమునఁ దత్ప్రాణంబులంబ్రోవ, స
ద్భుతమైనట్టి విధంబునఁ యమునితోఁ బోరాడుచున్ భర్తకు
మృతిదప్పించిన సత్యవంతుగృహలక్ష్మిన్ నేను గీర్తించెదన్.
సత్యంపున్ నుడికై పురంబు, సిరినిఁ, సౌఖ్యంబులం, బుత్రకుం,
గృత్యంబంచెడఁబాయు నాధుకొఱకై యెన్నేని గప్తాళిఁ దా
సత్యంబునుబొంది, భక్తియుతయై, యాత్మేశుసేవించునా
చిత్త్యంబును త్రిశంకుపుత్రుగృహలక్ష్మిన్ నేనుగీర్తించెదన్.
ఇంద్రాదుల్ తనుఁగోరి భారుణికిఁ దామేతెంచి ప్రార్థించినన్,
సాంద్రప్రేమ నలుక వరించె, సురలన్ వద్భక్తితో నేడి, యా
చంద్రార్కంబగు కీర్తి నిల్పెఁబతికిఁ సాధ్వీలలామంబుః భా
మింద్రుండొ నిషభాధినాధుగృహలక్ష్మిన్ నేను గీర్తించెదన్.

శ్రీ మతి పాకల రత్న మాల గారు

పొందంగ “రాగుంజ పోగుంజలాట”
 “కుందెనగుడి” “గుడిగుంచుబులాట”
 “అప్పల విందులయాట” “పల్మాలు

చప్పట్లు వెట్టెడుసరిగుంజలాట”
 “చేరబొంతలయాట” “చిట్లపొట్లాట”
 “గోరెంతలాట” “దాగుడుమూతలాట”

— బసవపురాణము.

అని ప్రాచీనాంధ్రమహాకవులలో నొకడగు పాల్కురికి సోమనాథుడు మన బాల బాలికల ఆటలను కొన్నిటిని పేర్కొనియున్నాడు. ఈయాటలు ఆడబడునపుడు పాడుటకు ప్రత్యేకము పాటలుకొన్ని మన వాఙ్మయమున ఏర్పడినవి. ఈపాటలు ఎంతకాలమునకు పూర్వము రచియింపబడినవో చెప్పవలనుపడదు. మిక్కిలి ప్రాచీనకాలమున రచియింపబడినవనుటకు సందేహములేదు. ఇవిమన జాతీయతకు ఒకచిహ్నము. ఈఆటలకు సంబంధించిన సారస్వతము ప్రచురణమునందవలసియున్నది. ప్రచురించుటకు గృహలక్ష్మిప్రతికాధిపతులు సదవకాశమునిచ్చియున్నారు. కావున సారస్వతాభిమానులు ఈవిషయమై శ్రద్ధవహించెదరు గాకయుని కోరెదను. “చిట్లపొట్లాట” “చిటికెలు మెటికలాట” అను రెండు ఆటలకు సంబంధించిన పాటలను నేకరించి నేనిచ్చట నిచ్చుచున్నాను.

చి టి కె లు మె టి క లా ట

చిటికెలుమెటికెలు
 బొటకనకాన్
 అంబకుడ్డిలకు
 బెండకాయబన్
 వడియోరోవో
 చచ్చడో, చో.

చి ట్ల పొ ట్లా ట

చిట్లపొట్లకాయ
 చీమనెల్లకాయ
 గోడపుచ్చకాయ
 గొమ్మనెల్లకాయ
 ముడుచుకోమినాక్షి.

ఘనత భారతమాత కన్ననాయకులలో నగ్రగణ్యుడవోచు నలరినావు
భారతీయులకుఁ దోడ్పడనెంచి కష్టించి పర్వవ్యమర్పింపఁజాలినావు
భావిహిందూరాజ్యపాలనారీతి ధీపటిమ నీవారి కేర్పరచినావు
చిరతరహారిద్ర్యచింతల నెడలించి సిద్ధాన్న కటకంబుఁజేసినావు

అస్తమించుటలేగదయ్య యయ్య! యిపుడు
పంటముఖ మెనచేనిని పరులపాలు
చేసినట్టికృషీవలు స్థితిదనర్ప
బాసిపోయితే భారతభాగ్యభూమి.

ఘనతరపదివద్యగాంచి సుదీక్షతో విమలమనీషను వెలసినావు
ఇంద్రభోగంబుల కెనయగుసుఖములఁ దులదూగిసిరులతో జేలఁగినావు
విపులవై రాగ్యవిద్యాపాటవముమించ నద్భుతత్యాగివై యలరినావు
సరసవాక్పటిమ నేనభినై న విజయసంశీలత్వమును బొందఁజాలినావు

పర్వవిధముల నినుఁబోల జాలినట్టిఁ
మాన్యుగనలేదు భారతమాతృదేవి
దొలగుటెట్లామె కీపుత్రదుఃఖ మకట!
మోతీలాల్ ధీరరత్న! యమోఘయత్న!

గాంధీకి దక్షిణాకరమనిపేరొంది ఘనకార్యములదీర్చు గడగినావు
అకట త్రిశతోక్తిహైందవచిత్రాబ్జభానుండవై ధరప్రబలినావు
యెట్టియిక్కట్టుల పట్టుననై నను భూరియూర్జవదీక్ష బూనినావు
అడంబరం దినుమంతయెందునులేక శాంతితో సమరంబు సల్పినావు

స్వర్గరాజ్యముపాలించి చక్కఁబఱువ
సరిగినాడవు భారతీయాంబవిడచి
యెచటనుండిననీకు లోటింతకలుగ
దకట! మాలోపమికఁ దీఱదంతెకాని.

భారతమాత తపోభాగ్యగరిమచే కడుపునచల్లగ గనినవిడ్డ
నతి సురూపారాజ్య సంకల్పసఫలతగావించుదేవు డీఘనయశుండు
కొడుకుపై నరలేని కూరిమినింపుచు'విడ్డ! రారా'యని పిల్చుతండ్రి
ప్రణామేనియునిచ్చి పరితృప్తియొనరించు మెలకువగలయట్టి మిత్రవరుఁడు

తల్లియును దార తనయుడు దవలినేను
 లేద్య నెహూను గొనిపోతివేమి సెప్ప
 నెందలునుదింటివో నిండదేమికడుపు
 కాలమా! యుచ్చనీచముల్ గలవెనకు?

కట్టా! దైవము; మోతిలాల్ నెహూదా గన్నించెనే నీకినీ
 పట్ట భారతజాతికెల్ల శుభసంపాద్యంబె గావించువా
 డిట్టే పాట్టనుకొంటి వయయో యీనిండబోదింక నీ
 కట్టసంభవికీర్తి మాయజమి నిన్నేమందునే రక్కసీ!

గుండెలవిసెను సీబోకగూర్చివినన
 నట్టుడికినట్టు లుడికిపోనయ్యె జగము
 త్తిరిగాకింకలేదేనీమూర్తిగనుట
 వెన్నవడవైచి వ్రేల్చాకునితముదోవ.

భారతిమాత! చింతిలగఁబాడియె కజ్జలధార చెక్కులన్
 జాట మహాపదన్ బడి విచారపుసింధువుదోగకమ్మ యే!
 వారికి మృత్యుకృత్యమనివార్యము చింతను బేల్చె సనీ
 కూరిమిబిడ్డలంగను మకుంతితవీర్యవిశాలతేజులన్.

౨

శ్రీ మతి పం ది టి పీ ర రా ఘ వ మ్మ గా రు

మోతిలాలు జీవితము అంగ సౌప్తవమును, రసపుష్టియుగలిగిన విదంకములవాటకము. 1861-వ సంవత్సరములో ఢిల్లీనగరమున జననము. మ్యూర్, సెంట్రల్ కాలేజీ, ఆలహాబాదులో విద్యార్జనము. కాన్పూరు, తదుపరి ఆలహాబాదులో న్యాయవాదివృత్తి. ఇది మొదటియంకము.

ఆనాటి నెహూదేరు. న్యాయవాదులలో నాయకమణియని పేరుగాంచెను. సాబున కైదులకు లార్జించుచుండెను. శ్రీమంతులతో-ధీమంతులతో-ఉన్నతో-వ్యోగులతో నయ్యము నెఱపుచుండెను. ఆనందభవనములోనుపుత్రవంతుడై సకలసంపదలతోతులదూగుచుండెను. ఆతనివస్త్రములనుతుకువారు ప్యాసినుచాకలులు; ఆతని పుత్రునకు విద్యగఱపునది కేంద్రిడ్డి కరాకాల; ఆతనివిందులారగించువారు ఐ. సి. యస్. ఉద్యోగులు. ఆతనికి చెల్లనికోర్కలేదు. తీరనివేడుకలేదు. అతడే మహాభోగీనెహూ.

ఇంతలో భారతదేశమున ఆకస్మికముగ ఒక మాతనవారావరణము పొడవూపెను. దానినందుకొని నెహూపండితుడు ఆచ్యుతపరుకొంగ్రెసున కాధిపత్యమువహించెను. కార్యక్రమమును నూచించి నేనానియే సమరము సమీక్షించుచుండెను. అంతకంతకు సమరము సంకులమగుచుండెను; ఇక నెహూ సహింసజాలక పోయెను. నేనాని నైపుడై యుద్ధరంగమున కురికెను. న్యాయవాదివృత్తిని విరమించెను. సౌఖ్యసంపదలను విస్మించెను. ప్యాసినుపుట్టముల పారవైచి ముడుకబుద్ధులతో ముడుసలియోధుడు సమరమునకు బూసెను.

ఇక తనకు ఇబ్బలేదు, వాకిలిలేదు; ఆలులేదు, ఆస్తిలేదు; అధికారములేదు, ఆస్తిలేదు. ఇతడే అఖండశాస్త్రాని నెహ్రూనుపోశయ్యెను.

1922-వ సంవత్సరముతో నెహ్రూజీవితమున మూడవ అంకము ప్రారంభించెను. జాతీయనాయకులందరు చెఱసాలలో చిక్కిరి. చెప్పకచెదరక వారితోగూడ వారిపై నిశులందరు చెరల నాక్రమించిరి. ఇంక బహిరంగముగ పోరాడుటకు తగినంత సాధనసంపత్తిలేదు. విషమ సమరము సమాప్తి కెందుటకు వీలులేదు. 'బ్యాన్దోబి లోని వికాలములగుపాలములలో బదులు, ధిల్లీ నగరములోని శాసనసభాభవనమున పోరాడుదము: ప్రతిపక్షుల శక్తిని బైటనుండి పగులగొట్టుటకుబదులు లోపలనుండి గుల్ల చేయుదము.' అని స్వరాజ్యపక్షమును నిర్మాణము చేసి, దానికి నాయకుడై ప్రభుత్వపుటూటును నెదిరించి, యెత్తునకుయెత్తు చేసి వారి పన్నుగడలను పగులగొట్టెను.

1923 నుండి 1929 వరకు భారతశాసనసభచరిత్ర మోతీలాలుగారి దూరదృష్టిని, చాతుర్యమును, రాజకీయ పరిజ్ఞానము, నాయకత్వపునిపుణతను చాటుచున్నది. ఆతడు చచ్చించి సమశ్యలేదు. ఎదురించని ఆక్రమ చర్యలేదు. మారకపుధర నియమించుచో మోతీలాలు తన గాంధీతోపన్యాసముతో స్వపక్షమువారిని, పరపక్షమువారిని ఆశ్చర్యనిమగ్నులచేసెను. ఉప్పుపన్నునిరాకరణమున నెహ్రూ తన ఆశేషముచే సభసంతటిని రగుల్కొల్పెను. కోస్తావ్యాపారమువిషయమున తన ప్రజ్వలితదేశభక్తిచే ప్రతివాదులను తల్లడిల్ల జేసెను. 1923 నుండి 1929 వరకు నెహ్రూ భారతీయులభారము తానెక్కడేపహించి దేశీయులకు విశ్రామముసగెను. ఈ వ్యవధిలో స్వాతంత్ర్య పై నిశులు క్రోలుకొని 1929 సరికి మఱల సంకులసమరమునకు సంసిద్ధులైరి.

ఉప్పుగుడున్న ఉత్సాహముతో "ఇక చిల్లరచేరములకు తావులేదు, సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమే మన ముసంపాదించవలె"నని యువకులు ఘోషించిరి. దానితో జాతీయవాదులలో చర్చలు చెలరేగెను. భారతాశయములకు గవ్యస్థాన మెయ్యది? జోమివియనునిధానమా లేక పరిపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమా? ఈక్లిష్టసమశ్యను దీర్చగల సమర్థుడెవడు? మఱలదేశమంతయు నెహ్రూవంక దృష్టిసారించెను. అతడే మఱల మాత్రధారియై స్వరాజ్యరథమును నడపవలెనని భారతీయులెల్లరు ఏకగ్రీవముగా ఘోషించిరి. తదనుసారముగా పౌరుల జయధ్వనులు, బుధజనుల స్వస్తివాక్యములు, వానావిధముంగళవాద్యములు, విజయఘోషములు నీధూమందలమునింప ముందు వెనుకలను జాతీయపతాకములను గేలబూని జాతీయగీతముల బాడుచు బారులుదీరి స్వచ్ఛంద సేవకులు నడుచు, ఇరుప్రక్కలను సర్వాలంకృతులగు ఆక్విటులు సాగుచుండ, నలువదిగొట్టములబడిలోఁగోరేగి మహానైభివముతో నెహ్రూ కలకత్తాకాంగ్రెసు గడ్డెనెక్కెను. అచ్చట భారతీయుల ఆశయములను, స్వరాజ్యసిద్ధును కంటువోని శక్తితో లోకమునంతటికిని జాలెను. "ఒకసంవత్సరములోగా జోమివియను ప్రతి పత్తి నొసగవలెను. అటుగానిచో భారతీయులు బ్రిటిషువారితోడి సంబంధమును మొదలంటు త్రెంపుకొందు"రని కార్యపూరితముగు భారతసందేశమును ఇండియానుంత్రికంపెను. తదనంతరము బర్మను హెడ్ ప్రగల్భములకు ప్రస్తుతరముగ భావిభారతరాజ్యాంగప్రణాళిక సిద్ధముచేసెను.

ఇక యొడవయంకము సరమదశ. పండితునకు రిరి వత్సరములు నిండిపోయెను. అనవరతకృషిచలన శరీర పటుత్వము ఇంచుక సడలెను. క్షయవ్యాధి ఈ వృద్ధవీరుని వీడింపజొచ్చెను. రాజకీయరంగమునుండి విశ్రాంతి అత్యవసరమయ్యెను. కాని అందువలన జాతీయసమరమునకు మాత్రము అంతరాయముకలుగ గూడదు. తన ధర్మముల నిర్వహించి తన సమరమును సాగించుభాగ్యతను అతడు కార్యధురీణుడు. స్వరాజ్యయోధుడు, పుత్రుడు జవహరిలాలుపై నిడెను. లాహోరులో కాంగ్రెసునిహాసనమున నాతని పట్టధీరునిజేసి తనభారము నవల్పుకొనెను. నాటినుండి వానప్రస్థమున నుండు రాజపుంగవునివోలె స్వయంశుగ వ్యవహారములను చక్కలెట్టుకున్నను పెదదారిని బోకుండ కుమారుని మందలించుచు ప్రోత్సాహపఱచుచు దారిజావుచు కాలముగడుపు

చుండెను. కాని ఆ తేజస్విలో శక్తులంకను అణగిపోలేదు. శరీరదృగ్దశ్యమునదలైనను మనోబల మినుమడించెను. ముదిమివచ్చినను ఆ పెదవులలోని పట్టుదల సడలలేదు; ముడుతలుపడినను దవడలలోని ప్రతిఘటన శక్తి తగ్గలేదు; గుంటలువట్టినను ఆ కండ్లలోని జ్వాల కృశింపలేదు; అవిశాలఫలములోని అసమానతీక్షణత మంద గింపలేదు. 1930 లో గాంధీమహాత్ముడు ఉప్పుచట్టముపై దాడిచేసెను. అతని కణభేరి వృద్ధసేనాము సైన్యాని నెను. సత్పుత్రసభాంధవముగ సంగ్రామరంగమున కురికెను. తైలపుపోయెను. దోగ్గగ్గడై బయటపవచ్చెను. నాటినుండి పక్కబట్టి కుదకు ప్రాణములు విడిచెను. కాని తుదయూపిరితో జయభేరి మోగించియే ఆకూరుడు జనెను. “స్వరాజ్యమును స్థాపించితి”మని సగర్వముతో సైన్యాని నిర్వాణమొందెను. అట్టిపాఠము ధ్యము. అట్టితీరికము ధ్యతరము. అట్టిదురణము ధ్యతమము.

అఖండభోగి-అద్వితీయత్యాగి-అసమానరాజ్యతంత్రజ్ఞుడు - స్వాధీనహితుడగు భారతపుత్రుడు - తేజోమయజాతీయనాయకుడు-వివిర్విలక్షణ సేవకుడు; అతని జీవిత మొకజాతీయగీతము!!!

వి యు క్త

“ఏమటులొంటిమైఁ బోగిలె
దీభయదాటవిలోన? ఈడరా

నేమికతమ్ము? ఈపాదల
నీమృగపంక్తులంగంచ భీతిలే

దో? మఱిసుంత దుఃఖమటు
ద్రోచి, వచింపుము నీచరిత్ర నీ

సేమము పొంటెపాటుబడి
చేయగలంతయు చేతుమంగనా!

నీపతి నీవు హాళికి వ
నీసలికిన్ జనుడెంచి యీడ నీ

తోపున దప్పిపోయి కను
దూరమునంగల భర్తజాయగా

నోవక కుందుచుంటివ?
అహో! ఇకనేమన? మందబుద్ధి యా

పాపపుట్రహ్మవ్రాలు మగువా!
ఇటులుండె లలాటపట్టిపె.

సిగ్గుచేబోయి పొదరింటి చెంతజేరి
ధాగెదో? నిన్ను గాంచ మారతరముగాదు,

శ్రీమతి సాటిబండ వేంకటఅలమేలుమంగతాయిగారు

కచములెయ్యవో? తుమ్మెదగములవేవో?

కరచరణములవేవో? తలిరులవేవో?

తీవలెవ్వియ్యె? నీదుమైతీవయేదో?

గుర్తుపట్టంగలేము పోకమటుసుంత.”

౨

“కాననా కూతవేటుదూరాన విభుడు

బిగ్గరగకేకవేసి యాపెదనటన్న

నాధుకలకంతకంతంపునాదుపంచ

మన్వరముమించ దీపికాళీస్వరాల

నెట్లు నాకంతరవము గుర్తించువిభుడు?

చప్పటుల్ గొట్టి పిలుతుగా స్వామినన్న

హస్తపల్లవములు ధ్వనియగుటలేదు.

వడివడింబోయి కలియగావచ్చునన్న

కుచజఘనఘనభారమెక్కుడయి పాడు

మందయానమ్మొకండు సంప్రాప్తమయ్యె

దృష్టిపథమున నాధుమూర్తి నెలకొల్పి

చూచుచుబోయి చేరవచ్చుననుకొన్న

చంచలాక్షములకొని నిల్వరించలేను.”

శారదలేఖలు

సాధాగ్యవతియగు కల్పలతకు

నెచ్చెలీ! నేను నీకొకశుభవర్తమానము తెలియజేయుభాగ్య మొదవినందులకు నాకు మిగుల సంతసమగుచున్నది. ఏమన? ఏప్రతికాకుమారి మూడువత్సరములనుండి మనలేఖా ప్రచురణభారమువహించి మన యుత్తరప్రత్యుత్తరములను నిర్నిరోధముగా జరుగునట్లు తోడ్పడుచున్నదో, 'ఏప్రతికాకుమారి మనయాంధ్రమహిళామణుల ఆరోగ్యసాధాగ్యములను పెంపొందించుటకై కంకణము ధరించి పాటుబడుచున్నదో, ఏప్రతికాకుమారిపై మన యాంధ్రులెల్లర కెనలేనిమక్కువయో అట్టిప్రతికాకుమారియగు మన గృహలక్ష్మికి నేను పుట్టినదినముపండుగ. కావున మనకీదినము సుదినము. ఆప్రతికాపుత్రికి ఆశీర్వాదనములంప వలసినదినము. ఆమెకై శవవిహారములను దలంచి యానందింపవలసినదినము. ఆమె సర్వాంగ సౌందర్యమునుగని ముద్దులాడవలసిన దినము.

కల్పలతా! 1928-వ సంవత్సరము మార్చి ఒకటవ తేదీని గృహలక్ష్మి కేసరీకుటీర మున జన్మించినది. పురిటిబిడ్డయగు గృహలక్ష్మి యపుడు అజమూతకన్నులతో, విడికిలి పట్టినచేతులతో, ఒడలునిండిన ముడుతలతో, మొగమును గప్పిన ముంగురులతో శరీరమంతయు కుంచించుకొని యొత్తిగిలి పడుకొనియున్నది. ఆంధ్రమహిళాప్రయోజనంబులకై యుదయించిన ప్రతికాపుత్రికలెల్ల పురిటిలోనే సందుకొట్టిపోవుటయు, లేదా పాలనవత బిడ్డవలె నాదారుగా ద్రవ్యముయొక్క లేబరమున పెంపుసొంపులు లేక కొన్నాళ్లుండి కడముట్టుటయు సర్వసాధారణమగుటచే ఈగృహలక్ష్మి భవితవ్యమునుగూర్చి గూడ అత్యధికమగు నిరాశ నామనంబున నావరించియుండెను. కాని ప్రతికాపుత్రికలపై నాకుగల సహజమైన ప్రేమచే ఆమె జననమునకు మిగుల సంతసించినదాననై 'కుమారి! నీవైన చిరంజీవివై వచ్చి మాయలమటదీర్తువుగాక!' యని మనఃపూర్వకముగా నాశీర్వాదించిముద్దాడి ఆమెకై శవ క్రీడాకలాపంబుల నరయ మహోత్సంతతో నెదురుజూచుచుంటిని. అయితే నిత్యము జూచు వారికి బిడ్డలనెలలబలుపును గుర్తించుట కష్టముగదా! ఆకన్యవయోప్పుడు విప్పారి విశ్వవిలోక నంబునకు దొరకొనెనో, ఆవిడికిళ్లెప్పుడు విడివడి నర్వవస్తు విలేతి-బిడికిట-బట్టనేర్చెనో! ఆశరీర మెప్పుడు ముడుతలుదీటి స్నిగ్ధసుందరమై తనరారెనో, ఆతోగరు పెదవులపై మొలకనవ్వు లెప్పుడు తొలకాడెనో, ఆజిహ్వగ్రంబు మనోజ్ఞమధురభాషణంబుల కెపు డుద్యోగించెనో, తెలియదు. క్రమవికాసముయొక్క సుముహూర్తమును నిర్ణయింప సాధ్యముకాదుగదా! ఒక్కసంవత్సరములో గృహలక్ష్మి ఆంధ్రుల కల్లారుమండ్యయినది. నేడాంధ్రమహిళలు తమ బిడ్డలను ఆటలకు బోవిడిచి గృహలక్ష్మిని ముద్దులాడుచున్నారనినచో అతిశయోక్తికాదు.

కల్పలతా! నీవు చూడలేదు గాని మొన్న మచిలీపట్టణమున గూడిన రాష్ట్రీయ మహిళాసభలో మన ఆంధ్రసోదరీమణులు గృహలక్ష్మిపై జూపిన అభిమానము, ప్రేమ

యేమని చెప్పుదును? గృహలక్ష్మి నెలకొకమాట గన్పడుటచే మాకు తృప్తిగలుగుటలేదు. కాన వారవార మామె దర్శన గలుగు నవకాశమొనంగుడని యామె జనకునకు కబురంపుద మని కొండలు, అబ్బా! వారమున కొకమాటా చాలదుచాలదు దై నందిన మామె దర్శన, స్పర్శన, సల్లాపసౌభాగ్యబంబు వేడికొందమని కొండలు యీవిధముగా వాడులాడు కొనిరి. ఆసమయంబున ఆనారీమణులుచూపిన యల్లాసోత్సాహములుగని అహో! మన గృహలక్ష్మి మూడేండ్లలో నెంత జనాదరణబడసినది? అని నాలో నేనాశ్చర్యపడితిని. కల్ప లతా! మన గృహలక్ష్మి యింత జనానురాగమును బడయుటకు కారణము లేకపోలేదు. గృహలక్ష్మి పూర్వజన్మమున స్థిరిగలయింట్ల బుట్టవలెనని చిట్టిబొట్టు నోముపట్టి శ్రీగారును ప్రార్థించినదో ఏమో! ఆమెకోరిక దీటునట్లు శ్రీమంతులయింట్లబుట్టినది. ఇంక నామెకేమి కొడువ? తియ్యనితిండ్లు! మెత్తనిశయ్యలు! మేలై నదుస్తులు! ప్రళస్తములై న అలంకారములు! ఇట్టిపోషణసౌకర్యముగల బిడ్డలుమేల్చిబంగరువలె మెలుగులీనుచుండరా? తెలివితేటలు గల చక్కనిబిడ్డలనుచూచిన నెట్టివారికై న ముద్దేగదా! కావుననే అల్పకాలములో గృహలక్ష్మి ఆంధ్రుల మనంబును జూటగొన్నది. ఆమె ముఖవలోకన మాంధ్రమహిళల కకాలనుభా కరదర్శనమైనది! ఆమె దరహానశోత్సన్న లాంధ్రగృహదీపికలై నవి. ఆమెవలుకుచిలుక లాంధ్రహృత్పంజరనివాసములై నవి. ఆమె గమనవేగము యావదాంధ్రదేశమునుజాట్టి వచ్చుటయేగాక దేశాంతరఖండాంతరాంధ్రజనసందర్శనాసమర్థంబయి తనరారినది. ప్రాచీ నులను నవీనులనుగూడ నామె సమాధాన పెట్టుచున్నది. బాలలను వృద్ధులనుగూడ నామె రంజింపజేయుచున్నది. స్త్రీలకు పురుషులకుగూడ నామె ప్రేమభాజనమగుచున్నది. వేయేల? “వలుకుల, నగవుల, నడవుల, నలుకల, నవలోకనముల” నఖిలాంధ్రలోకమును స్వాయత్తము గావించుకొని స్త్రీల ఆరోగ్యసౌభాగ్యముల పెంపొందించుటకై యుదయించితి నను స్వవచ నమును స్వాభివృద్ధిచేతనే గృహలక్ష్మి లోకమునకు విశేషీకరించుచున్నది. నెలనెలకు క్రొత్త యుడుపులు; క్రొత్తసాములు; క్రొత్తఆటలు; క్రొత్తపాటలు; క్రొత్తమాటలు; క్రొత్త ఊహలు; క్రొత్తకోరికలు; దేనికదియే నవ్యము. దేనికదియే సుందరము. దేనికదియే అస దృశ్యము. ఒక్కదేశపు నాగరికతయేనా? ఒక్కజాతి సౌందర్యమేనా? తెల్లవారి అండచండ ములు; నల్లవారి నయవినయములు; ప్రాచీనుల విధినిషేధములు; నవీనుల సంస్కరణభావ ములు వికృతము గొల్పక వెగటుబుట్టింపక సరసవచోరచనల చవిజూపుచున్నది గృహలక్ష్మి.

కల్పలతా! త్రివర్ణప్రాయయగు గృహలక్ష్మి యిన్నివిధముల వికాసమునొంది యల రించుచున్నను ఇంకను ఈమెయెడ నసంతృప్తులై నవారుగూడ కొండలు లేకపోలేదు. గృహ లక్ష్మి కేవలము నవయువతులచేతి క్రీడాకందుకముగానున్న దేగాని ఆత్మోన్నతి కనువైన యాధ్యాత్మికవిషయము లామెకడ బొత్తిగాలేకున్నవనియు, భగవచ్చింతి కొంచెమైన లేకుం డుట ఆమెయందలి లోపములలోకెల్ల గొప్పలోపమనియు, గృహలక్ష్మి కత్యంతావశ్యక

మగు పాకకళవిషయమై గృహలక్ష్మి ప్రస్తావించుకుంటుంటు సమంజసముగాలేదనియు, భౌతిక శాస్త్రాదులనుగూర్చి గూడ గృహలక్ష్మి స్త్రీల కెఱుగవలయుట ఆవశ్యకమనియు, అరారనా సాధనలుగూడ గృహలక్ష్మి యప్పుడప్పుడెఱిగించుచుండినచో వేదస్త్రీలకు చాలయుపకారము చేసినదగుననియు ప్రస్తావనమున కొందఱు సోదరీమణులు తమ అభిప్రాయములను వెల్లడింపగా వింటిని. నన్నే ముఖముఖనడిగిన మిత్రురాండ్రతో 'మాగృహలక్ష్మికిప్పుడే యీమధకు మించిన తలపులు, శక్తిమించినచేతలుగదా! ఇంకను మీఅభిమతములు దీర్చుట కామెకు వయస్సుండవలదా? వడసారము మూడేండ్లునిండని మాగృహలక్ష్మి యింతకంటె నేమిచేయగలదు? ఇంకనాలుగేండ్లు గడవనిండు. మీకెన్ని విద్వేలుచూపునో! అప్పుడామెపలుగు మీరం దుకోగలరా?' అని నవ్వితిని. మిత్రమా! భక్త్యభోజ్యములచే బాపని, విషయనివేదనముచే పతితను రంజింపజేయుట మానవునకు సాధ్యమైనకార్యముగాదు. ఎన్ని రుచిరపదార్థములతో విందుచేసినను బ్రాహ్మణుడు యింకను రెండు పిండిపంటలుండిన లెన్నగానుండెడిదగును. ఎన్ని విషయములు క్రోడీకరించి సమర్పించినను పతిత యింకను కొన్ని విషయములుండిన బాగుగా నుండుననును. ఎంత తినబెట్టినను యింకా, ఎంతకట్టిబెట్టినను యింకా, ఎంతచుట్టియిచ్చినను యింకా, అనుటమానవులకు పుట్టెలోబుట్టినబుద్ధి. మానవుల జీవితమునకు పరిమాణమున్నది కాని యిచ్చలకు పరిమాణములేదు. కావుననే మనుష్యులు నశించినను యిచ్చలు నశింపక పీడించుట గాంచుచుండుము. అయితే మన గృహలక్ష్మి విషయమున ఇంకా అనెడి వారి యెడ మనము కోపపూరితులము కాగూడదు. బాగుగానున్న దానిని యింకను బాగుగా నుండవలయుననుట దానియందలి ప్రేమాతిశయముచేతనేగాని వేఱుగాదు గదా. కావున గృహలక్ష్మిని విమర్శించెనువాడుగూడ ఆమె తేమాభిలాషులలో నగ్రగణ్యులే యగు చున్నారు. కల్పలతా! ఈసందర్భమున గృహలక్ష్మి మనకుచేసిన యుపకృతిగూడ స్మరించుట కర్తవ్యము. నెలనెలతుదినివచ్చి "అమ్మా ఏదండీ మీలేఖ"యని నయవినయములతో గృహలక్ష్మి తొందరింపకున్నచో నిన్ని లేఖలు యింతక్రమము దప్పక నీకు వ్రాయుటకు నాకు సాధ్యమయ్యెడిదికాదు. గృహలక్ష్మి నెన్నియో నవనవరీతుల గై నేయగల చతురమతులగు విదుషీమణులు పెక్కుండ్రేర్పడినను, వారు తమ యలంకరణాసామర్థ్యముచే నానాటికి తన చేలున మినుమడింపజేయుచున్నను మనప్రాలకమ్మల యెడగూడ గృహలక్ష్మి గౌరవాదరములు గలిగి శ్రవణాలంకృతులుగా ధరించుట ప్రశంసనీయమగు విషయమే గదా!

నచ్చెల్లీ! మన గృహలక్ష్మిని ఆమె జన్మదినోత్సవసందర్భమున నెల్లు బహూకరింప వలయునో తోచకున్నది. ఆంధ్రమహిళాజనముల నోములపంటయైన గృహలక్ష్మిని చిరంజీవివై వర్ధిల్లుమని నారీజనమెల్ల మనఃపూర్వకముగా నాశీర్వాదించుటయే ఆమెకుదగిన బహూకరణ మని నాలభిప్రాయము. కావున ఈదినమే ఆమెకట్టి శుభాశీర్వాదము సంపుచున్నాను.

కృష్ణాంధ్యము పాఠ్యముగ తినుటవలన దృష్టిమాంధ్యము కలుగును:—

క్రిందివిషయములు 'గుడ్ హెల్త్' పత్రికనుండి గ్రహింపబడినవి.

“భోజనానంతరము బాగుగా మగ్గిన పండునీడైనతిను నలవాటు చేసుకొనుట ఆరోగ్యాభిలాషుల ప్రథమకర్తవ్యమై యుండవలయును. పండు మంచిఅహారపదార్థమగుట యొక్కటియేకాదు మనమాలోచింపవలసినది. మనము భోజనముతోతీసికొను పదార్థములలో కొన్ని మనదంతములకు హానికలుగ చేయజాలినవిగ నున్నవి. భోజనమైనతోడనే ఏదైనపండును తింటిమేని దంతములకు ఆపై పదార్థములవలన రాగలిగిన హానిరాకుండ జోవును. పండురసము దంతములను మంచిస్థితిలో మంచగలుగుటయేగాక వానికెట్టి చెడుపు కలుగకుండ చేయగలుగును. ఫలములందు ఉప్పుగలదు. ఫలములను విరివిగ తినుచో మనశరీరమునకు కావలసిన ఉప్పు అందుమూలమున లభ్యమగుచుండుటచే ఇక మనకు మామూలు ఉప్పుపై వాంఛ తగిలజోవును. మామూలుఉప్పు తీసికొనుచో అది మరల ఉప్పుగానే బహిర్గతమగును. శరీరమునకు దానిమూలమున ఎట్టిమేలునులేదు పరగదా లోపలి పేగుకండరములనంటియుండు నున్నితమగుపొరకు హానిచేయును. అందుమూలమున పడితభారము కలుగుటకు అవకాశమేర్పడును. లీప్ జిగ్గును చెందిన ప్రాఫైనేసరు లామెస్ గారు ‘నాచురల్ హైజన్’ అను తమ గ్రంథమున ఇట్లు వ్రాసియున్నారు. “నేటి నాగరికప్రజాసంఘములో దృష్టిమాంధ్యవ్యాధి విశేషముగ నున్నది. అట్లుండుటకు ముఖ్యకారణములు అపథ్యకరమగు ఆహారమును తిని శరీరమునకుతగిన పోషణలేకుండ చేసికొనుట, మామూలుఉప్పును మితిమీరి ఉపయోగించుట అని వాటినిపాయము.”

దంతములనుగూర్చిన జాగ్రత:—

‘మదర్ అండ్ హైల్త్’ అనుపత్రిక పై విషయమునుగూర్చి ప్రచురించిన క్రిందివిషయములు స్త్రీలు ముఖ్యముగ పరిశీలింపదగియున్నవి.

“దంతములను బాగుగ పరిరక్షించుకొనవలయునన్నచో గర్భవతియగు స్త్రీ మంచిపోషణగల ఆహార పదార్థములను గ్రహింపవలయును. పాలు, గ్రుడ్లు, కాకములు, ఫలములు ఆమె విరివిగ భుజింపవలయును. ప్రసవానంతరము బిడ్డను బహుజాగ్రత్తగ సాకవలయును. తల్లిపాలు శ్రేష్టము. తల్లిపాలుత్రాగుటవలన దవదలకు మంచి పరిశ్రమకలుగును. పండ్లు మొలుచుటకు పూర్వము దవదలకు ఇట్టిపరిశ్రమ ఉండుట అత్యవసరమైనది. పండ్లు వచ్చితరువాత ఆహారము నములునప్పుడుగూడ చిన్నవాటికి ఈదవదల వ్యాధియమము అక్కరకు రాగలదు. చిన్నపిల్లలు నిద్రపోవుచుండగా ఉమ్మితురును. వారిమోటిలో పాలమక్కలుగాని

యితరపదార్థములుగాని నిలిచిపోయినచో నిద్రించునెడ తీరినఉమ్మి అపదార్థములతో కలసి విషముగా మారును. ఉమ్మి ఔషధమువలె నుండవలెను. అట్లుండనిచో బిడ్డకు ఔషధసంబంధమైన ద్రవములతో నోటిని శుభ్రముచేయుచుండవలయును. పండ్లు రాకమువఱకు ప్రత్యేకదంతవైద్యము చేయింపవలసిన అవసరముండదు. తీసికొనవలసిన జాగ్రత్త ఒక్కటియు బిడ్డకు బాగుగ పుష్టిచేయు అవసరమిచ్చుచుండుటయే. పండ్లువచ్చునప్పుడు గలుగుచిగురువాపు చిగురును శస్త్రచికిత్సకునిచే కొంచమువేదించుటచేగాని వెత్తురుతీయించుటచేగాని నివారించ వగును. ఈ చికిత్సల అవసరము లేకుండగనే నూత్నపుక్రియచేకూడ దీనిని నివారించవగును. వాచిన చిగుళ్లను వారించుపండురసముతో తోమిన బాధనివారణయగును. ఈ ప్రతిక్రియ పలుకావుల బాగుగ పనిచేయుట మేము ప్రత్యక్షముగ చూచియున్నాము. చిరకాలానుభవమున మేమో ప్రతిక్రియనడలుగు అవలంబించ వచ్చు నిది చెప్పగలుగుచున్నాము.”

నిర్మల చిత్తము:—

శ్రీమతి రొక్కం నుందరమ్మగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

“ముఖమును అద్దములో నీవు స్పష్టముగా చూచుకొగోరినపక్షమున అద్దమును పరిశుభ్రము చేయుము. నిర్మలము చేయుము, ఉజ్వలముచేయుము. అప్పుడు నీయొక్కముఖమేగాక ఎవ్వరిముఖమైనను అందుచే గా ప్రతిఫలించును. కొంచెముపాటి మాల్గినమున్నును ముఖము పరిగా కనుపించదు. నీజీవనదర్శనమునం నీవు ఈశ్వరుని ముఖమును దర్శింపగోరితే నీ జీవనమును నిర్మలముచేయుము, ఉజ్వలముచేయుము, మాల్గి పీతము చేయుము, పవిత్రముచేయుము. విధ్యుక్తముగా అనుష్ఠానముల నెల్ల జరిపినంతమాత్రమునగాని నీజీవనము నిర్మలమగుననియు, అందు ఈశ్వరముఖము ప్రతిబింబించుననియు తలంచుట తేవలము పొరపాటు. చిత్తములో నేమాత్రము కాపట్యమున్నను, కృపించితి యొకటి చిత్తములో ప్రవేశించినను గూడ చిత్తము నిర్మలమైనది కానేరదు. కొంచెము నిర్దయకలిగినను, ఒక్కవికృతము హింసచేయువలయునన్నబుద్ధి జనించినను జీవనమునిర్మల మైనది కానేరదు. దృష్టియందును, వాక్యమునందును, మనసునందును, కార్యమునందును కొద్దిగా కుత్సికభావము ప్రవేశించినను చిత్తము శుద్ధమైనది కానేరదు. స్వార్థభావ మొక్కత కలిగినను, చేసెడు ధర్మకార్యములో, దయాకార్యములో దురుద్దేశ మేమాత్రమున్నను మనస్సు పవిత్రమైనదికాబోదు. జీవనమును నిర్మలము చేసి కొన్నిచో ఈశ్వరుని స్వరూపప్రతిబింబమునుచూడవగును. పకలమైన అసత్యమును దూరముచేయుము, సకల మైనవిద్వేషమువిడిచిపెట్టుము. చింతలోను, వాక్యములోను, భావములోను, కార్యములోను పవిత్రుడవుకమ్ము. సకలమైన అభిసంధులనుండియు, సకలమైనస్వార్థచింతలనుండియు, సకలమైన అహంకారములనుండియు ముక్త డవుకమ్ము, సత్యము లభ్యముకానిమ్ము, త్యాగము లభ్యముకానిమ్ము, ప్రేమ లభ్యముకానిమ్ము, పవిత్రత లభ్యముకానిమ్ము, నీవ లభ్యముకానిమ్ము, అత్యుచిలోపము లభ్యముకానిమ్ము. చిత్తము శుద్ధమగును. నిర్మల చిత్తమునందు ఈశ్వరుడు ప్రతిఫలించును.”

ఉద్యోగములు లేని ఆంగ్ల స్త్రీలు:—

లండనుపై ముప్ప వారపత్రిక యిట్లు ప్రచురించుచున్నది.

“ఇంగ్లాండుదేశమున ఇప్పుడు అయిదులక్షలమంది స్త్రీలు ఉద్యోగములేక అల్లాడుచున్నారు. వారు కుట్రామికకర్తాగరములందు పనిసంపాదించుటకే త్రొక్కిపడుచున్నారుగాని గృహములందు పనికగుదు రుటను సంసిద్ధులుకాకున్నారు. వీరికి కారణము వారికి గృహకార్యనిర్వహణజ్ఞానము బోధగ లేకపోవు టయే. ఈలోపమును నివారించుటకు మిన్ మార్గరటు బాన్ డు ఫిల్డగారు ఒక ఏర్పాటు చేయుచున్నారు.

అందఱునగఁగొనున యుపకులను గృహకార్యనిర్వహణవిద్యయందు తరివీయకు నొనర్చుటకు శేంద్రపదన మొకటి విన్నవించబడును. ఈ సదనమునకుచేర్చి హోస్పతాకటియందును, వీనికాఖలు క్రమముగ దేశమునందలి ముఖ్య పట్టణములందు నెలకొల్పబడును. వంటపని, బట్టలను శుభ్రముచేయుట, కట్టుపని మొదలగు విషయములు బోధింపబడును. ఈవిషయములందు టిరిలేనవారు ఉపాధ్యాయులుగా నియమింపబడుదురు. వారివారి నివాసస్థలములనుండి ఇచ్చటికివచ్చుటకు విద్యార్థినులకు ప్రయాణపుఖర్చులీయబడును. వారమువారము కొంత వేతనముతోడ ఈయబడ్డును. చెప్పబడువిషయములు పూర్తిగ నేర్చుకొనుటకు పదివారములు పట్టును. ఈపది వారములయనంతరము వారియుద్యోగసంపాదనమున ఈశేంద్రపదనమువారే సహాయముచేయుదురు. ల్యాంకు షైరునందు మిల్లులలో ఉద్యోగము పొగొట్టుకొని అల్లాడుచున్న స్త్రీలసంఖ్య విస్తారముగ గలదు. కావున శీఘ్రకాలములో అచ్చటకూడ నిట్టి సదనము స్థాపింపబడును. ల్యాంకుషైరుమిల్లులయందు పనిచేసి ఇప్పుడు ద్యోగములులేక అల్లాడుచున్న ఆనేకస్త్రీలు గృహకృత్యవిరహమును వివశించుచున్నారు. ఆ వివశాల గించి వానిని గృహకార్యవిరహవిద్య నేర్చుకొనుటయందు అభిలాషగలవారిగాచేయుటకూడ ఈశేంద్రపద నమువారి ముఖ్యకర్తవ్యములలో నొకటి కాగలదు.”

స్వాయత్తమైన దేశమగుట స్త్రీజనాభ్యుదయమునకై అంగదేశమున నిట్టి విపుల ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. మనదేశమున ముఖ్యములగు స్త్రీసమస్యలనుగూర్చి తల పోయుచునారేలేరు.

మొంతికూర: పాకవిశేషము:—

1930 డిసెంబరుమాసపు గృహలక్ష్మిలో మొంతికూరవ్యాసముచివర మేముచేసిన ప్రార్థనమునుబట్టి శ్రీమతి అక్కరాజు సీతారామమ్మగారు మొంతికూర పాకవిశేషములలో నొకటియగు క్రిందిదానిని తెలుపుచున్నారు.

“ఒక శేరు మెంతులు రెండు శేర్లుకందిపప్పుగాని కవగపప్పుగానికలిపి ఉడికించి పప్పుకొంచెము మెత్త పడగానే దించివార్చి తిగినంత ఉప్పు పులుసుకారము పసుపుకలిపి రెండుకోబ్బరి కాయలకోబ్బరిమరిమి పైకూరలో కలిపి నూనెలోమిరిపకాయలు, మినపపప్పు, ఆవాలు, కర్రపాకువేసి తింగబోత నేయిడచి పైకూరతింగబోతలో వేసి కొంచెమువేగగ నేచుచుకొని దించుకోవలెను. ఇవ్వుచుయితే కొంచెము ఇంగున వేసుకోవచ్చును.”

మేలుకొలుపు:—

ఈనూతనవత్సరారంభమున శ్రీమతి లలితాకుమారిగారు గృహలక్ష్మినుద్దేశించి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

“కాంచనాదులవర్ణములు సమ్మిరతములై అమృతమయముగు నొక వినూతనకాంతిని ఉడయగిరినుండి ప్రకృతిపై నిరజమిల్లినవి. నూతనవత్సరారంభమున గృహలక్ష్మివిజయసంగీతమును వసంతకోకిలము లధికమనో హరముగా నాటించుచున్నది. గులాబీమల్లీచంపకాద్య నేకకుసుమగుచ్ఛములచే శృంగారితములై యాంధ్ర గృహసమదాయములు విశ్వకల్యాణగృహములవలె గన్పట్టుచున్నవి. ఆంధ్రవారీనులుల సుకుమారహృదయములు హ్రాంధవసౌభాగ్యము నాకాంక్షించి ఆతిలాకరమణియమును, అమృతపదధూఢితమును, ఆనందా తోనాధురితమును అగునొక మేలుకొలుపు పొడుచున్నది. సోదరీ! ఆరింపుము.”

వలుగ్గీ నదిలో బ్రహ్మాండమగు చేప:—

హుగ్గీ నది ముఖద్వారమున ఈనడుమ నొక పెద్దచేప పట్టుబడినది. బంగారీభాషలో వానిని కై భార చేపలందురు. ఆచేప ఆరడుగులతోమ్మిడిఅంగుళముల పొడవున్నది. దానినొకము వాలుగువందల పౌండెండు పౌనులు అనగా దాదాపు అయిదుమణుగులు. దానిరెక్కలు పడు సెనిమిడి అంగుళముల పొడవున్నవి. నోరు తెరిచినప్పటి వెడల్పు ఇరువది అంగుళములు. తాడుపడిన వలనుండి తప్పించుకొనిపోవుటకు అదిచేసిన అర్హాటములో దానిని పట్టిన చేపలవాండు తమ పదవతోసహా తలక్రిందులైరి. నుటికొందరు చేపలవాండువచ్చి వారిని రక్షించిరి. ఆచేపను ఒక గొప్పహోటలు అధికారికొనెను. దానినికొర ఎంతమందికి సరిపోయినదో

ముగ్గురు బిడ్డలు: ఒకే కాన్పున, ఒకే పోలికను:—

అల్పేర్తలోని ప్లాస్టిక్లెయిన్ నందు నివసించుచున్న జర్మను దంపతులకు ఒకేసారి ముగ్గురుపిల్లలు కలిగిరి. వారికిగల పడువలుగురుసంతానములో వీరే మిక్కిలి పిన్నవారు. ఈబిడ్డలు ముగ్గురికిని ఇప్పుడు పదిహేవత్సరములు నిండినవి. ముగ్గురును ఒకేపోలికనున్నారు. తల్లియే వారిలో వారిని ఆనవాలు పట్టలేక వారిపేర్లుచెక్కిన బంగారుకడియములు వారికి వేయించినది. ముగ్గురును వెంట్రుకలు పెరిగితిరిగియుండుటయేగాక మెడ మీదకూడ మొలచియున్నవి. ఈరీతి ఇంతకుముందటి బిడ్డల కంటినిలేదు. వీరు ముగ్గురును మగబిడ్డలే. ఈబాలురను పరీక్ష చేయగా అందరికిని ఒకేమోస్తరు మార్పులువచ్చెను. ఒకేమోస్తరు తెలివిన ప్రదర్శించిరి. ముగ్గురును ఒకేమోస్తరు ఆటలయందు ఆభిరుచికలవారు. పాఠశాలలో వారు ముగ్గురును రెక్కలలో చుటుకు తనమును, భాషావిషయమైలందు వెనుకాటును కనబలితారు. వీరుగాక ఆదేశమున ఒకే కాన్పుబుట్టిన ముటియొక ముగ్గురుపిల్లలు గలరు. వారికిప్పుడు రెండేసివత్సరములు. వీరును చాలవలకు ఒకరునొకరు పోలియేయున్నారు. కాని తలిదండ్రులు వీరిలోవీరిని ఆనవాలు పట్టకలిగియున్నారు. ఈబిడ్డలు మువ్వరకును పురచేసినాటము. మువ్వరకును సడకవిషయములో మంద్రులు. బిడ్డలకు పండ్లువచ్చునప్పుడు కలుగుజబ్బు ఈమువ్వరకును ఒకేసారి వచ్చెను. ఒకేమోస్తరు తీవ్రతవహించెను.

రెండు సంవత్సరముల బాలురుగా యకుడు:—

దివాళిపురమున రెండుసంవత్సరములవయస్సుగలబాలుడు ఎట్టిపాటగానికై నమర్య ప్రిగలుగునట్లు తలలా వాముంచుచున్నాడు. అతనిపేరు అనిలభూషణరాయి.

గ్రంథవిమర్శనము

తిలకధారణ విధి:—

తిలకధారణ విధియనగా: బొట్టుపెట్టుకొనుపద్ధతి. “బొట్టెలపెట్టుకొనవలయును? పెట్టుకొనవలసి యుండినచో నందఱొక్కరినధియుగా నేల ధరింపకుండిరి? ఎవఁడు ధరింపుమనిరి?” అను విషయములను కాస్త్ర ప్రమాణములతో సర్వోత్కృష్టముగ చర్చించు ఉత్తమగ్రంథమిది. నేటి హిందవులు తమమతవిధులను అతిక్రమించుటలో ఎట్టిజంతును నొందకున్నారు. అట్టితరిని హిందూమతవిధులయొక్క కాస్త్రీయిత నిరూపించి వాని అంతర్యమును ప్రబోధించు ఇట్టిగ్రంథముల ప్రచురణ మొత్తయు ప్రోత్సహింపదగియున్నది. కావున ఈగ్రంథ రచయితలగు భాగవతుల లక్ష్మీపతికా స్త్రిగారిని మేమెంతయు నభినందించుచున్నాము. ఇది కాశ్యపుగ్రంథ రత్నమాలలో ఏకాదశరత్నము. క్రొనునెజాన 24 పుటలు. వెల రు 0-2-0 అణాలు మాత్రము. వలయువారు గ్రంథకర్తపేర, రామచంద్రపురము, తూర్పుగోదావరిజిల్లా అనుచిరునామాకు వ్రాయునది.

భావనాయిక:—

భావనాయికకు శ్రీయంత బలును రామశోగరావుగారు కర్తలు. శరీరవ్యాయామవిషయముననే వీరిం తకుమున్ను ఆంధ్రులకు పరిచితులైయున్నారు. ఈగ్రంథప్రచురణముతో రామశోగరావుగారు స్వార్థస్వర వ్యాయామవిషయకముగ ఆంధ్రులపరిచయమున కెక్కుచున్నారు. గ్రంథము పూర్వ స్కాప్ నెజాన 40 పుటలు. అంత కాగితములు. అట్టలెండు, వెల రు 0-8-0 మాత్రము. గ్రంథాంతమున నుమావీయులిచ్చిన అభిప్రాయ ములు శీయుతులు వి.యర్. కాస్త్రీ, తిల్లాన్యుల శివశంకరకాస్త్రీ మొదలగు వారివి—ఇందువదగియున్నవి. రామశోగరావుగారి శిష్యులగు దివాకర్ల సోమమండలశర్మగారు గ్రంథమును పీఠికవ్రాసియున్నారు. గ్రంథ కర్తలు శ్రీకృష్ణజన్మస్థానమునుండగా ఇది వ్రాయబడినది. గ్రంథమునకుగల విజయమ మోచ్చించుటకు ఇందుకొన్ని చిత్రములుకూడ చేర్చబడినవి. శ్రీయంత బలును రామశోగరావుగారి భాయాచిత్రమును గలదు. తండ్రి చెఱ పాలలోనుండగ జరియించిన ఈ కావ్యకన్యక చెఱపాలలోనేఉన్న శ్రీధర్మిప్రోలు స్వామ్యప్రకాశరావుగారికి అర్పింపబడినది. గ్రంథమువలయువారు గ్రంథకర్తకు వ్రాయునది.

జ్ఞానబోధిని:—

లోకజ్ఞానజ్యోతిషవైద్యగణితసంగీతవిషయాదులనుగూర్చిన ముఖ్యముగ సంకతులన్నియు ప్రోద్దీకరింప బడిన చిన్నగ్రంథము. ఆలౌలగోపాలము ఉపదేశాగించుకొనదగ గ్రంథము. సంపాదకులు దంతుర్తి శ్రీరామ మూర్తి, అప్పలవీర వేంకటశోగయ్యకాస్త్రీగారు. గ్రంథము చిన్ననెజాన వాదాపు 100 పుటలు. వెల రు 0-1-0 దొరుకుచోట దంతుర్తి శ్రీరామమూర్తి అండ్ బ్రదర్సు, వెమరుపాక, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

కథాసుమాంజలి:—

ఇదియొక చిన్నవచనకావ్యము. ఇందు క్రొనునెజాన 72 పుటలును, పుస్తకములగు 8 కథలును గలవు. గ్రంథకర్తలు (1) ఆసుండి వేంకటకాస్త్రీ (2) మాచిరాజు సీతాపతిరావు (3) కురిమెల్ల వేంకటరావు గారు. ప్రకాశకులు. టి.వి. చెల్లప్పకాస్త్రీఅండ్ సన్సువారు. వెల 0-4-0 అణాలు. వలయువారు గ్రంథప్రకాశ కులపేరున పెంబుదానుపేరి 1 పెంబరు మద్రాసుకు వ్రాసినబదియును. ఈచిన్నిప్రత్నములోని కథలన్నియును చరిత్రాత్మకములే. ఈప్రత్నమున విదేశీయులచరిత్రలుకూడ వర్ణించుట ముదావహము. సమస్తదేశీయుల చరిత్ర

మూలకూడ తెలిసియుండుట నాగరతన ముఖ్యపాధనము. ముగ్గురు గ్రంథకర్తలగుటచే మఱియొక విశేషము కూడగలదు. వేలువేలుగుతులు ఒక్కపరి చవిమాచుభాగ్యము చదువరులకుగలుగుచున్నది. “భిన్నరుద్ధిర్ని లోకః” (లోకము ఎప్పుడు వేలువేలు రుతులను గోరుచుండును గవా?) అని పెద్దలు చెప్పియున్నారు. ఇందలికై అందమై, మృదుమధురమై యొప్పుచున్నది. వాక్యరచనలో నోకినియమమున కంతగా పెదము కావరాదు. పదములు ప్రసిద్ధములే. ఈగ్రంథము మాధ్యమిక పాఠశాలలోని బాలురకు పఠనీయగ్రంథముగా నుండుటకు వీలైనదని చెప్పవగును.

అగ్ని కు ల ప్ర కా శి కః—

అగ్నికులక్షత్రియమహాసంఘము తరపున ప్రచురింపబడుచున్న మాసపత్రిక. సంపాదకుడు పొన్నమండలక్షుణస్వామివర్మగారు. కార్యస్థానము తూర్పుగోదావరిజిల్లా కోరంగియందుగలదు. మాకందిన సంవికలలో మద్యపాననిషేధప్రచారక్రమము, దండగరాములు మొదలగు విషయములు గలవు. సంవత్సర చందా రు 1-8-0 లు.

శ్రీ లక్ష్మీ నారాయణీ యము :—

‘మృత్యుంజయ విలాసము’ అను యక్షగానము ‘సింహాద్రి వారిసింహ శతకము’ అను సీసపద్యశతకము; ‘శ్రీరామతీర్థ శ్రీరామవేప’ అను స్తోత్రగ్రంథము ంచించిన పూర్వకవి గోకులపాటి కూర్మనాథునిచే విచిత్రమగు ఏకాశ్యాసప్రబంధము. లక్ష్మీనారాయణుల శృంగారసంవాదము ప్రస్తావితవిషయము. ప్రాచీన రచనమగుట ఆదరణీయమైనది. ఆంధ్రసూపణ అప్పల వీరవేంకటజోగయ్యకాశ్రిగారిచే ఈగ్రంథము పరిష్కరింపబడినది. విస్తృతిగ మానము పాలుగాకుండ నీచాచీనగ్రంథమును ముద్రించిన ప్రకాశకులెంతయు ప్రశంసా పాత్రులు. క్రొవపైజాన 28 పుటలు. వెల 0—3—0. గ్రంథమువలయువారు 0—4—0 బిళ్లలు పంపవలయును. ప్రకాశకులు: దేవులపల్లి వీరరాఘవకర్మగారు, కాజులూరు, కాకినాడతాలూకా, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

శ్రీ భక్త కుచేల :—

అరంకములనాటకము. కర్త బ్రహ్మశ్రీ అప్పల వీరవేంకటజోగయ్యకాశ్రిగారు. పోతనామాత్యుని భాగవతములోని కుచేలోపాఖ్యాన మిందు దృశ్యానుకూలమగు స్వల్పబేధములతో ప్రస్తరింపబడినది. నాటకమున అందందు పోతనపద్యరత్నములు వాడబడినవి. భక్తిరసము వెల్లివిరియకుండ హాస్యరసముగూడ పోషింపబడినది. ముసలిఅనందుడు, పడుచురత్నావతుల కాపురము హాస్యవర్ణకము. శైలి నిర్మలము. ముద్రణాదులు ముచ్చటగునున్నవి. డెమ్మిపైజాన 94 పుటలు. వెల 1—0—0 మాత్రము. తూర్పుగోదావరిజిల్లా పెనురుపాళలోనున్న గ్రంథకర్తగారివద్ద లభింపగలవు.

శ్రీ దాసులింగమూర్తి జీవితము :—

గ్రంథకర్తలు శ్రీయుతులు పాలపర్తి సూర్యనారాయణ, డాక్టరు గంగరాజు వేంకటరామయ్యగార్లు. ‘నిమ్మలూరుముగా ననేకసక్రస్థాపనలు, దేవాలయప్రతిష్ఠలు, దేవాలయోద్ధరణములు’ మొదలైనవి గావించి తేకమునందు భక్తిరసకొల్పిన ఆదర్శప్రాయుడు శ్రీ పోణంగి లింగమూర్తి దాసుగారిజీవితమిందు చక్కగ వర్ణింపబడినది. భక్తిలాదరింపదగిన గ్రంథము. డెమ్మిపైజాన 84 పుటలు. వెల 0—12—0 ఆణాలు. గ్రంథమునకు శ్రీ 11

ప్రతాపము చాక్షురు గంగరాజు వేంకటరామయ్యగారు, చాగలమట్టి. గ్రంథములు వలయువారు ప్రతాపములను వ్రాయవలెను.

ఆ కొండి వారి వైద్యము:—

ఉద్ధయగోదావరీమండలములందును సుప్రసిద్ధమైయున్న ఆ కొండి వారి వైద్యమును, వైద్యులగు ఆ కొండి వారి వంశ చరిత్రమును, వారి వైద్యమునుగూర్చి వారువారు వ్రాసిన ఉత్తరములను ప్రవర్తించు గ్రంథము. సుప్రసిద్ధులగు పానుగంటి లక్ష్మీవరసింహముగారు సీతకవ్రాసెయున్నారు. అది పాంకమగు కైలితో వాప్యమున్నది. గ్రంథకర్తలు మధునాపంతుల సత్యనారాయణమూర్తిగారు. గ్రంథాలయములకు ఒక అణావిగ్ల పంపిన గ్రంథము ఉచితము. క్రొనుపైజాన 100 పుటలు. వలయువారు గ్రంథకర్తగారి కేర (పల్లిపాలెము : కైంది యానాంపొట్టు) వ్రాయవలయును.

వైద్యోపన్యాసములు:—

ప్రథమసంపుటము. ఇందు వైద్యవిషయికములగు మూడుఉపన్యాసములుగలవు. వీరికర్తలు శ్రీయుత మధునాపంతుల సత్యనారాయణమూర్తిగారు. గ్రంథము క్రొనుపైజాన 20 పుటలు. వెల తెలుపబడలేదు. కొయకుచోటు: ధర్మవైద్యాశ్రమము, పల్లిపాలెము, యానాంపొట్టు, ఈస్టుగోదావరిజిల్లా.

గ్రామపునర్నిర్మాణ వ్యాసములు:—

శ్రీయుత అన్నారాజు శ్రీరాములుగారు గ్రామపునర్నిర్మాణవిషయమై 'స్వతంత్ర' 'ఆంధ్రపత్రిక' మొదలగు పత్రికలలో అప్పుడప్పుడు వ్రాయుచున్న వ్యాసముల సంపుటియిది. గ్రామపునర్నిర్మాణము అను శీకరముగా తెనుగునాటనుగూడ వినిపించుచున్నదిగాని అందునుగూర్చిన వాక్యములంతగా నింతవరకు తెలుగున పొడనూపలేదు. ఏతద్విషయికమగు ప్రత్యేకగ్రంథములలో ప్రస్తుతము మనవిమర్శనకు పాటుపడిన గ్రంథము తొలుతటిది. గ్రామసీమలకు చెందిన సమస్యలు ఈ పుస్తకమున ముగిసెకైలిలో వివరింపబడినవి. ప్రోత్సహింపదగిన ఉత్తమగ్రంథము. గ్రామపునర్నిర్మాణ విషయికములగు గ్రంథములను వ్రాయుటలో గ్రంథకర్తగారింకను పరిశ్రమించి మఱి కొన్ని ఇట్టి ఉత్తమగ్రంథములను వెల్వరింతురుగాకయని కోరెదము. క్రొనుపైజాన 230 పుటలు. నెల్లూరు ఉస్మాన్ సాహెబుపేటలోనున్న గ్రంథకర్తగారి కేర వ్రాసి పుస్తకము బడయవచ్చును. వెల తెలుపబడలేదు.

వీరపూజ:—

చంద్రగుప్తుడు, పృథ్వీరాజు, భీమసింహుడు, హమీరసింహుడు, సంగరాజు, ప్రతాపసింహుడు అను ఆర్ధురు భారతవీరుల వీరచరితములను గానముచేయు చారిత్రకగ్రంథము. ఇందు గ్రంథకర్త శేవలలియ విజేదనములతో తృప్తికొందక మాతృవిషయముల నెన్నింటినో విమర్శించినారు. విదర్శనముగా పృథ్వీరాజు సంయుక్తల వివాహవిషయికవిమర్శనమును చేకొనవచ్చును. పృథ్వీరాజు గోరీని విడిచిపెట్టుచు వచ్చివిషయకమైన విమర్శనూడనిట్టిదే. ఇట్టి స్వతంత్రవిమర్శనలతో సవరణైన చారిత్రకగ్రంథపతనము జారిం దేశగౌరవమును లేవనెత్తి ఉత్సాహము యువకులలో రేకెత్తించగలదు. కైలి ప్రాథమమును నుండరమును. విషయముచేతను, కైలిచేతను ఆదరింపదగిన ఉత్తమగ్రంథము. విద్యాభ్యాసకారుల దీగ్రంథమును పాఠశాలలలో పఠనీయగ్రంథముగ లెట్టి ఇందుకర్తించబడిన హైందవవీరుల వీరచరితములతోడను, ఇందలి వ్యక్తిత్వముగల కైలితోడను విద్యాధులకు పరిచితి కల్పింతురుగాకయని కోరెదము. ఈ వీరపూజయొక్క మిగిలినభాగములను గూడ సాధ్యమైనంత త్వరలో ఆంధ్రులకు ప్రసాదించ గ్రంథకర్తలగు శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యకాశ్మీగారిని

కోరుచున్నాము. గ్రంథము క్రొనునైజాన 200 పుటలు. వెల 1—0—0 మాత్రము. దొరుకుచోటు: కలాభి పర్వసీపరిషత్తు, ఇన్నీసుపేట, రాజమండ్రి.

పురాణ గాథలు:—

ఇది శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యకాశ్మీగారిచే విరచితము. శ్రీ కాశ్మీగారి గద్యశైలి ముద్దులుమాట గట్టుచుండును. ఇట్టి శైలితో విద్యార్థులకు చివ్వుటనాటనే పరిచయమయ్యేనేని వారి వ్యాపరచనయు మెలు గగనము, అదియునుగాక ఇందలి కథలన్నియు సీతిబోధకములు. హైందవహృదయమునకు సుగువుగనంటువురా లములనుండి గ్రహింపబడినవి. సీతివిద్య గ్రహించుటకు బాల్యమే మంచికాదీ. ఈగ్రంథము పాఠశాలలయందు పఠనీయముగ బెట్టుటకంతయు దగియున్నది. 'స్వజాతి సుద్ధరింపుము', 'బ్రాహ్మణశాపముతప్పదు', 'పనిచేయు వాడుమాటలు చెప్పదు' మొదలగు కథలు ప్రత్యేకము ప్రశంసింపదగియున్నవి. గ్రంథము క్రొనునైజాన 154 పుటలు. అట్టలైందు. వెల 0-10-0 అణాలు. దొరుకుచోటు: వార్నిల్ రామస్వామి కాన్పులు అందుసన్స: ఎస్టేట్, చెన్నపురి.

చమత్కార చాటు పద్యములు:—

శ్రీశీతాపురప్రభుపోషితుండగు శ్రీదాసరి లక్ష్మణస్వామిగారిచే సమకూర్పబడినవి. సమస్యలు, లోక సీతులు, హాస్యపద్యములు, చాటుపద్యములుగలవు. దెమ్మినైజాన 32 పుటలు. మొదటికూర్పు. పితాపురము శ్రీవిద్యజ్ఞానమనోరంజనీముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము. వెల 0-6-0 అణాలు. వలయువారు గ్రంథ సంఘాతపేర పితాపురమునకు వ్రాయవలెను.

శ్రీ రామ కథా మంజరి:—

ఆధునికాంధ్రవిద్యుషీగులలో నొకరైన శ్రీమతి గుడిపూడి ఇందుమతీదేవిగారిచే వ్రాయబడిన పచన గ్రంథము. దేవిగారు ఇంతకుమున్ను పద్యగ్రంథములకేగాని పచనగ్రంథములనువ్రాయలేదు. వారి జీవితవిశేష ములను వివరించుచు వారి గ్రంథములనుగూర్చిన విమర్శకోసారి గృహలక్ష్మీలో వెల్వరించిరిమి. వీరుపద్య కవిత నెంతహృద్యముగ వ్రాయగలరో గద్యకవితకూడనంతహృద్యముగనే వ్రాయగలరని ప్రస్తుతము మనవిమ ర్శకృత్తు పాల్పడిన శ్రీరామకథామంజరియను ఈపచనగ్రంథముమూలమున తెలియనగును. రామకథ చవిమాడ నొల్లనివారెవరు? మఱియునది ఈగ్రంథమున నవలాస్వరూపముకొందినది. శైలిధారాళము. గ్రంథమంతయు సీతులతో నిండారియున్నది. హైస్కూల్స్ యందును, క్రైయినింగుస్కూల్స్ యందును పఠనీయముగనుంచదగినది. విద్యాశాఖాధికారు లీగ్రంథమునుచేకొని ఈవిద్యుషీవలయు ప్రోత్సాహ మొసంగుదురుగాక! గ్రంథము దెమ్మి నైజాన 260 పుటలు. వెల రు ౧-౪-౦. పల్లివరు: గుడిపూడి రామారావుగారు, గాంధీనగరము, బెజవాడ. వారికి వ్రాసిన గ్రంథములు బడయనగును.

సత్యవ్రతి శతకము:—

శ్రీమదానంద గజపతి సార్వభౌములిచ్చిన 'సతతము సంతసమొసంగు సత్యవ్రతికిన్' అను సమస్య మూతగాగని శ్రీ భాగవతుల లక్ష్మీవారాయణకాశ్మీగారు రచించిన కందపద్యముల శతకము. ఇది 1890 సంవత్సరమున రచియింపబడినది. వ్యాఖ్యానసహితము. గ్రంథమున శ్రీ కాశ్మీగారి ఛాయాచిత్రముకూడగలదు. శ్రీ కాశ్మీగారు 1922 లో పరమపదించిరి. వారికమాదులీ గ్రంథము నిప్పుడుముద్రించి వెలువరించిరి. క్రొను నైజాన 60 పుటలు. వెల 0-4-0 దొరుకుచోటు: భాగవతుల లింగమూర్తిపంతులుగారు, ఛత్రపురము, గంగాంజల్లా.

- 20:—పార్లమెంటు సభ్యురాలు డాక్టరు ఏకేలులెంతాము అను నామె చనిపోయెను. ఈమె స్త్రీల పురోధి వృద్ధి కంఠయు తోడ్పడెను.
:—మదరాసులో పికెటింగు సేరమునకు ఎరస్తుచేయబడియున్న శ్రీమతి పి. అంజలి లక్ష్మీఅమ్మగారు, శ్రీమతి వి. శకుంతలాదేవిగారు విచారింపబడి ఆరెసిమాసముల విడిచైదును బొందిరి. శ్రీమతి అంజలి అమ్మగారిని అమె మాడెండ్లవిడ్డ కూడ నుండెను.
- 21:—కలకత్తాలో బ్రాబజారువ పికెటింగు చేయుచున్నప్పుడు డిప్టీ కమిషనరు గార్డన్ తనపైన ఆవసరబల ప్రయోగము గావించెనని జగ్గళ్వారిదేవిగారు తెచ్చిన కేసులో ఆదనపురాజధాని పేటిప్రేటు యామె వాదమును నిరాకరించెను. పోలీసుకమిషన రీసందర్భమున స్త్రీపికెటర్లనుగురించినవచించుచు, స్త్రీలు పురుషులగువలంబిడ్డ మధ్యచేరి, అంగదులకువచ్చుచు పోవుచున్నవారినినిరోధించుచు వారివస్తువులను లాగుచున్నపుడు తమసహజాభిజాత్యమును కోల్పోయినవారేయగుచున్నారనియు పోలీసులు వీరి ఆభిజాత్యమునకు భంగము కలిగించిరనుట సహేతుకము కాదనియు సమర్థించెను.
- 22:—కలకత్తా నారీసత్యాగ్రహసమితి కార్యదర్శిని దుమారకాంతిదాసుగారు ఎం.ఏ. పోలీసుచట్టము కి సెక్షను క్రింద అగ్రాలోనాలుగు నెలలవిడిచైదువిధింపబడిరి. వీరిటీవలనేలెంగాలుకైలులో ఒకశిక్షననుభవించిరి.
:—శ్రీమతి టేకుమల్ల వరహాలమ్మగారు వేలూరు స్త్రీల జయిలునుండి విడుదలయ్యిరి. వీరుగత కాలయి మాసమున కంజీవరములో శిక్షింపబడిరి.
:—దర్బారు గోపాలదాసుగారి సతీమణి భక్తిలక్ష్మిదేవియిగారిని బోర్నదులో స్త్రీల ఈరేగంపుకు నాయకత్వము వహించినందులకు అరెస్టుచేసిరి.
- 23:—అంతర్జాతీయమహిళామండలివారు భారతరాజకీయనిర్బంధితుల నందరినీ తక్షణము విడుదలజేసెదమని ప్రకటనమును గావించవలెనని బ్రిటీషుప్రధానామాయ్యునకు తంతుంపిరి.
- 24:—ముజఫర్ పూర్ లో చెలసాలయందున్న తనభర్తనుచూచుటకు వెళ్లుచుండగా పన్నులనిరాకరణోద్యమ నాయకురాలగు శ్రీమతి సునీతిదేవిగారు అరెస్టుచేయబడిరి.
- 25:—కలకత్తాలో శ్రీమతి లక్ష్మిదేవి ఉపాధ్యాయుగారికి రు 50 జరిమానా, జరిమానాచెల్లింపనిచో ఒక నెల విడిచైదు విధింపబడెను. బురాబజారు పికెటింగులో త్రోవకడ్డముగనిలచినందుకు ఈశిక్ష.
- 26:—గద్వాలమహారాజిగారైన శ్రీమతి ఆదిలక్ష్మమ్మగారు, ధూమకొండరాజా రాజాసోమేశ్వరరావుగారు వి. యు. తోటి పరివారసమేతముగా మదుపులు చెల్లించుటకు తిరుపతికొండ చేరిరి.
—స్వాతంత్ర్యదినోత్సవసందర్భమున ఏలూరులో శ్రీమతులు మల్లూరి చుక్కమ్మ, దుగ్గిరాల కమలమ్మ గార్లను ఎరెస్టుచేసిరి.
—రాత్రి 11 గంటల 15 నిమిషములకు ఎలవాడజయిలునుండి గాంధీమహాత్ముని, శ్రీమతి సహజనీదేవి గారిని విడుదలచేసిరి.
—లక్నో చెరసాలలో శిక్షననుభవించుచున్న శ్రీమతి కమలామెహ్రాగారిని ఒక కారణము యిటునుండి అలహాబాదు తీసుకొనివెళ్లి అచట విడుదలచేసిరి.

27:—కలకత్తాలో జాతీయపతాకమును ప్రతిష్ఠించినందులకు శ్రీమతి గిరిబలా రామిసతి గారికి 50 రూపాయల జరిమానా, జరిమానా చెల్లింపనిచో నెల విడితైదు అనుభవించవలసికట్లు ఆజ్ఞాపింపబడెను.

:—వీలూరులో ఎరస్టుఆయన శ్రీమతులు ముల్పూరి చుక్కమ్మ, దుగ్గిరాల కమలమ్మ గార్లకు చెరివాల్లుమాస ములకిత్త విధింపబడెను. ఎ. తరగతి ఈయబడెను.

28:—జి. ఎం. వేమగుప్త గారి భార్య విడుదలచేయబడెను.

29:—అహమ్మదాబాదులో శ్రీమతి లీలావతిదేశాయి గారు గుజరాతురాష్ట్రీయ కాలగ్రహసంఘ నియంత్రికా నియమింపబడెను.

:—అహమ్మదాబాదులో శ్రీమతి భక్తిలక్ష్మిగోపాలదాసుదేశాయిగారికి . కరాజ్ లూనియంత్రీ- 6 నెలలు ఫైదుకిత్త. రూ. 200 జరిమానాయు, జరిమానా చెల్లింపనిచో మఱియొక నెల ఫైదుకు విధించబడెను. ఎ. తరగతి ఒసగబడెను. సబర్కత్తి జెయిలులో మంచబడెను.

30:—

31:—మహాఘనతవహించిన నిజాంప్రభువుగారు భారతదేశ స్త్రీవిద్యాసంఘమునకు రెండులక్షల ధూరి విరాళముసగిరి.

ఫి బ్ర వ రి

1:—అస్మీలియాలోని సిడ్నీలో 48 గంటల 15 నిమిషముల కాల మొకచిన్న తటాకములో నీడగలిగి మెర్స డిస్ గ్రీడ్ యును నానీమణి స్త్రీల ఈతపోటీలో గలుపించెను.

:—అఖిలభారత స్త్రీ మహాసభయందు పాల్గొనవేగిన శ్రీమతి హుమాయూన్ మీర్జాగారు లోన్సెనుండి హైద్రాబాదునకువచ్చి చేరిరి.

2:—కలకత్తాలో సారజనీస్ గుప్త, లక్ష్మిమణిపాల్, సురీమా నీస్, నలినకన్త గార్లు నల్వయిదు బుర్రాబజారు పికటింగునకై క్రిమినలులాసవరణచట్టము 17 (1) క్రింద ఆగ్రహించేయబడిరి. జూరీనుమీద విడుదల నిరాకరించినందున వీరు రిమాండులో మంచబడిరి.

:—మదరాసులో పోలీసువారు వలంటీరులను ప్రజలను అతికఠినముగ లాటీలతో కొట్టుచుండుటకు తమ అసమ్మతిని తెలుపుటకుగాను చాలమంది స్త్రీలు జార్జిటవునులో డీరేగింపుజరిపిరి.

3:—మదరాసులో విదేశవస్త్రముల పికటింగు సందర్భమున శ్రీమతులు శంకరయ్యదేవతి, కమలాబాయి గార్లు అరెస్టుచేయబడినది.

:—కలకత్తాలో శ్రీమతి లక్ష్మిఉపాధ్యాయుగారు పికటింగునకై రూ 50 జరిమానా, లేక 8 వారములు విడితైదు విధింపబడిరి.

:—పాట్నా శరణమండలమున అమ్మరులో సుప్రసిద్ధజమీందారువంశమునకు చెందిన రామశరపాదేవి గారిని పోలీసులు అరెస్టుచేసిరి. వారు హాజరుధునులగుగారి సతీమణి.

4:—మదరాసు రికార్డుజూరులో విదేశవస్త్రముల దుకాణములవద్ద పికటింగుచేసినందులకుగాను అరెస్టు చేయబడిన శ్రీమతి లక్ష్మిఅమ్మగారును, శ్రీమతి కమలాబాయిగారును చెరి ఆరేసి నెలల విడితైదును పొందిరి. లక్ష్మిఅమ్మగారికి ఎ. తరగతి, కమలాబాయిగారికి జి. తరగతి.

:—ధిల్లీమాడవచ్చు వేదప్రయాగీకులకు నిర్మింపబడిన విక్రాంతి గృహమును—హార్దింజిప్రభువుశ్రమ-హార్దింజిప్రభువుగారు ప్రారంభోత్సవము జరిపిరి.

5:—లాహోరులో జులైచెల్లెండ్రకు మరల ఒక్కొక్కసంవత్సరము శ్రేయ విధింపబడెను.

6:—మోతీలాల్ సెహ్రాగారి నిర్మాణము.

7:—మదరాసులో పికటింగు సందర్భమున శ్రీమతి కమలాబాయి [లక్ష్మణరావునది], శ్రీమతి కృష్ణాబాయి [హరిరావునది] గార్లు ఆరెట్టుచేయబడిరి.

8:—

9:—మదరాసులో శ్రీమతి కమలాబాయి [లక్ష్మణరావునది] శ్రీమతి కృష్ణాబాయి [హరిరావునది] గార్లకు చెరి ఆరు నెలలకిట్ల విధింపబడెను. ఎ. తరగతి ఈయబడెను.

10:—

11:—ఏలూరులో శ్రీమతులు శృంగారకవి లక్ష్మీనరసమ్మ, కొవ్వలి కనకమ్మగార్లు ఎరెట్టుచేయబడిరి. వాలుగు నెలల విడిచెడు విధింపబడెను. క్రిమినలులాసవరణచట్టము 17-వసెక్షను, ఇండియను పీనలుకోడు 188 సెక్షనుక్రింద.

12:—శ్రీమతి శృంగారకవి లక్ష్మీనరసమ్మ, శ్రీమతి కొవ్వలి కనకమ్మగార్లు ఏలూరు శ్రీలచెలపాలకు గొప్పోబడిరి.

13:—కలకత్తాలో శ్రీమతులు సరళాదేవి, మందరాజీసింగు, వివోదినీ సర్కారుగార్లు మూడవరాజధాని మేజిస్ట్రేటుమందు విచారంపబడి చెరి రు 100 జరిమానా, చెల్లింపునిచో 2 నెలలశ్రేయ పొందిరి.

14:—శ్రీమతి డాక్టరు పచ్చిమత్తుజమ్మగారు తిరుచువాపల్లిలో కాలేజీ పికటింగుచేసినందుకు విధింపబడిన 6 నెలలకిట్ల నశుధించి విడుదలనొందిరి.

15:—మంగళూరు ప్రభుత్వకళాశాల ప్రిన్సిపాలుగారిభార్యయగు శ్రీమతి జి.కె చెత్తూరునదిగారు మంగళూరునందు పోలరెరిమాజిస్ట్రేటుగ నియమింపబడిరి.

16:—శ్రీమతి సరోజినీనాయకుగారు మన్మాదుమీదుగ హైద్రాబాదునకుపోయిరి.

:—బొంబాయిలో 14 యేండ్లబాలికయగు కుమారిగారి పాగ్గారుగారి గత ఆక్టోబరు 26-వతేదిన మరి 13 గురు శ్రీలలోనహా బొంబాయి పోలీసులుజైలుబండిలో ఎక్కించుకొనిపోయి ఊరిబయట ఎక్కడనో దిగివడిచిన సందర్భమున పార్లెంటు ఫిర్యాదుపైకేసు దెచ్చియుండిరి. దానిని మూడవరాజధాని మేజిస్ట్రేటు ఖండల్వాలాగారు త్రోసివేయుచు తీర్పుచెప్పిరి.

17:—మదరాసులో శ్రీమతి మిసెస్ హామెన్ ఏంజలోగారు (మ్యునిసిపలుకవుస్పీలరు) తమమొంటారుబండిలో ఈవినింగుబారులోడ్డు మీదుగాబోవుచుండగా పోలీసువారు ఆసి పోదాచెసిరి.

:—మారతులో విద్యార్థిమండలి అధ్యక్షురాలు శ్రీమతి జ్యోత్స్నాకృష్ణగారు పోలాపూరుదిగమున 144 సెక్షన్ ఉల్లంఘన ధిక్కరించినందులకై రెండు నెలల విడిచెడుపొందిరి.

18:—ఫోలరాసమరసు. ఘనముగ గంగాదేవవేరినదిగారు 15-వనియంత్రిగా నియమింపబడినది. ఈమె సబర్జుతి ఆశ్రమవాసి. గాంధీగారి ఆదేశముపై స్వరాజ్యప్రాప్తిలోవుగా ఆశ్రమమునకు మరలిరామని ప్రతిఘటన 12 మంది శ్రీలలో నీమె యొకరె.

:—మారతులో శ్రీమతి జ్యోత్స్నాకృష్ణగారు వాలుగు నెలల విడిచెడునొందిరి.

19:—శ్రీమతి మధుమతి చూసీలార్ కనక మారతుమండలమున తొమ్మిదవ నియంత్రిగా నియమింపబడెను. 1921 నుండియు ఈమె దేశీయోద్యమమున పాల్గొనుచున్నది.

త్రాగుడా? తరుణియా?

మున్సింగంజిలో నొక చేపలపట్టువానికి వివాహము నిశ్చయమయ్యెను. సర్వప్రయత్నములు తుదముట్టెను. ఇంతలో పెండ్లికూమారుడు త్రాగుడుకి అలవాటుపడియాన్నాడను వార్త పెండ్లికూతురుతండ్రి చెవినిబడెను. 'త్రాగుబోతువానికి నాతనయ నీయజాలను. త్రాగుడు మానెదనని ప్రమాణమైన చేయవలెను; లేదా నాకూతురుని వివాహమామటయైన విరమింపవలెను.' అని పెండ్లికూతురుతండ్రి పెద్దలనన్నిధిని చెప్పెను. పెండ్లికూమారునకు పచ్చివెలగకాయ గొంతుకలోపడెను. అలవాటుపడియున్న త్రాగుడును విడిచి పుచ్చుట? అర్థాంగికానున్న తరుణిని విడిచిపుచ్చుట? అనుసమస్య నాతనిని గజిబిజిచేసెను. చిరకాలముగా త్రాగుడు దురభ్యాసమునకు దాసుడై యున్నను ఇంకను వానిహృదయమున ఏములనో కొర్రగింజంత ఉన్నతభావము నిలచియుండెను కావున అతడు 'నాకుత్రాగుడు వద్దు. తరుణియేకావలెను' అని చెప్పెను. అయితే ఈవాక్యములు ఆతడు హృదయపూర్వకముగాఅనినవని నమ్ముట కాధారమేమి? ఆతడు కల్లుదుకాణములను పికెటింగుచేయుచున్న కాంగ్రెసు వాలంటీరులయొద్దకుబోయి తానికనెప్పుడును త్రాగనని ఒట్టు పెట్టుకొనెను. సత్యబుషియగు గాంధీమహాత్ముడు నాయకుడుగాగల కాంగ్రెసువారిచెంత ఇట్లు ప్రమాణముచేయుటతోడనే పెండ్లికూతురుతండ్రికి కాబోవుఅల్లునిమాటలయందు నమ్మకము కుదిరెను. పెండ్లికూతురికి తృప్తికలిగెను. పెండ్లిపెద్దలు సంతోషిందిరి. సంతోషములతో పెండ్లిసమాప్తమయ్యెను. అయితే అధికారు లీవిషయముకూడ పికెటింగు అర్థినెన్నుకొందకు వచ్చునందురో, ఏమో? ఏమోకాని త్రాగుడు మాని తరుణిని చేకొన్న ఈచేపలనుబట్టు వానిని ఎక్సైజుఅధికారులు అభినందింపజాలరనుట మాత్రము నిశ్చయము.

బీక నీ రు మ హా రా జా వా రీ దు ఖా రా ఖ ర్పు:—

కొండుపేటలుసభకు ప్రతినిధులుగా బోయిన సంస్థానాధీశ్వరులలో బీకనీరుమహారాజుగారొకరు. వీరు లండనునగరమున రిటీహోటలులో మకాముచేసిరి. ఒక్కనాడు వీరు

అల్పాహారములవిందులకై ననేమి, విందుభోజనములకై ననేమి 575 బంగారుకాసులను వెచ్చించిరి. ఒక్కదినమున కెంతఖర్చు? భారతదేశమునందలి పేదలై తునుండి నెత్తురునుక్కలట్లు పన్ను డబ్బులులాగి ఆంగ్లదేశమునకుపోయి అచ్చటివిలాసములకు ధనమును సీతప్రాయముగ ఖర్చుపెట్టుట మనమహారాజులకు మామూలై పోయినది. బీకనీరుమహారాజుగారు తమగౌరవమునకు ఎక్కడలోపమువచ్చునోఅని బిల్లుపుచ్చుకొనిసామ్ముకట్టక ముందుగనే సామ్ముకట్టివేయుదురట. అనంతరము బిల్లు వారి కార్యదర్శిగారికి అందజేయబడునట. ఎట్టి ఉదారత? భారతదేశమున హెచ్చురాబడిగల మహారాజులలో ముఖ్యుడే కావచ్చును, రాండుటేబిలుసభలో వాక్సార్యము ప్రదర్శించిన ఉపన్యాసకుడే కావచ్చును, ఇంతవఱకు నూటనలుబదిమూడుపులులను వేటాడిచంపిన మేటివిలుకాడేకావచ్చును, మనచక్రవర్తి గారికి ఎయిడ్ డిక్ట్యాంప్ అయిన మహాశయుడే కావచ్చును, ఆంగ్ల సైన్యమున లెఫ్టనెంటు జనరలు గౌరవముపొందిన వీరాధికుడేకావచ్చును-గాని ఈమహారాజుచేసిన ఈదుబారాఖర్చు మాత్రము ప్రజలఆమోదమునుబడయజాలదు. తనదేశమునందలిప్రజలకు కాని కాసుగానుండగా ఈమహారాజు విదేశములందు కాసును కానీగా ఖర్చుపెట్టినాడు. ఒడలు తెలిసియా? మదరాసు రాజధాని యందు కి. యు. సి. నొందిన స్త్రీ సత్యాగ్రహాలు:—

మొన్నజరిగిన మదరాసు శాసనసభలో శ్రీ సామి వెంకటాచలముచెట్టిగా రడిగిన ప్రశ్నకు ప్రభుత్వమువారు క్రిందిప్రత్యుత్తరమునిచ్చిరి. “1930-వ సంవత్సరము డిసెంబరు కి.న తేదీనరికి రాజకీయనేరములకు శిక్షనొంది జైలునందున్న స్త్రీలనుగూర్చినవివరములు:—

జైలుపేరు.	స్త్రీ సత్యాగ్రహాల సంఖ్య.		
	ఎ. తరగతి	బి. తరగతి	సి. తరగతి
మద్రాసు పెనికెన్నియరీ	1
జిల్లూరు జయిలు	4	21	17
కాలికట్టు సబ్ జైలు	1
మొత్తము.	4	21	19

ఈ నలుబదినలుగురు స్త్రీ సత్యాగ్రహులలో ముప్పదిమందికిపైగా ఆంధ్రస్త్రీలే యను విషయము ఆంధ్రులు గర్వముతో చెప్పుకొనదగినది. ఈనడుమ కొందరు స్త్రీ సత్యాగ్రహులు విడుదలచేయబడినను గతమాసమున ఏలూరునందు వలుగురును, మదరాసునందు ఆఱుగురును, కాలికట్టునందు ఇరువురును, గుంటూరునందు ముప్పవురును ఖైదుచేయబడిరి. స్త్రీ సత్యాగ్రహోద్యమనిర్వహణమున చేసిన విశేషప్రయత్నమునకు వారి ఈనిర్బంధము మంచిమోగ్యతాపత్రము.

విద్యుత్తధర్మమెఱిగిన మాతృదేవి:—

శ్రిబ్రహ్మ 19-వ తేదీనాటి మధ్యాహ్నభానుడు మవరాసునందలి తారురోడ్లను కరగించుచుండెను. అట్టిసమయమున కొందరు పెద్దలు పోలీసుకమిషనరు ఆఫీసువద్దకువచ్చిరి. వచ్చినవారిలో అరువదియేండ్ల వృద్ధవితంతువుకూడ నుండెను. వారందఱును ఇంతకురెండు దినములకుముందు 'విదేశవస్త్రములదుకాణములను పిక్కెటింగుచేసినందులకు ఎరస్టుచేయబడిన శ్రీపాద శంకరుగారిని చూచుటకువచ్చిరి. అల్లంతదూరమున నాతనినిచూచి ఆవృద్ధవితంతువు “ఈ నా ఏకైకపుత్రుని దేశముకొఱకు సమర్పించితిని. ఈతడు ఎరస్టుచేయబడినందులకు నేనెంతయు సంతోషించితిని.” అని అనెను. ఇంతలో స్తవ్యమిచ్చి సాక్షిన మాతృభావము ఆమెకు జ్ఞపికితటినదికాబోలు ఆమెకంటతడిబెట్టినది. కాని ఓణములో మఱల నామె కోల్పోని “నాకానందము. నాతనయుడు దేశమాతకు తనవిద్యుత్తవిధి నెఱవేర్చినందులకు నాకానందము” అని ధైర్యముతోననెను. విద్యుత్తధర్మమెఱిగిన ఇట్టి ఉత్తమమాతలు భారతదేశమున ఎందరో ఉండిరి గావుననే అరువదివేలభారతపుత్రులు మాతృగా మిగిలినట్లుకు కారాగారజీవితములను సంతోషపూర్వకముగ స్వీకరించినారు.

విక్టరు బ్రూసు సతి ప్రజ్ఞ:—

అబలయను పర్యాయాభిదానముగల స్త్రీజాతికిచెందిన ఈ అంగ్లయువతి ఆకాశ విమానముమీద ప్రపంచమునుచుట్టివచ్చినది. సెప్టెంబరుమాసమున తన ఆకాశ విమానము మీద అంగ్లదేశమునుండి బయలుదేరి క్రమమున జపానుచేరినది. ఓడప్రయాణము గావించి ఫసిఫిక్ మహాసముద్రము ను త్తరించినది. వాన్ కవర్ నుండి న్యూయార్కునకుతిరిగి విమాన ప్రయాణముగావించినది. అచ్చటనుండి ఓడమీద అట్లాంటిక్ మహాసముద్రము ను త్తరించి అంగ్లావని చేరినది. ఆమె విమానముపై ప్రయాణముచేసిన దూరము పందొమ్మిదివేలమైళ్లు. ఇట్లుప్రపంచమును చుట్టివచ్చుట కామెకు నూటనలుబదియేడురోజులు పట్టినది. ఈప్రయాణములోఆమెకువచ్చిన విఘాతములకు లెక్కలేదు. వానినేమియు సరకుగొనక ఆమె పట్టిన పంతము చెల్లించి ప్రపంచమును చుట్టివచ్చినది. స్త్రీలప్రజ్ఞాదక్షతల కొకప్రబలనిదర్శనము. మోటారునడుపుటలో విక్టరుబ్రూసుసతి చూపిన అసాధారణప్రజ్ఞను గృహలక్ష్మీ తీర్చించి యున్నది. మఱియొక అద్భుతప్రదర్శనముగావించి ఆవిక్టరుబ్రూసుసతి తనకీర్తి రెట్టించినది. ఆమెప్రజ్ఞకు మఱలనొకసారి జయవెట్టుచున్నాము.

కీ. శే. బ్రహ్మజోస్యుల లక్ష్మీనరసమ్మగారు:—

సహాయనిరాకరణోద్యమముమూలమున ఆంధ్రలోకమునకు ఎఱుకపడిన వీరమాతలలో బ్రహ్మజోస్యుల లక్ష్మీనరసమ్మగారికరు. ఆమెకుమారుడు—నీతానగరమునందలి సత్యాగ్రహశ్రమసంస్థాపనాచార్యుడు—సుబ్రహ్మణ్యము వీరుడగుటయేగాదు వశుపైన

ఉపన్యాసము లీయగలవ క్కూడ. ఈతనికి వస్తుపైన ఈఉపన్యాసభోగణి తల్లిపెట్టిన భిక్షయే. ఆవృద్ధమాత రాజమ హేంద్రవరమున ఉపన్యసించుచుండగా ఒకటిరెండుసారులు వినుభాగ్యము మాకు కలిగినది. ఉత్తేజము, ఉద్వేగము కలిగించుటకు తోడు ఆఉపన్యాసములు ఉత్తమములైన తెలుగుపలుకుబళ్ల నెన్నిటితో బయటపెట్టినవి. చక్కని సామెతలనుగూడ నెన్నిటితో ఆఉపన్యాసములలో ఆమె ఉపయోగించినది. అంగవాసనసోకని ఆతెలుగుతనమునకు మేమెంతయు నలరితిమి. ఆతల్లితోటినుండి వెలువడిన పలుకుబళ్లను, సామెతలును మనస్సునకు బాగుగహత్తుటచే అవకాశము కలిగినప్పుడు మారచనములందు గూడ ప్రవేశము గాంచినవి. ఆమెకు మూడుమాసములుగ జబ్బుగనుండెను. తుదివఱకును ఆమెకుస్మృతి తప్పలేదు. కుమారుడు కడలూరుజయిలునుండి ఫిబ్రవరి 18-వతేదీని విడుదలయైన వార్త ఆమె వినెను. మరినాలుగురోజులకు 22-వతేదీ ఉదయము 2 గంటలకు ఆయమ సీతానగరమున గౌతమీనత్యాగ్రహశ్రమమునందు దేహము చాలించెను. బ్రతికిఉన్నంతకాలమును సౌజన్యముగల ఆమె ఆశ్రమవాసులచేతను, గ్రామవాసులచేతను 'మామ్మగారు' అనియే పిలువబడుచువచ్చెను. ఆయమ ఆత్మ శాంతిధామమున నెలకొనునుగాక!

ప్రథమ అఖిల ఆశియా స్త్రీల సభా తీర్మానములు:—

జనవరి తుదివారమున వారముదినములు లాహోరునగూడి ప్రథమఅఖిలఆశియా స్త్రీలసభ జయప్రదముగ తుదముట్టినది. ఆత్మస్వాతంత్ర్యసంపాదనమునకును, పురుషునితో సమానహక్కులను పొందుటకును ఐరోపియనుస్త్రీలు తీవ్రతరమైన ఆందోళనముచేసిరి. ఒక్కొక్కచో నది యుద్ధపథముగూడనందెను. ఈ ఆశియాస్త్రీలసభలో నట్టిగాలి పినరంతేని సోకలేదు. పైగా ఐరోపియనుస్త్రీలు ఆత్మస్వాతంత్ర్యమును పొందుటలో గావించిన అత్యాచారములనుండి తాము దవ్వలనుండవలయుననువాంఛ ఆశియాస్త్రీల మనములందు బాగుగ నున్న టీసభ లోకమునకు ప్రదర్శించినది. చేయబడినతీర్మానములుగూడ ప్రశంసాపాత్రములై యున్నవి. ఆశియాఖండపు బాలబాలికలకు నిర్బంధోచితప్రాథమికవిద్యాప్రదానము నేర్పరుపవలయును; త్రాగుబోతుతనమును నిరోధింపవలయును; ఆధ్యాత్మికవిషయములకు మిక్కిలి దూరముగా జోవుచున్న నేటి నాగరికతను నిరసింపవలయును; వ్యభిచారగృహములు నిర్మూలింపబడవలయును; గర్భాదానవయస్సు హెచ్చింపబడవలయును; స్త్రీలవేతనములు, పనిచేయుకాలము, ప్రసూతికాలవిశ్రాంతి, రోగకాలవిశ్రాంతి మొదలగు కార్మికస్త్రీసమస్యలు ప్రభుత్వపుశాసనములద్వారా పరిష్కరింపబడవలయును; అనుతీర్మానములు సభికురాండ్ర దేశహితబుద్ధిని వెల్లడించుచున్నవి. ఈతీర్మానములకన్నిటికిని మకుటప్రాయముగ రాజకీయ స్వాతంత్ర్యముండిన గాని ఆధ్యాత్మికస్వాతంత్ర్యము కలుగదు గాన ప్రతి దేశమునకు రాజకీయస్వాతంత్ర్య ముండవలయునను తీర్మానము గావింపబడెను. ఎంతటి విలువయైన తీర్మానము!

నిజాము రాష్ట్ర ద్వితీయాంధ్రమహిళాసభ:—

ఈ నెల 3, 4, 5 తేదీలయందు నల్లగొండజిల్లాలోని దేవరకొండయందు నిజాము రాష్ట్రద్వితీయాంధ్రమహిళాసభ సమావేశమగును. నిజామురాష్ట్రపు టాంధ్రస్త్రీలు బ్రిటిషురాష్ట్రపు టాంధ్రస్త్రీలకంటె అనేకవిషయములందు వెనుకబడియున్నారు. ఈదుస్థితిని తొలగించి ఆరాష్ట్రపుటాంధ్రస్త్రీల పురోభివృద్ధికి పునాదులు వేయుటలో ఈ ద్వితీయ మహిళాసభ గట్టిప్రయత్నములు సల్పునుగాకయని కోరెదము. ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షురాలగు శ్రీమతి పి. సత్యవతీబాయిగారును, కార్యదర్శినియగు శ్రీమతి పి. చంద్రమతిగారును సభను జయప్రదముగ నిర్వహించుటకు జామీనుడన్నారు. మహాసభకు అధ్యక్షురాలు శ్రీమతి సడింపల్లి సుందరమ్మగారు. ఇక జయఘంట మోగింపబడుటలో జాప్యము జరుగదు.

మహాత్ముడును, మ్యాక్డొనాల్డును భారతస్త్రీలను ప్రశంసించినారు:—

ఫిబ్రవరి 20-వ తారీఖున ఢిల్లీనగరమున బ్రహ్మాండమగు బహిరంగసభలో ప్రస్తుతదేశీ యోద్యమమునందు స్త్రీలుగావించిన సేవను శ్లాఘించుచు గాంధీమహాత్ము డిట్లుపన్యసించి నాడు: “తక్కిన పట్టణములందువలె ఇచ్చటగూడ సోదరీమణులు చాలప్రశంసనీయముగా పనిచేసిరి. ఈ యోద్యమమునుగూర్చిన చరిత్రను వ్రాయబూనినపుడు స్త్రీలును, బిడ్డలును చేసినసేవకే ప్రాముఖ్య మియ్యబడగలదనుట కెట్టిసంశయమునులేదు.” మహాత్ముడియుపన్యాసముగావించుటకు ఒకమాసమునకు ముందు జనవరి 20-వ తారీఖున లండనునగరమున ఉపన్యసించుచు మ్యాక్డొనాల్డు భారతస్త్రీలనుగూర్చి ఈక్రింది ప్రశంసావాక్యములను పలికినాడు: “బాధ్యతవలన హైందవులలో శ్రద్ధగలుగుచో సంతయు సుఖముగ నుండును. అటుల జరుగునని నేను నమ్ముచున్నాడను. నేటి హైందవనారీమణులు పెక్కుమంది చాల చురుకుతనము, తెలివితేటలు ప్రదర్శించుచుండుటపై ననే నా యీవిశ్వాసము చాలమట్లు కాఘారపడియున్నది. హైందవనారీమణుల రాజకీయాంతస్తు యిప్పుడే గుర్తింపబడుచున్నది.” ఇట్లు భారతనాయకాగ్రేసరుడగు గాంధీమహాత్మునిచేతను, అట్లు ఆంగ్లమంత్రిమాణిక్యుడగు మ్యాక్డొనాల్డు చేతను ప్రశంసింపబడునట్లు భారతజాతీయోద్యమమున పాల్గొనిన పురంధ్రమతల్లులు చరిత్రకెక్కి చిరస్మరణీయలై వెలయగలరు.

స్వ విషయము:—

తొలివత్సరపు దసరాసంచిక ప్రచురణ మప్పుడే తలపెట్టితిమి. కాని జంకుపాడమినది. ద్వితీయవత్సరపు దసరాసంచిక ముద్రించునపుడు మరల నాసంగతి స్మరించితిమి. కాని సందేహము కలిగినది. తృతీయవత్సరపు దసరాసంచిక వెలువరించునపుడును ఆతలపులు కలిగినవి. జంకు, సందేహము అప్పటికి మమ్మువిడిచినను వలయు ధైర్యము మాత్రము కలుగలేదు. ఆనాటితలపులు ఈనాటికి కార్యరూపముదాల్చినవి. నాలగవవత్సరపు ఈతొలి సంచిక ప్రత్యేకము స్త్రీలువ్రాసినవ్యాసములతోడనే వెలువలుపగలిగి వినీతభావముతో

మహాజనుల కరకమలముల కందించుచున్నాము. ఈ సంచిక రుచివిషయమున గృహలక్ష్మి సాధారణసంచికలకు తీసిపోకుండనున్నదని పెద్దలభిప్రాయపడుచో ఆకీర్తి ఈ సంచికయందు వ్యాసములు వ్రాసిన ఆంధ్రవిదుషీమణులది. ఈసంచికయందు వేరొకచో ప్రచురింపబడిన 'శారదలేఖ' గృహలక్ష్మిప్రశంసతో నింజారియున్నది. ఆలేఖలు వ్రాయు సుప్రసిద్ధాంధ్ర విదుషి శ్రీమతి కనుపేర్తి పరలక్ష్మమ్మగారికి గృహలక్ష్మియనిన వల్లమాలినయభిమానము. అభిమానము కావుననే గృహలక్ష్మిని ఆమె అట్లు పొగడినది. గృహలక్ష్మి అట్టి విశేషమైన వినుతికింకను తగదనుసంగతి మాకు తెలియును. గృహలక్ష్మి ఇంకను ఎన్నియోరీతుల అభివృద్ధినిగోరుచున్నది. ఆమె ఆలేఖయందువ్రాసిన ప్రశంసావాక్యములకంటె శ్రీజనముతెలిపిన గృహలక్ష్మికోటతలనుగూర్చిన వాక్యములే మాకు ఎక్కువ ప్రియమైనవి. ఆధ్యాత్మికవిషయములు, పాకశాస్త్రవిషయములు, పరిశ్రామికవిషయములు శ్రీలు నేర్వదగిన ముఖ్యవిషయములనుట ముష్టాటికి నత్యము. ఆవిషయకములగు వ్యాసప్రచురణవిషయమున మేము జాగరికులమయ్యేయుంటిమి. జనవరిసంచిక నుండియు వేంకమాంబగారి ద్విపదభాగవతము భాగములు భాగములుగ ప్రచురించుచున్నాము. భాగవతము ముముక్షుజనకల్పలేరువు. మఱియు నది వేదాంతవిదుషియగు తటికుండ వేంకమాంబగారు భాషాంతరీకరించినది. వేదాంతఘట్టములందు అది పోతరాజుగారి పద్యభాగవతముకంటె విరళమైయున్నది. విశేషించి అది శ్రీలు పాటగపాడుకొనుటకు ద్విపదలో వ్రాయబడినది. ఆత్మోన్నతికనువైన ఆధ్యాత్మికవిషయములు లేనిలోపమును నివారించుటకే మేమీ భాగవతమును గృహలక్ష్మిలో ప్రచురించుచున్నాము. పాకశాస్త్రవిషయకవ్యాసప్రచురణమునుకూడ మేము పాలుమాల తేదనుటకు గతసంపుటమున ప్రచురింపబడిన 'మొంతికూర' 'పంకాయ' అను వ్యాసములు నిదర్శనములు. పరిశ్రామికవిషయప్రచురణము, తదనుకూలమగు కార్యాచరణము విశేషవ్యయప్రయాసలతోగూడినది. ఆంధ్రమహాజనులనుండి వలయు ప్రోత్సాహముకలిగినతోడనే గృహలక్ష్మి ఏతద్విషయమునందును పర్యాప్తకాలదు. విరివిగ చందాదారులను సమకూర్చి ఆర్థికపుష్టిని, మనోహరములగు వ్యాసములనువ్రాసి సారస్వతపుష్టిని కలిగించి మాయుద్యమమునకు ఇంతవఱకు చేదోడు వాదోడు అయిన ఉదాదులగు ఆంధ్రసోదరసోదరీమణుల సీ నూతనవత్సరారంభమున కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ స్తరించుచు ఇకముందుగూడ గృహలక్ష్మిని వారు తమ ఆదరణాభిమానములకు తావలమగునట్లుచేసి పత్రిక నింకను సర్వాంగ సుందరముగ నెలువరించుటకు వీలుకలిగింతురుగాకయని కోరెదము. ఈనూతనవత్సరారంభ శుభావసరమున మేమీవత్సరము మాచందాదారులకును, మాపాఠకులకును నిరంతరశుభ వరంపరావాప్తిగలిగింప భగవంతుని మడిచేతులుగట్టుకొని ప్రార్థించుచున్నాము.